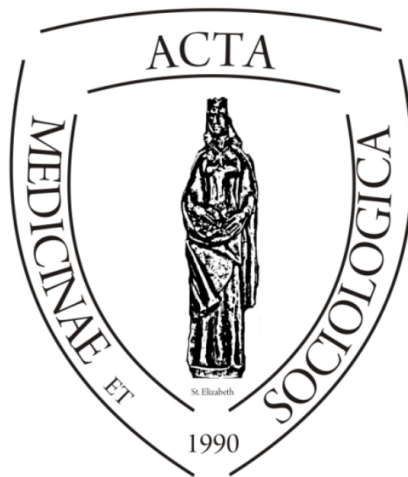

Acta

Medicinae

et

Sociologica

Vol.6. No.18-19. 2015.

Debreceni Egyetem
Egészségügyi Kar, Nyíregyháza

Acta Medicinae et Sociologica

6. évfolyam 18-19. szám 2015
Volume 6. No. 18-19. 2015

Alapítás éve: 2010

Főszerkesztő: Dr. Kiss János
Főszerkesztő-helyettes: Dr. Fónai Mihály
Szerkesztők: Dr. Hüse Lajos és Dr. Takács Péter
Olvasószerkesztő: Balogh Erzsébet
Az aktuális szám további szerkesztője: Dr. Huszti Éva
Az aktuális szám lektora: Dr. Fónai Mihály

A kiadvány az ÁROP-1.A.3.-2014-2014-0059 "Területi együttműködést segítő programok a Nyíregyházi Járás területén" c. pályázat keretén belül készült, melynek kedvezményezettje Nyíregyháza Megyei Jogú Város Önkormányzata.

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósult meg.

Szerkesztőbizottság: Dr. Semsei Imre (elnök), Dr. Kiss János (társelnök),
Mikóné Márton Júlia (titkár), Dr. Fábíán Gergely, Dr. Kósa Zsigmond,
Dr. Ködmön József, Dr. Kalapos István, Dr. Lőrincz István, Rákóczi Ildikó, Csorba
Ákos, Dr. Lukácskó Zsolt, Dr. Szöllősi János, Dr. Takács Péter

Tudományos tanácsadók:
Prof. Dr. Muszbek László, akadémikus
Prof. Dr. Pethő Attila, akadémikus

Felelős kiadó: Debreceni Egyetem Egészségügyi Kar

Szerkesztőség: 4400 Nyíregyháza, Sóstói út 2-4. Tel.: (42) 404-411,
Fax: (42) 408-656; e-mail: acta.m.s@foh.unideb.hu

Készült az IMI Print Kft. nyomdájában, Nyíregyházán

A szöveget gondozta: Bihon Tibor és Bihonné Király Edit

Felelős vezető: Nagy Imréné

HU – ISSN 2062-0284

Tartalomjegyzék

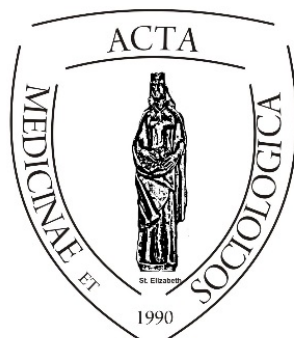
Husztí Éva Előszó	5
Malakucziné Póka Mária A Nyíregyházi járás települési szerkezete, demográfiai, háztartási jellemzői	11
Szoboszlai Katalin Lakásjellemezők a Nyíregyházi járásban és a megyeszékhelyen	30
R. Fedor Anita – Balogh Erzsébet A foglalkoztatás és a munkanélküliség jellemzői a Nyíregyházi járásban	47
Fábián Gergely – Takács Péter – Szigeti Fruzsina A jövedelmi helyzet és jövedelmi szegénység	68
Szilicsány Éva Panna Megélhetési nehézségek, nélkülözés a Nyíregyházi járásban, 2015-ben	80
Hüse Lajos A szubjektív egészségi állapot tényezői és azok változásai Nyíregyházán és vonzáskörzetében	96
Husztí Éva Mondd meg kikkel töltöd az idődet, s megmondom ki vagy. A társas támogatást nyújtó személyes kapcsolati háló néhány jellemzője és működése a Nyíregyházi járásban	121
Szigeti Fruzsina – Fábián Gergely – Takács Péter Az érzelmi jóllét mérése a Nyíregyházi járás településein	145
Patyán László A Nyíregyházi járásban élő idősök életkörülményei	162
Krizsai Anita – Tóthné Csatlós Ildikó Szociális problémák és a segélyezési rendszer alakulása a Nyíregyházi járás településein	181
Takács Péter – Fábián Gergely – Szigeti Fruzsina A Nyíregyházi háztartáspanel életminőségi modellvizsgálatok legújabb eredményei, valamint az életminőség modell bővítésének lehetőségei a Rough Set Theory alkalmazásával	198
Függelék Nyíregyháza város életminősége - Háztartáspanel kutatás kérdőíve	226

Contents

Éva Huszti Foreword	5
Mária Póka Malakucziné Settlement Structure, Demographic and Household Characteristics of Nyíregyháza District	11
Szoboszlai Katalin Housing Situations both in Nyíregyháza District and Nyíregyháza County Town	30
Anita R. Fedor – Erzsébet Balogh Empolyment and Unemployment in Nyíregyháza District	47
Gergely Fábián – Péter Takács – Fruzsina Szigeti Income Situation and Income Poverty	68
Szilicsány Éva Panna Living Difficulties and Deprivation in Nyíregyháza District in 2015	80
Lajos Hüse Factors of Subjective Health and their Changes in Nyíregyháza and its Agglomeration	96
Éva Huszti <i>Tell me who you spend your free time with and I will tell you who you are.</i> The Functioning and Some Characteristics of Contact Networks Providing Social Support	121
Fruzsina Szigeti – Gergely Fábián – Péter Takács Measuring Emotional Well-being in Nyíregyháza District	145
László Patyán Elderly People's Living Condition in Nyíregyháza District	162
Anita Krizsai – Ildikó Tóthné Csatlós Social Problems and Changes in the Benefit System in Nyíregyháza District	181
Péter Takács – Gergely Fábián – Fruzsina Szigeti The Latest Outcomes of Nyíregyháza Household Panel Life Quality Model Survey and the Possibilities of Life Quality Model Enlargement by Applying the Rough Set Theory	198
Appendix Quality of Life Household Panel Questionnaire of Nyíregyháza	226

UNIVERSITY
OF DEBRECEN

FACULTY OF
HEALTH
NYÍREGYHÁZA

ACTA
MEDSOC
VOLUME 6.
2015

Előszó

A Nyíregyháza Életminősége nevet viselő, panel jellegű kutatás 2008 óta tart, mely során két évente vizsgáljuk a nyíregyházi felnőtt népesség életminőségét, annak változásait. 2008, 2010 és 2012 után, legutóbb 2015 tavaszán, azaz a 2014-es évet kihagyva, készítettük el a legfrissebb adatgyűjtést. Az eddigi adatfelvétel eredményeiről az Életminőség Nyíregyházán 2008-2010, illetve az Életminőség Nyíregyházán 2012 című tanulmánykötetekben számoltunk be¹.

2015-ben lehetőségünk nyílt, hogy a kutatást a városon kívül, pontosabban a Nyíregyházi járásban is elvégezzük. A járáshoz Nyíregyházával együtt 15 település tartozik, melyek közül a kutatás keretében 13 helyen (Apagy, Kálmánháza, Kótaj, Nagycserkesz, Napkor, Nyíregyháza, Nyírpazony, Nyírtelek, Nyírtura, Rakamaz, Sényő, Timár, Újfehértó) került sor kérdésre.

A kutatás az előző évekhez hasonlóan a Nyíregyháza Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatala Szociális és Köznevelési Osztály és a Debreceni Egyetem (DE) Egészségügyi Kar együttműködésében valósult meg.

Az adatfelvételhez egyrészt továbbra is a már korábban alkalmazott kérdőívet használtuk, másrészt a járás többi települése esetén a Nyíregyházán használt kérdőívet adaptáltuk kisebb módosításokkal. A kérdőív 2015-ben új elemként tartalmazza az érzelmi jóllét dimenziót, mely alapvetően az úgynevezett Oxford Boldogságmérő kérdéscsoportot tartalmazza. Ennek alkalmazását az életminőség modell teljesebbé tétele indokolta. További új dimenzióként a kulturális tőke, a kulturális szokások vizsgálata került be. Az egészségi állapottal foglalkozó kérdéssor 2015-ben jobban figyelembe veszi az ELEF (Európai Lakossági Egészségfelmérés)

¹ Fábán-Patyán-Husztai (szerk.) 2012: Életminőség Nyíregyházán 2008-2010; Husztai-Patyán-Fábán (szerk.): Életminőség Nyíregyházán 2012. Acta Medicinæ et Sociologica Vol.5. No.12-13. 2014

hasonló kérdéseit. A véglegesített kérdőívek² a Szociális és Köznevelési Osztály, valamint a DE Egészségügyi Kar jelen kutatásban részt vevő oktatóinak a közös munkája, mely a következő dimenziókat vizsgálja:

1. Háztartásokra vonatkozó kérdések
2. Gazdasági aktivitás
3. Egészségi állapot
4. Társas kapcsolatok
5. Kulturális tőke
6. Érzelmi jóllét
7. Idősek helyzete
8. Támogató rendszerek – szociális problémák
9. Szociális osztály működése (ezt a kérdésblokkot csak Nyíregyházán alkalmaztuk)
10. Biográfia

Jelen kötet tanulmányai két almintá eredményeire épülnek. A mintát mindkét esetben (1. Nyíregyháza Megyei Jogú Város; 2. a kutatásban részt vevő települések a Nyíregyházi járásból) a Közigazgatási és Elektronikus Közszolgáltatások Központi Hivatala szolgáltatta: véletlenszerű mintavétellel első körben Nyíregyházán egy 1000 fős adatbázis került kialakításra, majd azonos eljárással egy 500 fős adatbázis annak érdekében, hogy pótcímeket tudjunk biztosítani a kérdezőbiztosoknak a főmintából „kiesők” helyére. A járás többi településére vonatkoztatva is először egy 1000 fős mintát állított össze a Hivatal, majd azonos eljárással egy 500 fős adatbázist a pótcímek biztosításához. A mintába azok kerülhettek be, akik 18. életévüket betöltötték és állandó lakcímmel rendelkeztek Nyíregyházán, illetve a járás többi településén. A Hivatal által összeállított minta Nyíregyháza esetén a nem változóra reprezentatív, a járás többi településén pedig a településen élő felnőtt lakosság arányára és a nemre.

2015-ben Nyíregyháza vonatkozásában új mintát kellett kérnünk, melyet alapvetően a korábban használt minta kopása (nagy lakóhelyi mobilizáció, magas válaszmegtagadási ráta) indokolt. A módszertan panel jellegét megtartva továbbra is elsősorban a háztartásokról, másodsorban pedig a háztartástagok bizonyos jellemzőiről gyűjtöttünk adatokat. A panelkutatásoknak megfelelően a háztartásokra vonatkozó adatokat súlyozatlanul, míg az egyénekre vonatkozókat súlyozott adatbázis alapján dolgoztuk fel.

Az adatfelvételt Nyíregyházán az előző évek gyakorlatát követve, a Debreceni Egyetem Egészségügyi Kar hallgatói végezték, a járásban pedig a településen dolgozó, zömében szociális szakemberek. Nyíregyházán 754 helyen, a járásban pedig 909 helyen volt sikeres a kérdezés.

² A kutatás során alkalmazott kérdőíveket a Függelék tartalmazza.

A minta – Demográfiai jellemzők

	Nyíregyháza	Járási települések	Járás összesen	
nem	férfi (%)	38	36	37
	nő (%)	62	64	63
átlagos életkor (év)	50	50	50	
iskolai végzettség	max.8 általános (%)	11	27	20
	középiskola (%)	62	62	62
	főiskola/egyetem (%)	27	11	18
családi állapot	nőtlen/hajadon (%)	14	13	13
	házas (%)	58	61	60
	élettárs (%)	9	8	9
	özvegy (%)	13	12	13
	elvált (%)	6	6	6
gazdasági aktivitás („Dolgozik-e Ön jelenleg?”)	aktív (%)	54	50	52
	inaktív (%)	46	50	48

A megkérdezettek szocio-demográfiai jellemzői

A 2011-es népszámlálás adatai szerint a Nyíregyházi járásban összesen 168 118 fő él, ennek háromnegyed része (77%) 20 év feletti.

A járásban a nemek aránya a következőképpen alakult 2011-ben: 47% férfi, 53% nő. Nyíregyháza Megyei Jogú Városban ez az arány: 46% férfi, 54% nő. Amint látjuk, a mintában ettől eltérő arányban jelennek meg a nemek. Ennek leginkább az a magyarázata, hogy a kérdezőbiztosok (mint minden panel jellegű kutatásnál) azt az utasítást kapták, hogy a kérdőívet elsősorban attól a személytől kérdezzék le, aki a legjáratosabb a háztartás ügyeiben. Az esetek jelentős részében így a nőkkel készült az adatfelvétel.

Iskolai végzettség tekintetében az mondható, hogy a 2011-es népszámlálás adatai szerint Nyíregyháza Megyei Jogú Városban 27% a felsőfokú iskolai végzettséggel rendelkezők aránya, akárcsak a mintában. A járásban viszont 21,7% az egyetemet, főiskolát végzettek aránya, így összességében alulreprezentáltak jelennek meg az összmintában ez a társadalmi csoport, ami abból adódik, hogy a járás kisebb településein megkérdezettek között alacsonyabb az egyetemet, főiskolát végzettek aránya (11%).

A családi állapotot jelző számokat vizsgálva megállapíthatjuk, hogy a nőtlenek/hajadonok mind Nyíregyházán, mind a járás többi településén alulreprezentáltak kerültek a megkérdezettek közé, míg a házasok felülreprezentáltak kerültek megkérdezésre. A nőtlenek/hajadonok aránya mind Nyíregyházán, mind a járásban összesen 31%, míg a megkérdezettek között 13% ennek a csoportnak az aránya. A házasok aránya Nyíregyházán 47%, a járásban 48%, a megkérdezettek közül viszont 60% tartozik ebbe a kategóriába.

A megkérdezettek aránya eltér a gazdasági aktivitás tekintetében is, ha azt vesszük figyelembe, hogy a járásban a foglalkoztatási arány 2011-ben csak 39%-os volt, szemben a mintában szereplő 52% gazdaságilag aktív válaszadójával.

Tanulmánykötetünkben a korábbi évekhez hasonlóan, továbbra is igyekeztünk a vizsgálat során kialakított tartalmi blokkok mentén elkészíteni az egyes, a továbbiakban közlésre kerülő tanulmányokat. Ezeket olyan, a vizsgálat témájához szorosan köthető, de a panelkutatás során nem felmérhető információkkal egészítjük ki, mint például a kötet első tanulmánya.

Malakucziné Póka Mária elemzése a jelen kötet demográfiai alapozó írása, mint ahogyan az a korábbi kötetekben is volt. A szerző elsősorban a 2011-es népszámlálás adatai alapján mutatja be a Nyíregyházi járást, ezzel alapot és értelmezési keretet biztosítva a kötet további tanulmányai számára is. Az írás részletesen foglalkozik többek között a járás népességszámának alakulásával, korösszetételével, a járási népesség iskolai végzettségének változásaival, a családi állapotot leíró változókkal, továbbá képet ad a járásban élők nemzetiségi és vallási hovatartozásáról is.

Szoboszlai Katalin a lakás és lakhatás kérdéseit elemzi a panelkutatás eredményei alapján. Ennek során figyelembe veszi a megyeszékhely nagyvárosi sajátosságait a rendelkezésre álló lakásállomány mennyiségi és minőségi vonatkozásait tekintve, illetve a járás településeinek alapvetően falusi jellegzetességeit. Az írás részletesen szól a lakások tulajdonosi struktúrájáról, a lakások állapotáról, valamint a lakókörnyezet minőségéről, továbbá foglalkozik a lakások felszereltségével, annak változásaival. A szerző kiemelt figyelmet fordít a lakhatási szegénység témakörének részletes taglalásának is, melyben külön részben foglalkozik a nyíregyházi bérlakás állomány jellemzőinek bemutatásával.

R. Fedor Anita és Balogh Erzsébet adat gazdag tanulmányukban Nyíregyháza város és a Nyíregyházi járás településeinek foglalkoztatási szerkezetét és a területre jellemző munkanélküliséget vizsgálják. A járási jellemzőket a városi adatok kontextusában vizsgálják, emellett részletes összehasonlítást adnak a 2008 óta eltelt időszakokról is, mely alapot ad a foglalkoztatásban bekövetkezett változtatások elemzésére, bemutatására is. A tanulmány kitér a foglalkoztatás, illetve a munkanélküliség alakulására az iskolai végzettség függvényében. A korábbi tanulmányokhoz képest új elemként jelenik meg a közfoglalkoztatottak vizsgálata, melynek járási jellemzőit a szerzők megyei és országos adatokkal vetik össze.

A Fábrián Gergely, Takács Péter és Szigeti Fruzsina szerzőcsoport első írása a kötetben a járásra jellemző jövedelmi helyzettel, továbbá a jövedelmi szegénységgel foglalkozik. Ennek során a szerzők kitérnek az egy főre jutó háztartási jövedelmek eloszlásának vizsgálatára, külön részletezik az iskolai végzettség hatását a jövedelmek alakulására, továbbá elemzik a különböző társadalmi csoportokhoz tartozók arányát is a megyeszékhely és a járás többi településére vonatkoztatva is. Fontos megállapításuk a rendelkezésre álló adatok alapján, hogy Nyíregyháza „középosztályosabb” szerkezettel bír, mint a járás. A korábbi panelfelmérések eredményei alapján a szerzők külön vizsgálják a jövedelmi egyenlőtlenségek egyes mutatóinak változásait Nyíregyházán, illetve a mutatók alapján összevetik a városra és a járás többi településére vonatkozó eredményeket is. A tanulmány a szegénységre vonatkozó mutatók alapján plasztikus képet ad a leszakadó rétegek helyzetéről is.

Szilicsányi Éva Panna módszertanilag is érdekes tanulmánya a megélhetési nehézségeket és az anyagi deprivációt, nélkülözést vizsgálja a rendelkezésre álló

adatok alapján. Ez, illetve az előző tanulmány, ámbár ugyanazt a jelenséget vizsgálja, de más mérőeszközök bevonásával. A szerző jelen esetben az Európai Unióban alkalmazott definíciót követte az anyagi depriváció vizsgálata során, melyben kilenc indikátort használnak az anyagi, illetve a súlyos anyagi depriváció meghatározásához. A tanulmány írója az indikátorok alapján a megélhetési nehézség halmozódásával is részletesen foglalkozik a járást illetően. A szerző abból a feltételezésből indult ki, hogy a Nyíregyházi járásban jelenlévő súlyos anyagi depriváció kockázata magasabb, mint általában az országban, de vannak eltérések Nyíregyháza, mint nagyváros, illetve a környező települések között a vizsgált kérdésben.

Hüse Lajos a szubjektív egészségi állapotot befolyásoló tényezőket vizsgálja, illetve Nyíregyháza város vonatkozásában a korábbi felmérések eredményeire alapozva, azok idősoros változásait írja le munkájában. Az írás elméleti keretét a sokdimenziós egészség-felfogás adja, ennek részletezése után foglalkozik a szerző a járásban élő felnőtt népesség szubjektív egészség érzetének ismertetésével. A szubjektív állapotot jelző kérdések mellett lehetőség nyílt az objektív mutatók vizsgálatára, így az írás részletes képet ad a járásban élők egészségmagatartásáról, illetve a rizikómagatartásról is.

Huszi Éva a társas támogatórendszer jellemzőit és működését vizsgálja Nyíregyházán, illetve a járás többi településén, és veti össze a társas kapcsolati háló néhány szegmensét a nagyvárosi és kistelepülési kontextusban. Ennek során a szerző foglalkozik az erős és a gyenge kapcsolatok jelenlétével, illetve azok hiányával az egyéni kapcsolati hálóban, rámutatva a különböző kapcsolati típusok szerepére a társadalmi erőforrások áramlásában. A tanulmány azt vizsgálja, hogy a személyes kapcsolathálózat kiterjedtségének, összetételének milyen mintázata van a Nyíregyházi járásban, van-e lényegi különbség a nagyvárosban és a kistelepüléseken élők személyes kapcsolathálójá között.

Szigeti Fruzsina, Fábán Gergely és Takács Péter szerzőcsoport következő tanulmánya a kötetben új témát dolgoz fel: az érzelmi jóllét mérésére vállalkozik a járásra vonatkozó adatok alapján. A szerző triád az érzelmi jóllét tényezőit, a boldogság értékét, illetve a boldogság megítélését írja le a járásra vonatkoztatva az úgynevezett Oxfordi Boldogságmérő Kérdőív alkalmazásával nyert adatok elemzésével. Ilyen módon még egy lépést tesznek a Rahman-féle életminőség modell még pontosabb leírására a panelkutatás alapján. A modell nyolc vizsgálati területe közül a korábbi Nyíregyháza Életminősége vizsgálatok hetet fedtek le eddig, az érzelmi jóllét beemelésével teljessé vált a paletta. A szerzők színvonalas elemzésükben többek között a boldogságérzet réteg specifikus jellegzetességére mutatnak rá, továbbá az életkor és az iskolai végzettség boldogságot meghatározó jellegére.

Patyán László jelen kötetben is az idősek életkörülményeit mutatja be és elemzi írásában. A 65 év felettiek életminőségét meghatározó változók elemzésén keresztül a szerző a városi és a kisebb településeken élők életvitelének életkor specifikus jellemzőit veszi górcső alá. Ezen kívül a tanulmány külön hangsúlyt fektet az olyan háztartások elemzésére, melyek csak időskorúakból állnak. A szerző foglalkozik a

megélhetés szubjektív megítélésével a járásban élő idős népesség kapcsán, leírja az egészségi állapot főbb jellegzetességeit a vizsgált korcsoportban, és külön kitér az aktív öregedés vizsgálatára, az időskori aktivitás és a különböző tevékenységek iránti fogékonyság jellemzőinek bemutatására. Ugyancsak érdekes része a tanulmánynak az idősek kapcsolatrendszerének, rokonokkal, barátokkal, szomszédokkal való kapcsolattartási gyakoriságuknak vizsgálata.

Krizsai Anita és Tóthné Csatlós Ildikó tanulmánya a szociális problémák és a segélyezési rendszer alakulását vizsgálja a Nyíregyházi járás településein. A szerzők részletesen és alaposan vizsgálják a szociális területet érintő jogszabályi és intézményi változásokat, melyeket aztán a panelkutatás eredményein keresztül mutatnak be, elemeznek. A tanulmány írói arra vállalkoznak, hogy a rendelkezésre álló adatok alapján felvázolják a Nyíregyházi járás településein élők lehetőségeit a különböző segélyezési formák elérése tekintetében, továbbá, hogy feltárják azt, milyen tényezők befolyásolják az egyes településen kialakuló segélyezési rendszert. A szerzők arra a kérdésre is keresik írásukban a választ, milyen eredményei vannak a járási hivatalok és a települési önkormányzatok közötti feladatmegosztásnak.

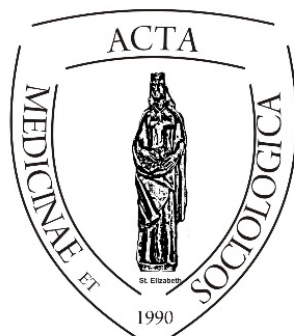
A *Takács Péter, Fábrián Gergely, Szigeti Fruzsina* szerzőcsoport harmadik tanulmánya a kötet módszertanilag leginkább felépített, „legbonyolultabb” írása. Ez azonban nem megy a megértés rovására, a laikus olvasó is világosan tudja értelmezni a szerzők által felvetett és vizsgált problémákat. Az írás foglalkozik a Rahman életminőség modell továbbfejlesztésének eredményeivel, mely kapcsán egy módszertani probléma lehetséges megoldási módja is bemutatásra kerül: hogyan lehet a Rough Set Theory alkalmazásával az ordinális típusú változók aggregálásakor felvetődő összegzési problémát kiküszöbölni. Fábrián Gergely és Takács Péter korábbi munkájának eredményei az FT index, mely egy lokális életminőség index a Rahman modell alapján. Jelen tanulmányban a szerzők a jelenlegi adatfelvétel lehetőségeit kiaknázva három FT indexet (egyét a teljes mintára, egyet külön a városra, egyet pedig a járás többi településére) alakítanak ki és mutatnak be részletesen írásukban.

Jelen kötet szerkesztőjeként, a tanulmány szerzőit felvonultató kutatócsoport nevében is, annak reményében indítom útra a kiadványt, hogy a tisztelt olvasók hasznos és érdekes információkat kapnak egyrészt Nyíregyháza város, másrészt a Nyíregyházi járás felnőtt lakosságának életminőségéről. A kiadvány megjelenésével igyekszünk továbbra is olyan használható muníciót biztosítani a döntéshozóknak, a gyakorlatban dolgozó egészségügyi és szociális szakembereknek, hogy azok hozzájáruljanak további tanulmányok, pályázati programok, fejlesztések kidolgozásához, melyek a város, illetve a járás színvonalas fejlődését biztosítják rövid és hosszú távon.

Huszi Éva

UNIVERSITY
OF DEBRECEN

FACULTY OF
HEALTH
NYÍREGYHÁZA

ACTA
MEDSOC
VOLUME 6.
2015

A Nyíregyházi járás települési szerkezeti, demográfiai, háztartási jellemzői

Malakucziné Póka Mária

A tanulmány a Központi Statisztikai Hivatal népszámlálási kiadványaiban³, továbbá tájékoztatási adatbázisában⁴ elérhető térségi adatok feldolgozásával készült.

Települési szerkezeti sajátosságok

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye legnagyobb lélekszámú járása a nyíregyházi, melynek 2014. év eleji lakónépessége 166,2 ezer fő volt. A legtipikusabb járási lélekszám a megyében ennél jóval kisebb, 20–40 ezer körüli, és a Nyíregyházit követő Mátészalkai, Kisvárdai járásoké is csupán 60 ezer körül alakul.

1. tábla: A Nyíregyházi járás településeinek területe, népessége és népsűrűsége

Megnevezés	Terület, km ²	Népszámlálási lakónépesség			Lakó- népesség	Népsűrűség, fő/km ²
		1990	2001	2011	2014. év elején	
Járás székhely						
Nyíregyháza	275	114 152	118 795	119 746	118 164	430,4
A járás többi városa						

³ www.ksh.hu/Adatgyujtesek/Nepszamlalas,mikrocenzus/Kiadvanyok/Orszagos_és_területi_adatok/2011._évi_nepszamlalas_-_Területi_adatok-3.1.-3.20._kötet

⁴ www.ksh.hu/Adatok/Tajekoztatasi_adatbazis/Területi_statistika/Éves_településszintű_adatok

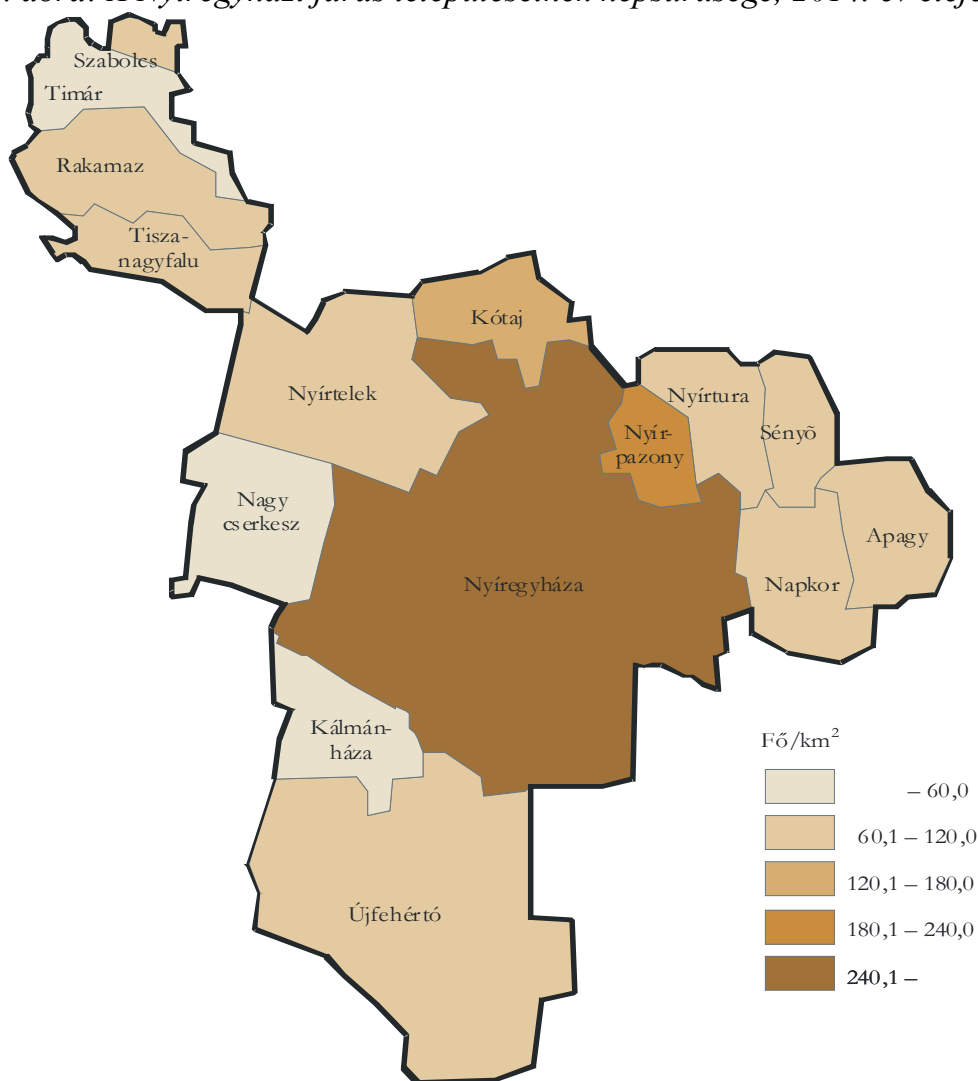
Nyírtelek	68	6 589	7 097	6 654	6 672	98,2
Rakamaz	43	5 235	5 126	4 555	4 442	104,2
Újfehértó	141	13 056	13 526	12 931	12 954	91,2
A járás községei						
Apagy	32	2 318	2 328	2 255	2 281	71,2
Kálmánháza	37	2 053	2 097	1 918	1 853	49,8
Kótaj	26	4 098	4 474	4 447	4 442	171,3
Nagycserkesz	41	1 779	1 882	1 816	1 784	43,0
Napkor	37	3 410	3 700	3 662	3 658	97,9
Nyírpazony	15	2 691	3 148	3 444	3 346	222,3
Nyírtura	21	1 606	1 753	1 801	1 757	81,8
Sényő	8	1 288	1 395	1 396	1 385	75,7
Szabolcs	6	450	401	345	382	65,0
Timár	22	1 470	1 410	1 336	1 327	60,8
Tiszanagyfalu	27	1 942	1 959	1 812	1 815	67,1
Mindösszesen						
Nyíregyházi járás	810	162 137	169 091	168 118	166 154	205,2
Szabolcs-Sz.-B.						
	5 936	572 301	582 256	559 272	561 379	94,6

Forrás: KSH, saját szerkesztés

Tizenöt település alkotja. Központja a megyeszékhely, a 2014 elején 118,2 ezer főt számláló Nyíregyháza. A város az ország hetedik legtöbb lelket számláló települése a főváros, Debrecen, Szeged, Miskolc, Pécs és Győr után, megelőzve a nagyvárosok sorában Kecskemétet és Székesfehérvárt.

Többi városa: Újfehértó, Nyírtelek és Rakamaz kisvárosok, közülük a legnagyobb Újfehértó, melynek lélekszáma 13 ezer fő alatti. A járás tizenegy községe közül legkisebb a 380 fős Szabolcs, a legnagyobbak: Nyírpazony, Napkor és Kótaj 3,3–4,4 ezer fősek, községei tipikus lélekszáma azonban 1000–2000 fő közötti. A települések lélekszáma tehát igen széles intervallumban szóródik, az 500 fő alatti törpefalutól (Szabolcs) a 100 ezer főt meghaladó, hazai környezetben és értelmezésben nagyvárosnak számító Nyíregyházáig terjed, többi települése pedig kisváros, vagy kisközség.

1. ábra: A Nyíregyházi járás településeinek népsűrűsége, 2014. év elején

Forrás: KSH, saját szerkesztés.

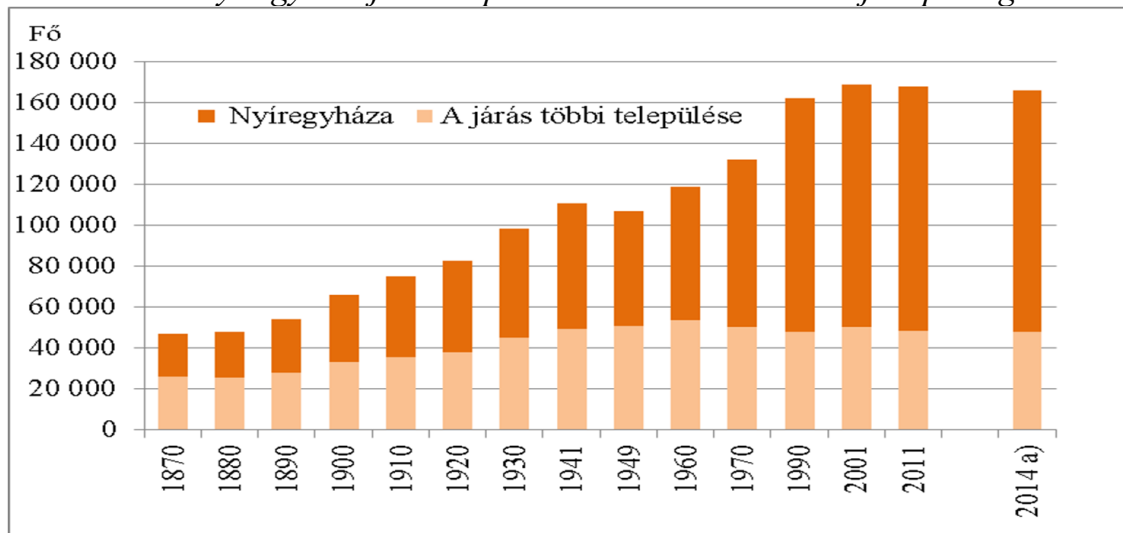
Területi kiterjedése aszimmetrikus, északnyugati irányban Szabolcs, Timár, Rakamaz, Tiszanagyfalu sajátos nyúlványt alkot, Borsod-Abaúj-Zemplén határán, déli irányban pedig Újfehértó képez önálló szigetet, közel Hajdú-Biharhoz. A járás népsűrűsége magas (205 fő/ km²), amiben Nyíregyháza a meghatározó. Mindamelllett Kótaj és Nyírpazony községi összehasonlításban kifejezetten nagy népsűrűségű.

A járás négy települése: Kótaj, Nyírpazony, Nyírtelek, Nyírtura a megyeszékhellyel, mint központi településsel ún. nagyvárosi település-együttest alkot, ami gazdaságuk, társadalmuk adott szintű (a kevésbé szorosak közé tartozó) összefonódását, vagyis bizonyos fokú agglomerálódást jelez. Ez leginkább a megyeszékhelynek a környező településeken élők foglalkoztatásában betöltött szerepében, az ott élők jelentősebb volumenű napi ingázásában mutatkozik meg.

A népességszám változása

A járás lakónépessége összességében az 1970-es évekig igen dinamikusán nőtt, majd a '80-as évektől a növekedés lelassult, amit a 2000-es évektől kisebb mérséklődés követett. A megyeszékhelyen, Nyíregyházán a lassulás később, az 1990-es években következett be.

2. ábra: A Nyíregyházi járás népszámlálási és 2014. év eleji népességszáma

a) A 2011. évi népszámlálás továbbvezetett adata

Forrás: KSH, saját szerkesztés

A növekedés mérséklődését az 1980-as években kizárólag a vándorlási veszteség okozta, viszonylag magas születésszám, illetve természetes szaporodás mellett. Vándorlási nyereséget ezekben (az 1980–1989 közötti) években a járáson belül csupán Nyíregyháza, Nyírpazony és Nyírtura (vagyis az agglomerálódó térség) mutatott. Az 1990-es években nagymértékben csökkent a születésszám, és kedvezőtlen fordulatot jelzett a halálozási statisztika is, a természetes szaporodás nagymértékben visszaesett. Ugyanakkor a rendszerváltáshoz kapcsolódó általános recesszió közepette nagymértékű volt a térségbe a visszaáramlás, ami kompenzálta a természetes szaporodás lassulását, a népességszám még tovább nőtt. A települések döntő hányada migrációs nyereséget mutatott, Nyíregyháza mellett Nyírpazony és Nyírtelek igen jelentős volumenűt.

2. tábla: A népességszámot alakító tényezők

Megnevezés	Természe- tes szaporo- dás, ill. fogyás (-)	Vándor- lási külön- bőzet	Természe- tes szapo- rodás, ill. fogyás (-)	Vándorlási különbőzet	Természe- tes szaporo- dás, ill. fogyás (-)	Vándorlási különbőzet
	1980–1989		1990–2000		2001–2011	
Járási székhely						
Nyíregyháza	5 227	690	1 592	3 051	-4	955

A járás többi városa						
Nyírtelek	200	-259	-52	560	-227	-216
Rakamaz	74	-354	-60	-49	-196	-375
Újfehértó	706	-1 132	447	23	57	-652
A járás községei						
Apagy	23	-121	-73	83	-111	38
Kálmánháza	19	-183	4	40	-84	-95
Kótaj	212	-364	204	172	-78	51
Nagycserkesz	79	-404	75	28	60	-126
Napkor	94	-244	36	254	-75	37
Nyírpazony	53	192	-54	511	-110	406
Nyírtura	52	38	-31	178	-42	90
Sényő	19	-88	42	65	-86	87
Szabolcs	-20	-78	-35	-14	-33	-23
Timár	35	-127	67	-127	23	-97
Tiszanagyfalu	-1	-191	-36	53	-83	-64
Mindösszesen						
Nyíregyházi járás	6 772	-2 625	2 126	4 828	-989	16
<i>Szabolcs-Sz.-B.</i>	14 574	-36 102	2 835	7 120	-5 070	-17 914

Forrás: KSH, saját szerkesztés

A két legutóbbi, a 2001 és 2011 évi census között azonban már fogyás alakult ki, ugyanis kifogytak a migrációs nyereség forrásai, az el- és odavándorlások egyensúlyba kerültek, miközben a születések és halálozások egyenlege negatívvá vált. Nyíregyháza és Nyírpazony népessége azonban ezekben az években is jól mérhetően tovább bővült, a vándorlási nyereségből adódóan.

A 2001 és a 2011 évi census között Nyíregyháza volt az egyetlen olyan megyeszékhelye az országnak, ahol (még) nem volt természetes fogyás. A többi megyeszékhellyel való összehasonlításban a migrációs egyenlege is a kedvezőbbek közé tartozik. Ugyanezen időszakban az ország népessége 2,6%-kal csökkent, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye népessége pedig az országos átlagot meghaladóan, 3,5%-kal esett vissza.

2011 után a járás lakossága összességében kismértékben ugyan, de évről évre folyamatosan csökkent. A szerény mérséklődés jegyeit mutatja a megyeszékhely is. A születésszám kissé javul, de alacsony szintű. A halálozási adatokat kisebb ingadozások és permanensen a születési eseményeket meghaladó szint jellemzi. A járás egészében és Nyíregyházán is állandósult a természetes fogyás. A belföldi vándorlási egyenleg pedig már Nyíregyháza esetén is kisebb veszteséget mutat. (Települési szinten a népszámlálásokat követő években csak a belföldi migráció mérésére van mód, a nemzetközi migrációra nincs ilyen mélységű adat.)

3. tábla: Fontosabb népmozgalmi adatok, 2013–2014

Év	Élve- születés	Halá- lozás	Termé- szetes fogyás (-)	Belföldi elvándor- lás	Ebből: állandó	Belföldi oda- vándor- lás	Ebből: állandó	Belföldi vándorlási külön- bőzet
Nyíregyházi járás összesen								
2013	1 504	1 777	-273	7 260	2 882	6 737	2 668	-523
2014	1 480	1 682	-202	7 504	3 251	6 935	2 670	-569
Ebből: Nyíregyháza								
2013	1 077	1 214	-137	4 853	1 777	4 797	1 833	-56
2014	1 020	1 129	-109	5 146	2 148	4 939	1 930	-207

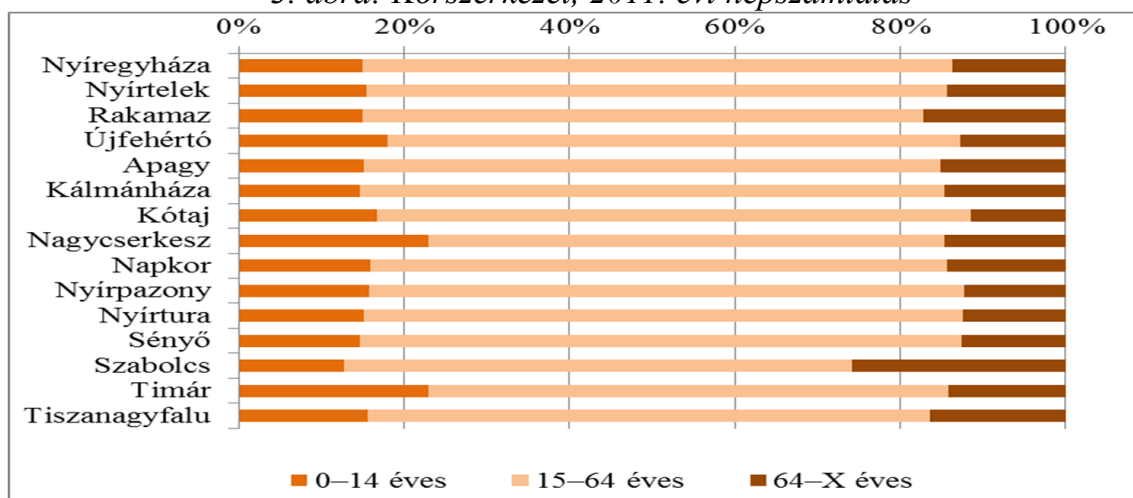
Forrás: KSH, saját szerkesztés

Korszerkezet

A népesség korszerkezetét a születésszám csökkenése, a várható átlagéletkor emelkedése a térségben is rontja, amit erősít a vándorlási veszteség, hiszen a migrációban jellemzően a fiatalabb korosztályok vesznek részt.

Települési szinten a korszerkezet a népszámlálási adatok alapján vizsgálható, mivel a korcsoportonként továbbvezetett adatok hibahatára a kis népességszámú településéknél igen számottevő lehet. Természetesen Nyíregyházát és a járás egészét tekintve ez a veszély nem áll fenn, így ezek korszerkezete a továbbvezetett adatok alapján is vizsgálható. A 2011. évi népszámlálás szerint a járás népességének 15,4%-a a gyermekkorúak (15 év alattiak), 13,8%-a az időskorúak (64 év feletti) közé tartozott, 60,8%-a pedig felnőtt korú (15–64 éves) volt. (Napjainkban az idős kor határát mind gyakrabban 70 évtől húzzák meg.) A gyermekkorúak aránya az erős etnikai sajátosságokkal bíró Nagycserkeszen, emellett Timáron kiugróan magas, a járás többi településén azonban (Újfehértó kivételével) a megyei átlag alatti, legalacsonyabb a legkisebb lélekszámú településén, Szabolcsban. Az időskorúak részaránya ugyanakkor a legtöbb településén nagyobb az átlagosnál, kivélt Nyíregyháza, Nyírpazony, Nyírtura, Sényő, vagyis a nagyvárosi település-együttes (emellett Újfehértó) jelent.

3. ábra: Korszerkezet, 2011. évi népszámlálás

Forrás: KSH, saját szerkesztés

A gyermekkorúaknak a megye egészére jellemzőnél alacsonyabb arányából adódóan (az időskorúak átlagosnak megfelelő aránya mellett) a járás az átlagosnál nagyobb mértékű előregedést jelez. Száz gyermekkorúra 89, a megyében ennél kevesebb, 79 időskorú jut. Extrém indexek is előfordulnak, Szabolcsé több mint kétszerese a járás egészére jellemzőnek. Legfiatalabb korszerkezetet Nagycserkesz, Timár mutat, emellett Kótajé, Nyírpazonyé, valamint Újfehértóé is fiatalosabb a megyei átlaghoz képest. Szabolcs-Szatmár-Bereg megye öregedési indexe ugyanakkor országos összehasonlításban, vagyis a többi megyéhez viszonyítva a legkisebb. Ilyen relációban Nyíregyháza korszerkezete is kedvező, a megyei jogú városok sorában a legjobb.

A korcsoportok nagyobb aggregátumait képezve vizsgálhatók az ún. függőségi, eltartottsági ráták, melyek a felnőtt korú népességhez viszonyítva mutatják a gyermek-, és az időskorúak, továbbá azok együttes számát. Ezen mutatók segítségével vizsgálhatók a felnőtt korúak társadalmi értelemben vett eltartási kötelezettsége.

4. tábla: Eltartottsági ráták, öregedési index, 2011

Megnevezés	A gyermekkorú népesség ^{a/}	Az időskorú népesség ^{b/}	A teljes ^{c/}	Öregedési index ^{d/}
	eltartottsági rátája			
Járási székhely				
Nyíregyháza	21,0	19,0	40,0	64,0
A járás többi városa				
Nyírtelek	22,1	20,3	42,6	92,3
Rakamaz	22,1	25,4	47,5	114,6
Újfehértó	26,0	18,3	44,3	70,6
A járás községei				
Apagy	21,6	21,6	43,3	100,0
Kálmánháza	20,8	20,8	41,6	100,0
Kótaj	23,4	16,0	39,5	68,5
Nagycserkesz	36,9	23,4	30,5	63,5
Napkor	22,7	20,5	42,3	89,9
Nyírpazony	21,8	17,1	38,9	78,3
Nyírtura	21,1	17,2	38,2	81,6
Sényő	20,2	17,1	37,4	85,0
Szabolcs	20,8	42,0	62,9	201,6
Timár	36,6	22,6	59,2	61,7
Tiszanagyfalu	22,9	23,9	46,8	104,5
Mindösszesen				
Nyíregyházi járás	21,7	19,3	41,0	89,0
Szabolcs-Sz.-B.				
<i>Szabolcs-Sz.-B.</i>	<i>25,3</i>	<i>20,1</i>	<i>45,3</i>	<i>79,3</i>

a/ Száz 15–64 évesre jutó 0–14 éves. b/ Száz 15–64 évesre jutó 65–x éves.

c/ Száz 15–64 évesre jutó 0–14 és 65–x éves együtt. d/ Száz 0–14 évesre jutó 65–X éves.

Forrás: KSH, saját szerkesztés

A gyermekkorú népesség tekintetében fennálló eltartási teher csökken, miközben az időseké emelkedik. A járásban a gyermekkorúakra és az időskorúakra irányuló eltartási kötelezettség egyaránt kisebb a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyeinél, főként a gyermekkorúaké. Az erős etnikai sajátosságokkal jellemezhető településeken (pl. Nagycserkesz) a gyermekkorúak, a legkisebb településen, Szabolcsban pedig az időskorú népesség vonatkozásában fennálló eltartási kötelezettség igen magas.

A járás egészének és Nyíregyházának a korszerkezete a továbbvezetett adatok alapján a gyermekkorúak arányának stagnálását, az időskorúak részarányának további növekedését mutatják.

5. tábla: A lakónépesség korszerkezete, feminitási mutató 2014. január

Korcsoport, éves	Nyíregyházi járás		Ebből: Nyíregyháza		Ezer férfira jutó nő	
	fő	megoszlás, %	fő	megoszlás %	Nyíregyházi járás	ezen belül: Nyíregyháza
0–14	24 955	15,1	17 697	15,0	945	940
15–19	10 621	6,4	7 429	6,3	1 008	1 001
20–24	10 562	6,4	7 077	6,0	958	995
25–29	10 509	6,3	7 234	6,1	972	1 018
30–34	11 894	7,2	8 685	7,3	1 021	1 065
35–39	15 100	9,1	11 234	9,5	1 025	1 070
40–44	12 739	7,7	9 239	7,8	1 039	1 081
45–49	11 102	6,7	7 728	6,5	1 029	1 075
50–54	10 410	6,3	7 081	6,0	1 163	1 232
55–59	12 784	7,7	9 154	7,7	1 194	1 290
60–64	11 001	6,6	8 056	6,8	1 282	1 324
65–X	24 387	14,6	17 550	14,9	1 774	1 742
Összesen	118 164	100,0	118 164	100,0	1 125	1 156

Forrás: KSH, saját szerkesztés

A korstruktúra a megyeihez hasonló. A férfiak és a nők korszerkezete ugyanakkor a járásban és a megye egészét tekintve is lényegesen eltér, döntően a két nem eltérő mortalitása miatt. A biológiai okokból adódó születéskori férfitöbblet a fiatal kor vége felé tűnik el. Ennek oka a férfiak magasabb csecsemőhalálozási arányszáma, nagyobb érintettsége – a fiatalok között leginkább veszélyeztető – ún. erőszakos halálozásokban (főként a közlekedési balesetekben), továbbá az is, hogy a migrációban a férfiak részvétele valamivel intenzívebb, mint a nőké. Az életkor emelkedésével az életmód, életvitel miatti különbségek a férfiaknak a nőknél lényegesen rosszabb mortalitását eredményez. A nemi arányt kifejező ún. feminitási mutató, az ezer férfira jutó nők száma az életkor előrehaladtával egyre torzabb nemi arányt tükröz.

Családi állapot szerinti összetétel

A népesség családi állapot szerinti struktúrája jelentős változásokat mutat. Nagymértékben emelkedik a nőtlen, hajadon családi állapotúak aránya és nő az özvegyeké, valamint az elváltaké, ami a házas családi állapotúak számottevő mérséklődését eredményezi. A családi állapot szerinti struktúra átrendeződésével

egyidejűleg terjed az élettársi kapcsolat. Az élettársi kapcsolatban élők döntő hányadát a fiataloknál a nőtlenek, hajadonok, az érettebb korúaknál pedig az elváltak adják.

6. tábla: A 15 éves és idősebb népesség családi állapot szerinti megoszlása nemek szerint, 2011. (százalék)

Megnevezés	Férfiak					Nők				
	nőtlen	házas	özvegy	elvált	élettársi kapcsolatban élők	hajadon	házas	özvegy	elvált	élettársi kapcsolatban élők
Járási székhely										
Nyíregyháza	35,8	51,5	3,0	9,7	8,3	27,5	43,6	15,1	13,8	6,8
A járás többi városa										
Nyírtelek	36,2	51,7	3,2	8,9	9,0	22,9	47,0	21,1	9,0	8,1
Rakamaz	33,7	53,5	4,4	8,4	8,6	22,7	46,4	23,0	8,0	7,5
Újfehértó	35,9	53,9	2,7	7,5	5,2	22,9	49,9	19,1	8,1	4,7
A járás községei										
Apagy	35,5	53,1	3,7	7,7	6,9	21,9	49,2	22,8	6,1	6,1
Kálmánháza	35,9	52,0	4,7	7,4	5,8	24,6	48,2	20,1	7,0	5,9
Kótaj	37,0	51,9	4,0	7,0	8,0	24,4	49,6	16,9	9,1	7,5
Nagycserkesz	42,9	45,0	5,2	6,8	16,3	32,3	44,0	18,4	5,3	15,2
Napkor	35,9	55,4	3,3	5,4	6,9	21,9	49,4	21,5	7,3	6,6
Nyírpazony	33,2	55,7	2,7	8,4	8,5	21,1	51,4	18,5	8,9	7,7
Nyírtura	32,7	55,4	3,5	8,4	8,7	21,5	49,1	18,1	10,7	7,4
Sényő	38,1	50,1	4,2	7,6	7,1	24,3	46,9	21,0	7,8	6,5
Szabolcs	34,8	51,1	3,0	11,1	10,4	19,3	42,2	29,5	9,0	7,8
Timár	40,8	46,2	4,0	9,0	13,7	26,4	45,2	21,6	6,8	14,0
Tiszanagyfalu	36,4	48,3	3,5	11,8	11,3	22,1	42,6	24,5	10,8	9,3
Mindösszesen										
Nyíregyházi járás	35,9	51,8	3,1	9,2	8,2	26,3	44,9	16,5	12,3	6,9
<i>Szabolcs-Sz.-B.</i>	<i>37,3</i>	<i>51,2</i>	<i>3,6</i>	<i>7,9</i>	<i>9,3</i>	<i>25,1</i>	<i>46,0</i>	<i>19,6</i>	<i>9,3</i>	<i>8,2</i>

Forrás: KSH, saját szerkesztés

Népességének családi állapot szerinti struktúrája nem tér el jelentősen a megyeitől, legjellegzetesebb különbség az elváltak magasabb aránya a járásban. Települések szerint azonban jelentős a szóródás, ami szoros összefüggést mutat a korszerkezettel, a település méretével.

A legelterjedtebb a házas családi állapot, aminek legkisebb súlya Nagycserkeszen van, kiemelkedően magas az élettársi kapcsolati arány mellett. A házasságban élők részaránya az agglomerációs övezetben jellemzően a magasabbak közé tartozik. Az élettársi kapcsolatok súlya Nagycserkesz mellett a Rakamaz környéki településeken is magas, ahol az elváltaké is számottevőbb. Az elváltak részaránya emellett Nyíregyházán is jóval az átlag feletti, alapvetően a férfiaknál.

A családstruktúra az országoshoz képest változatlanul a tradíciók nagyobb fokú továbbélését mutatja a térségben és a megyében egyaránt.

Az iskolázottsági szint alakulása

Az iskolázottsági szint nagyban meghatározza a munkaerőpiacon elfoglalt pozíciót, ezáltal a jövedelmi viszonyokat is, hiszen a munkajövedelmeknek kitüntetett szerepe van a lakosság megélhetésében.

A népesség iskolázottsági színvonala a járásban is nagymértékben javult, főleg a 2000-es években, ami összefüggésben van a felsőoktatás ezen időszakra tehető expanziójával. (Nyíregyházán pl. az egyetemet, főiskolát végzettek aránya a 25–29, illetve a 30–34 éveseknél gyakorlatilag megduplázódott, 40% körülire emelkedett 2001–2011 között. A Nyírség fővárosában zajló fejlődést jól mutatja, hogy a 25–29 évesek körében a diplomások aránya a megyeszékhelyeket tekintve Budapest, Szeged és Debrecen után Nyíregyházán a legmagasabb, és a 30–34 évesek, valamint a 35–39 évesek esetén is dobogós, illetve ahhoz közeli magas arány jellemző.)

A járáson (és a megye egészén belül is) a megyeszékhelyen kiemelkedően magas a diplomások aránya. A 2011. évi népszámláláskor a város 25 éves és idősebb lakossága 27%-ának volt felsőfokú végzettsége, ami az ország megyeszékhelyeit tekintve is kedvező értékek közé tartozik, az átlagosnál jóval intenzívebb növekedés eredményeként. A járásban viszonylag magas, a megyei átlagot jóval meghaladó még a diplomások aránya Nyírpazonyban is. Megközelíti a megyei átlagot Nyírturán, a többi településen ugyanakkor jellemzően a megyei átlag alatti, a legkisebb Nagycserkeszen és Timáron, mindössze 5% körüli. A legképzettebb munkaerőre Nyíregyháza és település-együttesének néhány települése igen erőteljes vonzerőt gyakorol. Ez érzékelhető az érettségizettek vonatkozásában is. A 18 éves és idősebb népesség körében a legalább érettségizettek aránya kiemelkedően magas (52%) Nyírpazonyban, a megye átlaghoz hasonló Nyírturán (annál mérsékelten kisebb Rakamazon), a többiben ugyanakkor lényegesen kisebb annál, Nagycserkeszé és Timaré annak felét sem éri el. Ugyanakkor az alacsonyabb, a 15 éves és idősebb népességen belül legalább általános iskolai végzettséggel rendelkezők aránya vonatkozásában messze nem olyan polarizáltak a járás települései, mint a magasabban képzettek esetében. Legtöbb településén a megyei 91%-ot meghaladó az arányuk, a legkisebb a legidősebb korszerkezetet mutató Szabolcs településen és a szintén idős korstruktúrát mutató Timáron.

7. tábla: A lakónépesség iskolázottsága, 2011

Megnevezés	10–X éves		15–X éves		18–X éves		25–X éves	
	az általános iskola első évfolyamát sem végezte el		legalább általános iskola 8. évfolyam		legalább érettségi		egyetem, főiskola stb. oklevéllel	
	fő	az adott korcsoport %-ában	fő	az adott korcsoport %-ában	fő	az adott korcsoport %-ában	fő	az adott korcsoport %-ában
Járás székhely								
Nyíregyháza	577	0,5	98 750	97,0	57 130	59,1	22 742	26,6
A járás többi városa								
Nyírtelek	38	0,6	5 279	93,9	1 832	34,2	497	10,4
Rakamaz	27	0,7	3574	92,3	1 331	35,9	327	9,8
Újfehértó	77	0,7	9 961	94,0	3 193	31,9	677	7,8

A járás községei								
Apagy	10	0,5	1 796	93,8	610	33,3	163	10,0
Kálmánháza	5	0,3	1 552	94,8	401	25,9	83	6,0
Kótaj	67	1,7	3 348	90,4	1115	32,0	245	8,1
Nagycserkesz	16	1,0	1 292	92,4	282	21,3	59	5,1
Napkor	15	0,5	2 804	91,1	936	32,1	245	9,5
Nyírpazony	8	0,3	2 738	94,3	1 28/2	46,0	438	17,5
Nyírtura	4	0,2	1 459	95,5	548	37,3	166	12,6
Sényő	7	0,6	1 108	93,0	372	32,4	74	7,4
Szabolcs	2	0,6	259	86,0	90	31,3	27	10,2
Timár	10	0,9	868	84,4	199	20,8	45	5,3
Tiszanagyfalu	15	0,9	1 398	91,4	361	24,7	78	6,0
Mindösszesen								
Nyíregyházi járás	878	0,6	136 186	95,8	69 684	51,6	25 866	21,7
<i>Szabolcs-Sz-B.</i>	<i>4 598</i>	<i>1,0</i>	<i>422 455</i>	<i>91,4</i>	<i>167 914</i>	<i>38,3</i>	<i>51 383</i>	<i>13,3</i>

Forrás: KSH, saját szerkesztés

Az igen kedvező trendek mellett azonban vannak kedvezőtlen jelenségek is. A generációváltásból adódó iskolázottsági szint javulásával egyidejűleg a legkevésbé iskolázott réteg kisebb fokú újratermelődése is kimutatható a korcsoportonkénti iskolázottsági adatokból. Pl. Nyíregyházán a 10–14 évesek körében magasabb lett az általános iskola első osztályát sem elvégzők aránya, a 2001. évi 0,5%-ról 0,8%-ra emelkedett.

Az iskolázottság és a korszerkezet erős összefüggését mutatja, hogy a 10 éves és idősebb népességben belül az általános iskola első osztályát sem elvégzők aránya a fiatalos korszerkezetű Nyírpazonyban, Nyírturán és Kálmánházán a legalacsonyabb (0,2–0,3%), kedvezőbb a megyeszékhelyénél (0,5%); legmagasabb a viszonylag idős korszerkezet mellett erősebb etnikai sajátosságokat is mutató Kótajban (1,7%).

A nemzetiségek jelenléte

A Nyíregyházi járás településein a legutóbbi, 2011. évi népszámlálás alkalmával az ott élő népesség 4,0%-a, 6700 fő vallotta magát valamelyik hazai nemzetiséghez tartozónak legalább egy szempont (úgy mint identitás, anyanyelv, családi-baráti közösségben használt nyelv) alapján. Népességben belüli arányuk jóval kisebb, mint a megyében, ahol 9,2%. Ez elsősorban abból adódik, hogy a hazai nemzetiségek sorában kiugróan legnagyobb létszámú cigányság jelenléte a térségben összességében mérsékelt, amellet, hogy Szabolcs-Szatmár-Bereg a nemzetiségek által legsűrűbben lakott területe az országnak. A hazai cigány lakosság 14%-a ugyanis a megyében él.

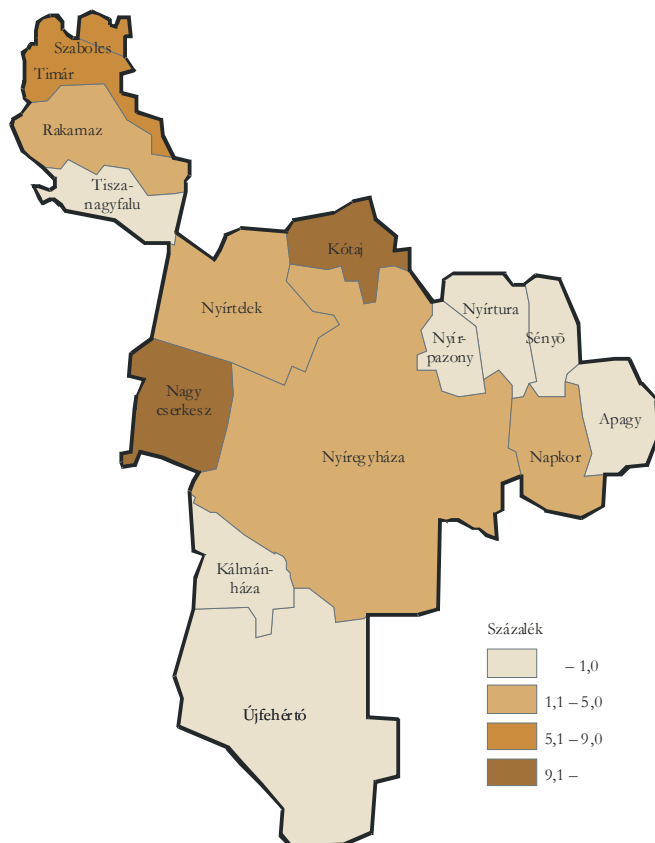
8. tábla: A nemzetiségek száma, 2011

Megnevezés	Nyíregyházi járás	Ebből: Nyíregyháza	Szabolcs-Szatmár-Bereg	Ország összesen
Bolgár	70	63	171	3 558
Cigány	4 041	2 208	44 738	308 957
Görög	31	30	69	3 916
Horváth	8	6	24	23 561
Lengyel	90	86	131	5 730
Német	1 071	613	2 797	131 951
Örmény	39	35	97	3 293
Román	381	305	1 219	26 345
Ruszin	142	108	374	3 323
Szerb	25	23	47	7 210
Szlovák	239	214	297	29 647
Szlovén	8	8	10	2 385
Ukrán	535	465	1 461	5 633
Nemzetiségek összesen	6 680	4 164	51 435	555 507
Népesség összesen	168118	119 746	559 272	9 937 628

Forrás: KSH, saját szerkesztés

A 13 hivatalos hazai nemzetiség mindegyike képviselteti magát a térség népességében. Közülük legnagyobb a 4000 főt meghaladó cigányság. Jelentős, 1100 főhöz közeli a magát német nemzetiségűnek valló, akik döntő hányada nyíregyházi lakos, de Napkoron és Tiszanagyfaluban is jelentős számban élnek.

A cigány és a német nemzetiségűek mellett nagyobb számban románok (350 fő), illetve ukránok (520 fő) laknak a Nyíregyházi járásban.

5. ábra: A cigány nemzetiségűek aránya a lakónépességből.

Forrás: KSH, saját szerkesztés

A megyében élő kis lélekszámú nemzetiségiek jelentős része koncentrálódik a megyeszékhelyre. A lengyelek kétharmada, a szlovákok, szlovének hét–nyolctizede nyíregyházi. Országos összevetésben is kiemelkedő a ruszinok és ukránok száma. Ezen hazai nemzetiség tagjainak 3, illetve 6%-a él Nyíregyházán. A ruszinok jelentős számban laknak Timáron is. A legnagyobb nemzetiség jelenléte a járás területén eltérő, hét településen – Nyírpazony, Nyírtura, Sényő, Apagy, Kálmánháza, Újfehértó, Tiszanagyfalu – marginális, ugyanakkor Nagycserkeszen 30%-hoz közeli, és Kótajban is a megyei átlag feletti, 11%.

Az ország legnagyobb, 315 ezer főt meghaladó cigány nemzetiségéből 2,2 ezer fő él Nyíregyházán, és városban is kiemelkedően ez számít a legnagyobb lélekszámú nemzetiségnek (a relatíve mérsékelt jelenléte ellenére).

A két legutóbbi népszámlálás között országosan és a megyében egyaránt 1,5-szeresére nőtt a nemzetiségiek száma. A növekedésen belül azonban nem tudjuk, mennyi volt az identitás javulásából, a kérdésfeltevés változásából (dupla kérdés, rákérdezés a másodsorban való hovatartozásra), illetve a népmozgalmi, vándormozgalmi folyamatokból adódó változás.

A valósághoz minél inkább közelítő adatok megléte kiemelkedő fontosságú a szociológiai kutatásokban, hiszen a cigány népesség iskolázottsági, foglalkozási jellemzői lényegesen kedvezőtlenebbek az átlagosnál, a pozitív változások ellenére. A legalább az általános iskola 8. osztályát befejezők aránya az etnikumon belül említésre méltóan javult, és az ennél magasabb végzettséggel rendelkezők részaránya ugyancsak magasabb lett a korábnál, bár a változás e tekintetben mérsékelt.

Vallás szerinti összetétel

A vallásosság hatással van a társas kapcsolatok megítélésére is, befolyásolja a gyermekvállalást, a háztartási jellemzőket. A vallásosság vizsgálatát a népszámlálási adatok nem teszik lehetővé, hiszen 2001-ben a „Vallása, felekezete?“, 2011-ben „A melyik vallási közösséghez, felekezethez tartozónak érzi magát?“ kérdésre kellett válaszolni. A kérdésfeltevés változása is hatással lehetett arra, hogy a vallási közösséghez, felekezethez tartozásról nem nyilatkozók aránya a járásban is nagymértékben megnőtt, 2011-ben 21% volt, a legmagasabb a megyeszékhelyen és a fiatalos korstruktúrát mutató agglomerálódó térségében. A legidősebb korszakozott, legkisebb településein ez az arány 6% alatt alakult.

Nagycserkesz és Nyírtura kivételével valamennyi településen a katolikus vallásúak vannak a legtöbben, Nagycserkeszen viszont az evangélikusok, Nyírturán pedig a reformátusok.

9. tábla: A népesség vallás, felekezet szerint, 2011

Megnevezés	Össze- sen	Ebből					
		római katolikus	görög kato- likus	reformá- -tus	evan- géli- kus	nem tartozik vallási közös- séghez	nem kívánt válaszolni
Járási székhely							
Nyíregyháza	119 746	25 132	12 742	19 662	8 391	16 143	34 155
A járás többi városa							
Nyírtelek	6 654	2 359	946	534	409	715	1573
Rakamaz	4 555	2 473	363	376	12	343	899
Újfehértó	12 931	2 900	3 612	2 939	63	3 917	2 790
A járás községei							
Apagy	2 255	619	356	782	8	62	368
Kálmánháza	1 918	611	434	111	259	110	371
Kótaj	4 447	1 214	619	514	40	355	1 414
Nagycserkesz	1 816	418	99	112	687	228	247
Napkor	3 662	1 873	706	304	38	74	629
Nyírpazony	3 444	670	475	857	76	320	933
Nyírtura	1 801	302	252	593	19	90	482
Sényő	1 396	377	275	375	20	65	270
Szabolcs	345	109	51	154	5	6	20
Timár	1 336	422	575	98	5	37	179
Tiszanagyfal- u	1 812	686	173	503	7	85	331
Mindösszesen							
Nyíregyházi járás	168 118	40 165	21 678	27 914	10 039	19 125	44 661
<i>Szabolcs- Sz.-B.</i>	<i>559 272</i>	<i>108 666</i>	<i>73 419</i>	<i>193 697</i>	<i>11 030</i>	<i>11 173</i>	<i>115 051</i>

Forrás: KSH, saját szerkesztés

A járás lakossága a megye egészére jellemzőtől lényegesen eltérő vallási struktúrát mutat, ami elsősorban a református vallásúak kisebb, az evangélikusok magasabb arányában mutatkozik meg, és nagyobb a vallási közösségekhez nem tartozók aránya azzal együtt, hogy a kérdésre nem válaszolók súlya is jelentős volt.

Gazdasági aktivitás

A népesség gazdasági aktivitása a két legutóbbi népszámlálás között jelentősen javult, azonban az 1990. évi szintet a kedvező változások ellenére sem érte el 2011-ben, amikor a járás teljes lakosságának 39%-a volt foglalkoztatott és 15%-a munkanélküli. Mind a két mutató lényegesen kedvezőbb a megye egészére jellemzőnél, települései szerint azonban igen nagymértékű a szóródás.

A foglalkoztatási arány a teljes népesség foglalkoztatási színvonalát méri, azt mutatja meg, hogy a lakosság hány százalékának van tartós vagy rövidebb idejű munkavégzéshez kapcsolódó jövedelme. A munkaerőpiacon a foglalkoztatottak mellett megjelennek a munkanélküliek is, akiknek ugyan nincs ilyen jövedelme, de

aktívan keresnek munkát, és készen állnak a munkavégzésre, tehát gazdaságilag ők is aktívak. A munkanélküliségi ráta a gazdaságilag aktív népességben belül méri a munkanélküliek részarányát.

10. tábla: A népesség gazdasági aktivitás szerint, 2011

Megnevezés	Népesség	Megoszlás, %				Foglalkoztatási arány, %	Munkanélküliségi ráta, %
		foglalkoztatott	munkanélküli	inaktív kereső	eltartott		
Járási székhely							
Nyíregyháza	119 746	40,5	6,3	25,9	27,2	40,5	13,5
A járás többi városa							
Nyírtelek	6 654	37,3	8,3	28,6	25,8	37,3	18,2
Rakamaz	4 555	34,3	6,7	33,5	25,4	34,3	16,4
Újfehértó	12 931	34,2	7,3	27,3	31,2	34,2	17,5
A járás községei							
Apagy	2 255	37,1	5,9	31,0	25,9	37,1	13,8
Kálmánháza	1 918	35,1	6,0	30,1	28,7	35,1	14,7
Kótaj	4 447	33,1	9,6	26,7	30,6	33,1	22,5
Nagycserkesz	1 816	23,3	7,8	32,5	36,3	23,3	25,1
Napkor	3 662	34,3	8,2	30,3	27,2	34,3	19,3
Nyírpazony	3 444	40,7	7,5	25,8	26,0	40,7	15,6
Nyírtura	1 801	40,8	7,7	26,7	24,7	40,8	15,9
Sényő	1 396	32,6	12,0	30,2	25,2	32,6	26,8
Szabolcs	345	28,1	2,9	47,2	21,7	28,1	9,3
Timár	1 336	27,3	7,0	28,4	37,3	27,3	20,3
Tiszanagyfalu	1 812	32,5	9,3	33,1	25,1	32,5	22,3
Mindösszesen							
Nyíregyházi járás	168 118	38,9	6,7	26,8	27,6	38,9	14,8
<i>Szabolcs-Sz.-B.</i>	<i>559 272</i>	<i>33,7</i>	<i>7,3</i>	<i>30,3</i>	<i>28,6</i>	<i>33,7</i>	<i>17,8</i>

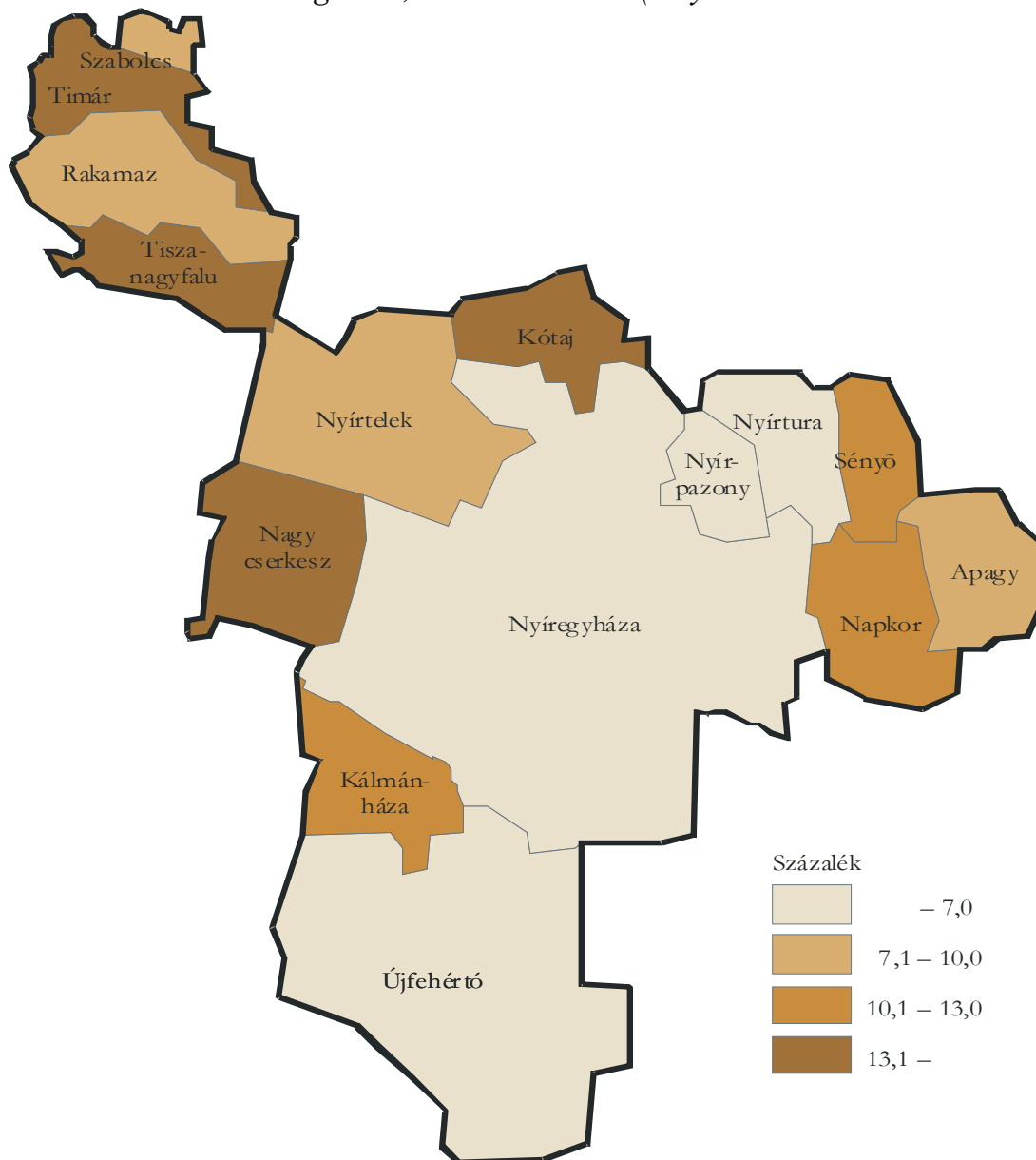
Forrás: KSH, saját szerkesztés

Legkedvezőbb foglalkoztatási arányt a megyeszékhely, illetve agglomerálódó térségei közül Nyírpazony és Nyírtura mutat. (Utóbbiaké a megyeszékhelyét is kissé meghaladó.) A járás többi településén is jellemzően megyei átlag feletti a foglalkoztatási arány, kivéve az igen alacsony foglalkoztatási színvonalat mutató Nagycserkeszt, továbbá Szabolcsot és Timárt. Ezzel egyidejűleg a munkanélküliségi ráta településeinek nagyobb részében a megyei átlag alatti, legkedvezőbb Nyíregyházán, azonban vannak kifejezetten magas munkanélküliséget mutató települések (Sényő, Nagycserkesz, Kótaj, Timár, Tiszanagyfalu). A munkanélküliségi ráta Szabolcsban a legalacsonyabb az idős korstruktúra, illetve az inaktív (főként nyugdíjas) réteg magas aránya miatt.

A munkanélküliség szintjének aktuális – a népszámlásétól egyébként eltérő módszertanú – településszintű vizsgálatát az Állami Foglalkoztatási Szolgálat

nyilvántartott álláskeresőkre vonatkozó adatai teszik lehetővé. Ezek térségi alakulása hasonló differenciákat mutat, mint a legutóbbi népszámlálási adatok.

6. ábra: Munkanélküliségi ráta, 2014. december (a nyilvántartott álláskeresőkre)

Forrás: KSH, saját szerkesztés

A megye egészére jellemzőnél a megyeszékhely lakosságának aktivitása lényegesen kedvezőbb, ami főként a magasabb foglalkoztatási arányban mutatkozik meg. Ehhez nagyban hozzájárul, hogy a foglalkoztatási szempontból legaktívabb (legmagasabb foglalkoztatási aránnyal jellemezhető) 30–59 éves korcsoport népességi aránya számottevő. A megyeszékhely foglalkoztatási aránya a többi megyeszékhellyel való összehasonlításban is a jobbak közé tartozik, ezzel egyidejűleg azonban a munkanélküliségi ráta is a magasabbak között van.

Háztartási, családi jellemzők

A két legutóbbi népszámlálás között folytatódott a háztartások számának növekedése, ezzel párhuzamosan méretük elaprózódása. Nagymértékben emelkedett ugyanis az egyszemélyes háztartások előfordulása, alapvetően a népesség elöregedéséből, illetve a két nem életévekben mért szignifikánsan különböző életesélyeiből adódóan. A változásokban szerepet játszik azonban a szingli életforma terjedése, a válások, ebből adódóan az egyszülős család magas száma, ami ugyancsak az elaprózódást erősíti. A változások a házaspári kapcsolaton alapuló háztartások rovására következtek be, melyek száma nagymértékben visszaesett, amit tovább mérsékel az élettársi kapcsolatok bővülése. A korábnál kisebb gyakoriságúvá vált a családok együttélése, ami szintén csökkenti a háztartások átlagos méretét.

A járás háztartásainak 55%-a házaspári vagy élettársi kapcsolaton alapul, 13%-a egyszülős, 28%-ukban egy személy él a háztartásban, és mindössze 1%-ukat alkotja több háztartás, 3%-uk pedig egyéb típusú.

A házaspári típusú (házasságon+élettársi) kapcsolaton alapuló háztartások részaránya a térségben szerényebb valamivel, mint a megyében, ami a nagyváros jelenlétéből, a hozzá kapcsolódó attitűdökből, illetve a kedvezőbb születéskor várható átlagéletkorból adódó, idősebb korszerkezetből adódik. Ugyanakkor az egyszemélyes háztartások részaránya a Nyíregyházi járásban magasabb a megyei átlagnál, ami ugyancsak kifejezetten annak tudható be, hogy a megyeszékhelyen jelentős a részarányuk. Igen magas értéket mutat ugyan a legkisebb, erősen elöregedett Szabolcs település is, az átlagot azonban ez alig befolyásolja. A járás többi településén jellemzően a megyei átlag alatti az egyedülállók aránya, különösen kedvezően alakul a megyeszékhely agglomerációs gyűrűjében. Több család együttélése a járáson belül főleg Kótajon, Nagycserkeszen számottevőbb (4–5%-os arányú), a járásban összességében alacsonyabb szintű, mint a megyében.

11. tábla: A háztartások száma, megoszlása háztartástípusok szerint, 2011

Megnevezés	Összesen	Megoszlás, %					
		egy családból álló háztartás			több családból álló háztartás	nem család-háztartás	ezen belül: egyedül-álló
		házastársi és élettársi kapcsolat	egy szülő gyermek -kel	együtt			
Járasi székhely							
Nyíregyháza	17 962	52,7	13,7	66,4	0,9	32,7	29,8
A járás többi városa							
Nyírtelek	2 468	60,0	11,2	71,2	2,1	26,7	23,9
Rakamaz	1 807	56,8	13,2	70,0	1,1	28,9	25,7
Újfehértó	4 547	60,6	11,8	72,4	1,9	25,7	22,7
A járás községei							
Apagy	849	61,4	13,2	74,6	0,4	25,1	21,9
Kálmánháza	737	55,1	11,9	67,0	2,2	30,8	27,3

Kótaj	1 449	61,4	10,3	71,6	5,3	23,1	18,8
Nagycserkesz	604	58,1	9,8	67,9	4,5	27,6	24,7
Napkor	1 330	59,7	11,0	70,7	2,9	26,5	23,5
Nyírpazony	1 234	65,2	10,8	75,9	2,4	21,6	20,0
Nyírtura	672	61,8	11,9	73,7	2,2	24,1	21,3
Sényő	480	62,5	12,9	75,4	1,7	22,9	19,2
Szabolcs	154	48,1	9,7	57,8	1,9	40,3	36,4
Timár	474	57,8	10,5	68,4	2,1	29,5	26,2
Tiszanagyfalu	684	56,0	12,7	68,7	1,5	29,8	26,0
Mindösszesen							
Nyíregyházi járás	65 451	54,6	13,1	67,7	1,3	30,9	28,0
<i>Szabolcs-Sz.-B</i>	<i>209 554</i>	<i>56,7</i>	<i>12,6</i>	<i>69,3</i>	<i>1,6</i>	<i>29,1</i>	<i>26,3</i>

Forrás: KSH, saját szerkesztés

A háztartások átlagos taglétszáma 2,5 fő, kisebb a megyeinél. Nyíregyházé és a legapróbb Szabolcsé a legalacsonyabb, a többi települése az átlag körüli vagy leginkább a feletti. A háztartások egyaránt három-három tizedében 1 vagy 2 fő él, kéttizedük háromszemélyes, és ennél kissé nagyobb arányú a 4 vagy többszemélyes háztartás.

A háztartások összetétele a bennük élők gazdasági aktivitása szerint a térségben kedvezőbb a megyeinél, mivel magasabb azon háztartások aránya, ahol foglalkoztatottak élnek, és kevesebb azoké, ahol nincs foglalkoztatott, és a munkanélküli ellátás adja a megélhetés forrását.

12. tábla: A háztartások megoszlása a bennük élők gazdasági aktivitása szerint, háztartásméret, 2011

Megnevezés	1	2	3 és több	Foglalkoztatott nélkül			Száz háztartásra jutó személy
	foglalkoztatottal			munkanélküli van	inaktív kereső van	csak eltartott van	
Járási székhely							
Nyíregyháza	36,1	25,1	4,5	5,9	27,1	1,3	236
A járás többi városa							
Nyírtelek	31,0	22,4	7,8	7,7	30,4	0,7	267
Rakamaz	29,8	20,0	5,3	6,7	37,1	1,1	250
Újfehértó	34,2	21,8	6,1	7,1	30,1	0,7	284
A járás községei							
Apagy	24,0	26,9	4,9	4,5	33,6	1,2	262
Kálmánháza	36,1	19,0	4,9	5,7	33,1	1,2	260
Kótaj	29,1	22,8	8,4	10,2	26,3	1,2	303
Nagycserkesz	27,8	13,4	4,6	11,6	39,9	2,6	301
Napkor	32,3	21,4	6,1	7,8	31,9	0,5	273
Nyírpazony	32,9	28,9	7,1	6,5	23,8	0,7	275
Nyírtura	33,9	25,4	7,6	6,4	25,1	1,5	266
Sényő	29,6	20,6	7,5	13,3	28,1	0,8	285
Szabolcs	22,1	13,6	3,9	1,9	58,4	–	224

Timár	23,6	18,1	5,3	8,4	40,7	3,6	262
Tiszanagyfalu	27,8	18,7	6,1	9,6	37,0	0,7	265
Mindösszesen							
Nyíregyházi járás	34,8	24,3	5,0	6,3	28,3	1,2	246
<i>Szabolcs-Sz.-B.</i>	<i>27,8</i>	<i>18,7</i>	<i>6,1</i>	<i>9,6</i>	<i>37,0</i>	<i>0,7</i>	<i>260</i>

Forrás: KSH, saját szerkesztés

Összegzés

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye legnagyobb lélekszámú járása a Nyíregyházi, melynek 2014. év eleji lakónépessége 166,2 ezer fő volt. A települések lélekszáma igen széles intervallumban szóródik, az 500 fő alatti törpefalutól (Szabolcs) a 100 ezer főt meghaladó, hazai környezetben és értelmezésben nagyvárosnak számító Nyíregyházáig terjed, többi települése pedig kisváros, vagy kisközség. Népsűrűsége magas, főként Nyíregyházáé, emellett Kótajé és Nyírpazonyé is nagy községi összehasonlításban. A települési szerkezeti jellemzők befolyásolják a demográfiai jellemzőket is.

Népessége a 2000-es évektől csökken, mivel permanenssé vált a természetes fogyás, miközben a belföldi oda- és elvándorlások egyensúlyban vannak. Nyíregyháza és Nyírpazony azonban számottevőbb belföldi migrációs nyereséget mutat.

A népességen belül a gyermekkorúak aránya mérsékeltőbb a megyére jellemzőnél, az időskorúaké ahhoz hasonló, ami a felnőtt korúak magasabb részarányával, kedvezőbb eltartottsági rátákkal társul, jelentős szóródás mellett. Az utóbbiban az etnikai sajátosságok, a településméret kiemelkedő fontosságú.

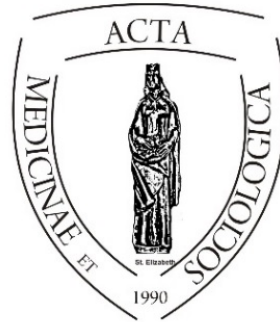
A népesség iskolázottsága jóval kedvezőbb a megye egészére jellemzően, főként Nyíregyházán. Nyíregyháza és agglomerálódó térsége jelentős vonzerőt gyakorol a magasabban képzettekre, ugyanakkor a legkevésbé iskolázottak a térség többi településén is jellemzően alacsony részarányúak (a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei átlaggal való összehasonlításban).

Relatív kedvezőek a foglalkoztatottsági mutatók, mindenképp Nyíregyházán, de környezetében is, a munkanélküliség szintje azonban a térség egészében magas.

A háztartásokban összességében kedvezőbben alakul a gazdasági aktivitás, az eltartási kötelezettség, ami pozitívan befolyásolja a jövedelmi viszonyokat. Ez a hatás legerőteljesebb Nyíregyházán és település-együttesén belül, leginkább Nyírpazonyban és Nyírturán. Ugyanakkor a Rakamaz környéki periférikusabb fekvésű településeken, az erős etnikai sajátosságokat mutató Nagycserkeszen, valamint az 500 fő alatti, erősen előregedett Szabolcsban ezek a hatások nem érzékelhetők.

UNIVERSITY
OF DEBRECEN

FACULTY OF
HEALTH
NYÍREGYHÁZA

ACTA
MEDSOC
VOLUME 6.
2015

Lakásjellemezők a Nyíregyházi járásban és a megyeszékhelyen

Szoboszlai Katalin

Debreceni Egyetem Egészségügyi Kar, Nyíregyháza

Abstract. The aim of the study is to analyze statistical data on housing typical to Nyíregyháza and Nyíregyháza district and data in connection with housing poverty based on statistical data on housing of KSH from 2013 and on “Quality of life of Nyíregyháza 2015” research study. While analyzing the statistical data on housing of the two geographical areas it is important to take the urban features of the county seat and the basically village characteristics of the municipalities of the district into consideration.

In respect on housing stock it is important to mention that while the number of dwellings is slightly increasing there is a relatively low number of available rental housing and it is experiencing a slight decline in the county seat. As the civilization is developing, dwelling is becoming the scene of satisfying more and more human needs and it is linked with the available assets. An apartment, where people live, should have the basic conditions to satisfy human needs on the level of the recent age.

It is not given to each Hungarian person and family. They are who are not able to pay the costs of housing, who live in crowded and sub-standard apartments, who face eviction due to their currency loan debts, who live in effective homelessness. In summary they live in housing poverty. The study gives a more detailed analysis of this social problem in the examined area.

Keywords: inhabitants, housing, rental housing, housing poverty

Bevezetés

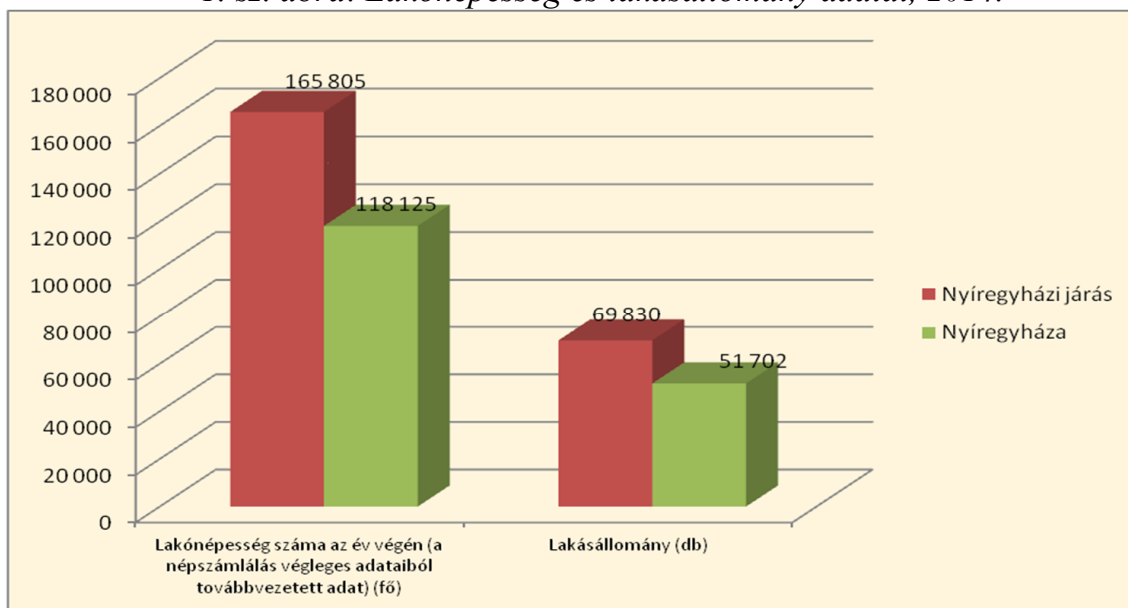
A tanulmány célja Nyíregyháza és a Nyíregyházi járás településeire jellemző lakásstatisztikai adatok és lakhatási szegénységgel összefüggésbe hozható adatok elemzése a KSH rendelkezésemre bocsátott 2013. évi lakásstatisztikai adatai és „Nyíregyháza életminősége 2015” kutatás alapján. A két földrajzi terület lakás adatainak elemzésekor fontos figyelembe venni a megyeszékhely városi sajátosságait, illetve a járás településeinek alapvetően falusi jellegzetességeit. A lakásállomány tekintetében nem mehetünk el szó nélkül a tény mellett, miszerint amíg a lakások száma egy kevéssel növekedik, addig a relatíve kevés bérlakásállomány kismértékű csökkenésének tényével számolunk a megyeszékhelyen. A lakás, mint a civilizáció fejlődésével egyre több emberi szükséglet kielégítésének színtere, összekapcsolódik a rendelkezésre álló javakkal. A lakásnak, ahol élünk, az emberi szükségletek kielégítésének elemi feltételeivel a jelenkor színvonalán kellene rendelkeznie. Ez nem adataik meg minden embernek és családnak Magyarországon. Ők azok, akik nem képesek kifizetni a lakhatás költségeit, akik zsúfolt és komfort alatti, szubsztandard lakásokban élnek, akiknek devizahitel tartozásaik miatt a kilakoltatással kell számolniuk, és akik effektív hajléktalanságban élnek. Összefoglalva, ők élnek lakhatási szegénységben. A tanulmány ezt a társadalmi problémát részletesebben elemzi a vizsgált területre vonatkozóan.

A lakónépesség és a lakások jellemzői a megyeszékhelyhez tartozó járásban és Nyíregyházán

A Nyíregyházi járáshoz 4 városi és 11 községi besorolású település tartozik. A járáshoz tartozó települések a megyeszékhely vonzásában találhatók, aminek előnyeit több szempontból élvezik a településeken élők. A járási települések lakosainak munkavállásra képes lakosai nemcsak dolgoznak Nyíregyházán, hanem gyakran gyermekeiket is a megyeszékhely iskoláiba járatják, és ezek miatt naponta beutaznak Nyíregyházára. (Malakucziné, 2015)

Az alvótelepülések sajátosságai fedezhetők fel a járási településeken, mivel a lakosság egy részének a lakások funkciói túlnyomórészt a pihenést, a feltöltődést, a családi együttlétet szolgálják jellemzően az esti és a hétvégi időszakban. Alvó településekre jellemző vonás ezenkívül, hogy e települések lakosságának fogyasztási szokásai rendszerint a nagyváros infrastruktúrájához és szolgáltatásaihoz kapcsolódnak, ezért különösen ritka és alacsony színvonalú a szolgáltatások jelenléte és fejlettsége a községekben.

1. sz. ábra: Lakónépesség és lakásállomány adatai, 2014.

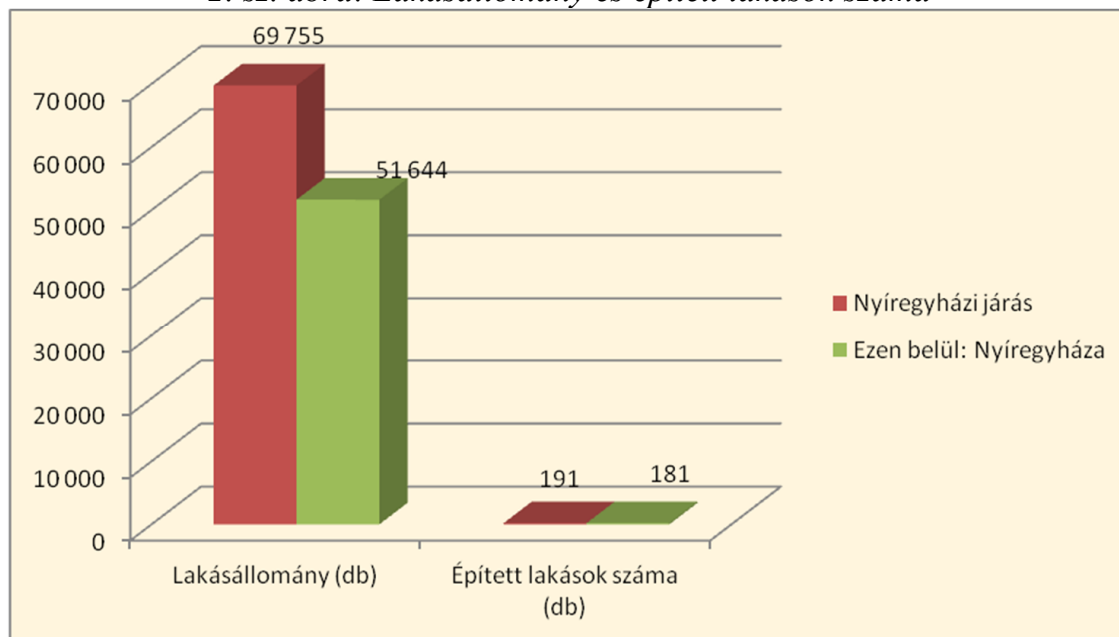

Forrás: KSH, 2013.

Miközben Nyíregyháza lakónépessége több mint 118 ezer fő, addig a járási települések lakossága 47.680 fő volt 2013-ban. A járási populáció tartalmazza a legnagyobb lakosságszámú települést, Újfehértó tizenkétezer fős lakosságát és az alig néhány száz fős Szabolcs község népességét. (Malakucziné, 2015)

A Nyíregyházi járás lakásállománya megközelíti a 70 ezret, ebből körülbelül 52 ezer lakást a megyeszékhelyen találunk 2013-ban.

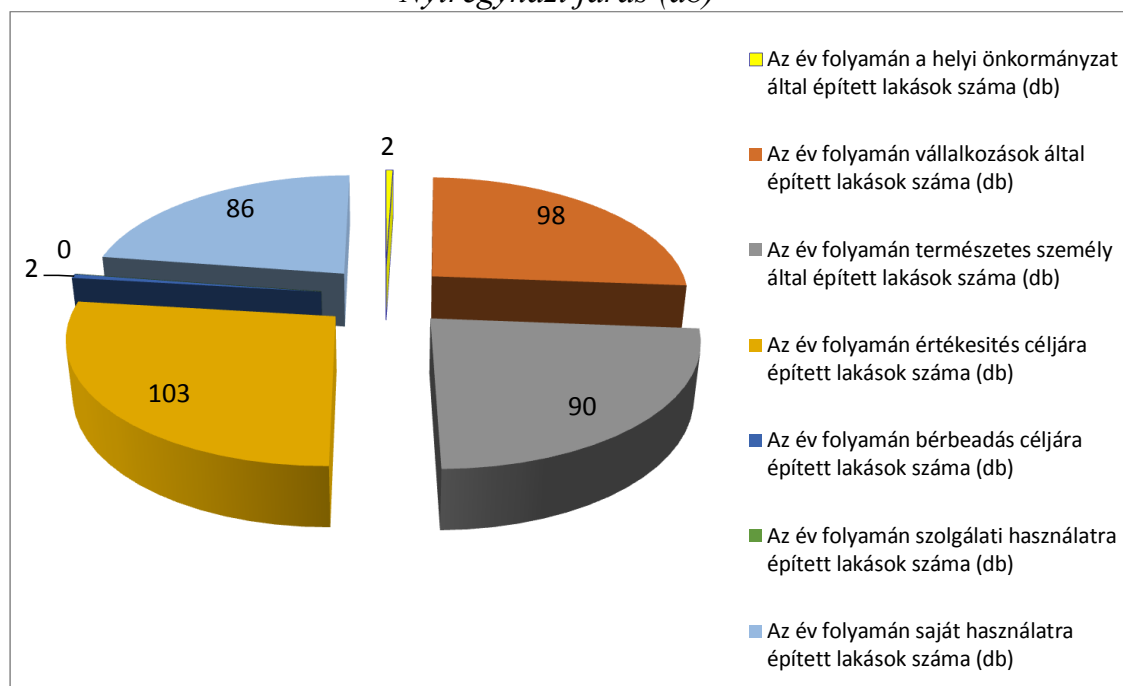
2. sz. ábra: Lakásállomány és épített lakások száma

Forrás: KSH, 2013.

A lakásépítés mélyrepülése érzékelhető az országban és a vizsgált területeken. A gazdasági válság elsők között fordította negatívba az ingatlanpiacot és az építőipart. A természetes személyek, a vállalkozások és az önkormányzatok által épített lakások számában jelentős csökkenés következett be 2008. év után. Mind a megyeszékhelyen, mind a járás településein a lakásépítési kedv néhány éve meglehetősen alacsony, éppen ezért csekély emelkedés látható a lakásállományban a vizsgált területeken. A járás településein 10 db új lakás épült 2013-ban. A megyeszékhelyen 181 db épített lakással 0,3 százalékban érhető tetten a meglévő lakásállomány bővülése, ami a természetes személyek által épített családi házaknál és a vállalkozások által épített társasházi lakásoknál jelentkezik. (2. sz. ábra)

3. ábra: A 2013. év folyamán épített lakóépületek száma és típusa, Nyíregyházi járás (db) ⁵

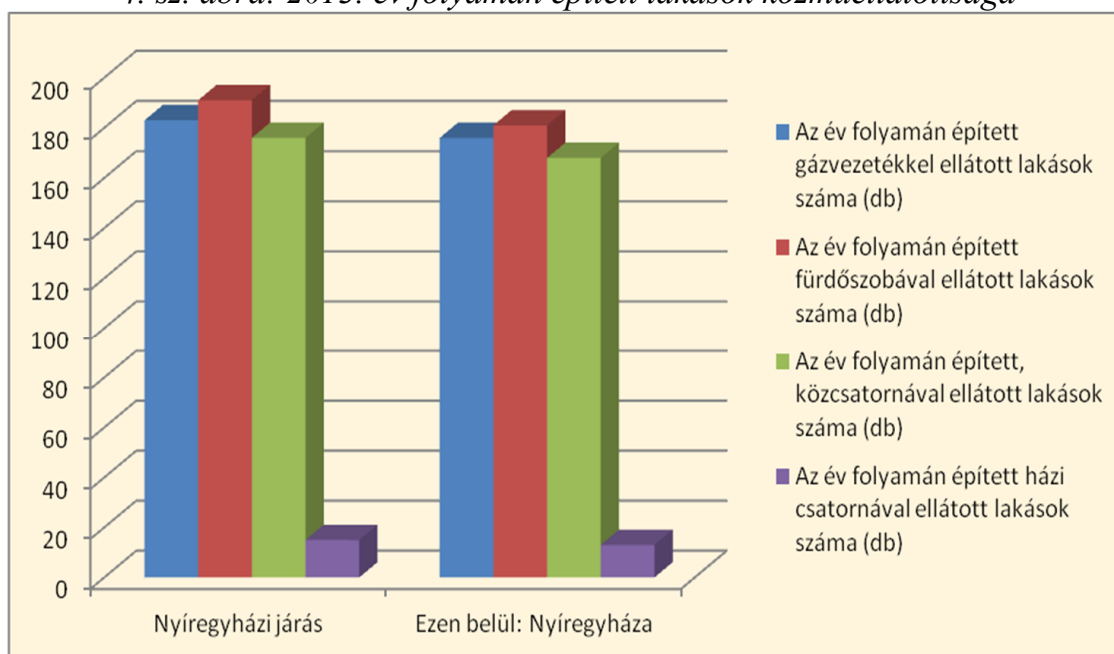

Forrás: KSH, 2013.

Önkormányzati lakás és bérbeadásra szánt lakás építésére Újfehértón került sor, ahol kettő bérlakás épült fel 2013-ban. Ilyenfajta típusú lakásépítés a megyeszékhelyen nem történt, a központi településen jellemzően eladásra és saját használatra építettek lakásokat az év folyamán.

⁵ A Nyíregyházi járás adatai a megyeszékhelyen épült lakások adatait is tartalmazzák.

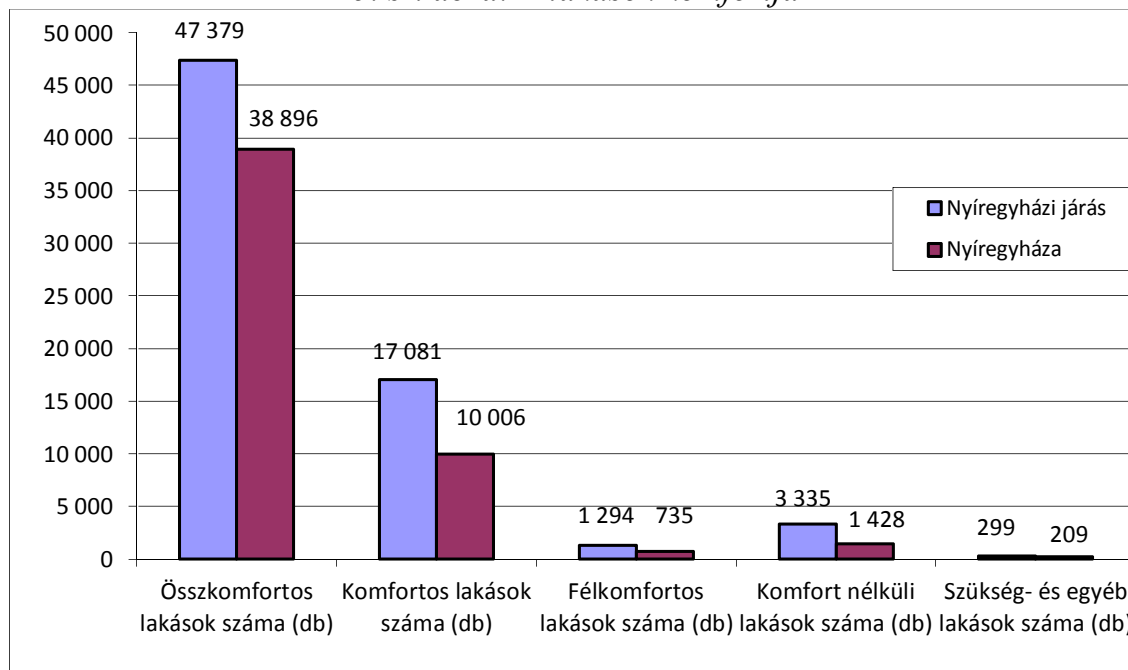
4. sz. ábra: 2013. év folyamán épített lakások közműellátottsága

Forrás: KSH, 2013.

Az újonnan épített lakások közműellátottsága a jelenkor színvonalának megfelelő, ezek a lakások összkomfortosok, mindegyik gázvezetékekkel, fürdőszobával és közműcsatornára történt csatlakozással ellátott lakóépület a megyeszékhelyen és a járás településein.

5. sz. ábra: A lakások komfortja

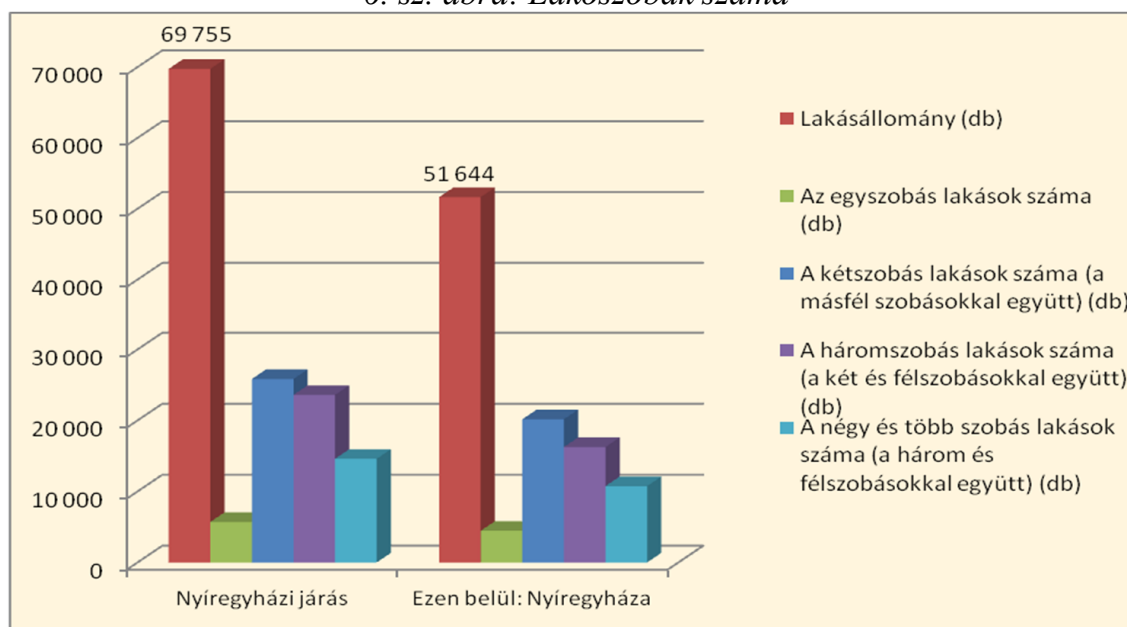

Forrás: KSH, 2013.

A járás településein, beleértve a megyeszékhelyet is, a lakásállomány kétharmada összkomfortos lakásokból áll. Nyíregyházán még ennél is jobbak az adatok, mivel a lakások háromnegyede összkomfortos lakás, ahol legalább egy 12 m²-t meghaladó alapterületű lakószoba, főzőhelyiség, fürdőhelyiség és WC található a lakásban, valamint közművesített, melegvíz-ellátás biztosított és központos fűtési móddal rendelkezik.⁶

A lakásállomány megközelítően 3 százaléka komfortnál rosszabb minőségű lakás a járás településein. Nyíregyházán a lakásállomány 4,5 százaléka nem eléri el a komfortos minősítést. Ezekben a félkomfortos, komfortnélküli és szükséglakásokban élőknel jelentkeznek a zsúfoltság, a lakásban nincs fürdőhelyiség, a WC helyett, lakáson kívüli árnyékszék található, hiányos a közműellátottság és egyedi fűtési mód jellemzi.

6. sz. ábra: Lakószobák száma

Forrás: KSH, 2013.

A lakások szobaszámát tekintve jellemzően kettő és háromszobás lakásokban élnek a családok a járás településein. Az egy, valamint a négy és több szobás lakások többségében a megyeszékhelyen találhatóak. Közülük az egyszobás lakások nagyvárosi sajátosságként jelentkező panellakások övezeteiben fordulnak elő, míg a négy és több szobás lakások a családi házas lakóterületek közül nagyrészt a kertvárosi típusú lakóterületeken jellemzőek.

⁶ A komfortfokozat meghatározása a wikipédián közöltek tartalmazza: <https://hu.wikipedia.org/wiki/Komfortfokozat>

1. sz. táblázat: Lakások tulajdonosi jellemzői (%)

	Nyíregyháza járás összesen	Nyíregyházi járás	Nyíregyháza
Saját tulajdon	89.5	91.5	87.1
Bérelt lakás	4.5	1.5	8.0
Önkormányzati bérlemény	1.0	0.1	1.9
Más tulajdona (szívességi lakáshasználat)	2.0	2.6	1.2
Egyéb	3.0	4.3	1.8

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015.

A lakástulajdonok tekintetében a struktúrák nem változtak a megelőző adatfelvételekhez képest. (Szoboszlai, 2014) Mindkét területi adat jól mutatja a saját tulajdonú lakások felülreprezentált jellegét, valamint az önkormányzati bérlemények roppant alacsony arányát a lakásállományban. A bérelt kategóriát jelentő piaci áron bérebe adott lakások 8 százalékban jelentenek alternatívát a saját tulajdonú lakások mellett a lakásban éléshez a megyeszékhelyen. Az önkormányzati bérlakások 2 százalék körüli aránya éppen azoknak a családoknak nehezíti meg a lakhatását, akik jövedelmük alapján sem önerőből, sem hitelből nem képesek maguknak lakást építeni. Önkormányzati bérlakás egyetlen darab sem épült 2012. és 2014. között Nyíregyházán. (4. sz. ábra)

Lakhatási szegénység

Lakhatási szegénységről olyan településeken fontos beszélni, ahol létező probléma a hajléktalanság, és ahol a lakáskörülmények nem jelentenek elegendő védelmet a lakásban élőknek bizonyos lakókörzetekben. Célzott vizsgálat sem a járás településein, sem a megyeszékhelyen nem történt, mégis a rendelkezésemre álló adatokból a lakhatási szegénység egyes elemeire rávilágítva, a lakhatási problémákkal kapcsolatos helyi cselekvések megfogalmazásához segítséget jelenthet az alábbi elemzés.

A lakhatás lényeges szerepet játszik az emberi szükségletetek kielégítésében. A lakhatás védelmet jelent a környezeti ártalmaktól, biztonságot nyújt és tere a reprodukciónak, a regenerálódásnak és a társas együttlétnek. A lakhatás pontosan ezért nem működhet pusztán piaci alapon kiszolgáltatva az embereket, a családokat a jövedelem és a vagyon által megteremthető lakhatásnak. A modern társadalmak elsődleges szükségletnek tekintik a lakhatást, amit az Emberi Jogok Európai Bírósága is elfogadott annak a ténynek a megállapítása mellett, hogy az ENSZ Emberi Jogok Nyilatkozata (továbbiakban: egyezmény) nem sorolja a lakhatást az alapjogok közé, mégis hozzáteszi, hogy a modern államok nem tehetnek elviselhetetlen életkörülményeket az emberekre, családokra a lakhatással kapcsolatosan. A megfelelő életszínvonalhoz való jog előfeltétele többek között a

mindenkit megillető lakhatáshoz való jog.⁷ Az Európai Szociális Charta mindezek alapján főleg a családok, a migránsok, az idősek és a hajléktalanok lakhatáshoz való jogát védelmezi.

Magyarország Alaptörvénye nem tartalmazza a lakhatáshoz való alapjogot. Az ENSZ Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Bizottsága deklarálta a megfelelő lakhatás fogalmát, amit minden, az egyezményt elfogadó államnak használni kellene a lakhatásról szóló jogban és szociális politikában. Ennek hiányában a biztonságos és minőségi lakásban élés kívánalmainak érvényesítése sok problémákat vet fel hazánkban.

A lakhatási szegénység fogalmi meghatározásához fontos tisztázni a megfelelő lakhatás összetevőit. A tipológiát összeállította, és a fogalmat kutatásokkal együtt évek óta mélyrehatóan vizsgálja a Habitat for Humanity ökumenikus szervezet Magyarországon.⁸

A Habitat for Humanity az ENSZ Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Bizottsága által meghatározott megfelelő lakhatás fogalomból indul ki a hazai viszonyokra adaptálva. Eszerint a megfelelő lakhatás a következőkre terjed ki:

- „*A lakhatás jogi biztonsága*: védelem az erőszakos kilakoltatás, zaklatás és egyéb fenyegetések ellen.
- *Lakásminőség*: az egészség megőrzését, biztonságot, komfortot, táplálkozást lehetővé tevő alapszolgáltatásokhoz és infrastruktúrához való hozzáférés (ivóvíz, energia, szanitációs lehetőségek⁹, ételtárolás, szemétszállítás, sürgősségi ellátások), valamint a lakhatás jellemzői (megfelelő alapterület, hideg, nedvesség, eső, szél, egyéb egészséget veszélyeztető tényezők elleni védelem).
- *Megfizethetőség*: a lakhatással kapcsolatos költségeknek olyan szinten kell lenniük, hogy más alapvető szükséglet kielégítését vagy megszerzését ne veszélyeztessék. A nemzetközi szakirodalom a háztartás bevételeinek 30–35 százalékát elérő vagy meghaladó lakhatási költségek esetén megfizethetőségi problémáról beszél.
- *Elhelyezkedés*: a megfelelő lakásnak olyan helyen kell lennie, amely lehetővé teszi a munkába járást, valamint egészségügyi szolgáltatások, iskola és egyéb szociális szolgáltatások igénybe vételét, magyarországi kontextusban emellett a megfelelő elhelyezkedésű lakás kritériumának tekintjük a társadalmi integrációt és mobilitást lehetővé tevő társadalmi környezetet is.
- *Speciális igényekkel rendelkező, elesett csoportok hozzáférése a megfelelő lakhatáshoz*” (pl. idősek, gyerekek, mozgáskorlátozottak, hajléktalanok, természeti katasztrófák áldozatai).

⁷ Az ENSZ Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata és a Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok egyezségokmánya alapján állapította meg az Emberi Jogok Európai Bírósága.

⁸ Bővebben a szervezetről: <http://www.habitat.hu/>

⁹ Szanitáció a szennyvíz elhelyezést jelenti.

Mindezek alapján „a lakhatási szegénység olyan lakáskörülményeket jelent, amelyek között nem teljesülnek a megfelelő lakás kritériumai, így például megfizethetőségi problémák merülnek fel, nem biztosított az alapszolgáltatásokhoz és infrastruktúrához való hozzáférés, minőségi vagy mennyiségi értelemben nem kielégítő (kis alapterületű, nem fűthető megfelelően, felújítást igényel stb.), vagy rossz elhelyezkedésű a lakás (például a szolgáltatásokhoz, infrastruktúrához nincs megfelelő hozzáférés, vagy rossz a szociális környezet).” (Habitat for Humanity, 2013.)

A lakásépítés és megfelelő komfortfokozatú lakások építése alapvetően nem tartozik az állami és az önkormányzatok feladatkörébe a rendszerváltás után. Az államnak huszonöt éve nincs lakáspolitikai stratégiája, és hasonlóképpen nem jellemző a települési önkormányzatok koncepcionális tervezése és cselekvése a lakhatás vonatkozásában. Többségben magánszemélyek, családok, vállalkozások lakásépítése volt jellemző az elmúlt évtizedekben Magyarországon. Minden lakásstatisztikai adat megerősíti ezt a tényt a lakások tulajdoni szerkezetére vonatkozóan. Bérlakásépítésre fordított állami és önkormányzati kiadás roppant kevésnek bizonyul. Az állam a költségvetés forrásait elsősorban a lakásban élés elősegítésére, a lakásfenntartás kiadásainak fizetésére, a rezszi és devizahitel tartozás csökkentésére, lakáscélú szociálpolitikai kiadásokra és a hajléktalan ellátásra fordította 2013-ban.

A lakhatáshoz kapcsolódó állami kiadások között 1,5 milliárd forint összegű ráfordítás található bérlakásépítésre 2013-ban. Ezek a lakások az ócsai lakóparkban épültek fel a devizahittel terhelt lakásokban élők lakhatásának biztosítására bérlakásokban.¹⁰ Az állami bérlakásépítés nyilvánvaló hiánya az önkormányzatok lakásépítésével lenne pótolható, amit az önkormányzatoknak saját forrásaik terhére kellene biztosítaniuk.

Napjainkban a teljes magyar lakásállomány nem egészen 3 százaléka önkormányzati bérlakás, mely lakások a fővárosban és a vidéki nagyvárosokban koncentrálnak. A 10 ezer fő alatti településeken átlagosan 1 százalékos a bérlakásállomány, és közel 700 településen egyetlen bérlakás sem található. A bérlakásban élők közül az önkormányzati bérlakást jellemzően egyedülálló szülők gyermekkel (8 százalék), 65 év alatti egyedülállók (5 százalék) és párok gyermekkel (4 százalék) veszik igénybe. Az önkormányzati bérlakást használók lakásmobilitási lehetőségei roppant kedvezőtlenek, az igénylők rendszerint több évet várnak a bekerülésre, majd a minőségi lakáscserére. Az önkormányzati bérlakásban élők egy főre jutó jövedelmi helyzetét tekintve a lakáshasználók 11 százaléka az 1. jövedelmi decilisbe tartozik, ezzel a legnépesebb csoportot alkotják. Ők azok a szegények, akiknek a bevételei messze nem elegendőek piaci alapú bérlakás költségeinek kifizetésére, illetve lakásépítésre, vásárlásra. Ugyancsak az egy főre eső jövedelem alapján az önkormányzati bérlakásban élők 24 százaléka az 1–4. jövedelmi decilisbe

¹⁰ A lakóparkban 80 lakás épült, ahol 79 család és mintegy 350 fő lakott 2015. januárban. A központi költségvetésből összesen 2,5 milliárd forintot fordított a devizahiteleseknek szánt lakhatás biztosítására az állam a 2015-ös adatok alapján.

tartozik, ami azt jelenti, hogy a szegények mellett az elszegényedők és a lecsúszók lakhatásában is jelentős szerepet játszik az önkormányzati bérlakás. (KSH, 2010.)

2. sz. táblázat: Szociális lakásgazdálkodás (%)

Önkormányzati lakások aránya a régiókban	2005	2010	2015
Közép-Magyarország	5,2	4,1	3,6
Dunántúl	3,2	3,0	2,7
Alföld és Észak	2,8	2,5	2,3

Forrás. KSH, 2015.¹¹

A táblázat az önkormányzati tulajdonú lakásállomány arányait mutatja be az összes lakás százalékában, január 1-jén. (2. sz. táblázat) Az adatok a szociális lakásgazdálkodás mozgásterét jelzik, ami alapján megállapítható, hogy az egész országban a bérlakás állomány változása a tendenciát tekintve csökkenést mutat a relatíve 2005-ben is alacsony mértékű bérlakás állományhoz képest, tíz év alatt minden földrajzi területen. Szembetűnően kevés az Észak-alföldi és Észak-Magyarországi régiókban található, együttes adatokkal közölt bérlakásállomány. Az ország társadalmi egyenlőtlenségek vonatkozásában leghátrányosabb területein a lakásállomány mindösszesen 2,3 százaléka tekinthető önkormányzati bérlakásnak.

Mindezek alapján joggal kereshetjük azokat a lakhatási lehetőségeket, melyeket az élethelyzetüknél fogva speciális helyzetben élők közül a hajléktalanoknak és a lakhatás költségeket a legkevésbé megfizetni képeseknek jelentene emberhez méltó lakhatást.

Bérlakás jellemzők Nyíregyházán

Az önkormányzati bérlakásban élők jövedelmi helyzetét tekintve a fent említett országos adatokhoz hasonlítva a megyeszékhely lakosságának egy főre jutó jövedelmét, a legutóbbi panelkutatás eredménye alapján a legkevesebb jövedelemmel rendelkezők havi bevétele kevesebb mint 30 ezer forint, és a 4. decilisbe tartozók jövedelme nem több mint 62,5 ezer forint havonta Nyíregyházán. (Fábián-Takács-Szigeti, 2015)

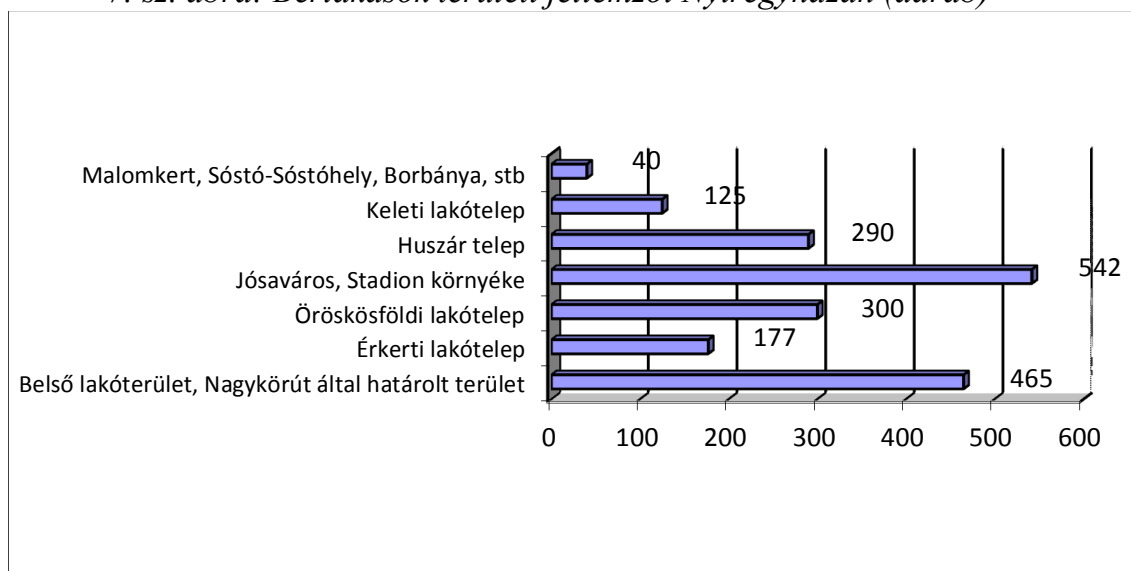
Ezek alapján a lakhatás költségeinek kifizetése relatíve alacsony költséggel terhelt lakásokban megvalósítható, amibe beletartozhatnak azok az önkormányzati bérlmények, melyek komfort vagy komfort alatti minőségűek.

Az önkormányzat kezelésében lévő bérlakás-állomány többnyire 1990 előtt épült Nyíregyházán. A bérlakás-állományban érzékelhető növekmény a Lobogó utcai lakások felépítésével történt a közelmúltban. Mind a 114 lakás ún. „Fecske” lakás, ami lakhatási megoldást jelent azoknak a kisgyerekes családoknak, akik képesek élőtakarékossággal belátható időn belül saját lakásba továbblépni.

¹¹ A teljes adatsor 2003. – 2015. évekre vonatkozóan itt található meg: http://www.ksh.hu/thm/2/indi2_7_7.html

Nyíregyháza városban 1,921 darab önkormányzati bérlakást tartanak nyilván. Ez az összes lakásállomány 3,7 százaléka. A bérlakás kezelő adatai alapján az igénylők száma még egyszer annyi, mint a használatban lévő lakások száma. Jelenleg mintegy 1,900 fő várakozik bérlakásra a városban.¹²

7. sz. ábra: Bérlakások területi jellemzői Nyíregyházán (darab)¹³

Forrás: NYÍRVV, 2011.

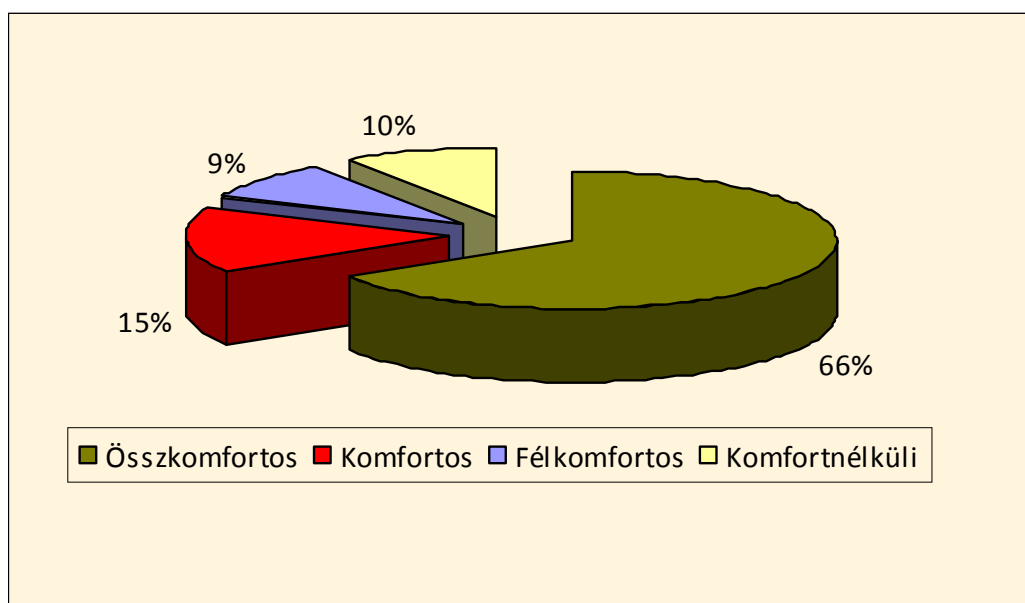
A nyíregyházi bérlakások 22 százaléka a város két szegregátumában, a Huszár telepen és a Keleti lakótelepen található. Mindkét lakóterületen jellemző a cigány családok és a szegénység koncentrált jelenléte.¹⁴ (Szoboszlai, 2014) Mindkét lakóterület lakosságának gazdasági és társadalmi adatai lényegesen rosszabbak, mint a város más területein. Mindkét lakótelepen a lakásállomány többnyire önkormányzati bérlakásokból áll, melyek főként komfort alatti besorolásúak. Ezeknek a lakásoknak az állapota lakhatásra a legkevésbé sem alkalmas. Ezt felismerve a város lakóterületi rehabilitációs programban megkezdte a rossz infrastruktúrájú, leromlott lakások részleges felújítását a Huszár telepen. Ebben az Európai Unió által támogatott programban nyílászáró cserére, homlokzat és tetőzet felújításra került sor mintegy 82 lakásnál, és belső felújítás is történt néhány lakás esetében. A Keleti lakótelep lakásainak szanálása abban az esetben lenne megoldható, ha sikerülne az ott élők lakhatásról gondoskodni az önkormányzatnak. Ezen a lakóterületen az üressé vált lakásokat lezárja a házkezelő vállalat, bérbeadásukra nem kerül sor a továbbiakban.

¹² Nyíregyházi Városüzemeltető és Vagyonkezelő Nonprofit Kft. (NYÍRVV) adatai alapján nem teljes körűen.

¹³ Az ábra nem tartalmazza az összes bérlakás helyét a városban. A legismertebbek kerültek megnevezésre.

¹⁴ Cigánynak nevezett emberek a környezet megítélése alapján.

8. sz. ábra: Bérlakások komfortfokozata Nyíregyházán (%)

Forrás: NYÍRVV, 2015.

A városi bérlakások komfortja a lakások kétharmadánál a jelenkor színvonalának megfelelő, ezek a lakások WC-vel, hideg-meleg vízzel, fürdőszobával, gáz vagy távhő fűtéssel rendelkeznek. A bérlakások egyötödében a komfortosság tekintetében súlyos hiányosságok vannak, melyek megnehezítik a lakásban élést. Ezeknek a lakásoknak egy részében nem találunk vezetékes vizet, fürdőszobát, a fűtést egyedileg oldják meg télen, rendszerint adományba kapott kályhával. Komfortnélküli bérlakásokat a Huszár telepen és a Keleti lakótelepen találunk a legnagyobb arányban. A város belső és integrált lakóterületein található bérlakások komfortosságában meghatározó a társasházi és panelépítés, ez utóbbi az Ungvár sétányon található 190 lakást jellemzi. Ezeknek a lakásoknak elemi hátránya a kisalapterület, ahol az élettér egy fő számára talán elegendő lenne, itt azonban főként gyerekes családok laknak 20 négyzetméteres lakásokban.

A város bérlakás állománya alapvetően kevésnek bizonyul az igénylőket tekintve. 2014. december 31. napján összesen 1,950 lakásigénylőt tartottak nyilván, akik közül 1,421 igénylő az első bérlakását igényli, és 529 fő minőségi cserével szeretne a szükségleteket jobban kielégítő bérlakáshoz jutni. Lakásigénylést – a jelenleg hatályos önkormányzati rendelet szerint – ingatlantulajdonnal nem rendelkező kérelmezők nyújthatnak be. Az igénylők átlagosan 4–5 évet várnak első bérlakásukra a megveszék helyen, és minőségi lakáscserére is hasonlóképpen sokat kell várni.

Kérdéseket vet fel és válaszokat kíván a devizahitelt fizetni nem tudó családok önkormányzati bérlakáshoz jutása. Ezzel kapcsolatban adatokat nem találtam, azonban várhatóan ők is igénylőként jelennek meg az önkormányzatnál. Hasonlóan megoldatlan a közterületen élő és szálláshasználó hajléktalanok lakhatása önkormányzati bérlakásban. A hajléktalanságból történő kivezető utak mindegyike a lakhatás stabil formájának kialakításával kezdődik. A megvalósításhoz a célcsoporthoz tartozók szegénységéből kiindulva önkormányzati bérlakásokra lenne

szükség. Jelenleg 170 üresen álló önkormányzati kezelésben lévő bérlakás van a városban. Ezeknek a lakásoknak a közösségi típusú felújításával esélyt lehetne adni a hajléktalanok újrakezdéséhez. A „Habitat for Humanity” szervezet mintaprogramjai alapján a közösségi típusú lakásfelújítás civil kezdeményezésre történik az állampolgárok, a lakhatást igénylők és az önkormányzat bevonásával. Hasonló példát találunk „A Város Mindenkié” csoport fővárosi hajléktalanokat segítő munkájában is.¹⁵ A lakásban élés kiteljesítéséhez szükséges lenne az önkormányzat lakáspolitikáját összefoglaló koncepció kialakítása, melyben a megfizethető és komfortos bérlakások számának gyarapodásával együtt a lakhatásból kint rekedtek is esélyt kapnak az emberhez méltó lakásban élésre.

A nyíregyházi és a járásban található lakások állapota és a lakókörnyezet jellemzői

A lakosság általában nem panaszkodik a lakások állapotára. Minkét mintában hasonló eredményeket találunk. A lakosok nem említettek olyan problémát, a lakásállomány több mint négyötödében, ami a mindennapi életvitelre kedvezőtlen hatással lenne. A fennmaradó egyötöd esetében a lakások állapotában és állagában a nyugodt életet megrontó tényezők az említés gyakoriságát tekintve a következők voltak: zajos, dohos, vizes, gombás és rossz levegőjű lakás. Árnyalatnyi különbséget lehet találni a nyíregyházi és a járási mintákban az egészségtelen lakáskörülményekre. Amíg a megyeszékhelyen elsősorban a zaj, addig a járás településein a dohos, vizes és gombás lakások jelentenek gondot a lakosoknak. Feltehetően a lakásállomány összetételének ismeretében közelebb jutnánk a háttérben húzódó okok megértéséhez. A lakások korára és építési technológiájára nem találtam adatokat, így csupán feltételezem, hogy a Nyíregyházi járás falvaiban a régi építésű lakásoknál gyakrabban fordulnak elő egészségre ártalmas állapotok. A városban élők a nyugalom hiányára és a zajos, autóforgalommal terhelt lakásokra jobban panaszkodnak, mint a falvakban élők.

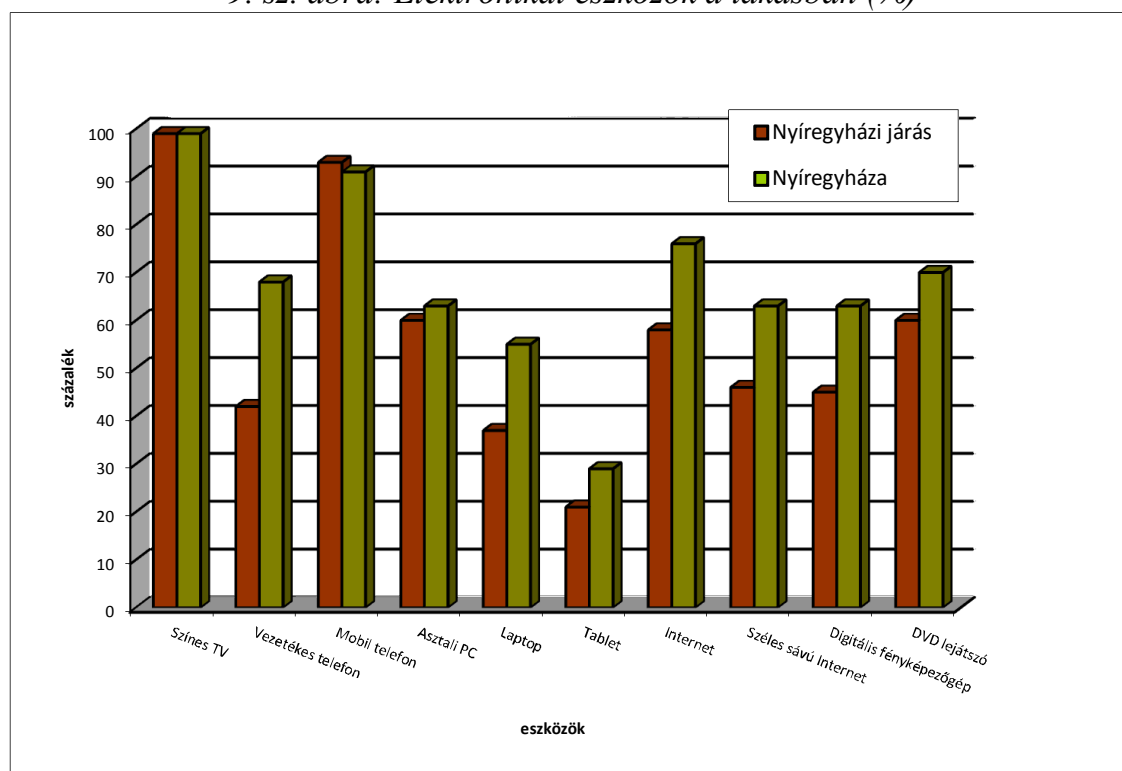
A lakástól távolodva a lakóhely problémáinál ugyancsak eltérés látható a megyeszékhely és a járás települései között. A megyeszékhelyen élőket a lakásukhoz közeli, hangos környezet zavarja leginkább, minden ötödik lakos olyan lakókörnyezetben él, ahol forgalom, ipari létesítmény, üzlet miatt emelkedik a zajszint. A nyíregyházi lakosság egyhatodánál a légszennyezés okoz problémát a lakókörnyezetben. Odafigyelésre készítő adat a vandalizmus megítélése a környezetben. A nyíregyháziak egytizede említi a környezet rongálását problémaként. Minden más, a lakásokban keletkező probléma csekély gyakorisággal fordul elő, így például a Nyíregyházi járás településein élők egyhatedénél jelent gondot a hangos környezet. A falvak alapvetően zajmentes környezete jelenti a településeken élő lakosság nyugalalmát.

¹⁵ A programok ismertetése a szervezetek honlapján elérhető: <http://www.habitat.hu/hu/mit-csinalunk/> és <http://avarosmindenkie.blog.hu/>

A lakások felszereltsége

A lakáshoz tartozó javak a civilizációs fejlődés eszközei, olyan tárgyak, amelyekre a mindennapi életben szükségünk van. Ezek között csupa olyan háztartási, elektronikai és egyéb eszközről van szó, melyek megkönnyítik a kommunikációt, a háztartási munkát, az utazást és a pihenést.

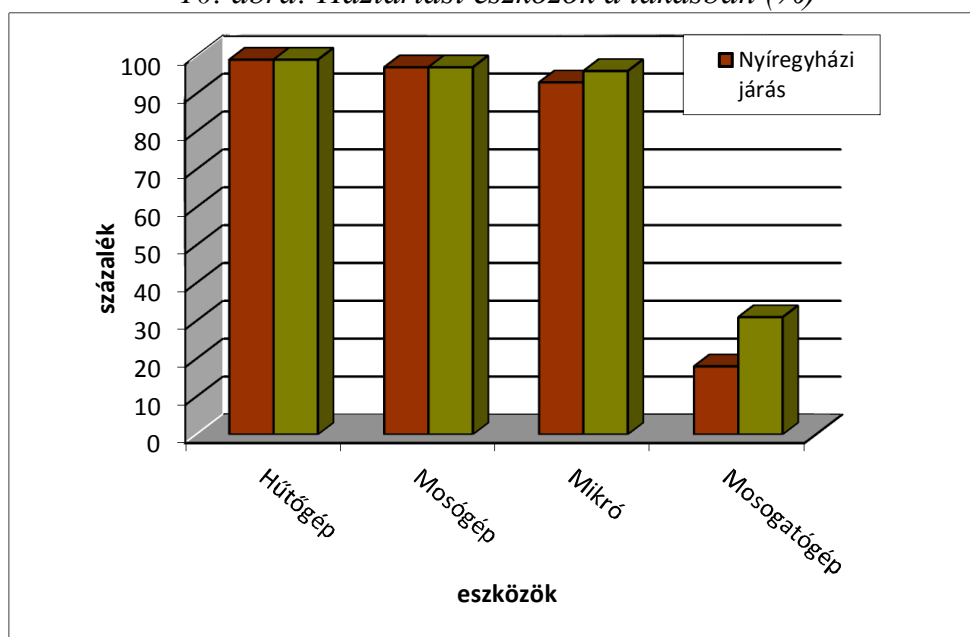
9. sz. ábra: Elektronikai eszközök a lakásban (%)

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015.

Az elektronikai eszközök közül a színes televízió minden lakásban megtalálható. Az információs technológiai eszközök közül messze magas arányban találjuk meg a mobiltelefont a lakosságnál. Mobil készüléket 90 %-ban birtokolnak a lakosok mindkét területen. Vezetékes telefon kétszer annyi van a nyíregyházi lakosoknál, mint a járás településein élőkénél. A kommunikáció és az információ szerzés internetes elérése a járás lakosságának 60 százalékánál, a nyíregyházi lakosok 75 százalékánál megoldott. Szélessávú internet elérésre a nyíregyháziaknak jobb a lehetőségei, a lakosok 60 százaléka csatlakozik széles sávon az internethez, míg a járás lakosai 40 százalékban használják ezt a szolgáltatást. A modern számítástechnikai eszközöket tekintve az asztali számítógépekkel való ellátottság hasonló arányokat mutat, mindkét területen a lakosok 60 százaléka rendelkezik ezzel az eszközzel. A hordozható számítástechnikai eszközök tekintetében a nyíregyházi lakosoknál több laptop és tablet található, mint a járásban élőkénél. Szórakozást jelentő eszközök, mint digitális fényképezőgép és DVD lejátszó több nyíregyházi háztartásban van, mint járási településen.

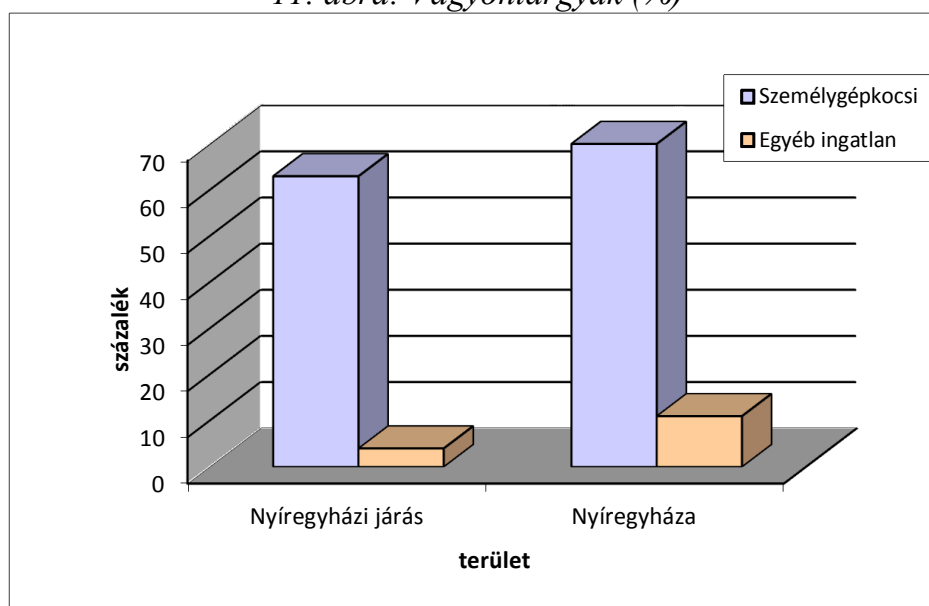
10. ábra: Háztartási eszközök a lakásban (%)

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015.

A háztartási gépek közül a hűtőgép, a mosógép és a mikrohullámú sütő szinte minden háztartásban megtalálható úgy a járás településein, mint Nyíregyházán. Ezek az eszközök elemi szinten épültek be az emberek életébe. Kivételként tekinthetünk a mosogatógépre, ami nem tartozik a létfenntartást elsődlegesen segítő eszközök közé. Bár a mosogatógép fogyasztói árát és hasznosságát tekintve ma már nem annyira tekinthető luxuscikknek, mint egy évtizeddel korábban, ennek ellenére a nyíregyházi háztartások egyharmadában, míg a járási települések háztartásainak egyötödében található meg ez az eszköz.

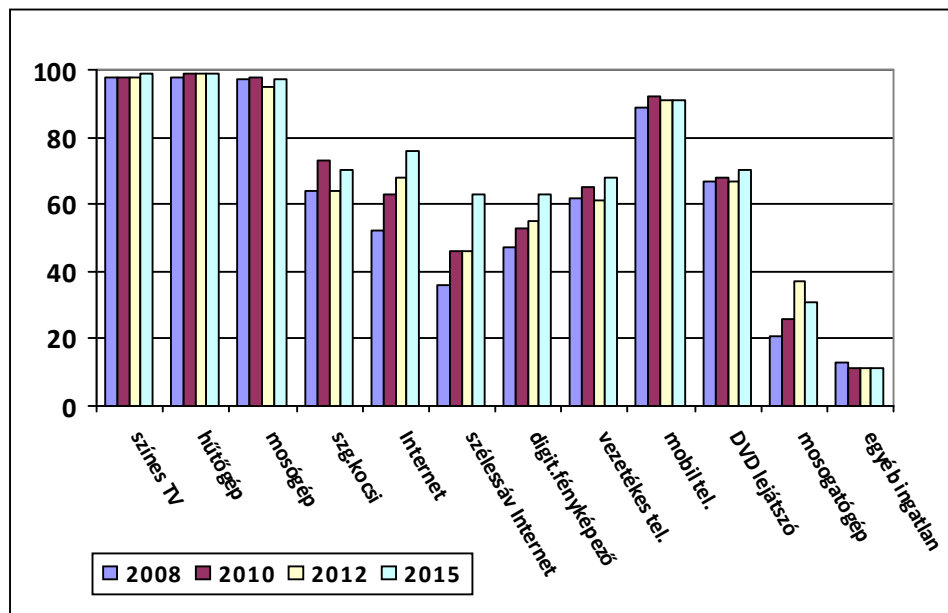
11. ábra: Vagyontárgyak (%)

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015.

A személygépkocsival rendelkezők arányában nincs nagy különbség a járás és a megyeszékhely között. A nyíregyházi lakosok 70 százalékának háztartásaiban megtaláljuk a személygépjárművet, míg a járásban élők 63 százaléka birtokolja ezt a fogyasztási cikket. Visszaulva a megyeszékhely vonzó gazdasági és oktatási helyzetére, a járás településein élőknek szükséges eszköz a személygépkocsi munkába és iskolába járáshoz. Egyéb ingatlannal (nyaraló, hétvégi ház) jobbra a nyíregyháziak rendelkeznek, a lakosok körülbelül 10 százalékának van ilyen vagyontárgya.

12. ábra: Nyíregyházi lakások felszereltsége 2008 – 2015 (%)

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015.

A nyíregyházi lakások felszereltségében számottevő változás nem mutatkozik az előző adatfelvételhez képest. A jövő infokommunikációjához előrelépést jelent az internet és a szélessávú internet elérésének bővülése a háztartásokban. Erre vonatkozó fejlesztés napjainkban is zajlik a megyeszékhelyen.

Összegzés

A lakásállomány növekedése részben a piaci mozgásokon, részben az állam és az önkormányzat bérlakás-építési szándékain múlik. Az országosan évi 8-10 ezer új lakás építése roppant kedvezőtlen adat a lakhatási szükségletek kielégítéséhez. Az önkormányzatok hasonlóan előnytelen pozícióban vannak a bérlakás-állomány bővítésében. A lakhatási szükségletek kielégítetlensége olyan társadalmi csoportoknál, akiket a lecsúszás, a szegénység, a hiteltartozás és a hajléktalanság masszívan lakhatási szegénységben tart, roppant módon kedvezőtlen. Szükség van olyan települési lakáskonceptió elkészítésére, melyben az önkormányzati és az üresen lévő lakásállomány korszerűsítésére, megfizethetőségére és hasznosítására is kitér az önkormányzat, ezzel középtávon csökkentheti a lakhatási szegénységet és esélyt

teremthet a lakhatást nélkülözőknek. Új eszközként lehetne felhasználni az ún. közösségi lakásépítést, ami növeli a társadalmi felelősségvállalást és szolidaritást a nélkülözők irányába.

Felhasznált irodalom

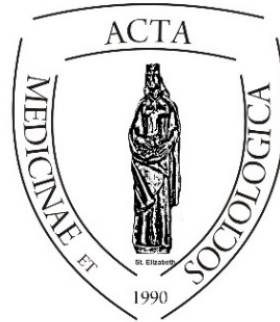
- 1.) Czifrus Márton – Pósvai Zsuzsanna (2015): Kritikus ponton? Önkormányzati lakásgazdálkodás a gazdasági világválság után KSH, Területi Statisztika, 2015, 55(5): p. 484–504. Letöltési hely: http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/terstat/2015/05/czifrusz_posfai.pdf Letöltés: 2015. október 20.
- 2.) Fábrián Gergely – Takács Péter – Szigeti Fruzsina (2015): Jövedelmi helyzet és jövedelmi szegénység Nyíregyháza életminősége 2015 kutatás.
- 3.) Kardos Gábor: A lakhatáshoz való jog. A nemzetközi jog felfogása és a magyar Alkotmánybíróság határozata. Letöltési hely: <http://www.fundamentum.hu/sites/default/files/01-1-07.pdf> Letöltés: 2015. október 5.
- 4.) Koltai Luca szerkesztette (2014): Éves jelentés a lakhatási szegénységről - 2013 Habitat for Humanity Magyarország, 2014. Letöltési hely: http://www.habitat.hu/files/Lakhatasi_Jelentes_2013_hosszu.pdf Letöltés: 2015. október 5.
- 5.) Malakucziné Póka Mária (2015): A Nyíregyházi járás települési szerkezeti, demográfiai, háztartási jellemzői Nyíregyháza életminősége 2015 kutatás.
- 6.) Misetics Bálint (2013): Javaslatok egy egalitáriánus lakáspolitikai reform fő irányaira: politikai és szakpolitikai vázlat Esély, 2013/1. p. 39 – 73.
- 7.) Szoboszlai Katalin: Lakásjellemezők Nyíregyházán 2012. In: Életminőség Nyíregyházán 2012. Acta Medicane Sociologica Vol. 5. No. 12-13. 2014. p. 105 – 122.
- A Huszár telep területi és társadalmi reintegrációja. Akcióterületi terv. MEGAKOM, 2012. Letöltési hely: http://adat.nyiregyhaza.hu/eloterjesztes/2012/0426/120424_kozgyules-eloterjesztes_18_huszartelep_2_melleklet.pdf. Letöltés: 2015. október 8.
- Lakásstatisztika, Eurostat adatok Letöltési hely: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Housing_statistics/hu#A_lak.C3.A1sok_megfizethet.C5.91s.C3.A9geLet Letöltés: 2015. október 5.
- Lakáshelyzet In: Társadalmi helyzetkép 2010 KSH, 2010. Letöltési hely: https://www.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/thk/thk10_lakas.pdf. Letöltés: 2015. október 21.
- Nyíregyháza Megyei Jogú Város Településfejlesztési Koncepciója, 2014. Letöltési hely: http://adat.nyiregyhaza.hu/eloterjesztes/2014/0626/140619_kozgyi_eloterj_04_3mell.pdf. Letöltés: 2015. október 5.
- Nyíregyháza Megyei Jogú Város Esélyegyenlőségi program 2011 – 2016. Letöltési hely: http://adat.nyiregyhaza.hu/adattar/2011/hatarozat/110707_H_127.pdf. Letöltés: 2015. október 5.
- Szociális lakásgazdálkodás (2003 - 2015) KSH. Letöltési hely: http://www.ksh.hu/thm/2/indi2_7_7.html. Letöltés: 2015. október 8.

A szerző

Szoboszlai Katalin szociális munkás, a Debreceni Egyetem Egészségügyi Kar tanszékvezető docense. Kutatási területe a hajléktalanság és a szegénységgel összefüggésbe hozható társadalmi csoportok szociális helyzete. A „Nyíregyháza életminősége – háztartáspanel” vizsgálatban 2008-tól elemzi a lakhatással kapcsolatos adatokat.

UNIVERSITY
OF DEBRECEN

FACULTY OF
HEALTH
NYÍREGYHÁZA

ACTA
MEDSOC
VOLUME 6.
2015

A foglalkoztatás és a munkanélküliség jellemzői a Nyíregyházi járásban

R. Fedor Anita – Balogh Erzsébet

Abstract: This research examines the employment characteristics of Nyíregyháza and the municipalities of the Nyíregyháza district. Previous research (collected every second year from 2008 -2015) related to this topic offers the possibility to compare data from the county seat where trends in employment can be measured. Features of the district are also compared to the Nyíregyháza data. The study examines the changes in employment and unemployment related to the level of education. A comparison of national and county public employment that includes educational levels provides a new and different analysis.

Overall it can be concluded there was a slight decline in the employment level during this period for the inhabitants of Nyíregyháza. Based upon the data it might be explained (compared to the earlier years) by a higher rate of women retiring that was made possible by legislative changes.

Results reveal changes in the composition of the economic activity of the respondents. This finding is similar to those found in the EU, national, regional, town and district relations where employment was correlated with educational level. For levels the higher the educational level the higher the level of employment. However, research focusing on public employment the opposite with respect to educational levels and is the same as the national findings. The higher the educational level the lower the rate of public employment. Those who have the lowest educational level have the greatest percent of people employed in the public sector.

Keywords: employment rate, unemployment rate, school education, regional context

Bevezetés

A fizetett munka meghatározó szerepet tölt be az egyének, családok életében, s annak elvesztése nehézségek sorozata elé állíthatja az érintetteket. A munka nélkül eltöltött idő hosszának emelkedése pedig tovább ronthatja a munkajövedelem hiányát megtapasztaló háztartások életkörülményeit. A modern társadalomban a munka az önbecsülés fontos eleme, mely a munkát végző számára biztosítja a megélhetéshez szükséges anyagi forrást, melynek hiányában az egyén napi megélhetési gondjai megsokszorozódhatnak. A munkahely barátokat, társas kapcsolatokat is jelent, és lehetőséget biztosít közös tevékenységekben való részvételre. (Giddens, 1995) A munkavégzés és az abból származó jövedelem nagymértékben hozzájárul az egyének és családok életminőségéhez, alakíthatja az önminősített szubjektív egészségi állapotról alkotott véleményeket. (Jávorné Erdei, R. Fedor, Berencsiné, 2014; Jávorné Erdei et. al, 2014)

Tanulmányunkban nem vállaljuk a fent említett összefüggések mindegyikének feltérképezését. Egyrészt területi korlátok miatt, másrészt a tanulmánykötet szerzői közül Huszti Éva írása részletesen foglalkozik a társas kapcsolatok elemzésével, míg Fábrián Gergely, Takács Péter és Szigeti Fruzsina munkája a jövedelmi viszonyok alakulását járja körbe. Mindezeket figyelembe véve elemző munkánkban Nyíregyháza város, valamint a Nyíregyházi járás településeinek foglalkoztatási jellemzőit vizsgáljuk. Elemző munkánkban bemutatunk egy-egy, a tanulmány tartalmi kereteivel harmonizáló hazai (országos) és európai uniós összefüggést is. Ezzel az a célunk, hogy az olvasó a helyi jellemzők mellett bepillantást nyerjen a legáltalánosabb, globális foglalkoztatási helyzetben bekövetkező változásokba. A témához kapcsolódó kutatási előzmények lehetőséget adnak arra, hogy a megyeszékhely vonatkozó adatait 2008-tól kezdődően (kétévenként) egészen 2015-ig összehasonlítsuk, mely segítségével rávilágíthatunk a foglalkoztatásban bekövetkezett változásokra. A járási jellemzőket a nyíregyházi adatok kontextusában vizsgáljuk. Kitérünk a foglalkoztatás, valamint a munkanélküliség iskolai végzettség szerinti alakulására. Új elemként jelenik meg a közfoglalkoztatottak vizsgálata, melyet országos, megyei viszonyban mutatunk be. A közfoglalkoztatottak iskolai végzettség függvényében való vizsgálatunk a városra és a járásra terjed ki.

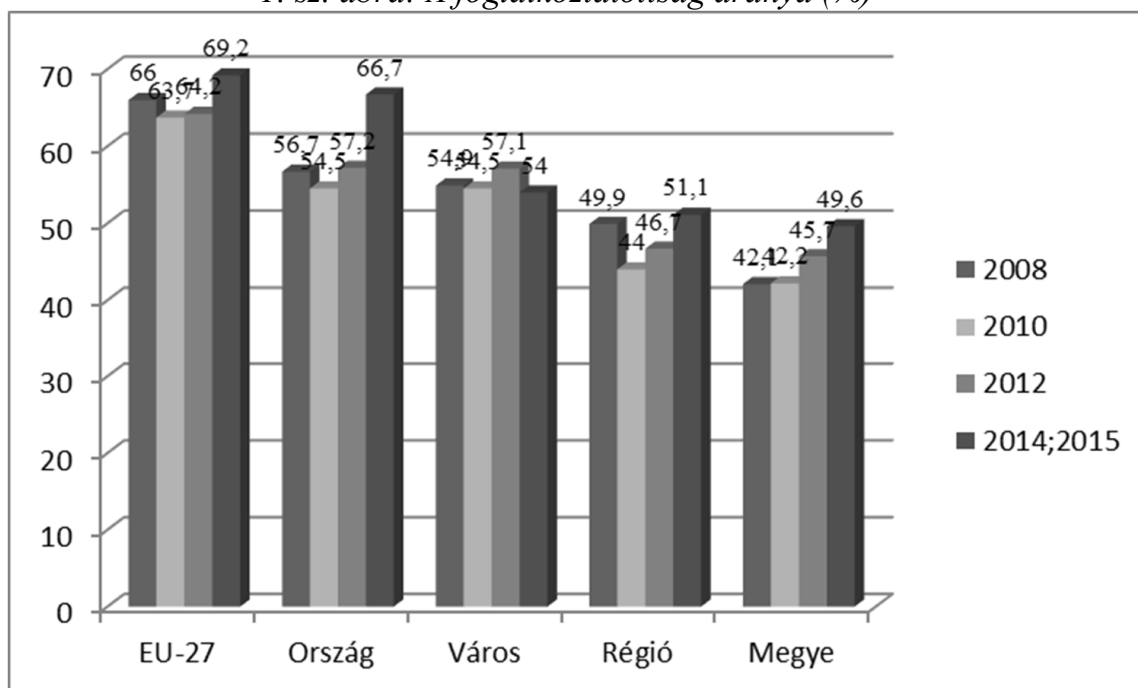
Általános helyzetkép

Magyarország foglalkoztatási helyzete a 2009-es helyzethez képest folyamatos javulást mutat, a foglalkoztatottak számában történő növekedés 2009 és 2014 között 352 500 fő volt. A foglalkoztatottak száma nemcsak elérte, de meg is haladta a 2008-ban elkezdődött, hazánkat 2009-re elérő gazdasági válság előtti mutatót. A 15-64 éves korú népességre vonatkoztatott foglalkoztatási ráta 2014-ben 61,8% volt, 5,1%-kal magasabb, mint 2012-ben, és közel 7%-kal kedvezőbb a 2010-es állapothoz képest (KSH 2.1.2)

A legfrissebb (2014) adatok szerint az Európai Unióban átlagosan 69,2% volt a 20 és 64 év közötti korosztály foglalkoztatási rátája. Nemzetközi viszonylatban igen kedvezőtlen Görögország (53,3%), valamint Spanyolország (59,9%) helyzete, s a

korábbi adatoknak megfelelően kiemelkedik a sorból Svédország (80%), Hollandia (80%) és Dánia (80%) foglalkoztatási rátája. Magyarország helyzete, a maga 66,7%-os mutatójával alig marad le az Európai Unió átlagától. Ezt egyértelműen kedvező változásként értékelhetjük, hiszen a 2010. évi adatok szerint a hazai foglalkoztatási arány (57,2%) pontosan 7%-kal volt kevesebb, mint az EU-27 átlaga (64,2%) (Eurostat, <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do>). Hazánk a 75%-os foglalkoztatási ráta elérést tűzte ki célul 2020-ra. Bár látható, hogy a 2014-es mutató és az elérendő cél közötti különbség 8,3%, de az éves adatok alapján elmondható, hogy hazánk most áll a legközelebb e célként megjelölt foglalkoztatási szint eléréséhez.

1. sz. ábra: A foglalkoztatottság aránya (%)^{16,17}

Forrás: Eurostat, <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do>, KSH, https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_qlf016.html, Nyíregyháza Életminősége 2008, 2010, 2012, 2015

Az 1. számú diagram adatai alapján látható, hogy a foglalkoztatottak számában 2012-től érzékelhető javuló tendencia mind az Európai Unió, mind az ország, a régió és a megye vonatkozásában is tovább folytatódott, azzal a különbséggel, hogy a kedvező változás még inkább hangsúlyosabb, mint a két évvel korábbi. A nyíregyházi tendencia ettől eltérően alakult, a fizetett munkát végzők arányában csökkenés figyelhető meg (az okokkal írásunkban részletesen foglalkozunk).

¹⁶ Kutatásunk módszertanilag különbözik a KSH által végzett munkaerő felméréstől. Ott a 15–74, illetve 15–64 év közötti korosztályokra vetítve mérik a foglalkoztatottságot, a nyíregyházi kutatás mintájába pedig eleve a 18 éves és annál idősebbek kerülhettek be. Az Európai uniós és az országos adatok a 20-64 év közötti korosztályra vonatkoznak.

¹⁷ Az utolsóként megjelenő városi oszlop a 2015-ben felvett kérdőívek adatát tartalmazza.

Az Észak-alföldi régió foglalkoztatási rátája folyamatosan alatta marad az országosan mért átlaghoz képest. Ennek magyarázata, hogy a régióhoz tartozó Szabolcs-Szatmár-Bereg megye egyike a foglalkoztatási nehézségekkel leginkább küzdő megyéknek. Jelenleg az Észak-magyarországi az egyetlen olyan régió (48,7%), ahol alacsonyabb a foglalkoztatottak aránya, a Dél-dunántúli (51%) és a Dél-alföldi (52%) régió helyzete pedig közel egybeesik az Észak-Alföldön mért adatokkal. Hazánk kiemelkedő munkaerő-piaci helyzetű régióihoz tartozik Közép-Magyarország, Közép-Dunántúl és Nyugat-Dunántúl. A regionális foglalkoztatási helyzet javulása azonban kétségtelen, hiszen 2010 és 2014 között több mint 6%-kal nőtt a foglalkoztatási ráta. (KSH statad 6.2.1.10)

1. sz. táblázat: Foglalkoztatási arány (2008–2014) [%]

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Hajdú-Bihar	44,8	42,7	43,9	45,8	46,0	47,5	50,3
Jász-Nagykun-Szolnok	48,6	46,6	46,5	46,9	48,3	48,9	54,2
Szabolcs-Szatmár-Bereg	40,9	40,8	42,0	42,1	45,3	46,5	49,6
Észak-Alföld	44,3	43,0	43,9	44,7	46,3	47,5	51,1
Országos	50,0	48,8	48,7	49,1	50,1	51,2	54,1

Forrás: KSH statad 6.2.1.10,

https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_qlf026b.html

A munkanélküliségi mutatókban szintén javuló tendencia figyelhető meg mind az országos, mind pedig a regionális adatokat tekintve, azonban az Észak-alföldi régió hátrányos munkaerő-piaci helyhelyezete továbbra is tetten érhető. A régióhoz tartozó megyék közül Szabolcs-Szatmár-Bereg megye sereghajtó, míg a Jász-Nagykun-Szolnok megyei adatok folyamatosan a legjobbak. A legfrissebb adatok szerint az említett megyék közötti különbség 6%, Jász-Nagykun-Szolnok megye javára. Győr-Moson-Sopron (3%), Vas (3,6%) és Komárom-Esztergom (4,3%) megye munkanélküliségi mutatói pedig szinte már eltörpülnek a legrosszabb helyzetű megyék mellett (KSH statad 6.2.1.11.)

2. sz. táblázat: Munkanélküliségi ráta (2008–2014) [%]

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Hajdú-Bihar	9,3	11,7	13,2	13,4	13,3	14,9	12,5
Jász-Nagykun-Szolnok	8,5	11,3	10,7	11,3	11,5	11,3	7,6
Szabolcs-Szatmár-Bereg	17,6	18,5	18,1	18,2	16,3	15,7	13,6
Észak-Alföld	12,1	14,1	14,4	14,6	13,9	14,2	11,8
Országos	7,8	10,0	11,2	11,0	11,0	10,2	7,7

Forrás: KSH statad 6.2.1.11.,

https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_qlf027b.html

A Nyíregyházi járás vizsgálatában résztvevők 52%-a válaszolt igennel arra a kérdésre, hogy „Dolgozik-e Ön jelenleg”. Az egyes járáshoz tartozó települések

értékei között azonban jelentős eltérések tapasztalhatók. Nyírturán 65%, Kálmánházán 68%, Nyírpazonyban 71% a megkérdezés pillanatában dolgozók aránya. Nyírtura és Nyírpazony kiemelkedő mutatói a megyeszékhely közelségéből adódó nagyvárosi jellemzőkkel magyarázható, ezek a települések mind gazdasági, mind pedig foglalkoztatási szempontból közelítenek a nyíregyházi adottságokhoz. (Malkucziné, 2015) E tekintetben a középmezőnyt erősíti Nyíregyháza 54%-kal, Apagy 56%-kal, Nyírtelek 68%-kal, míg Napkor, Rakamaz, Timár és Újfehértó adatai arról árulkodnak, hogy ezeken a településeken többen vannak azok, akik jelenleg nem dolgoznak. Az okok magyarázata részben gazdasági, részben pedig demográfiai jellemzőkre vezethető vissza. A megkérdezés a nyári mezőgazdasági szüretelési, betakarítási munkálatok megkezdésével egy időbe esett, így az átlagnál kedvezőbb települések egyrészt a mezőgazdasági adottságoknak, másrészt a városiasabb jellegnek „köszönhetik eredményeiket”. Rakamaz, mint a turisztikai központnak számító Tokaj vonzáskörzetéhez tartozó település alacsony foglalkoztatási részesedése (33%) nehezen magyarázható. Vélhetően – hasonlóan a többi foglalkoztatási szempontból kedvezőtlen helyzetű településekhez – a szűkös álláslehetőségek mellett a helyi lakosság korösszetételében keresendő a magyarázat. A nyíregyházi lakosok foglalkoztatásában némi változás figyelhető meg, kissé visszaesett a megkérdezés időpontjában dolgozók aránya a 2012-ben tapasztaltakhoz képest (57,1%), és szinte egybeesett a 2008-as szinttel (54,5%).

3. sz. táblázat: „Dolgozik-e Ön jelenleg” (2015) [%]

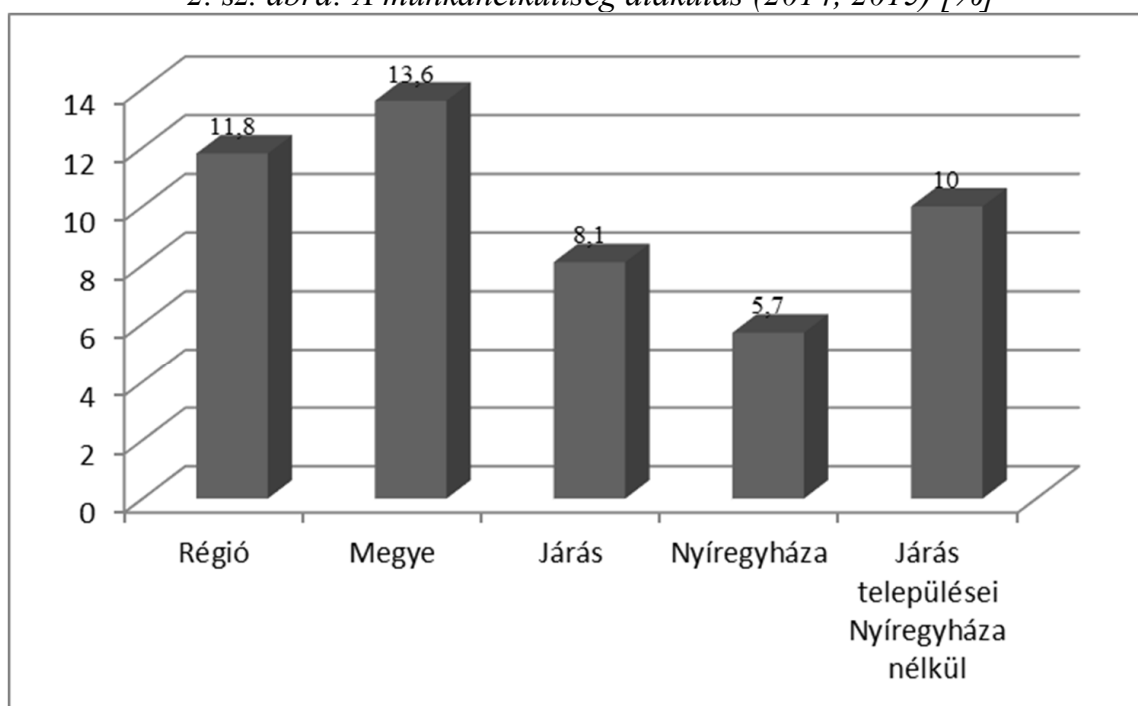
	Igen	Nem	Összesen
Nyíregyháza	54,2	45,8	100,0
Apagy	56,4	43,6	100,0
Kálmánháza	34,0	32,0	100,0
Kótaj	43,0	52,2	100,0
Nagycserkesz	46,4	53,6	100,0
Napkor	38,7	61,3	100,0
Nyírpazony	70,8	29,2	100,0
Nyírtelek	50,0	50,0	100,0
Nyírtura	65,0	35,0	100,0
Rakamaz	35,9	64,1	100,0
Timár	40,7	59,3	100,0
Újfehértó	45,7	54,3	100,0
Összesen	51,6	48,4	100,0

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015.

A megkérdezettek 44%-a volt már munkanélküli eddigi élete során, de mindössze csak 8,1% nyilatkozott úgy, hogy jelenleg is munkanélküli. Ez igen kedvezőnek tekinthető mindannak tudatában, hogy mind az Észak-alföldi régió (11,8%), mind pedig Szabolcs-Szatmár-Bereg megye (13,6%) 2014-es munkanélküliségi mutatója

jóval magasabb ehhez viszonyítva. Az átlagos járási mutató alig magasabb, mint az országos átlag (7,7%). (KSH adat 6.2.1.11.) A nyíregyházi lakosok valamivel több mint egyharmada tapasztalta már meg a munkanélküliség tényét, azonban mindössze 5,7%-uk nyilatkozott úgy, hogy jelenleg is munkanélküli. A járás további településeit vizsgálva ezek a jellemzők már kevésbé kedvezőek. A válaszadók több mint fele(!) volt már munkanélküli eddigi élete során, 10%-uk jelenleg is elhelyezkedési nehézséggel küzd. A járás települései közül Napkor (20%), Kótaj (13%), Nyírtura (13,9%) helyzete mutatkozik a legrosszabbnak. Látható tehát, hogy Nyíregyháza, mint a kistérség (és a megye) központja nagyságából, fejlettségéből, megyeszékhely jellegéből adódóan több és jobb elhelyezkedési lehetőséget kínál a kistérség és egyben a megye lakói számára is.

2. sz. ábra: A munkanélküliség alakulás (2014, 2015) [%]

Forrás: KSH adat 6.2.1.11,
https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_qlf027b.html
 Nyíregyháza Életminősége 2015.

A munkavégzés típusát tekintve azt tapasztaltuk, hogy a válaszadók 18,6%-a, mint önálló, vállalkozó dolgozik, 4%, pedig vezető beosztású alkalmazott. Az alkalmazásban állók egyharmada az alkalmazott szellemi, míg közel háromnegyede az alkalmazott fizikai kategóriához sorolta magát.

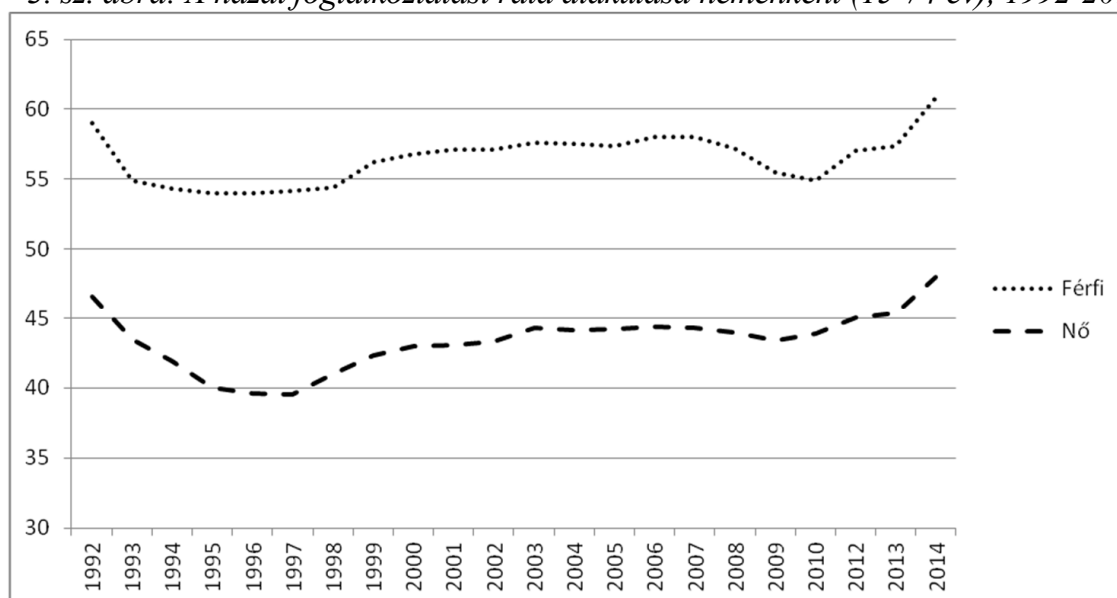
A járásban élő fizetett munkát végzőkre alapvetően a teljes idejű foglalkoztatás a jellemző, a megkérdezettek mindössze 9,5%-a dolgozik heti 40 óránál kevesebbet. A csökkentett munkaidejű foglalkoztatottak között a legnagyobb számban azok vannak, akiknek eredetileg is heti 40 óránál kevesebb időtartamra szól a szerződése, de az okok között megjelenik a gyermekgondozással-, neveléssel kapcsolatos teendők, valamint az egészségi állapot megváltozása is.

A munkaerő-piaci érvényesülés több tényezőtől függ; említhetjük itt többek között a legmagasabb iskolai végzettséget (tanulmányunk második részében ezzel részletesen foglalkozunk), a munkaerő-piaci tapasztalatot, a településtípust, stb. Azonban a kapcsolati tőke fontosságát sem hanyagolhatjuk el, már csak azért sem, mert az informális információforrás, valamint az álláskeresési technikák ismerete segítséget jelenthet tájékozódni megüresedett, vagy újonnan létrejött potenciális álláslehetőségről. Ehhez kapcsolódóan arra voltunk kíváncsiak, hogy a Nyíregyházi járás lakosai hogyan, milyen információs csatornán keresztül jutottak az éppen aktuális állásukhoz. Vizsgálatunk eredményei szerint a válaszadók meghatározó része (34%) „közvetlenül a munkáltatóhoz fordult”, s jelezte elhelyezkedési szándékát. Valamivel kevesebben (27%) nyilatkoztak úgy, hogy a legközvetlenebb környezet, a család, illetve a barátok útján eljutott információ segítségével jutottak jelenlegi állásukhoz. Álláshirdetésre jelentkezve 21%-nak sikerült elhelyezkedni, 12% saját vállalkozásba kezdett, s a megkérdezettek 6%-a az egyéb kategóriát jelölte meg. A járás településeit külön-külön vizsgálva a következő tapasztaltuk: az átlagtól eltérően nagyobb mértékben számíthattak a családtagok és barátok segítségére a kótajaiak (44,2%), a napkoriai (31%), a sényőiek (50%) és a nyírturaiak (41,7%). A saját vállalkozás elindítása pedig Nagycserkeszen és Nyírturán volt igazán meghatározó. Az említett települések családi vállalkozás keretében működtetett zöldség- és gyümölcsstermesztése köztudottan az egyik leginkább meghatározó megélhetési forrás.

A foglalkoztatás nemenkénti eltérései

A nemek szerinti foglalkoztatottsági arányában egyenlőtlenség figyelhető meg mind hazai, mind pedig európai uniós szinten. Nemenkénti összehasonlításban a korábbi évekhez hasonlóan a férfiak előnye rajzolódik ki. Magyarországon 2014-ben a férfiak foglalkoztatási rátája 60,5%-volt, míg a nőké 48%. (KSH. statdat 2.1.13.) Tehát a korábbi években is mérhető, átlagosan 10% körüli különbség állandósulni látszik, bár az is igaz, mind a nők, mind a férfiak relatív (saját csoportjához viszonyított) helyzete javult.

3. sz. ábra: A hazai foglalkoztatási ráta alakulása nemenként (15-74 év), 1992-2014.

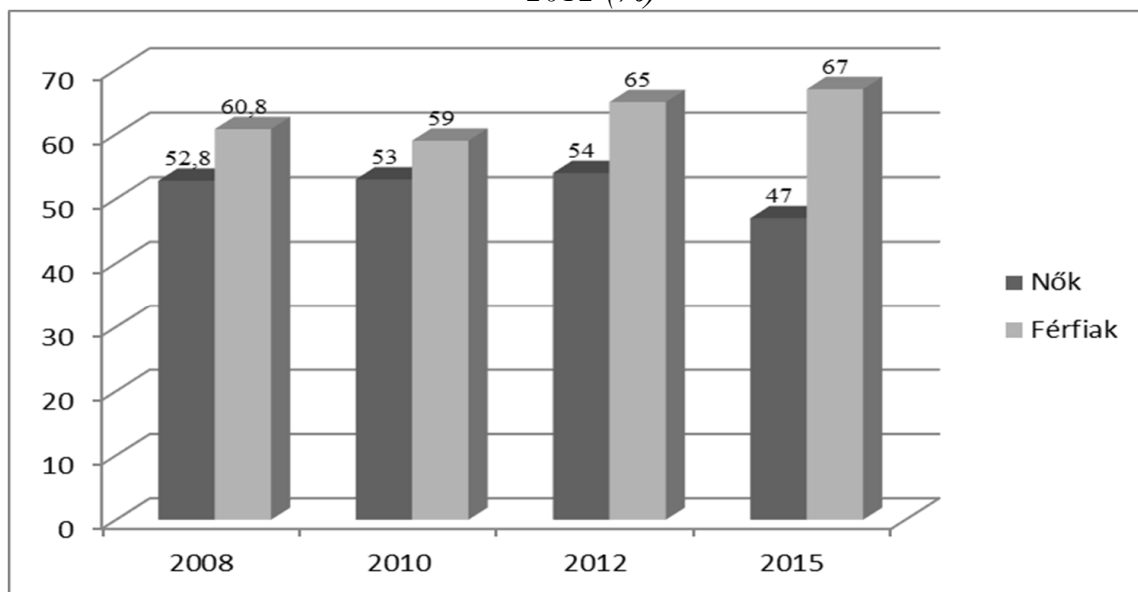

Forrás: KSH. statdat 2.1.13,
https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_qlf016.html

A Nyíregyházi járási vizsgálatban az „Ön Dolgozik-e jelenleg” kérdésre 1025 fő nő és 592 férfi válaszolt. A nők 45%-a, míg a férfiak 63,5%-a nyilatkozott úgy, hogy a megkérdezés idején dolgozott. Településenként vizsgálódva pedig azt tapasztaltuk, hogy a nyíregyházi nők 47%-a, a férfiak 66%-a válaszolt hasonlóan. (A járás további településein ez az arány átlagosan 43,6% és 61,3%). A nyíregyházi nemenkénti foglalkoztatási megoszlást összevetve a panelvizsgálat megelőző három periódusával, a férfiak szempontjából túl nagy eltérést nem tapasztalunk, legalább is a 2012. évi adatokhoz viszonyítva. Azonban a nőknél meglepő visszaesés figyelhető meg, hiszen három évvel korábban még 54% mondta azt, hogy dolgozott a megkérdezés pillanatában, vagyis a különbség három év távlatában 7%-os. Az okok latolgatásánál két, talán három indok tűnik logikusnak. Az egyik szerint vélhetően magasabb lett a gyermekgondozási szabadságon lévő nők mintán belüli aránya. A másik, hogy megnőtt a városi női munkanélküliség, a harmadik pedig, hogy vélhetően nagy számban éltek a nők a 40 éves munkaviszonnyal rendelkezőkre érvényes karkedvezményes nyugdíjazás lehetőségével. A következőkben erre a három okra fókuszálunk. A munkanélküliségi ráta emelkedése, mint felvetés, az adatok alapján megdőlni látszik. A 2015-ös adatfelvétel szerint a nyíregyházi válaszadó férfiak és nők közel azonos 5,2%-a, illetve 5,9%-a volt regisztrált munkanélküli a megkérdezés időpontjában. A gyermekvállalással összefüggő felvetésünket szintén el kell vetnünk, ugyanis 2012-ben a „személyes okok miatt nem dolgozom” kategóriában a „GYES-en, GYED-en vagyok” válaszlehetőséget a válaszadó nők 20%-a jelölte meg, míg 2015-ben ez az arány nem érte el a 10%-ot sem, vagyis csökkent a gyermeknevelés, gyermekgondozás okán fizetett munkát nem végzők aránya. Némileg nőtt három év távlatában azoknak a nőknek az aránya, akik tanulmányok folytatása miatt nem jelentek meg a munka világában. (2012:1,5%; 2015: 5,6%)

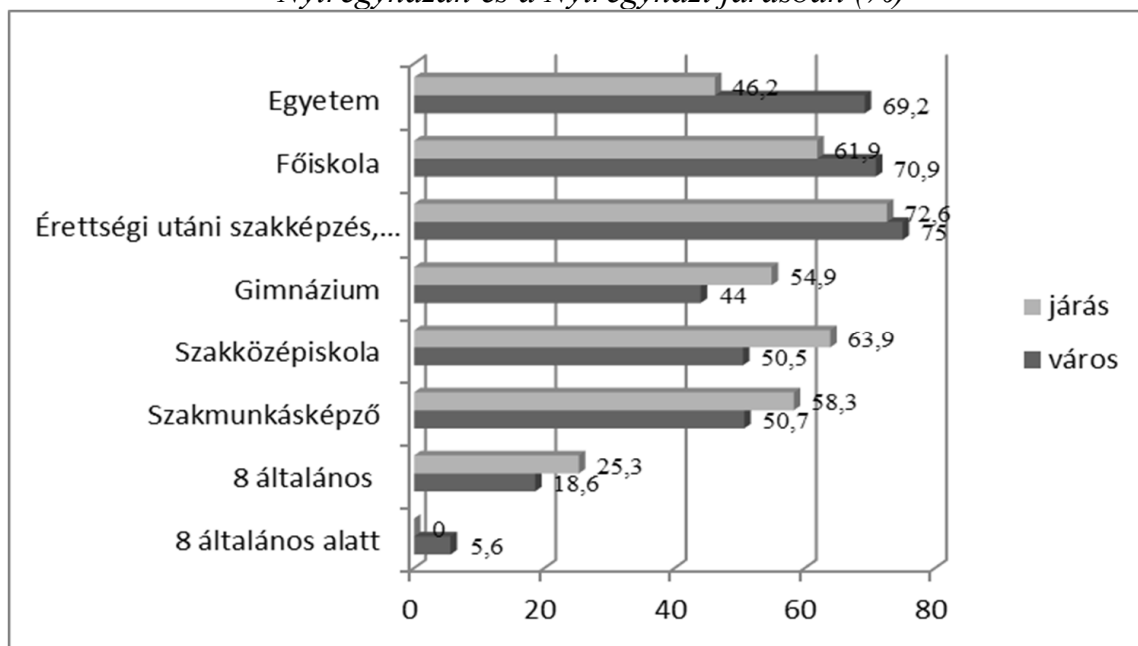
Okfejtésünkben a harmadik felvetésünk bizonyult magyarázó erejűnek, mivel 2015-re jelentősen megugrott azon női válaszadók aránya, akik a személyes okokon belül a „nyugdíjba akartam menni” kategóriát jelölték be (12%-ról 66%-ra). Az adatok ilyen mértékű átrendeződésében tehát egyértelműen szerepet játszik a 40 év munkaviszonnyal rendelkező nőkre vonatkozó korkedvezményes nyugdíjazás lehetősége, mellyel 2011. év óta élhetnek az érintettek.

4. sz. ábra: A foglalkoztatottság aránya nemek szerint Nyíregyházán 2008, 2010, 2012, 2012 (%)

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2010, 2012, 2015.

5. sz. ábra: Foglalkoztatottsági arányok az iskolai végzettség függvényében, Nyíregyházán és a Nyíregyházi járásban (%)

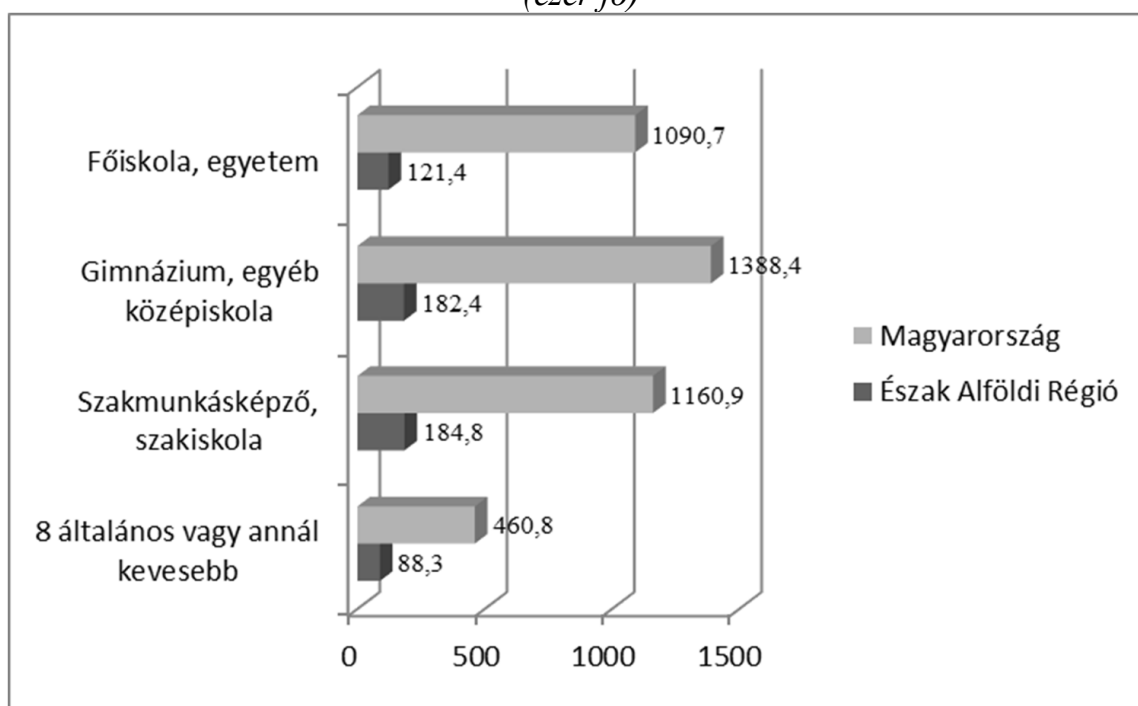

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015.

Az elhelyezkedési lehetőségeket nagymértékben meghatározza, befolyásolja az iskolai végzettség szintje. Mind a járási, mind a városi adataink egyértelműen alátámasztják ezt az ok-okozati összefüggést. Az 5. számú ábrán jól látható, hogy a 8 általános iskolai végzettségnél magasabban kvalifikáltabb, középfokú végzettek, több mint kétszer annyian vannak foglalkoztatásban, a felsőfokú végzettség pedig ennél az aránynál is kedvezőbb képet mutat mind a város, mind a nyíregyházi járás tekintetében. Az adatok azt mutatják meg, hogy a megkérdezés pillanatában valaki foglalkoztatott volt-e vagy nem.

Ehhez hasonló a helyzetet mutatnak a KSH országos és régiós adatai¹⁸ a 6. számú ábrán.

6. sz. ábra: Foglalkoztatottak száma, legmagasabb iskolai végzettség szerint 2014 (ezer fő)

Forrás: KSH http://www.ksh.hu/stadat_eves_6_2

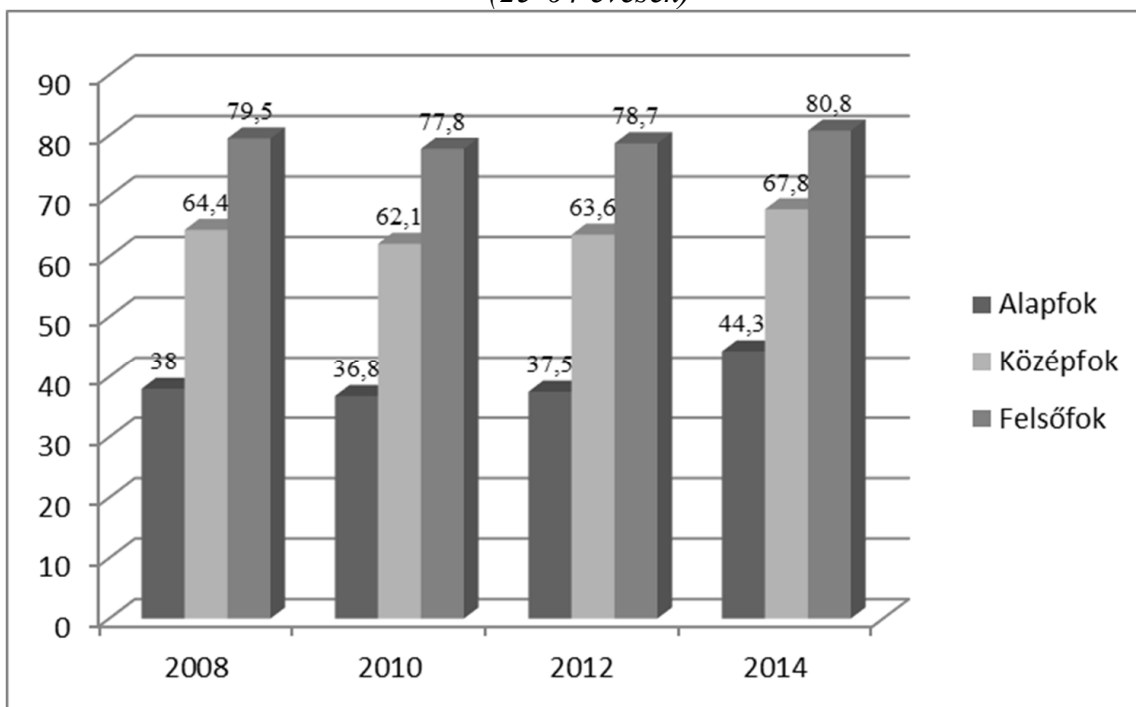
Ezen az ábrán is jól érzékelhető, hogy az ország és a régió adatai is azt mutatják, hogy jóval magasabb számban vannak azok a foglalkoztatottak, akiknek az alacsonyabbnál magasabb iskolai végzettsége van. A KSH és a Háztartáspanel felvétel adatai szerint kissé kedvezőbb a foglalkoztatási arányszám az EUROSTAT adataihoz képest, illetve a legalább középfokú végzettségűek esetén a felsőfokú végzettséggel rendelkezőkkel szemben, amit feltételezhetően a nemzetközi és hazai adatgyűjtési módszer eltérése okoz. Az viszont mindkét adatsoron élesen kirajzolódik, hogy óriási a különbség az alacsonyabb végzettségűek és az ettől magasabb iskolai végzettséggel rendelkezők között. Még mindig a felsőfokú végzettség ad a

¹⁸ A KSH és az EUROSTAT adatai közötti különbségeket az eltérő adatgyűjtési módszerek okozzák.

legjobb elhelyezkedési lehetőséget az Észak-alföldi terület hátrányos helyzetétől függetlenül, legkevésbé az alacsony iskolai végzettséggel rendelkezők tudnak elhelyezkedni. Úgy is fogalmazhatunk, hogy az iskolai végzettség növekedésével csökken a munkanélküliség veszélye.

A legalacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkezőknek a foglalkoztatottakon belüli súlya elenyésző, hasonlóan az országosan mért adatokhoz. Ez a megállapításunk nemzetközi összehasonlításban is megállja a helyét. A 7. és 8. számú ábra szerint a 25-64 éves korosztály iskolai végzettség szerinti foglalkoztatási rátájában a felsőfokú végzettségűek egyértelmű előnye rajzolódik ki mind Magyarország, mind az Európai Unió Tagállamai vonatkozásában. Magyarország tekintetében annak ellenére, hogy a középfokú végzettséggel rendelkezők foglalkoztatási rátája évről évre növekvő tendenciát mutat, még mindig jóval elmaradnak az ettől magasabb iskolai végzettséggel rendelkezők foglalkoztatottságától. Az alacsony iskolai végzettség esetén figyelhető meg a legnagyobb bővülés a foglalkoztatás tekintetében, de még mindig óriási az adatok közötti rés. Hasonló összefüggések figyelhetők meg a közép- és felsőfok vonatkozásában.

7. sz. ábra: Foglalkoztatási ráta az iskolai végzettség függvényében Magyarország (25-64 évesek)

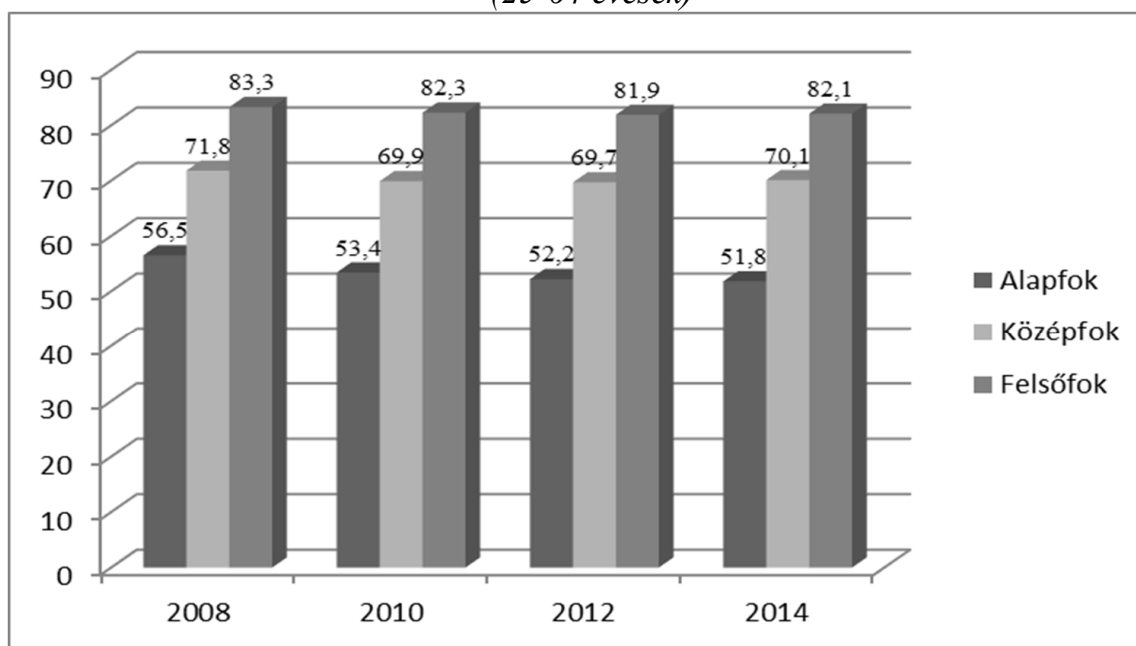

Forrás: Eurostat,
<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tps00066&language=en>

Hasonló összefüggések figyelhetők meg a 7. számú ábrán az Európai Unió tagállamainak adatai között is. Itt is kiemelkedő a felsőfokú végzettségűek foglalkoztatási rátája, mind a középfokú végzettségűekhez, mind az alapfokú végzettségűekhez viszonyítva.

Az adatok közötti rések mérsékeltebbek, mint a hazai adatok között, de itt is jelentősek az eltérések. A legnagyobb távolság az alapfokú végzettek és a felsőfokú végzettek között van. Az Unió vonatkozásában a felsőfokú végzettek és az alapfokú végzetek adatai közötti rés 18,3% pontnyi, míg ugyanez a hazai adatok között 23,5% pont.

8. sz. ábra: Foglalkoztatási ráta az iskolai végzettség függvényében EU 27¹⁹
(25-64 évesek)

Forrás: Eurostat,

<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tsdec430&language=en>

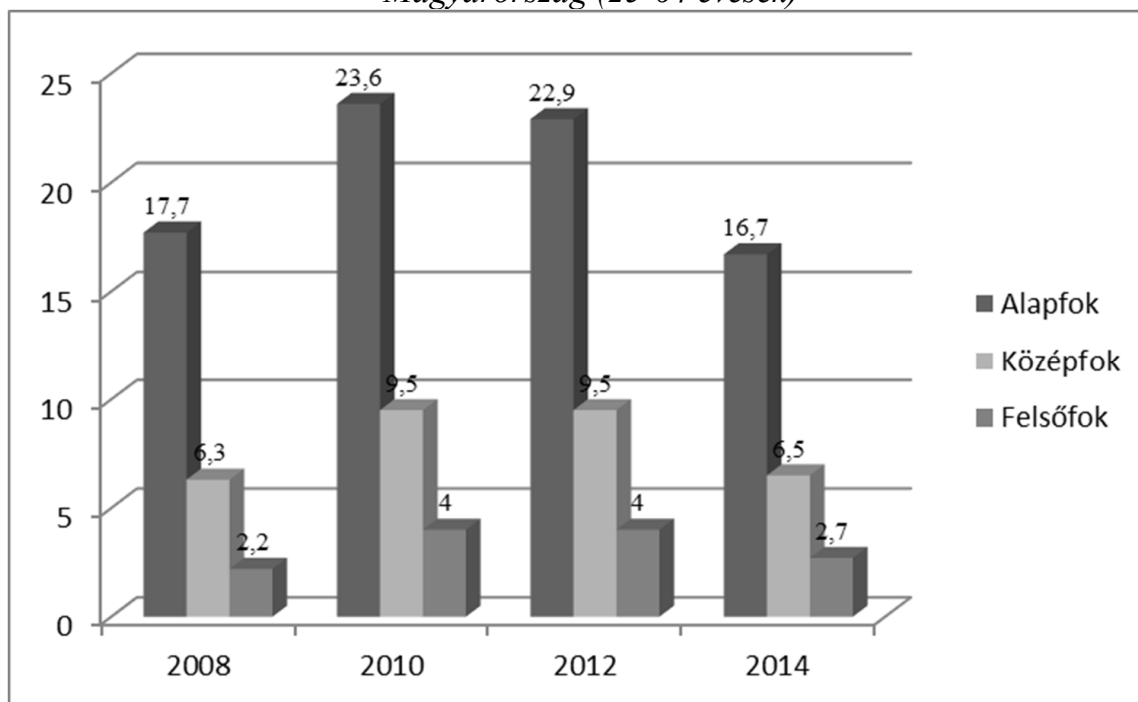
Összességében megállapítható, hogy a magas iskolai végzettséggel rendelkezők munkaerő-piaci helyzete az Európai Unióban és hazánkban is hasonlóan kedvezőnek tekinthető, az Unió előnye egyik évben sem számottevő. Az eltérések fokozódása középfokú szinten figyelhető meg, de hazánk jelentős felzárkózást mutatott 2014. évben ezen a területen. A kiemelkedően magas, s talán behozhatatlan tűnő különbséget a legalacsonyabb iskolai végzettségű fokozatban tapasztalhatunk, itt a közösségi és hazai átlag közötti eltérés minden évben az unió javára billen.

Munkanélküliség

A munkanélküliséget vizsgálva az Európai Unió, hazai, régiós, járási és városi tekintetben egyenes arányosság rajzolódik ki a foglalkoztatottsági adatokhoz képest. Előzőleg úgy fogalmaztunk, hogy az iskolai végzettség növekedésével csökken a munkanélküliség esélye. Ezen állításunkat valamennyi adatsor alátámasztja.

¹⁹ 2013-tól Horvátország csatlakozásával EU 28-ra vonatkoznak az adatok.

9. sz. ábra: Munkanélküliségi ráta az iskolai végzettség függvényében
Magyarország (25-64 évesek)

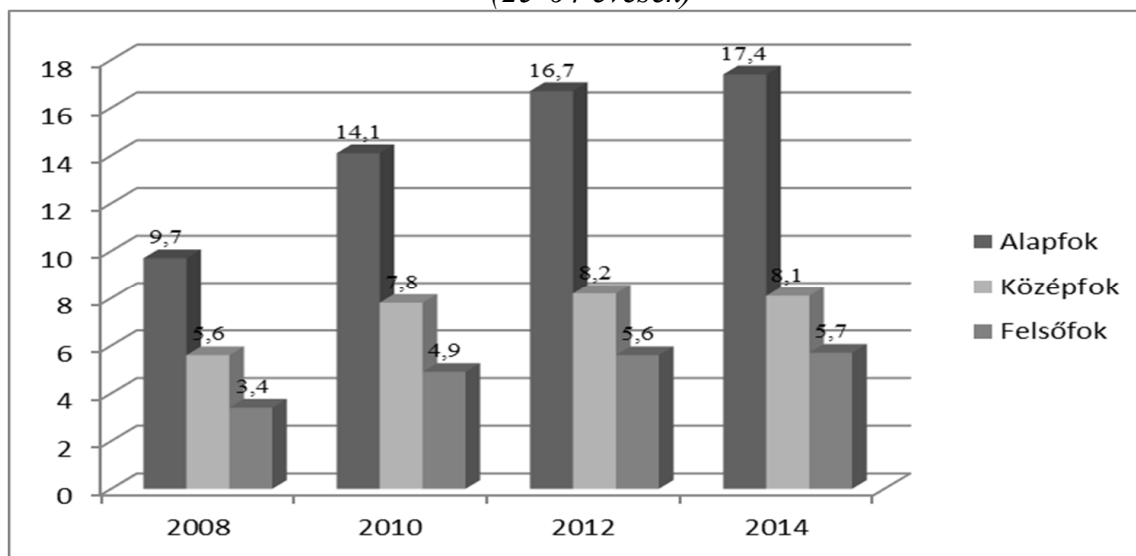

Forrás: Eurostat, <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tps00066&language=en>

Hazánkban évről-évre megfigyelhető az a tendencia, hogy kiemelkedően magas az alapfokú iskolai végzettségű munkanélküliségi rátája (9. számú ábra). Itt jóval magasabb az adatok közötti rés a legalacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkezők és az ettől magasabban kvalifikáltabbak között. Annak ellenére, hogy a leginkább csökkenő tendencia éppen az alapfokú végzettségnél figyelhető meg, óriási a különbség ezen csoport és a másik két csoport között.

Hasonló helyzet tárul elénk az 10. számú ábrán az Európai Unió Tagállamainak adatainál is. Itt is kiugróan magas az alapfokú végzettséggel rendelkezők munkanélküliségi rátája. Az adatok közötti legnagyobb rés az alapfokú végzettségűek és a felsőfokú végzettséggel rendelkezők között van. Hasonlóan a foglalkoztatási adatokhoz, az adatok közötti rés itt is az Európai Unió javára billenik a magyarországi adatokhoz képest. Az adatok azt mutatják, hogy Magyarországon az alapfokú végzettségűek adatai és a felsőfokú végzettségűek adatai között 14% a különbség, az Unió tekintetében ugyanez a rés 11,7% a felsőfokú végzettségűek javára. Sokkal jelentősebb a különbség a középfokú végzettségűek és az alapfokú végzettségűek között, mint a középfokú végzettségűek és a felsőfokú végzettségűek között. 2014-ben az előbbi távolság az Unió tagállamainak adatai között 9,3%, a hazai adatok 10,2% különbséget mutatnak. Az utóbbi, tehát a középfokú végzettségűek és az alapfokú végzettségűek közötti különbség 2,4% az unió adatai szerint és 3,8% a hazai vonatkozásban.

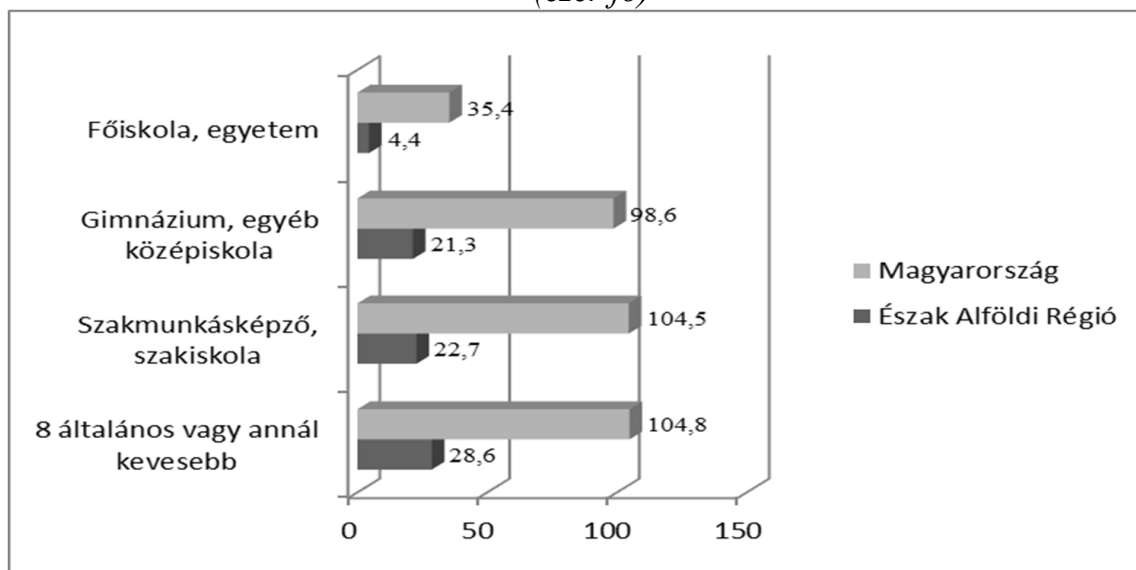
10. sz. ábra: Munkanélküliségi ráta az iskolai végzettség függvényében EU 27²⁰
(25-64 évesek)

Forrás: Eurostat, <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tps00066&language=en>

Összhangban állnak ezzel a KSH és a Háztartás panel során felvett adatok is. A 11. számú ábra jól mutatja, hogy mind az Észak-alföldi régióban, mind Magyarországon a magasabb iskolai végzettség véd a munkanélküliséggel szemben. Az ország vonatkozásában jóval kisebb a távolság a három alacsonyabb iskolai végzettség között, mint ezeket a legmagasabb iskolai végzettséghez viszonyítjuk. Igaz ez az Észak-alföldi régió vonatkozásában is.

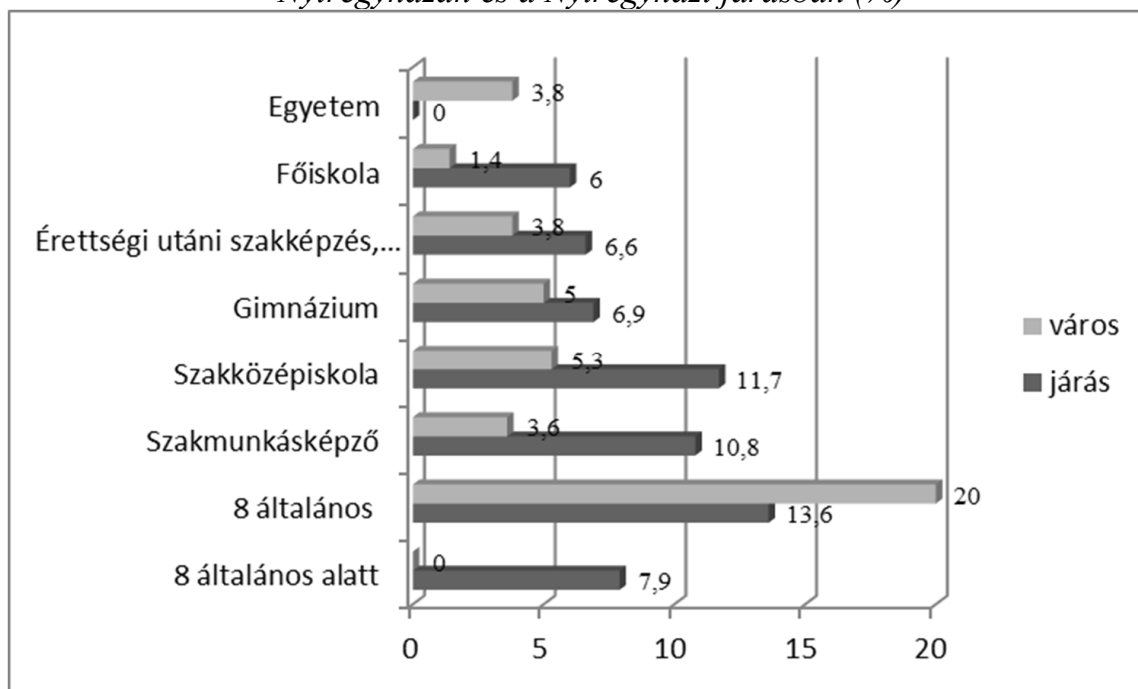
11. sz. ábra: Munkanélküliek száma, legmagasabb iskolai végzettség szerint 2014
(ezer fő)

Forrás: KSH http://www.ksh.hu/stadat_eves_6_2

²⁰ 2013-tól Horvátország csatlakozásával EU 28-ra vonatkoznak az adatok.

12. számú ábra: Munkanélküliségi arányok az iskolai végzettség függvényében, Nyíregyházán és a Nyíregyházi járásban (%)

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015.

A nyíregyházi és a Nyíregyházi járásokat vizsgálva megállapíthatjuk, annak ellenére, hogy a legkisebb különbséget a 8 általános iskolai végzettséggel, vagy az alatti végzettséggel rendelkezők között tapasztalhatunk, kimagaslóan magasak mindkét adatsor tekintetében a legalacsonyabban kvalifikáltak körében előforduló arányok. Ezen adatsor is igazolja a magasabban kvalifikáltak előnyét a munkaerőpiacon. Minél magasabb az iskolai végzettség, annál kevésbé veszélyezteteti az egyént a munkanélküliség. Ezeknél az adatsoroknál is megfigyelhető, hogy az adatok közötti rések a legmagasabb és legalacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkezők között van. A középfokú és alacsony fokú végzettséggel rendelkezők munkanélküliségi arányai között kissé mérsékeltebb az eltérés a város és a járás között, fokozódik az eltérés a magasabb iskolai végzettség esetén. A 12. számú ábrán az adatok azt mutatják meg, hogy a megkérdezés pillanatában a mintába kerültek regisztrált munkanélküliek-e vagy nem.

2014-ben Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében átlagosan 45 840 álláskereső volt nyilvántartva, mely 17,9%-kal (9 991 fő) alacsonyabb az egy évvel korábbihoz képest. A legalacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkezők, azaz a legfeljebb általános iskolát végzettek átlagszáma 23,2 ezer fő az álláskeresőkön belül 2014-ben. Középfokú végzettséggel az álláskeresők 46,4%-a (21 296 fő), míg felsőfokú végzettséggel 3,0% (1 393) rendelkezett. Valamennyi kategóriában csökkent az álláskeresők száma 2013-hoz képest. Az alacsony fokú végzettséggel rendelkezők száma 16,9%-kal (4 712 fő), a középfokon végzettek száma 18,6%-kal (4 881 fő), a felsőfokú végzettséggel rendelkező álláskeresők száma pedig 22,2%-kal (397 fő) csökkent. (Eures – Európai Foglalkoztatási Mobilitás)

Ahogy az fentebb említettük, a megszerzett iskolai végzettség jelentősen meghatározza az elhelyezkedési lehetőségeket. Vizsgálatunk eredményei, hasonlóan az országos munkaerő-felmérés következtetéseihez, visszaigazolják a legmagasabb iskolai végzettség és a munkanélküliséggel érintettség közötti kapcsolatot. A munkanélküliséggel szembeni védettség egyenes aránnyal nő a megszerzett magasabb iskolai végzettséggel.

Közfoglalkoztatás

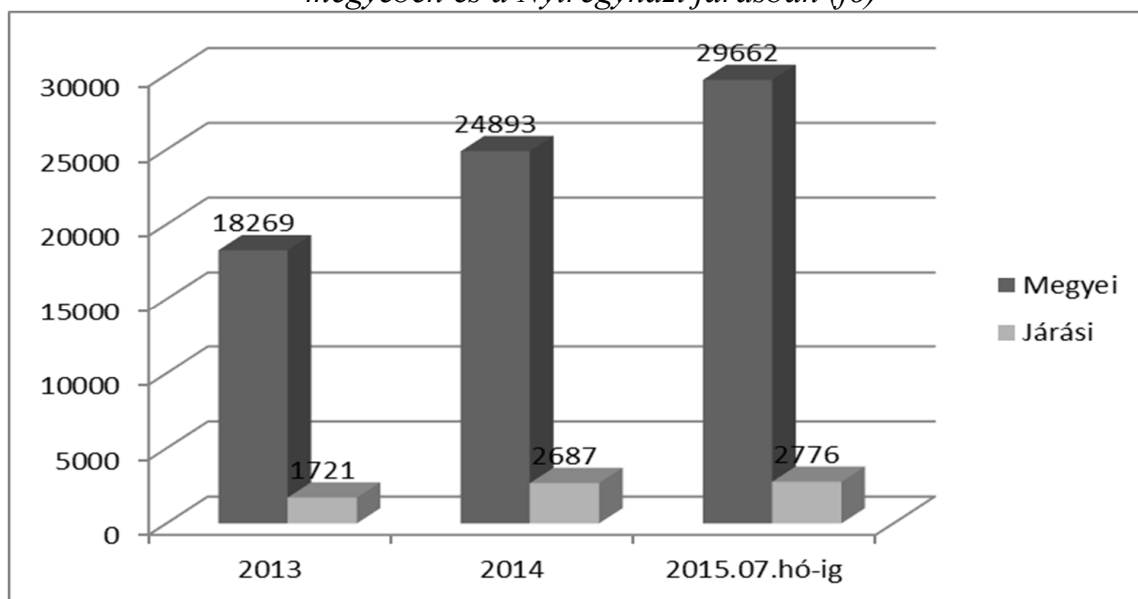
Magyarországon az elmúlt években központi szerepet játszik a foglalkoztatáspolitikai eszköztárban a közfoglalkoztatás. A legelső közfoglalkoztatási program a 2009-ben elindult „Út a munkához program” volt, majd a 2010 után, 2011 év elején elindult „Új közfoglalkoztatási program” célja az volt, hogy a hátrányos helyzetű kistérségeken élő, alacsony iskolai végzettséggel rendelkezők egyrészt jövedelemhez juthassanak, másrészt a közfoglalkoztatás által kerüljenek visszavezetésre a nyílt munkaerőpiacra.

2011. január 1-jétől követően átalakult a közfoglalkoztatás. Megszűnt a közmunkaprogram, a közhasznú munkavégzés és a közcélú munka. Ezeket egységesen a közfoglalkoztatás rendszer váltotta fel. A közfoglalkoztatásnak, mint a munkaviszony egy speciális formájának továbbra is célja, hogy a közfoglalkoztatásban részt vevő sikeresen kerüljön vissza, vagy be a munkaerőpiacra (2011. évi CVI. törvény a közfoglalkoztatásról és a közfoglalkoztatáshoz kapcsolódó, valamint egyéb törvények módosításáról).

Hazánkban 2013-ban már átlagosan 129,3 ezren vettek részt közfoglalkoztatásban. 2014-ben az oktatással kombinált speciális formával és a téli közfoglalkoztatással kiegészülve már 182,6 ezren vettek részt közfoglalkoztatásban. Ezek a programok jellemzően 6-8 hónapig vettek részt a közfoglalkoztatottak, így a részt vevők száma az átlagosnak közel kétszerese volt. A foglalkoztatottak mintegy 4%-a sajátos körből került ki, ami jelentős hatással volt a foglalkoztatási trendre és a közfoglalkoztatottak összetétel jellemzőinek (például iskolai végzettség, lakóhely, munkanélküliség átlagos időtartama) alakulására is. Ekkor már jelentős számban voltak azok, akik így jutottak olyan rendszeres munkához, amire már évek óta esélyük sem volt. Leginkább a közfoglalkoztatás kiterjesztésével magyarázható a munkaerő piaci szempontból kedvezőtlen helyzetű régiókban élő, legalacsonyabb iskolai végzettségűek foglalkoztatási mutatóinak javulása. (Munkaerő-piaci helyzetkép, 2014)

A közfoglalkoztatottak számának növekedése figyelhető meg járási és megyei szinten is a 13. számú ábrán.

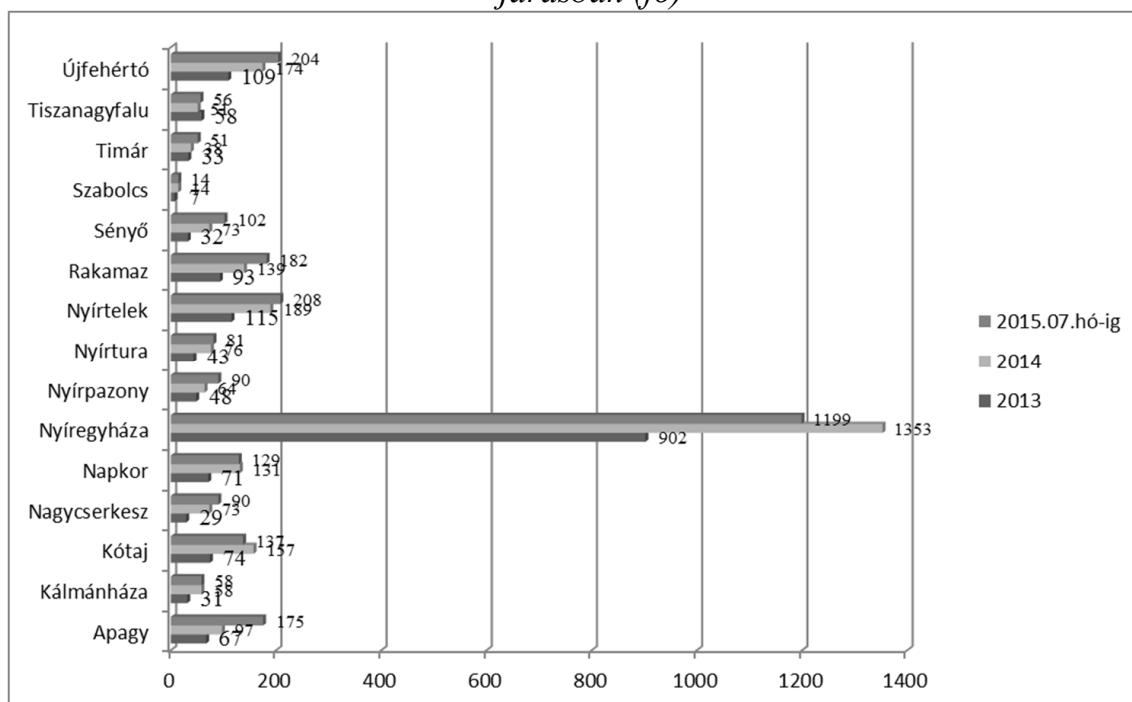
13. sz. ábra: A közfoglalkoztatottak számának alakulása Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében és a Nyíregyházi járásban (fő)

Forrás: <http://kozfoglalkoztatatas.bm.hu/>

Az adatsoron jól látható, hogy mind a megyében, mind a járásban dinamikusan emelkedik a közfoglalkoztatásban résztvevők száma. Már 2014-ben is jelentősen növekedett a közfoglalkoztatásban részt vevők száma mindkét adatsoron, de még ennél is jelentős növekedés figyelhető meg 2015 első félévében.

14. számú ábra: A közfoglalkoztatottak átlagos számának alakulása a Nyíregyházi járásban (fő)

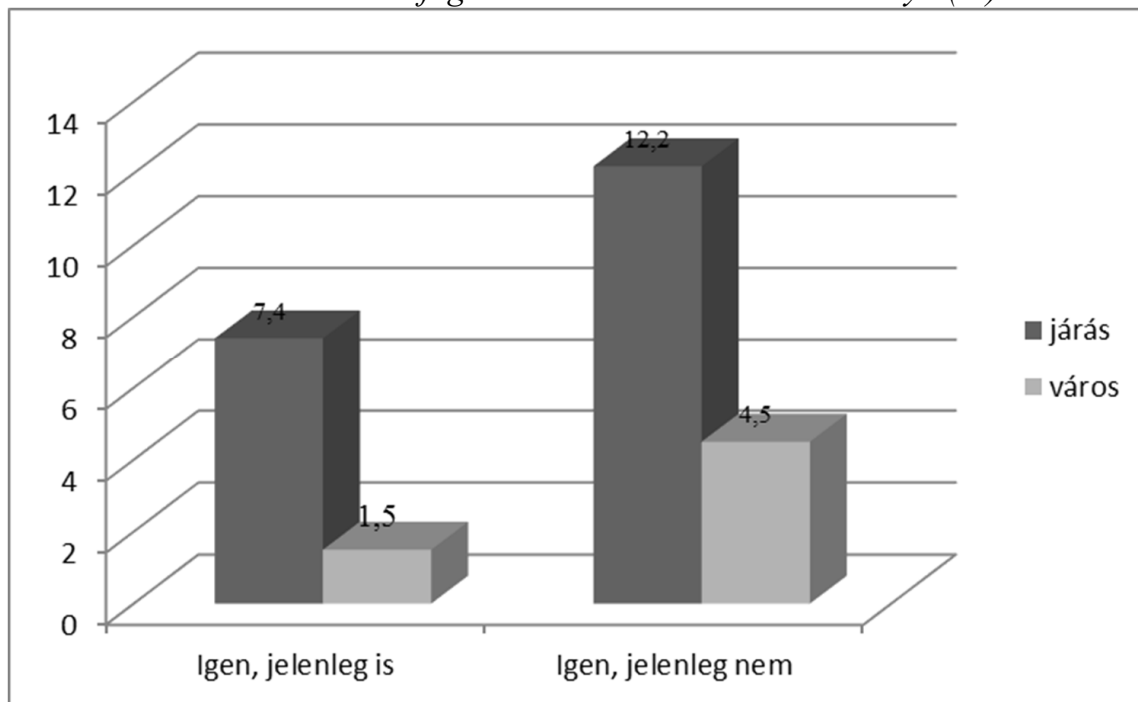

Forrás: <http://kozfoglalkoztatatas.bm.hu/>

Ugyanez a tendencia mutatkozik, ha a Nyíregyházi járást településekre bontjuk le (14. számú ábra). Valamennyi település vonatkozásában igaz, hogy 2013-ról 2014. évre növekedett a közfoglalkoztatottak száma, és nagyobb számban további növekvő tendencia mutatkozik 2015. év első félévében is.

A Háztartáspanel vizsgálat lehetőséget ad a mintába bekerültek közfoglalkoztatás keretben történő foglalkoztatásának elemzésére is. Mivel ezt az adatot 2015-ben gyűjtöttük először, nincs módunk az előző évek adatainak összehasonlításával.

15. sz. ábra: Közfoglalkoztatásban részt vevők aránya (%)

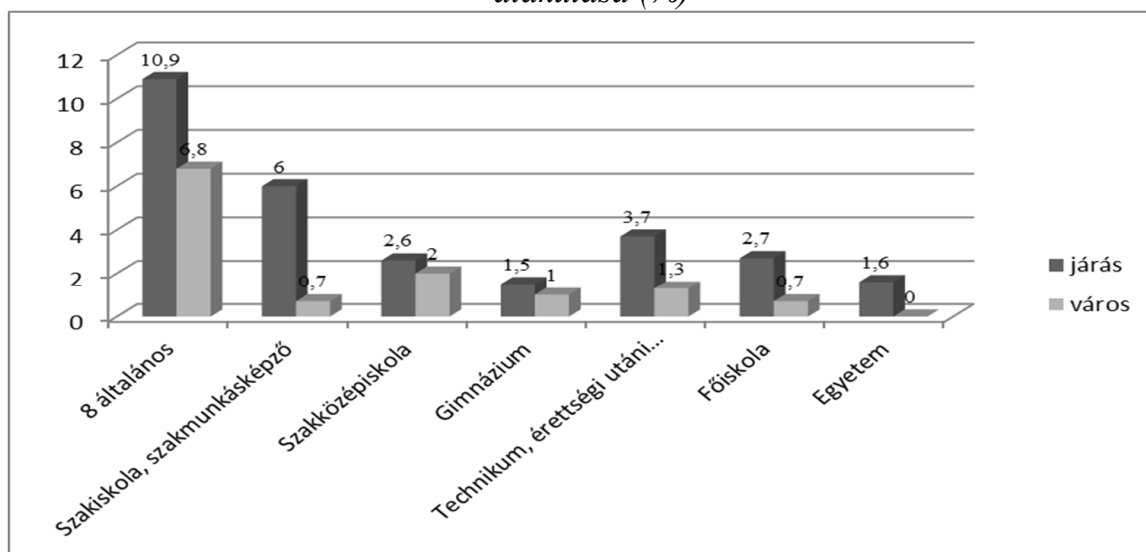

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015.

A 15. számú ábrán a közfoglalkoztatásban való részvétel alakulását láthatjuk a mintába kerültek esetében városi és járási bontásban. Mind a város, mind a járás esetében jóval magasabb azok aránya, akik ugyan vettek már részt közfoglalkoztatásban, de jelenleg nem közfoglalkoztatottak. Ők lesznek azok, akik a megkérdezés pillanatában vagy előtte közfoglalkoztatási bérben részesültek. Ennek jelentőségét az adja, hogy a megélhetési költségekhez viszonyítva igen alacsony a közfoglalkoztatási bér összege, de annak nettó értéke még így is két és félszerese a foglalkoztatás helyettesítő támogatásnak.

A továbbiakban megvizsgáltuk a közfoglalkoztatásban résztvevők és valaha résztvevők iskolai végzettségének alakulását. Eredményeinket a 16. és 17. ábra mutatja.

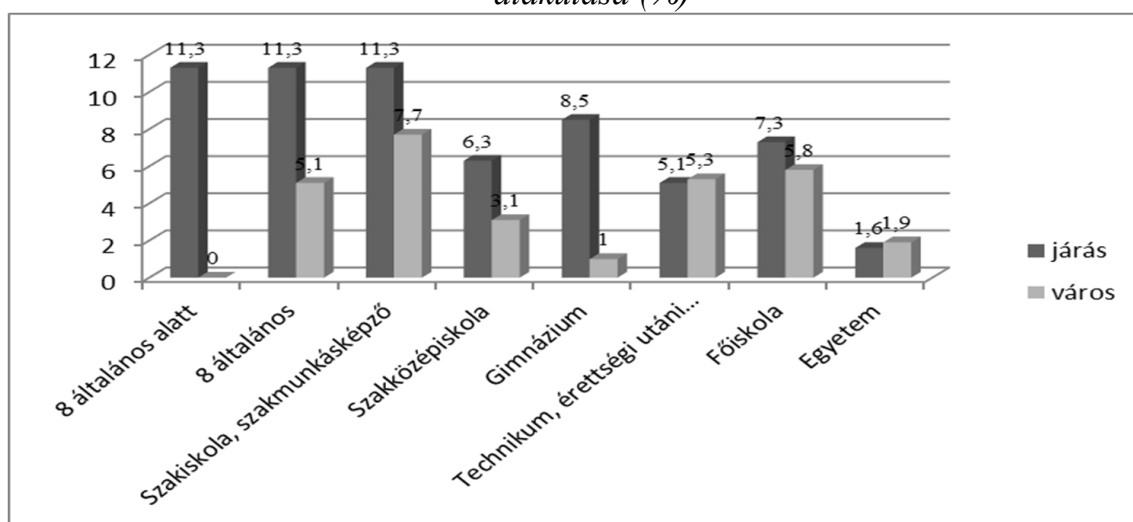
16. sz. ábra: A közfoglalkoztatásban jelenleg résztvevők iskolai végzettségének alakulása (%)

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015.

Mindkét adatsoron az látható, hogy az iskolai végzettség és a közfoglalkoztatásban való részvétel között fordított arányosság áll fenn. Ez tehát azt jelenti, hogy valakinek minél magasabb iskolai végzettsége van, annál alacsonyabb arányban vesz részt a közfoglalkoztatásban. Mindez összhangban áll korábbi adatainkkal a foglalkoztatást és a munkanélküliséget illetően. Az alapfokú iskolai végzettséggel rendelkező munkanélküliek vannak legnagyobb arányban a közfoglalkoztatás keretében foglalkoztatva. Őket követik a középfokú iskolai végzettséggel rendelkezők. Legkisebb arányban azok a közfoglalkoztatottak vannak, akik felsőfokú végzettséggel rendelkeznek. A közfoglalkoztatási rendszer azon deklarált célja, hogy az alacsony iskolai végzettséggel rendelkezők jövedelemhez jussanak, megvalósult mind a járás, mind a város tekintetében.

17. sz. ábra: A közfoglalkoztatásban valaha résztvevők iskolai végzettségének alakulása (%)

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015.

Összefoglalás

Elemző munkánkban Nyíregyháza város, valamint a Nyíregyházi járás lakóinak foglalkoztatási és munkanélküliségi jellemzőit vizsgáltuk. A városi helyzet elemzésében – hivatkozva a 2008-tól kétévenként ismétlődő kutatási előzményekre – lehetőségünk volt összehasonlítani a munkaerő-piaci jellemzőket, míg a járási adatok esetében inkább egyfajta helyzetképet adtunk a foglalkoztatás és munkanélküliség jellemzőiről. Munkánkban új vizsgálati dimenzióként beemeltük a foglalkoztatáspolitikát egyik elemének, a közfoglalkoztatásnak az elemzését. Összességében megállapíthatjuk, hogy a nyíregyházi lakók foglalkoztatási színvonalában némi visszaesés tapasztalható, melynek okát – a rendelkezésre álló adatok alapján – a nők korábbihoz képest nagyobb arányú nyugdíjba vonulásával magyarázunk, melyet a jogszabályi változások tettek lehetővé. Eredményeink tehát inkább a válaszadók gazdasági aktivitási összetételében bekövetkezett változásokról árulkodnak. A foglalkoztatási és munkanélküliségi arányok vizsgálata Európai Unió, országos, régiós, városi és járási szinten az iskolai végzettség függvényében egybecsengő eredményeket hoztak. Minden területre igaz, hogy a magasabb iskolai végzettség magasabb foglalkoztatási aránnyal és alacsonyabb munkanélküliségi aránnyal jár együtt. A közfoglalkoztatásra kiterjedt vizsgálatunk eredményei ezzel éppen fordított helyzetet mutatnak az országos tendenciákkal megegyezően. Minél magasabb az iskolai végzettség, annál alacsonyabb arányú a közfoglalkoztatásban való részvétel. A legalacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkezők vesznek részt leginkább a közfoglalkoztatásban.

Szerzők

Rusinné Dr. Fedor Anita PhD. főiskolai docens

Balogh Erzsébet tanársegéd

Felhasznált irodalom

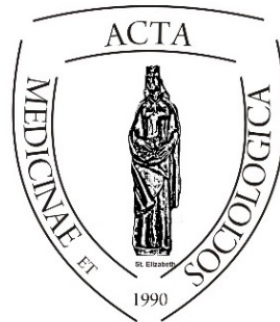
- 1.) Fábíán Gergely – Takács Péter – Szigeti Fruzsina (2015): Jövedelmi helyzet és jövedelmi szegénység. *Acta Med. Soc.* Vol. 6. No. 18-19: 68-79
- 2.) Giddens, A. (1995): *Szociológia*. Osiris Kiadó. Budapest.
- 3.) Huszti Éva (2015): Mondd meg, kikkel töltöd az idődet, s megmondom, ki vagy. A társas támogatást nyújtó személyes kapcsolati háló néhány jellemzője és működése a Nyíregyházi járásban. *Acta Med. Soc.* Vol. 6. No. 18-19: 121-144
- 4.) Jávorné Erdei Renáta - R. Fedor Anita - Berencsiné Madácsi Eszter (2014): A nyíregyházi lakosok önminősített egészségi állapota és annak változásai. *Acta Med. Soc.* 5. (12-13), 189-206.
- 6.) Jávorné Erdei Renáta – Gyulai Anikó - R. Fedor Anita – Takács Péter (2014): Quality of life and community activities. *EURJSEA.* 2 (1), 39-45.
- 7.) Malakucziné Póka Mária (2015): A Nyíregyházi járás települési szerkezeti, demográfiai, háztartási jellemzői. *Acta Med. Soc.* Vol. 6. No. 18-19: 11-29
- 8.) R. Fedor Anita (2012): A gazdasági aktivitás lokális jellemzői. Nők és férfiak a „munka piacán”. In: Fábíán Gergely - Patyán László - Huszti Éva (szerk.): Életminőség Nyíregyházán. *Acta Medicinae et Sociologica* folyóirat különszáma, Nyíregyháza, 83-98.
- 9.) R. Fedor Anita, Jávorné Erdei Renáta (2014): A foglalkoztatás jellemzői Nyíregyházán. *Acta Med. Soc.* 5. (12-13), 29-46.
- 10.) 2011. évi CVI. törvény a közfoglalkoztatásról és a közfoglalkoztatáshoz kapcsolódó, valamint egyéb törvények módosításáról.

Felhasznált statisztikai kiadványok

- 1.) Eurostat, Statistics Explained Population and social conditions, Labour market <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do> Letöltve: 2015. október 02.
- 2.) Eurostat, Statistics Explained Population and social conditions, Labour market http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Labour_market Letöltve: 2015. október 02.
- 1.) Eures – Európai Foglalkoztatási Mobilitás <https://ec.europa.eu/eures/public/hu/homepage> Letöltve: 2015. október 02.
- 2.) KSH adatbázis <http://statinfo.ksh.hu/Statinfo/haViewer.jsp> Letöltve: 2015. október 02.
- 3.) KSH adatbázis http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_qlf002.html Letöltve: 2015. október 03.
- 4.) KSH stadat 6.2.1.10, https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_qlf026b.html Letöltve: 2015. október 03.
- 5.) KSH stadat 6.2.1.11., https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_qlf027b.html Letöltve: 2015. október 02.
- 6.) KSH. stadat 2.1.13., https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_qlf016.html Letöltve: 2015. október 02.
- 7.) Munkaerő – piaci helyzetkép, 2014. Statisztikai Tükör 2015/45. 2015. augusztus 24.

UNIVERSITY
OF DEBRECEN

FACULTY OF
HEALTH
NYÍREGYHÁZA

ACTA
MEDSOC
VOLUME 6.
2015

Jövedelmi helyzet és jövedelmi szegénység

Fábián Gergely – Takács Péter – Szigeti Fruzsina

Tanulmányunkban a nyíregyházi háztartásokban és a Nyíregyházi járás területén keletkező és mérhető jövedelmek alakulását és azok eltéréseit vizsgáljuk. A jövedelmekhez kapcsolódóan definiáljuk és elemezzük a szegénységet is, így a relatív szegénységet, pontosabban a jövedelmi szegénységet vizsgáljuk, részben azért, mert ez köthető a legszorosabban a jövedelmi egyenlőtlenségekhez, részben pedig azért, mert a szegénység más dimenzióit, úgymint anyagi depriváció, illetve lakhatási szegénység részletesen is elemzik a kötet más tanulmányai.²¹

A relatív, vagy más néven a jövedelmi szegénység alatt az Európai Unió Bizottsága által 2001-ben elfogadott, ún. Laekeni indikátorokat vettük alapul, amelyek alapján a szegénységi küszöb a medián ekvivalens jövedelem (nemzeti valutában mért) 60 százaléka.²²

²¹ A lakhatási szegénységgel is foglalkozik a kötetben Szoboszlai Katalin „Lakásjellemzők a Nyíregyházi járásban és a megyeszékhelyen” című tanulmánya. Az anyagi depriváció részletes elemzését adja Szilicsány Éva Panna írása.

²² A medián ekvivalens jövedelem azt jelenti, hogy a felmért népességet az OECD 2 fogyasztási egységre jutó jövedelem alapján sorba rendezzük, melynek alapján a sor közepén lévő jövedelem jelenti a mediánt, amelyhez képest pontosan ugyanannyinak van kevesebb, illetve több jövedelme. Az OECD 2 fogyasztási egységkulcs azt jelenti, hogy a háztartás egyes tagjaihoz súlyokat rendelünk. Ez alapján az első felnőtt 1, minden további felnőtt 0,5, a 14 év alattiak pedig 0,3 egységet képviselnek. Bár az elfogadott indikátorok alapján a nemzetközi összehasonlítások is az OECD 2 skálát alkalmazzák, elterjedtek az egyéb számítási módok is (pl. az OECD 1 skála), amelyek némileg eltérő súlyokat alkalmaznak, közös jellemzőjük azonban mindig az, hogy kizárólag a jövedelmekre alapoznak. Tanulmányunkban bemutatjuk az alternatív módon számított adatokat is.

Eddigi kutatási eredményeink alapján elmondható, hogy 2008 és 2010 között a város jövedelmi helyzetének jellemzői, illetve annak változásai számos esetben „leköverték” az országos tendenciákat. Bizonyos fokig kivételt képez ez alól a 2012-es év, amikor is a városban mért szegénységi ráta csökkenést mutatott az előző évekhez képest, szemben az országos tendenciákkal, amelyek minden számítási mód szerint növekedést jeleztek. Ki kell azonban emelni, hogy a szegénység csökkenése ellenére a városban jelentősen nőttek a jövedelmi egyenlőtlenségek, jól mérhető társadalmi polarizálódás következett be.

2015-re „normalizálódott” a helyzet, azaz a várost nagyon hasonló tendenciák jellemezték, mint hazánkat, a változás pedig inkább tekinthető pozitívnak. A TÁRKI 2014-es Monitor Jelentése szerint Magyarországon 2010 és 2012 között jelentősen nőttek a jövedelmi egyenlőtlenségek, míg az elmúlt két évben az egy főre jutó nettó jövedelmek jelentős növekedésének köszönhetően csökkentek, sőt, a csökkenés a legnagyobb mértékben annak köszönhető, hogy pozitív változások mérhetőek a jövedelem-eloszlás alján elhelyezkedő csoportok esetében, többek között nőtt a legalsó jövedelmi tized részesedése az összjövedelemből. A nettó jövedelmek abszolút értékben vett jelentős növekedése megjelent az alsó deciliseknél is. A legfelső decilis esetében hasonló változás mérhető, de a növekedés mértéke jóval kisebb, mint az alsó decilisek esetében (TÁRKI, 2015).

Gyakorlatilag ugyanez a változás következett be Nyíregyháza városában is, hiszen míg 2012-ben az egy főre jutó átlagjövedelem 74 ezer forint volt, addig 2015-ben már 85 ezer, ami közel 15 százalékos növekedést jelent. Ennél még kedvezőbben alakult a mediánjövedelem értéke, hiszen 66 ezer forintról 77 ezer forintra nőtt három év alatt. Igaz, a város elmaradása az országos értékektől még mindig jellemző, hiszen a 2014-re jellemző átlagjövedelem hazai értéke már megközelítette a 100 ezer forintot (Nyíregyháza Életminősége 2015).

A Nyíregyházi járás esetében már kedvezőtlenebb a kép, hiszen a járás településein mért átlagjövedelem 63 345 forint volt, ami a Nyíregyházán mért 2008-as jövedelmi helyzetnek felel meg (Nyíregyháza Életminősége 2015).

Az átlagjövedelem növekedése mindenképpen pozitívan értékelhető fejlemény, különösen, ha azt is figyelembe vesszük, hogy 2008 és 2012 között egy hazánkat is érintő gazdasági, pénzügyi válság időszakát éltük.²³

A jövedelmek vizsgálatánál az átlagérték egy igen jól használható mutató, különösen az időbeli és térbeli összehasonlítások tekintetében, mégis „csalóka” lehet sok esetben, mivel elfed(het) olyan különbségeket, amelyek erőteljesen meghatározhatják a lakosok életminőségét. Ez a helyzet Nyíregyháza esetében is, ugyanis mind 2010-ben, mind 2012-ben a városra jellemző átlagjövedelem alatt élt a lakosok 57 százaléka, ez a mutató gyakorlatilag változatlan, azaz 2015-ben is ez volt megfigyelhető, az alsó deciliseknél mért kedvezőbb helyzet ellenére is. Ez egyértelműen arra utal, hogy az alul és felül bekövetkezett növekedés hatására az egyenlőtlenség, azaz a csoportok közötti távolság nem csökkent jelentős mértékben.

²³ A vidéki Magyarország, a „járadékos ország” helyzetét, és a komplex gazdasági válság hatásait igen részletesen elemzi Bódi Ferenc 2011-es tanulmánya.

Ez az érték a Nyíregyházi járás esetében valamivel kedvezőbb, az ott mért átlagjövedelem alatt a lakosok 54 százaléka él.

1. táblázat: A jövedelmek egyenlőtlenségei Nyíregyháza városában – az egy főre jutó háztartási jövedelmek eloszlása a jövedelmi tizedek szerint, 2012-2015. (Átlagértékek, forintban)

	2012	2015	%
Alsó decilis	22 487	29 057	+ 29,0
2. Decilis	38 359	43 864	+ 14,0
3. Decilis	48 482	50 835	+ 4,8
4. Decilis	56 787	62 552	+ 10,0
5. Decilis	63 748	73 173	+ 14,8
6. Decilis	72 450	81 604	+ 12,6
7. Decilis	81 211	90 697	+ 11,7
8. Decilis	95 185	100 007	+ 1,0
9. Decilis	113 259	113 571	+ 0,3
Felső decilis	174 524	217 818	+ 25,0
S10/S1	7,7	7,5	

(Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015)

Míg 2012-ben a két alsó decilis esetében csökkenés volt mérhető, addig 2015-re minden jövedelmi csoportra a növekedés jellemző. Kissé meglepő a 8. és 9. decilisek helyzete és a többi csoporthoz képest is alacsony növekedési aránya. Mivel a legerőteljesebb növekedés a legalsó és a legfelső csoportoknál következett be, így távolságuk (erre utal az S10/S1 mutató értéke) gyakorlatilag nem változott.

2. táblázat: A jövedelmek egyenlőtlenségei Nyíregyházán és a Nyíregyházi járásban - az egy főre jutó háztartási jövedelmek eloszlása a jövedelmi tizedek szerint, 2015. (Átlagértékek, forintban)

	Nyíregyháza	Nyíregyházi járás
Alsó decilis	29 057	17 523
2. Decilis	43 864	30 514
3. Decilis	50 835	37 764
4. Decilis	62 552	48 152
5. Decilis	73 173	54 171
6. Decilis	81 604	63 739
7. Decilis	90 697	72 979
8. Decilis	100 007	81 961
9. Decilis	113 571	94 111
Felső decilis	217 818	130 888
S10/S1	7,5	7,5

(Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015)

Bár az S10/S1 mutató értéke azonos, az adatok jól tükrözik a város és a járás közötti igen jelentős különbségeket, amelyek minden csoportra jellemzőek.

Mivel a jövedelmi egyenlőtlenségek egyik markáns magyarózója az iskolai végzettség, a város és a járás esetében mérhető, és igen jelentős eltérések állhatnak a különbségek hátterében.

3. táblázat: Iskolai végzettség Nyíregyházán és a Nyíregyházi járásban, 2015. (%)

	Nyíregyháza	Nyíregyháza Járás
8 általános alatt	2,6	4,5
8 általános	8,4	22,4
Szaktanulmányképző	20,9	32,8
Szakközépiskola	14,1	10,9
Gimnázium	15,2	11,6
Technikum (érettségi utáni szakképzés)	11,3	7,0
Főiskola	19,6	9,4
Egyetem	7,2	1,5

(Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015)

Az eltérések alapvető jellemzője, hogy a járási lakosok körében jóval magasabb az alacsony iskolai végzettséggel rendelkezők aránya, és jóval alacsonyabb a magasán kvalifikált, azaz a diplomásoké.²⁴

A korcsoportonkénti bontásban vizsgált eredmények is ezt a különbséget erősítik meg, hiszen a városban az érettségizettek, illetve a diplomások aránya jelentősen meghaladja a járáshoz tartozó településeken mérhető értékeket.²⁵

A jól látható különbségek ellenére ez a differencia nem jelenik meg a foglalkoztatottságra vonatkozó adatokban, mivel Nyíregyházához képest a járáshoz tartozó településeken magasabb a 8 általános, illetve középfokú végzettséggel rendelkezők foglalkoztatottsága, és alacsonyabb a diplomásoké.²⁶

Néhány település esetében még a városnál is kedvezőbb adatok figyelhetők meg, ugyanakkor Nyíregyháza kedvező helyzete ebben a dimenzióban is jól mérhető.²⁷

Az eddig megismert jövedelmi adatokból kiindulva, azok pozitív tendenciái ellenére sem várható, hogy jelentősebb társadalmi átrendeződés ment volna végbe a

²⁴ Az elemzésből kihagytuk a doktori fokozattal rendelkezőket, az igen alacsony esetszám miatt.

²⁵ A részletes adatok megtalálhatók a kötetben Malakucziné Póka Mária tanulmányában.

²⁶ Ennek hátterében valószínűleg az eltérő gazdasági szerkezet és eltérő munkaerőpiaci viszonyok állnak.

²⁷ A részletes adatokat tartalmazza a kötetben R. Fedor Anita és Balogh Erzsébet „A foglalkoztatás és a munkanélküliség jellemzői Nyíregyháza járásban” című tanulmánya.

városban. Ennek vizsgálatához érdemes áttekinteni az egyes társadalmi csoportok arányainak alakulását.²⁸

4. táblázat: Az egyes társadalmi csoportokhoz tartozók aránya Nyíregyháza városában, 2010-2015. (%)

	2010	2012	2015
Jómódúak	5,4	6,7	7,7
Felső középréteg	26,5	26,8	26,2
Középréteg	29,1	33,4	32,7
Alsó középréteg	27,6	22,7	23,8
Szegények	11,4	10,5	9,5

(Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015)

Az elmúlt öt évben nőtt a jómódban élők aránya, illetve folyamatosan csökkent a szegényeké. Utóbbi csoport esetében, a 2012 és 2015 közötti időszakot és az egy főre jutó jövedelmek növekedését figyelembe véve nem feltételezhető, hogy a szegénységből kilépők több csoportot ugrottak volna, ők inkább az alsó középréteget erősítik. Az viszont feltételezhető, hogy ugyanezen időszak alatt a középrétegből többen is képesek voltak korábbi helyzetükhöz képest jóval feljebb jutni, azaz ma már a jómódúakhoz tartoznak.

4. táblázat: Az egyes társadalmi csoportokhoz tartozók aránya Nyíregyházán és a Nyíregyházi járásban, 2015. (%)

	Nyíregyháza	Nyíregyházi járás
Jómódúak	7,7	8,8
Felső középréteg	26,2	27,2
Középréteg	32,7	30,6
Alsó középréteg	23,8	19,0
Szegények	9,5	14,3

(Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015)

Markáns különbség figyelhető meg a szegénységben élők körében, hiszen a járásban jóval magasabb az arányuk. Bár a járásban magasabb a jómódúak aránya, kevesebben tartoznak a középréteghez, illetve az alsó középréteghez, ami arra utal, hogy a megyeszékhely „középosztályosabb” szerkezettel bír, mint a járás, amelyhez gazdasági-társadalmi szempontból heterogén összetételű települések tartoznak.

²⁸ Az egyes társadalmi csoportok besorolásánál a TÁRKI definícióit követtük, mely szerint „Jómódúak” (akiknek a medián kétszeresénél több a jövedelme), „Felső-középréteg” (a medián 120-200 %-a), „Középréteg” (a medián 80-120 %-a), „Alsó középréteg” (a medián 50-80 %-a), „Szegények” (50 % alatt).

A városban mért, a jövedelmi egyenlőtlenségekre vonatkozó további mutatószámok alakulását mutatjuk be az alábbi táblázatban:

5. táblázat: A jövedelmi egyenlőtlenségek egyes mutatóinak változása Nyíregyháza városában, 2008-2015.

Mutatók	Nyíregyháza, 2008	Nyíregyháza, 2010	Nyíregyháza, 2012	Nyíregyháza, 2015
p10/p50	0,51	0,48	0,48	0,48
p90/p50	1,68	1,7	1,8	1,7
p90/p10	3,30	3,55	3,75	3,55
S10/S1	7,2	6,6	7,7	7,5
Robin Hood index	20,0	20,0	20,0	20,0
Éltető Frigyes index	2,21	2,25	2,26	2,27
GINI	0,285	0,290	0,290	0,290

(Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015; a mutatók magyarázatát lásd a tanulmány végén található mellékletben)

2012-höz viszonyítva a helyzet alapvetően változatlan, az átlagjövedelmek növekedésének „szétterülése” meggátolta, hogy a jövedelmi olló tágabbra nyíljon, azaz növekedjenek az egyenlőtlenségek. 2008-hoz viszonyítva ugyanakkor az egyenlőtlenségek enyhe növekedése mérhető, amelyre több adat is utal (ezek közül a GINI értékének, a p90/p10 mutatónak, de főleg az Éltető indexnek az alakulása a legfeltűnőbb).

A járást hasonló adatok jellemzik, azzal a markáns különbséggel, hogy egyes mutatók a felsőbb társadalmi csoportok kedvezőbb, az alsóbb társadalmi csoportok kedvezőtlenebb helyzetére utalnak.

6. táblázat: A jövedelmi egyenlőtlenségek mutatói Nyíregyháza városában és a Nyíregyházi járásban, 2015.

Mutatók	Nyíregyháza	Nyíregyházi járás
p10/p50	0,48	0,43
p90/p50	1,7	1,75
p90/p10	3,55	4,0
S10/S1	7,5	7,5
Robin Hood index	20,0	20,0
Éltető Frigyes index	2,27	2,31
GINI	0,290	0,280

(Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015)

Különösen a p90/p10 mutató, illetve az Éltető index esetében látható különbség, ami arra utal, hogy a legfelső jövedelmi tized „távolabb áll” a társadalmi térben a legalsó jövedelmi tizedtől, mint a megyeszékhelyen. Mindenképpen kiemelendő, hogy a városban, még a gazdasági válság időszakában sem volt soha ennyire magas az Éltető index értéke.

A városban élő és az alsóbb társadalmi csoportokhoz tartozók 2010-hez és 2012-höz képest kedvezőbb helyzetét mutatja az is, ha azt vizsgáljuk, hogy az egyes társadalmi csoportok milyen arányban részesednek az összjövedelemből.

7. táblázat: Az egyes társadalmi csoportok részesedése az összjövedelemből, Nyíregyháza város, 2010-2015 (%)

	2010	2015
Jómódúak	15,0	12,2
Felső középréteg	36,7	27,0
Középréteg	27,7	30,5
Alsó középréteg	17,3	21,4
Szegények	3,8	5,3

(Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015)

A szegények, illetve az alsó középosztály kedvezőbb helyzete kifejezetten pozitív elmozdulást jelez az elmúlt öt év vonatkozásában, amivel párhuzamosan csökkent a legtehetősebb csoportok részesedése, igaz a két legfelső csoport együttesen még mindig az összes jövedelem közel 40 százalékával bír. A megyeszékhely és a járás között ebben az esetben is markáns eltérések figyelhetők meg.

8. táblázat: Az egyes társadalmi csoportok részesedése az összjövedelemből, Nyíregyháza város és Nyíregyházi járás, 2015 (%)

	Nyíregyháza	Nyíregyháza Járás
Jómódúak	12,2	18,7
Felső középréteg	27,0	36,9
Középréteg	30,5	28,3
Alsó középréteg	21,4	11,2
Szegények	5,3	4,7

(Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015)

Míg a városban alacsonyabb a legtehetősebb csoportok részesedése az összes jövedelemből, addig a járásban mind a szegények, mind az alsó középréteg esetében kisebb arányok figyelhetők meg. A járásban a két felső csoport az összjövedelem

55,6 százalékkal rendelkeznek. Ez a helyzet a Nyíregyházára jellemző három évvel ezelőtti állapotot idézi.

A városban tapasztalt jövedelmi változások alapján feltételezhető, hogy csökkent a szegénységben élők aránya, szemben a korábbi folyamatokkal, hiszen a 2008 és 2010 közötti időszakra a növekedés volt jellemző. 2012-re enyhe csökkenést lehetett mérni, azzal, hogy a szegénységben élők aránya ekkor még mindig magasabb volt, mint 2008-ban.

9. táblázat: A szegénységre vonatkozó mutatók, Nyíregyháza 2010-2015.

	2010	2012	2015
Egy főre jutó jövedelem átlaga alapján	14	13	13
OECD2 skála*			
(OECD1 skála)**	16,6		
(17,5)	15,5		
(14,4)	14,5		
(13,5)			
Mediánjövedelem 50 %	11,4	10,3	10,1

(Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015)

*A szegénységi küszöb az OECD2 skála alapján számolva a mediánjövedelem 60 %-a.
(Skála: felnőtt 1, további felnőtt 0.5, gyermek 0.3 súlyú fogyasztási egység)

**A szegénységi küszöb az OECD1 skála alapján számolva a mediánjövedelem 60 %-a.
(Skála: felnőtt 1, további felnőtt 0.7, gyermek 0.5 súlyú fogyasztási egység)

Míg az egy főre jutó jövedelem átlaga, illetve a mediánjövedelem 50 százaléka mutatók esetében nem mérhető változás, addig a „hivatalosan” használt skálák esetében egy százalékos csökkenés tapasztalható 2012-höz képest.²⁹ Általános tendencia, hogy 2010 óta folyamatosan csökken a szegénységben élők aránya a városban.

A városra jellemző 14,5 százalékos szegénységi ráta szinte teljesen megegyezik az EU-SILC által Magyarországra közölt adatokkal, ugyanakkor alacsonyabb értéket mutat a TÁRKI által mért 16,6 százalékos aránynál.³⁰

A megyeszékhely és a járás települései közötti eltérések ebben az esetben jellemzőek, hiszen a járás területén minden mutató esetében magasabb arányokkal találkozhatunk.

²⁹ A hivatalosnak tekinthető szegénységsszámítások az egy főre jutó mediánjövedelem 60 százaléknál „húzzák meg” a szegénységi határt, általában és leggyakrabban az OECD2 skála alkalmazásával. Az így definiált jövedelmi szegénység számítását alkalmazza nemzetközi tekintetben az Eurostat, hazánkban a Központi Statisztikai Hivatal, illetve a különböző kutatóintézetek.

³⁰ Az adatok forrása: KSH Stadat adatbázis, illetve EU-SILC adatbázis.

10. táblázat: A szegénységre vonatkozó mutatók,
Nyíregyháza és Nyíregyházi járás 2015.

	Nyíregyháza	Nyíregyházi járás
Egy főre jutó jövedelem átlaga alapján	13	17,9
OECD2 skála* (OECD1 skála)**	14,5 (13,5)	22,0 (23,7)
Mediánjövedelem 50 %	10,1	14,5

(Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015)

A szegénység kiterjedtségét mutatja, hogy a járásban a szegények csoportját a három legalsó decilishez tartozók alkotják, Nyíregyháza városában ez a két legalsó decilisre korlátozódik. A járásra vonatkozó 22 százalékos érték soha nem volt jellemző a városban.

Érdekes kérdés, hogy az általunk vizsgált jellemzők hogyan és milyen mértékben befolyásolják a nyíregyházi lakosok életminőségét. Az életminőséget kutatási programunk 2010-es, második hullámában kidolgozott ún. FTI-index alkalmazásával mértük, amely 24 különböző, az életminőség legfontosabb változóinak értékeit sűríti egy indexbe.³¹

11. táblázat: Az FTI alapértékei a városban, 2008-2015.

	2008	2010	2012	2015
Átlag	6,0	5,7	6,3	6,7
Sztenderdizált szórás	4,5	4,2	4,4	4,1
Minimum érték	-6,5	-10,8	-6,0	-5,9
Maximum érték	21,1	18,7	19,2	22,2

(Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015)

Az index növekedése, illetve egyes értékeinek változásai (pl. a szórás és a minimum érték csökkenése, a maximum növekedése) mindenképpen kedvezőnek mondható. Ebben a tekintetben is eltérő képet kapunk, ha az adatokat összevetjük a járásra jellemző értékekkel.

12. táblázat: Az FTI alapértékei a városban és a járásban, 2015.

	Nyíregyháza	Nyíregyházi járás
Átlag	6,7	6,0
Sztenderdizált szórás	4,1	4,4
Minimum érték	-5,9	-6,7
Maximum érték	22,2	24,8

(Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015)

³¹ Az index kialakításának módszertani leírását tartalmazza az „Életminőség Nyíregyházán” című kötetben 2012-ben megjelent írásunk. Az index negatív és pozitív értéket is felvehet, a negatív érték rossz életminőséget, míg a pozitív jó életkörülményeket, életminőséget jelent.

A járásra jellemző FTI értékek eltérése is a jelentősebb társadalmi különbségekre utalnak, amelyek azonban nemcsak a jövedelmek területén mérhetőek, hanem az életminőség szempontjából is. Ezt az eredményt erősíti meg az is, ha az eltéréseket a különböző társadalmi csoportok függvényében vizsgáljuk.

13. táblázat: Az FTI átlagértéke a városban és a járásban az egyes társadalmi csoportok körében, 2015.

	Nyíregyháza	Nyíregyházi járás
Jómódúak	9,4	10,9
Felső középréteg	6,4	5,7
Középréteg	5,6	6,7
Alsó középréteg	6,4	4,2
Szegények	5,8	3,9

(Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015)

Különösen „felül és alul” láthatóak markáns eltérések a város és a járás között, azzal, hogy elsősorban a szegények és az alsó középréteghez tartozók tekinthetők hátrányos helyzetűeknek. A város esetében érdemes azt is áttekinteni, hogyan alakultak az index értékei az elmúlt években.

14. táblázat: Az FTI átlagértékeinek alakulása Nyíregyházán az egyes társadalmi csoportok körében, 2008-2015.

	2008	2010	2012	2015
Jómódúak	9,4	7,8	8,5	9,4
Felső középréteg	6,5	7,0	6,8	6,4
Középréteg	5,7	5,2	5,8	5,6
Alsó középréteg	5,4	5,3	5,7	6,4
Szegények	4,5	3,5	4,9	5,8

(Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015)

Általános tendenciaként fogalmazható meg, hogy a gazdasági válság időszakában csökkent a nyíregyházi lakosok életminősége, 2010 óta kedvezőbb a helyzet, igaz, több csoport esetében 2015-re érte el csak a mutató a válság előtti szintet. Mindenképpen kedvező fejlemény, hogy az alsó középrétegre és a szegényekre vonatkozó indexérték 2015-ben magasabb volt, nemcsak 2012-höz képest, hanem 2008-hoz képest is.

Összegzés

Nyíregyháza városában a gazdasági-társadalmi válság hatásai 2008 és 2010 között voltak a legerőteljesebbek, csökkent a foglalkoztatottság, nőtt a munkanélküliek száma, és nőtt a szegénységben élők aránya is. Általánosságban is jól mérhető volt a jövedelmek csökkenése ebben az időszakban. 2008 és 2010 között jelentősen romlottak az általunk kidolgozott életminőség index értékei is.

A 2010 és 2012 közötti periódus a válságból való kilábalás időszaka volt, nőtt a foglalkoztatottak aránya, nominális értékben is nőtték a jövedelmek (a növekedés

mind a háztartásokra jutó összjövedelem, mind az egy főre jutó jövedelmek esetében mérhető volt), a szegénységben élők aránya is enyhe csökkenést mutatott, és az FTI értékei is kedvezőbbek lettek.

A kedvező tendenciák folytatódtak 2012 és 2015 között is, nőttek a nettó jövedelmek, a növekedés pedig nemcsak „széttért” a város társadalmi terében, hanem jelentős emelkedést mutatott a legalsó decilis esetében. Igaz ez a változás a legfelső decilis esetében is bekövetkezett, amelynek eredményeképpen az egyes csoportok távolsága nem változott, azaz a már korábban mért jövedelmi egyenlőtlenségek továbbra is jellemzik a várost. Kedvező változás, hogy 2012-höz képest újabb 1 százalékkal csökkent a szegénységben élők aránya, illetve, hogy nőtt az FTI-index értéke is.

A megyeszékhely és a járás települései között markáns eltérések figyelhetők meg, alapvetően a Nyíregyházi járás kárára. Esetükben jelentősebb különbségek mérhetőek, a szegénységben élők aránya is jóval magasabb, mint a városban. A szegénység alapvetően a három alsó decilist jelenti, szemben a megyeszékhellyel, ahol ez a két alsó decilire korlátozódik. Nyíregyházához képest az életminőséget mérő index különböző értékei is jelentősebb eltéréseket mutatnak.

Ezek az eredmények szintén azt a jelenséget támasztják alá, amely alapján a megyeszékhely egyfajta szigetszerű fejlődést mutat, hiszen szinte minden tekintetben kedvezőbb adatokkal rendelkezik, mint a megye, vagy éppen a járás. Ez alól legfeljebb azok a kisebb települések jelentenek kivételt, amelyek közvetlenül Nyíregyháza mellett található (ilyen pl. Nyírpazony), ezek azonban a városi agglomeráció települései. A megyeszékhely dinamikus fejlődése már évek óta jellemző folyamat, ez a fejlődés azonban már kevésbé igaz a járásra, vagy éppen a megyére. A nagy kérdés az, hogy mennyire képes a város „magával húzni” a járáshoz tartozó településeket, azaz mekkora a földrajzi hatósugara a megyeszékhelyet jellemző fejlődésnek.

Ennek tükrében elsősorban a járáshoz tartozó településeken kell kidolgozni olyan lokális, illetve regionális programokat, amelyek javíthatják a lakosok gazdasági-társadalmi helyzetét, végső soron az ott lakók életminőségét.³²

Irodalom

Bódi Ferenc (2011): A komplex válság elemei és hatása a vidéki társadalmakra. In: Bódi Ferenc-Fábián Gergely (szerk): Helyi szociális ellátórendszer Magyarországon. Debrecen University Press, Debrecen. 113-127.

Fónai Mihály (2011): A települési problémák és a lakossági szükségletek lehetséges hatása a helyi politikára. In: Bódi Ferenc-Fábián Gergely (szerk): Helyi szociális ellátórendszer Magyarországon. Debrecen University Press, Debrecen. 127.

Malakucziné Póka Mária (2015): A Nyíregyházi járás települési szerkezeti, demográfiai, háztartási jellemzői. *Acta Medicinae et Sociologica* Vol. 6. No. 18-19. 11-29

³² Tanulmányunkban nem térünk ki a helyi szociálpolitika lehetséges feladataira, válaszlehetőségeire, ugyanakkor az olvasó figyelmébe ajánljuk Fónai Mihály 2011-es írását, amelyben a szerző részletesen is elemzi a települési problémák, a lakossági szükségletek és a helyi politika összefüggéseit.

- R. Fedor Anita-Balogh Erzsébet (2015): A foglalkoztatás és a munkanélküliség jellemzői a Nyíregyházi járásban. *Acta Medicinae et Sociologica* Vol. 6. No. 18-19. 47-67
- Szilicsány Éva Panna (2015): *Acta Medicinae et Sociologica* Vol. 6. No. 18-19. 80-95
- Szoboszlai Katalin (2015): Lakásjellemzők a Nyíregyházi járásban és a megyeszékhelyen. *Acta Medicinae et Sociologica* Vol. 6. No. 18-19. 30-46
- Takács Péter-Fábián Gergely (2012): Egy lokális életminőség index kialakításának lépései. In: Fábián Gergely-Patyán László-Husztai Éva (szerk): Életminőség Nyíregyházán, 2008-2010. Debreceni Egyetem Egészségügyi Kar, Nyíregyháza. 49-69.
- TARKI (2015): Jól nézünk ki (...?!). Háztartások helyzete a válság után. Szerk.: Szívós Péter-Tóth István György. Budapest.

Melléklet

A jövedelmi egyenlőtlenségekre vonatkozó mutatók:

p10/p50= a mutatószám az alsó jövedelmi tized felső határpontját viszonyítja a mediánhoz.

p90/p50= a mutatószám a legfelső jövedelmi tized alsó határát viszonyítja a mediánhoz.

p90/p10= a mutatószám az alsó jövedelmi tized felső határpontját viszonyítja a felső jövedelmi tized alsó határpontjához.

S10/S1= a legalsó decilis és a legfelső decilis átlagjövedelmének hányadosa, azaz hányszorosa a legfelső decilis átlagjövedelme a legalsónak.

Robin Hood index= az egyenlőtlenségek általános szintjének kimutatására szolgál. Kiindulópontja, hogy teljes egyenlőség esetén a jövedelmek egyenletesen oszlanak meg az egyének között, azaz mindegyik jövedelmi tizedbe a népesség összjövedelmének 10-10 százaléka esik. A Robin Hood-index ettől az egyenletes megoszlástól való eltérést mutatja: a 10 százaléknál nagyobb jövedelemarányal rendelkező decilisek 10 százalék feletti százalékrészeinek összegeként számolható ki. Másként megfogalmazva, ha akadna egy Robin Hood, aki a gazdagoktól elvett javakat a szegények számára szeretné újraosztani, akkor a szóban forgó index azt jelentené, hogy maximum mekkora hányadot kellene átcsoportosítani, hogy kiegyenlítődjenek a jövedelmi egyenlőtlenségek.

Éltető Frigyes index: az átlag feletti és az átlag alatti jövedelmek hányadosa, azaz az átlag fölötti jövedelmek átlagát az átlag alatti jövedelmek átlagával vetjük össze. Teljes jövedelemegyenlőség esetén a mutató értéke 1, ennél nagyobb érték a jövedelmi olló nagyságát mutatja.

GINI= az egyenlőtlenség olyan mértékegysége, amely 0 és 1 között vehet fel értéket. 0= teljes egyenlőség, 1= teljes egyenlőtlenség, azaz egy ember rendelkezik az összes jövedelemmel. A Gini-index azt méri, hogy egy adott országban, településen, stb. a jövedelmek eloszlása mennyiben tér el az abszolút egyenlőségtől.

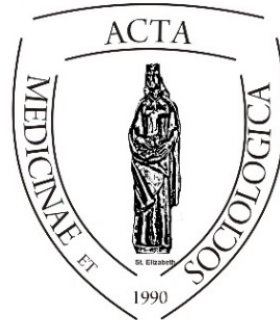
Szerző(k):

Fábián Gergely Ph.D.: szociológus, főiskolai tanár

Debreceni Egyetem Egészségügyi Kar, 4400 Nyíregyháza, Sóstói u. 2-4.

UNIVERSITY
OF DEBRECEN

FACULTY OF
HEALTH
NYÍREGYHÁZA

ACTA
MEDSOC
VOLUME 6.
2015

Megélhetési nehézségek és nélkülözés a Nyíregyházi járásban

Szilicsány Éva Panna

Debreceni Egyetem Egészségügyi Kar, Nyíregyháza

Bevezetés

A Nyíregyháza város életminősége – Háztartáspanel vizsgálat negyedik hullámával azonos időszakban, a Nyíregyházi járásban végzett kérdőíves lekerdezővel lehetővé vált a Nyíregyházi járást alkotó településekre is mintegy kiterjesztve, a megélhetési nehézségek, az anyagi depriváció jelenlétét vizsgálni. Ez nem csupán a járásban, a Nyíregyházát körülvevő településeken és a járásszékhelyen jelenlévő nélkülözés feltárására nyújtott lehetőséget, hanem Nyíregyháza relatív helyzetének, eddignél pontosabb megítélését is segítette, hiszen a járásra és a településekre vonatkozó mérési eredmények, valamint az EU-SILC Magyarországra vonatkozó adatai együttesen, új viszonyítási alapokat teremtenek.

A tanulmány azt mutatja be, hogy a megélhetési nehézségek és nélkülözések egyes tényezői milyen arányban érintik a Nyíregyházi járásban élőket, ezek halmozódása miképpen jelenik meg anyagi deprivációként és a társadalmi kirekesztődés kockázatát magában hordozó súlyos anyagi deprivációként. A pontosabb helyzetkép kialakításához elengedhetetlenül szükségesnek mutatkozott rávilágítani a járáson belüli megoszlásokra, valamint a Magyarország – Nyíregyházi járás – Nyíregyháza – települések viszonylataiban az egyes relatív helyzetek ábrázolására. S végezetül, miután a jövedelmi szegénység és az anyagi depriváció egyazon társadalmi jelenségre, a szegénység mérésére, meghatározására szolgál, de különböző aspektusokból, így a közöttük felsejlő összefüggésekre is kísérlet született.

A Háztartáspanel előző hullámának mérési eredményeire alapozva azt feltételeztem, hogy a Nyíregyházi járásban nélkülözők és a súlyos anyagi depriváció

mentén a társadalmi kirekesztettség kockázatával élők aránya feltehetőleg magasabb lesz a magyarországi átlagoknál, s ezen belül, Nyíregyházához viszonyítva, rosszabb helyzetek tárulhatnak fel a járás településeire vonatkozóan. Miután az EU-SILC 2014-es adatsorai szolgáltak az országos átlagok forrásaként (EU-SILC, 2014), így az összehasonlíthatóság biztosítására, az anyagi depriváció elemi és összetett indikátorai, illetve a jövedelmi szegénység, az Európai Unió definícióit követve kerültek meghatározásra elemzésben.

1. Anyagi depriváció – definíciók, érvek, szempontok

A depriváció a szegénység többdimenziós, relatív megközelítési módja. Definíciója Peter Townsend nevéhez fűződik:

„Egyénekről, családokról és a népesség egyes csoportjairól akkor mondhatjuk el, hogy szegénységben élnek (azaz, hogy az objektív relatív depriváció helyzetében vannak), ha nem rendelkeznek elegendő forrással ahhoz, hogy úgy táplálkozzanak, olyan tevékenységekben vegyenek részt és olyan életfeltételekhez, és javakhoz jussanak, amelyek társadalmunkban szokásosak, vagy legalább széles körben elfogadottak és helyeslésre találnak. Az átlagos egyénhez vagy családhoz képest annyival szűkösebbek a rendelkezésre álló források, hogy ténylegesen kirekesztődnek az átlagosan elterjedt életmódokból, szokásokból, tevékenységekből. (Townsend, idézi Ferge, 1991:188)

Az elmélet szerint egyrészt az objektív relatív depriváció olyan hátrányok halmozódása, ami az átlagtól való leszakadást, lemaradást jelenti. Másrészt, olyanok is depriváltak számítanak, akik jövedelmük szerint nem szegények, illetve akik csak jövedelmük szerint depriváltak, más szempontok szerint a társadalmi átlag elvárásai szerint élnek, vagyis anyagi és nem anyagi megfosztottságra utal. (Péter, 2006)

Az anyagi megfosztottság, depriváció az, mely leginkább kapcsolható a jövedelmi szegénység méréséhez, hiszen egyazon jelenség két oldalát vizsgálja, és nem csupán a mérés pillanatában meglévő helyzetek, hanem a tartós jövedelmi szegénységből fakadó nélkülözések mérésére is alkalmas. (Havasi, 2006, 2008; Spéder, 2002)

De mit takar a fogalom? Havasi (2006) megfogalmazása szerint az anyagi depriváció a megélhetési nehézségek különböző típusainak összessége, melynek objektív dimenzióit több csoportba sorolva a nélkülözést, megfosztottságot igen jól szemlélteti. Ezekből kettőt emelnék ki. Az egyik az alapvető szükségletek kielégítetlensége, mint fűtés, élelem, lakásfenntartás. A másik a tartós fogyasztási cikkek szűkössége. Ezt a szempontrendszert követi néhány pénzügyi nehézséget takaró indikátorral kibővítve az Eurostat EU-SILC (Statistics on Income and Living Conditions) vizsgálata is, melybe az anyagi depriváció és összetett indikátora, a súlyos anyagi depriváció mérése az Európa 2020 Stratégia indulásával került előtérbe, mint a szegénység és társadalmi kirekesztettség egyik kockázati tényezője. Az anyagi depriváció méréséhez kilenc elemi indikátor és az ebből képzett összetett indikátor került meghatározásra. (Guio, 2009; Fusco-Guio-Marler, 2010) Az egységes indikátor-rendszer azonban nem csak az uniós tagállamok adatainak összehasonlítására szolgálhat, hiszen ezt alkalmazva hazai adatfelvételek és mérések

is születtek. Példaként érdemes megemlíteni a TÁRKI kutatásaiból Gábos András, Szívós Péter és Tátrai Annamária munkáit (2013, 2015), melyekben egymás mellett jelenik meg a szegénység a jövedelem és az anyagi depriváció vizsgálata mentén.

A fenti meghatározások, érvek és szempontok összegzéseként az anyagi depriváció, mint mérési módszer, alkalmasnak kínálkozik a szegénység és társadalmi kirekesztettség többdimenziós vizsgálatára. Ezt nem csupán az alapvető szükséglet hiányok és tartós anyagi javak indikátorai biztosítják, hanem a definíciójából következő előnye is, miszerint alkalmas a tartós jövedelmi szegénységből származó nélkülözések mérésére is. Vagyis a jövedelmi viszonyok szerinti fekete–fehér képet kiegészíti néhány szürke árnyalattal, melyek együtt alkotnak komplex helyzetjelentést a szegénység, nélkülözés és kirekesztettség különféle megjelenési formáiról.

2. A vizsgálat körülményei, definíciók és változók

A kérdőíves vizsgálat azonos tartalommal és itemekkel történt, ami Nyíregyháza esetében a panelvizsgálat 4. hullámát is jelentette egyben. A Nyíregyházi járást négy város (köztük Nyíregyháza, mint járásszékhely) és 11 község alkotja (Malakucziné, 2015), melyek közül két település (Szabolcs és Tiszanagyfalu) esetében nem történt adatfelvétel. Az elemzés során az adatok, „Nyíregyháza”, „Települések”, „Járás” elemzési egységként kerültek megjelenítésre, ahol a járás magában foglalja a járásszékhelyet és a járáshoz tartozó, válaszadó településeket; Nyíregyháza magába foglalja a város közigazgatási területén válaszadókat; a települések pedig magába foglalja a járáshoz tartozó, válaszadó településeket, a járásszékhely kivételével.

Az összehasonlíthatóság biztosítása prioritást élvezett, így az európai uniós definíciókat követtem az anyagi depriváció elemi, illetve összetett indikátorainak meghatározásakor. Az elemi indikátorok két csoportba sorolhatóak aszerint, hogy pénzügyi, megélhetési nehézségekre, vagy tartós anyagi javak hiányára vonatkoznak. A kilenc elemi indikátor a következő: előfordult lakhatással kapcsolatos hátralék; nem engedhetik meg maguknak: a lakás rendes fűtését; váratlan kiadás fedezését; húsfogyasztást kétnaponta (ide értve a halat, vagy a hússal egyenértékű fehérjét); egy hét nyaralást az otthontól távol; anyagi okok miatt nincs: színes TV; mosógép; autó; telefon. A kilenc változó halmozódásának számától függően két összetett indikátor került meghatározásra. Anyagi depriváció: a legalább három elemi indikátor szerinti nélkülözés, megfosztottság. Súlyos anyagi depriváció: a legalább négy elemi indikátor szerinti nélkülözés, megfosztottság (Fusco-Guio-Marlier, 2010.)

Az egyes elemi indikátort magába foglaló változók akkor kerültek deprivációként értékelésre, ha a hiány kényszerű képtelenségből fakad, figyelmen kívül hagyva az egyéb okokból adódóakat. Az elemi indikátorok többsége közvetlenül kinyerhető volt az adatbázisokból, két kivétellel. Összevont változók létrehozására volt szükség a telefon hiányának, illetve a lakhatással kapcsolatos hátralék előfordulásának vizsgálata esetében. Az előbbinél a vezetékes és a mobiltelefon hiányának összevonása és/vagy logika szerint történt. E logikát követve, de többszörös összevonással állt elő a lakhatással kapcsolatos hátralék előfordulását vizsgáló tétel,

mely esetben lakhatással kapcsolatosnak tekintendő a lakbér, lakás törlesztő részlete, közös költség, közüzemi díj, illetve a lakhatást közvetve befolyásoló fogyasztási hitel és pénzkölcsön megfizetésében előforduló hátralék.

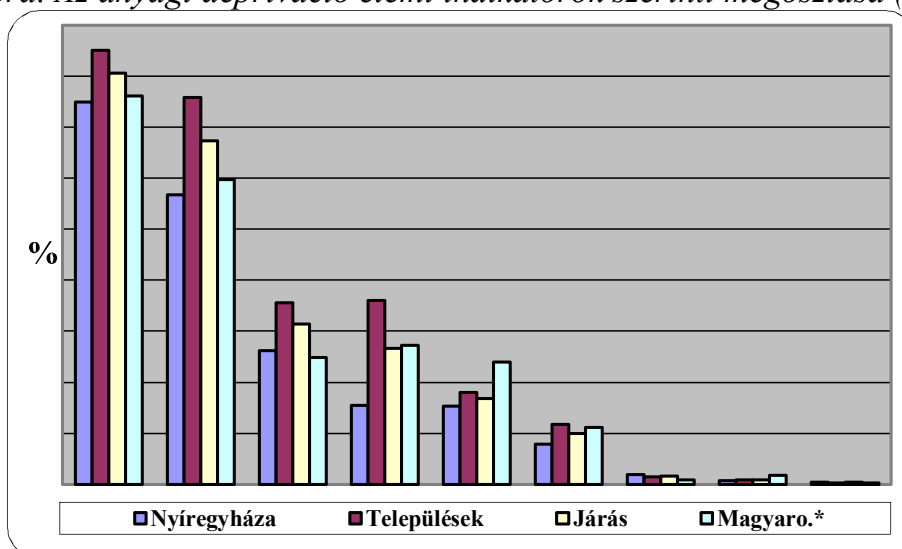
A jövedelmi szegénység meghatározásakor szegénynek tekintetem a relatív, medián, ekvivalens jövedelem 60%-nál kevesebb jövedelemmel rendelkezőket, az OECD2 ekvivalencia skála alkalmazása mellett, ahol a háztartás első felnőtt tagjához 1,0; további felnőtt tagjához 0,5; gyermekhez 0,3 érték került hozzárendelésre. Itt érdemes megjegyezni, hogy az összes, havi nettó jövedelemre vonatkozó kérdésre a válaszadási hajlandóság igen csekély volt mind a város, mind a járás egyéb településeinek vonatkozásában, így a jövedelmi szegénység számítása, valamint a jövedelmi szegénység és anyagi depriváció összefüggéseinek vizsgálata esetében az igen alacsony elemszám miatt számolni kellett az adattorzulás lehetőségével. Továbbá, rögzítésre méltó az is, hogy a relatív jövedelmi szegénység és az anyagi depriváció a szegénységben élők eltérő körét és számát ragadja meg, bár átfedések is felfedezhetőek.

3. Kutatási eredmények

3.1 Az anyagi depriváció tényezőinek megoszlása

A jólét minőségéről, az életkörülményekről sokat elárul számunkra az anyagi depriváció elemi indikátorainak eloszlása, hiszen minél nagyobb arányban vannak jelen az alapvető szükségletek hiánya, mint élelem, fűtés, lakhatás szűkössége, bizonytalansága, annál inkább valószínűsíthető a pénzügyi nehézségek és a tartós anyagi javak hiánya is. Ezt szem előtt tartva vizsgáljuk meg, hogy a Nyíregyházi járásban élők mely dimenziók mentén különböznek leginkább.

1. ábra. Az anyagi depriváció elemi indikátorok szerinti megoszlása (%)

Forrás: saját számítások, 2015; EU-SILC, 2014

Az 1. ábrán azt figyelhetjük meg, hogy az anyagi deprivációs tényezők által jelzett megfosztottságok elsősorban a pénzügyi nehézségek, azon belül is leginkább a

tartalék képzés területén jelennek meg, mint a váratlan kiadás és egy hét nyaralás fedezésének képtelensége. Jelentősnek mondhatjuk az alapvető szükségletek kielégítetlenségét is, ami a nem megfelelő táplálkozásban, illetve az előforduló hátralékokban jelentkeznek, ha ez utóbbit nem csupán pénzügyi nehézségnek tekintjük, hiszen elsősorban a lakás rezsijével és megtartásával kapcsolatos hátralékokat takarja, ami a lakhatás bizonytalanságának kockázatát is jelenti egyben. Az alapvető szükségletek közül a lakás megfelelő fűtése látszik kevésbé problémásnak. Tartós anyagi javakkal pedig a mért népesség többsége rendelkezik, bár az autó kivételt képez, amit talán nem nevezhetnénk meglepőnek, hiszen olyan tartós fogyasztási cikk, ami viszonylag nagyobb befektetést igényel, és fenntartása is költségesebbnek tekinthető a többinél.

De nézzük a konkrét eloszlási értékeket: a járásban élők túlnyomó többsége nem képes váratlan kiadást fedezni (80,6%), és nem engedheti meg magának az évenkénti egy hetes nyaralást az otthonán kívül (67,3%). Vagyis egy váratlan élethelyzet, káresemény hirtelen bekövetkezéssel nem csupán annak megoldása ütközik nehézségekbe, de nagy valószínűséggel egyben megélhetési nehézségeket von maga után a megkérdezettek életében. A hátralék előfordulása 31,4%-ban van jelen, vagyis a járásban élők több mint egyharmadánál legalább egyszer előfordult, hogy nem tudta kifizetni a lakás rezsijéhez tartozó költségek valamelyikét, és/vagy a lakbért, és/vagy a lakás törlesztő részletét, vagy a lakhatást közvetve érintő kölcsönt. Ha elfogadjuk, hogy ez az indikátor nem csupán pénzügyi szűkösseget takar, hanem a lakhatás bizonytalanságát is jelezheti, akkor a 30%-ot meghaladó arány nyugtalanító lehet. Hiszen a lakhatás lényeges emberi szükséglet. (Szoboszlai, 2015) További aggodalomra adhat okot a lakás rendes fűtésének 10%-ban megjelenő képtelensége, ugyanis ez az arányszám azt jelenti, hogy a Nyíregyházi járásban minden 10. lakos, köztük gyerekek, idősek, betegek fáznak az otthonukban.

Az 1. ábrán az is világosan látszik, hogy a járási adatok megoszlása Nyíregyháza és a járás többi települése között jelentős egyenlőtlenséget mutat, bár a tartós anyagi javak közötti eltérés talán igen csekélynek is tekinthető a megélhetési nehézségek közötti, több százalékpontos eltérésekhez képest. Amíg Nyíregyházán a váratlan kiadás fedezésének képtelensége 75,0% és nem engedheti meg magának az egy heti nyaralást a mért népesség 56,7%-a, addig a járás többi településén ez 85,1%-ban, illetve 75,9%-ban van jelen. A hátralék előfordulása 26,2%, a hús/hal fogyasztásának hiánya kétnaponta 15,4%, és a lakás nem kielégítő fűtése 7,9% a járásszékhelyen, a járás többi településének átlagában ez rendre 35,6%, 36,0% és 11,7%. A járás településeinek ilyen arányú lemaradása érhető tetten abban is, hogy a járási mérőszámok elsősorban a pénzügyi nehézségek területén elmaradnak az országos átlagtól. Amíg Magyarországon a tartalékképzést tekintve a váratlan kiadás fedezésének képtelensége 76,1% és a nyaralást a népesség 59,8%-a nem tudja fedezni, addig ez járási szinten rendre 80,6%, 67,3%. A hátralék előfordulása is hasonló képet mutat, Magyarországon átlagosan 24,9%-ban van jelen, míg a Nyíregyházi járásban ez 31,4%

Összességében tehát elmondható, hogy a mérés során a járási adatokban megmutatkozó lemaradás, a nélkülözők magasabb aránya a Magyarországi átlaghoz

viszonyítva annak köszönhető, hogy a járást alkotó, kisebb települések és az ott élők helyzete sokkal rosszabbnak ítéltető meg a járásszékhely, vagyis Nyíregyháza lakosainak életkörülményeihez képest.

3.2 A megélhetési nehézségek halmozódása

Az anyagi depriváció elemi tényezőinek halmozódása mentén válik világossá előttünk, hogy a megélhetési nehézségeket, az alapvető szükségletek hiányait és a tartós javak szűkösségét jelző tételek miképpen adódnak össze, a halmozódások aránya milyen ütemű, illetve a mért népességet milyen arányban osztja fel a mainstream társadalomra és az ebből kiszorulóakra. Mindezt talán tekinthetjük a nélkülözés mentén megjelenő egyenlőtlenségeknek is. A „nélkülözési küszöbök” jelen mérés esetében a következők: nem számít depriváltnak a válaszadók azon hányada, akik minden deprivációs tényezőtől mentesen, illetve egy vagy két tényezővel érintetten élnek. Az anyagi depriváció „felső határa” a három elemi tényező együttes jelenléte, vagyis az anyagi deprivációval érintettek azok, akik legalább három indikátor együttes fennállását szenvedik el. A legalább négy dimenzió egyidejű jelenléte pedig a súlyos anyagi depriváció.

1. táblázat: Az anyagi depriváció halmozódása (%)

	Nyíregyháza	Települések	Járás	Magyaro.*
Deprivációtól mentes	14,5	7,9	10,8	17,8
1 elemi indikátor szerinti depriváció	24,0	14,4	18,6	20,2
2 elemi indikátor szerinti depriváció	28,3	29,7	29,1	22,4
3 elemi indikátor szerinti depriváció	20,2	22,7	21,6	15,7
4 elemi indikátor szerinti depriváció	7,3	14,2	11,2	11,9
5 elemi indikátor szerinti depriváció	3,4	6,8	5,3	7,4
6 elemi indikátor szerinti depriváció	1,7	3,7	2,8	3,8
7 elemi indikátor szerinti depriváció	0,6	0,4	0,5	0,6
8 elemi indikátor szerinti depriváció	0,0	0,2	0,1	0,1
9 elemi indikátor szerinti depriváció	0,0	0,0	0,0	0,1
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0
Nem számít depriváltnak	66,8	52,0	58,5	60,4
Anyagi depriváció	33,2	48,0	41,5	39,6
Súlyos anyagi depriváció	13,0	25,3	19,9	23,9

Forrás: saját számítások, 2015; *EU-SILC, 2014

Az 1. táblázat oszlopait áttekintve látható, hogy a deprivációtól való mentességtől, a 2 elemi indikátor együttes jelenlétéig a halmozódás gyors ütemű, ami kissé megtorpan a 3 dimenzió szerinti deprivációnál, majd a 4 és 5 dimenziók esetén a halmozódás ütemének csökkenését mutatják az arányszámok, végül a további halmozódás lelassul, vagyis a 6-9 dimenzió mentén alig tapasztalható, illetve nem is

mérhető. A táblázat alsó részén követhetőek az anyagi deprivációt megjeleníthető egyenlőtlenségek főbb értékei az összetett indikátorok mentén. Itt azt tapasztalhatjuk, hogy a mainstream bár valóban a többséget jelenti mindegyik mérés esetében, de ez nem a túlnyomó többség, hiszen változó mértékben mégis csupán éppen valamivel haladják meg az 50%-ot. A megkérdezettek fennmaradó hányadát viszont az anyagi depriváció sújtja. Ezen belül is átlagosan mintegy 10-25% körüli azok aránya, akik a súlyos anyagi deprivációval küzdenek, és így a társadalmi kirekesztettség kockázatát viselik.

A járás esetében a mért adatok úgy alakulnak, hogy a deprivációtól mentes népesség 10,8%, az 1 elemi indikátor szerinti depriváció 18,6%-ban, a 2 elemi indikátor szerinti pedig 29,1%-ban van jelen. Ez összességében azt jelenti, hogy a válaszadók 58,5%-a nem számít deprivátnak, amiből viszont az következik, hogy 41,5% viszont igen. Ezen belül az anyagi depriváció „felső küszöbén” élők, vagyis azok, akik „csak” 3 elemi indikátor szerint depriváltak, 21,6%-os arányt képviselnek, míg a legalább 4 tényező halmozódását jelentő súlyos anyagi depriváció 19,9%. Vagyis a nélkülözés mélysége, súlyossága szerinti megoszlás hozzávetőleg 20% körüli. A járáson belüli megoszlások hasonló egyenlőtlenséget mutatnak, mint ami az egyes elemi indikátorok megoszlásánál volt tapasztalható. Vagyis, Nyíregyháza kedvezőbb helyzete jelentősebbnek mondható. Ez már a deprivációtól mentesek, járáshoz viszonyított, magasabb arányánál (14,5%) is szembeötlik, de a viszonylag jó helyzetben lévő, 1 vagy 2 indikátor jelenlétével bírók is nagyobb arányt képviselnek (24,0%, 28,3%). Így összességében, a nyíregyházi válaszadók 66,8%-a nem tekinthető nélkülözőnek, az anyagi depriváció jelenléte pedig 33,2%-os arányt mutat. Ezen belül a súlyos helyzetűek aránya 13,0%, a járási 19,9%-kal szemben, viszont a „csak” 3 indikátor szerinti depriváció 20,2%-os értéke közel azonosnak mondható a 21,6%-os járási aránnyal. Ez azt jelenti számunkra, hogy az anyagi deprivációba éppen belépők száma közelítőleg azonos a járásszékhely és a járás vonatkozásában, a súlyosabb nélkülözés viszont járási szinten jellemzőbb. Mindezekből könnyű belátni még számok ismerete nélkül is, hogy a járási átlagokhoz a települések „járulnak hozzá” a magasabb deprivációs értékekkel. Az 1. táblázat településekre vonatkozó oszlopának arányszámait szemléletesen ábrázolják a rosszabb életkörülményeket. A deprivációtól mentesek aránya 7,9%, ami alacsonyabb a 10,8%-os járási adattól, és jelentősen elmarad a Nyíregyháza esetében mért 14,5%-tól. Ez a jelenség figyelhető meg az 1 elemi indikátor szerinti depriváció esetében is: a településeken 14,4%, a járási 18,6%-os, illetve a járásszékhelyi 24%-os aránnyal szemben. Illetve további magasabb arányszámok jelennek meg a 4-6 indikátorok mentén. A 2-3 elemi indikátor szerinti nélkülözés arányai viszont nem térnek el jelentősebben. Tulajdonképpen az tapasztalható, hogy a járási településeken élők közül kevesebben vannak a jó életkörülményekkel rendelkezők, a deprivációba belépők (22,7%) viszont közel azonos szinten állnak. Ebből kiszámíthatjuk, hogy akkor a súlyos anyagi depriváció aránya lesz magasabb. Ezt a mérési adatok is alátámasztják, hiszen a települések vonatkozásában azok, akik nem számítanak deprivátnak 52%-os arányban, az anyagi deprivációban érintettek pedig 48%-ban, továbbá ennek súlyos megjelenési formája 25,3%-ban van jelen. Ezzel

szemben a járásban ezek az adatok rendre 58,5%, 41,5%, 19,9%, Nyíregyházán pedig, 66,8%, 33,2%, 13,0%.

Érdekesen alakul a járás relatív helyzete a magyarországi adatokhoz viszonyítva (lásd 1. táblázat). Első pillantásra az elemi indikátorok eloszlásánál tapasztaltak látszanak beigazolódni, vagyis a járásban élők életkörülményei rosszabbak. Ezt erősíti több adat is, hiszen 10,8% csupán a deprivációtól mentesek aránya a 17,8%-os magyarországi adatához képest, továbbá a depriváltak nem számító válaszadók 58,5%-ot képviselnek, és az anyagi depriváció 41,5%, míg Magyarország esetében e két utóbbi mérőszám 60,4%, illetve 39,6%. Ha csak ez utóbbi adatokat ismernénk, akkor nagy valószínűséggel azt feltételeznénk, hogy egyértelmű a járási lakosság magasabb nélkülözési aránya. De, és itt érhető tetten az érdekes fordulat, a súlyos anyagi deprivációban érintettek járási aránya 4 százalékponttal alacsonyabb, ugyanis a kirekesztettség kockázatával élők 19,9%-ban jelennek meg, míg Magyarországon ez 23,9%, vagyis a szegénység mélységében rejlik az eltérés, amit megfigyelhetünk a négyenél több indikátor szerinti halmozódási adatok összevetésével is. Am van további magyarázat is. A korábbi meghatározás szerint az anyagi depriváció a legalább 3 elemi indikátor szerinti halmozódás. Ha ebből egyszerűen kivonjuk a súlyos anyagi depriváció értékét, vagyis a legalább 4 elemi indikátor szerinti halmozódást, akkor a „csak” 3 elemi indikátor szerinti deprivációs értéket kapjuk, ami viszont a járásban magasabb, 21,6%, a Magyarországra vonatkozó 15,7%-kal szemben (lásd 1. táblázatban, *EU-SILC, 2014) Vagyis járási szinten az anyagi depriváció ki/belépői, a határmezsgye bizonytalanságán egyensúlyozók lehetnek többen. Tehát az érdekesnek vélt fordulatok mögött a következő helyzet látszik kibontakozni: bár a járáshoz képest Magyarországon többen élnek megélhetési nehézségek nélkül, viszont a szegények szegényebbek is egyúttal, vagyis a társadalmi kirekesztettség kockázata átlagosan magasabb hazánkban, mint a Nyíregyházi járásban. Ez a kedvezőnek tűnő kép viszont nem jelenti azt, hogy ilyen lenne a helyzet az egész járáson belül, vagyis a megoszlás egyenlőtlen, mégpedig igen jelentősnek mondhatjuk ezt az egyenlőtlenséget. Ugyanis Nyíregyháza még a magyarországi átlagoktól is jobb életkörülményeket jelző értékekkel bír, mind a depriváltak nem számító körében (66,8%), mind az anyagi deprivációban (33,2%), és annak súlyos megjelenési formájában (13%). Ezzel szemben a többi járási település jelentősnek mondható mértékben marad el (legalább is két jelzőszám tekintetében) a magyarországi átlagoktól. Számokban kifejezve ez a következőképpen alakul a mérés alapján: a települések átlagában nem számít depriváltak a mért népesség 52%-os aránya, míg a magyarországi átlag 60,4%. Az anyagi depriváció jelenlét a településeken 48%, Magyarországon pedig 39,6%. Vagyis a települések lemaradása, hátránya mintegy 8 százalékpont. Ettől kisebb különbség látszik a súlyos anyagi depriváció, vagyis a társadalmi kirekesztettség kockázata területén. Ugyanis a 25,3%-os települési átlag és a magyarországi 23,9%-os adat között csupán valamivel több, mint 1 százalékpont eltérés mutatkozik.

Néhány szóban összefoglalva az anyagi depriváció halmozódására vonatkozó elemzést megállapíthatjuk, hogy a 2015. évi mérések alapján nagy átlagban a járásban élők életkörülményei elmaradnak a magyarországi átlagtól, hiszen az itt

élők között kevesebb azoknak a száma, akik nem ismerik a nélkülözés egyetlen formáját sem. Viszont az anyagi depriváció súlyosságát tekintve valamivel kedvezőbb a kép, mivel a deprivációtól érintettség inkább a 3 elemi indikátor halmozódásában jelenik meg, vagyis, ha elenyésző mértékben is, de a szegénységbe éppen be- és/vagy az onnan éppen kilépők száma valamivel magasabb, mint Magyarországon. Az anyagi depriváció járáson belüli halmozódása viszonylag jelentősebb egyenlőtleniséget mutat Nyíregyháza javára, ami nem meglepő, hiszen járás- és megyeszékhelyről, megyei jogú városról van szó. Annál inkább érdekesnek látszik, hogy nem csupán a járáshoz és a járás többi településéhez képest tapasztalható a jobb életminőség, hanem a magyarországi átlagokat is meghaladja. Mégpedig a jó körülmények között élők vonatkozásában több mint 6 százalékponttal, az anyagi depriváció terén pedig több mint 3 százalékponttal. Ettől is kedvezőbb képet mutat a város a súlyos anyagi depriváció jelenlétét tekintve, ugyanis a társadalmi kirekesztettség kockázatával élők aránya itt 13%, míg az országos átlag 23,9%.

3.3 Az anyagi depriváció, mint a szegénység néhány szürke árnyalata

Nagyon leegyszerűsített vélekedés szerint szegény az, akinek nincs elég pénze. De kérdés, hogy ténylegesen szegénynek mondható-e valaki, aki a megkérdezés pillanatában ugyan nem rendelkezik elegendő jövedelemmel, de előtte és/vagy utána egy nappal, egy héttel (és még folytathatnánk az időbeli felsorolást) helyzete fordulatot vett és/vagy vesz. Így életkörülményeiben, életminőségében esetlegesen nem jelentkezik a szegénység, mert az adott pillanatnyi rossz helyzete nem akadályozza meg abban, hogy a társadalom többsége által elismert, természetesnek tartott minőségben és mértékben biztosítani tudja a családjá és maga számára az élelmet, ruházatot, meleg és biztonságos hajlékot, s más anyagi javakat, ami végső soron a társadalmi integrációját is jelenti. A kérdés meg is fordítható. A társadalom integrált tagjának tekinthető-e valaki akkor, ha a megkérdezés pillanatában elegendő jövedelmi forrásokkal rendelkezik, de előtte éveken át tartós munkanélküliség felélte addigi tartalékait, javait létfenntartásának biztosítására, és az ebből eredő hátrányait rövid idő alatt nem tudja behozni? A példabeli élethelyzetek viszont kihatnak az életkörülményekre, ami az életminőség egyik tényezője. Ezek a kérdések a társadalomtudósokat is foglalkoztatták, foglalkoztatják, mint azt a tanulmány első részében is próbáltam vázlatosan ismertetni, aminek lényege a következő. Miután a jövedelmi viszonyok különböző élethelyzeteket, életkörülményeket takarhatnak, többek között a társadalomból való kiszorulás lehetőségét is, az ebbe az irányba mutató feltételezéseket érdemes megvizsgálni, melynek egyik módszereként kínálkozik az anyagi depriváció, mint a szegénység különböző aspektusainak mércéje, amit jelen tanulmányban a szegénység szürke árnyalataiként fogalmaztam meg. Azonban ugyanaz a helyzet fordulhat elő, mint a jövedelmi helyzet mérése esetén, ha az anyagi deprivációt önmagában vizsgáljuk, nem kapunk teljes képet. Ezért tanulmányom következő részében megkísérlem a források és fogyasztás oldalának összekapcsolásával a szegénység néhány szürke árnyalatát felderíteni.

Előjáróban ismét meg kell említeni két, fontos tényezőt. Az egyik a jövedelmi szegénység meghatározása, mely szerint szegény az, akinek az egy főre jutó relatív, ekvivalens nettó jövedelme a medián jövedelem 60%-a alatt van, az OECD2 ekvivalencia skála alkalmazása mellett (skála: felnőtt 1; további felnőtt 0,5; gyermek 0,3 súlyú fogyasztási egység). A vizsgálat körülményeit tekintve megjegyzendő, hogy az anyagi deprivációhoz rendelhető jövedelem-változó meghatározásához alacsony elemszám állt rendelkezésre, ami a megkérdezettek nagyon alacsony válaszadási hajlandóságából fakadt. A másik az anyagi depriváció és a jövedelmi viszonyok összekapcsolásával más megoszlási arányok jönnek létre, mint az anyagi depriváció önmagában történő vizsgálatkor, miután két változó „metszéspontjai” kerültek a mérés fókuszába.

A szegénység két dimenziójának összekapcsolásához és együttes megfigyeléséhez a mért népesség jövedelem szerinti felosztására volt szükség, mely a fentiekben meghatározott jövedelmi, szegénységi küszöb alkalmazásával, a nem szegény és jövedelmi szegény csoportosítással történt. Az anyagi depriváció fő komponensei (nem számít depriváltak, anyagi depriváció, súlyos anyagi depriváció) mellett megjelenítésre került a halmozódás vizsgálatánál meghatározott két tényező is (nincs deprivációs tényező – lásd: deprivációtól mentes, csak 3 indikátor van jelen – lásd: 3 elemi indikátor szerinti depriváció). Ez utóbbit az indokolja, hogy a vizsgálat során ugyan nem tekinthetőek főbb tényezőknek, de jelentőséggel bírnak, hiszen az első esetében a népesség azon részét jelzik, akik egyáltalán nem szenvednek szükségletet, a 3 tényező együttes jelenléte pedig az anyagi depriváció felső küszöbének tekinthető, ahol a deprivációba éppen belépők és/vagy a súlyos deprivációból éppen kikerülők helyezkedhetnek el.

2. táblázat: Az anyagi depriváció alakulása a jövedelmi viszonyok mentén (%)

	Nyíregyháza		Települések		Járás	
	Nem szegény	Jövedelmi szegény	Nem szegény	Jövedelmi szegény	Nem szegény	Jövedelmi szegény
Nincs deprivációs tényező	12,4	0,0	9,9	0,0	11,5	0,0
Nem számít depriváltak	56,9	20,0	47,0	26,0	53,4	24,2
"Csak" 3 indikátor van jelen	24,1	30,0	25,9	8,8	24,9	15,2
Anyagi depriváció	43,1	80,0	53,0	74,0	46,6	75,8
Súlyos anyagi depriváció	19,0	50,0	27,1	65,2	21,7	60,6

Forrás: saját számítások, 2015

Talán nem meglepő, ha a 2. táblázat jövedelmi szegénység oszlopait nézve azt tapasztaljuk, hogy a jövedelem szempontjából szegénynek számítók mindegyike, még ha csekélyebb értékben is, de szükségletet szenved (lásd: a nincs deprivációs tényező sorok értéke minden települési egység tekintetében a 0 értéket vette fel, a nem számít depriváltak komponensben helyet foglaló 1 és/vagy 2 tényezőben érintettek pedig 20-26% közötti arányban jelennek meg). A nem szegények tekintetében azt láthatjuk, hogy a depriváltak nem számítók és a deprivációtól teljesen mentesek között elhelyezkedők száma mintegy 35-45% között mozoghat (ők, akiknél 1 és/vagy 2 deprivációs tényező halmozódása már jelen van), ami elég

magasnak tűnhet, hiszen a jövedelmük a küszöbérték fölött van. Mindez azt a jelenséget látszik alátámasztani, amit a depriváció elemi indikátorainak eloszlásánál tapasztaltunk, vagyis a tartalékképzés gondot okoz a mért népességnek.

Konkrétan az anyagi depriváció jelenlétét mutató adatokat figyelve láthatjuk, hogy a jövedelmi szegénység, a megélhetési nehézségek és a tartós javak szűkössége egyszerre van jelen a jövedelmi szegények körében, és valószínűsíthetően további mérésekkel szoros kapcsolatot is találnánk a járásban is és ezen belül az összes településen is. A jövedelmi szegények anyagi deprivációs értékei: Nyíregyháza 80%, települések 74%, járás 75,8%. Ezen belül egyrészt magas értékeket mutat a súlyos anyagi depriváció, vagyis a járás egészére érvényes lehet a tartósan fennálló szegénység, ami a társadalomból való kirekesztődéssel járhat. Sőt, elszenvedői a kirekesztettség két kockázatát is viselik egyszerre, hiszen a jövedelmi szegénység is sújtja őket. Másrészt viszont a „csak” 3 indikátor mentén deprivált jövedelmi szegények közül a városban élők vannak valamivel kedvezőbb helyzetben a szegénység tartósságát illetően, 30%-os arányukkal, a települések 8,8%-os értékével szemben, hiszen az ebben a pozícióban elhelyezkedők feltehetően a szegénységbe és deprivációba lépőket jelentik, vagyis a tartósan rossz helyzetek még feltehetően nem állandósultak.

A jövedelmi szempontból szegénynek nem számítók adatsorai azt mutatják, hogy a jó életkörülmények között élők, akiknél egyáltalán nincs deprivációs tényező jelen, hozzávetőleg a nem szegény népesség 10%-át alkotják. Ehhez hozzárendelve azokat, akik már 1 és/vagy két tényezőben érintettek, azt tapasztalhatjuk, hogy azok, akik nem számítanak depriváltaknak, nincsenek többségben a településeken (47%), de a járási (53,4%), illetve a városi (56,9%) sem mondható elsöprő többségnek, hiszen éppen csak túlhaladják az 50%-ot. Ebből egyenesen következik, hogy az anyagi depriváció jelenléte igen magas arányban van jelen nem csupán a településeken (53%), hanem a járásban is (46,6%) és a városban is (43,1%), pedig a lakosság e része legalább a minimális forrásokkal rendelkezik, hiszen a szegénységi küszöb feletti jövedelemmel rendelkeznek. Nyíregyháza esetében további jelentősége is van a számoknak, amelyek itt azt jelzik, hogy az elemi tényezők halmozódásánál látszó, az országos adatot is meghaladó jólét esetlegesen mégsem olyan egyértelműen jelent valóban jó helyzetet. De visszatérve a nem szegények anyagi deprivációjára, a súlyos és kevésbé „rossz” nélkülözési helyzetek megoszlása azt mutatja, hogy mind a város, mind a települések, mind a járás tekintetében közel fele-fele arányban van jelen a súlyos anyagi depriváció. Nyíregyháza 19%, települések 27,1%, járás 21,7% és a 3 indikátor együttes jelenléte Nyíregyháza 24,1%, települések 25,9%, járás 24,9%). Ha ez utóbbi komponensre úgy tekintünk, mint az anyagi depriváció felső küszöbére, akkor a nem szegények esetében itt helyezkednek el azok, akiket a deprivációból kilépőknek tekinthetünk, a súlyos deprivációban érintettek pedig nagy valószínűséggel a dolgozó szegények táborához tartoznak.

Miután a járásra vonatkozó adatok a nyíregyházi és települési arányok átlagából áll elő, érdemes az eddig leírtakat külön-külön összegezni a járásszékhelyre, valamint a településekre fókuszálva. Az világosan látszik a 2. táblázatban is, hogy a járásszékhelyen élő nyíregyháziak jobb helyzetben vannak a járást alkotó, többi

település összességéhez képest. A nem szegények körében a nélkülözéssel egyáltalán nem találkozók 12,4%-ot képeznek, a depriváltak nem számítók 56,9%-os arányán belül. Ez utóbbi érték azt is jelenti, hogy a jó helyzetűek többségben vannak, de ez a „többség” nem kecsegtet a stabil jólét meglétével, hiszen csupán 6,9%-kal haladja meg az 50%-ot. Mindebből következik, amit az anyagi depriváció 43,1%-os értéke is mutat. A szegénységi küszöb feletti jövedelmek jelentős hányada valószínűleg nem biztosítja a megélhetést, legalábbis nem azt a szintjét, amit a társadalom többsége elfogadottnak tekint. Ezt támasztja alá a mért népesség anyagi depriváción belüli megoszlása is, miszerint a depriváció súlyos formájával a nem szegény nyíregyháziak 19,0%-a (feltehetőleg) dolgozó szegényként küzd, és a kirekesztettség egyik kockázatával is számolnia kell. Azonban némileg kedvezőnek nevezhető a „csak” 3 indikátor szerint depriváltak 24,1%-os aránya, ami a depriváltak több mint felét takarja. Ugyanis a depriváció határához közel elhelyezkedők számára még van esély a kirekesztettség kockázatát elkerülni, akár a deprivációba bekerülőkről, akár az onnan kifelé tartókról is legyen szó.

A járásszékhelyen megkérdezett jövedelmi szegények 20%-a nem deprivált, vagyis rendelkeznek még tartalékokkal, és valószínűleg szegénységük is csupán átmeneti, legalábbis a mérés pillanatában ennek látszik. Az anyagi depriváció és jövedelmi szegénység együttes fennállásából feltételezhető tartós szegénység aránya viszont jelentősen magasnak mondható a 80%-os értéket tekintve, miután azt jelzi, hogy a tartós szegénység van jelen inkább a városban. Ezt alátámasztja, hogy a kirekesztettség két kockázatát is viselők 50%-os arányt képviselnek az anyagi depriváció megoszlását tekintve.

A településeken mért adatok ettől rosszabb képet mutatnak. A jövedelmi viszonyai tekintetében szegénynek nem számítók körében csupán 47%-ot tesznek ki azok, akik nem számítanak depriváltaknak, vagyis a mainstream nem a társadalmilag elvárt körülmények között él, hanem szűkölködik. Nagy valószínűséggel jövedelmeik messze elmaradnak az országos átlagtól, ami a közfoglalkoztatás magas arányára is utalhat. Az anyagi depriváció megoszlása sem biztató. Bár Nyíregyházához képest valamivel többen vannak a határmezsgyén elhelyezkedők, akiknél 3 deprivációs index van jelen (25,9%), de a súlyos anyagi depriváció mértéke még ettől is magasabb, 27,1%, tehát azt látjuk, hogy a járási településeken élő, jövedelmileg nem szegények több mint negyede a peremre szorulást jelentő mértékig szenved szűkséget. A jövedelmi szegények ettől is rosszabb, szinte tragikusnak mondható képet mutat. Igaz, hogy az anyagi depriváció 74%-os aránya alacsonyabb a nyíregyházi 80%-hoz képest, de a depriváción belüli megoszlás azt mutatja, hogy a határmezsgyén elhelyezkedők, akik számára nagyobb esély látszana a kirekesztettség elkerülésére, csupán 8,8%-ot képeznek. Ez és a súlyos anyagi depriváció 65,2%-os mérési adata együttesen arra enged következtetni, hogy a járás településeinek összességében, a járásszékhely kivételével, a társadalmi kirekesztettség két kompozit indikátora is (jövedelmi szegénység, súlyos anyagi depriváció) jelentős mértékben és tartósan van jelen.

Nyíregyháza és a járás településeinek részletes elemzése felvillantotta számunkra, hogy a szegénységnek olyan formái is jelen vannak, melyek pusztán a

jövedelem vagy az anyagi depriváció vizsgálatával nem mutathatók ki csupán feketén vagy fehéren, mert mögötte számos szürke árnyalat is meghúzódik, és ezek ismerete nélkül a szegénységből és kirekesztettségéből kivezető út megtalálása is nehezített. De fentiek összegzéseként nézzünk meg néhány jelzőszámot, melyhez ismét beemelésre kerülnek a Nyíregyházi járás és Magyarország adatai, a relatív helyzetek elemzéséhez.

3. táblázat: Jelzőszámok a jövedelmi viszonyok mentén. (%)

	Nyíregyháza	Települések	Járás	Magyaro.**
Csak jövedelmi szegénység	1,4	5,8	3,5	3,8
Csak súlyos anyagi depriváció	17,7	21,2	20,6	13,2
Jövedelmi szegénység és súlyos anyagi depriváció	3,4	14,4	8,8	4,8

*Forrás: saját számítások, 2015; **EU-SILC, 2014*

A 3. táblázat meglehetősen jól demonstrálja számunkra a szegénység megnyilvánulásainak főbb irányvonalait. E szerint mind az országban, mind a Nyíregyházi járásban a megfosztottságban, anyagi szűkösségben megjelenő szegénységre utaló, súlyos anyagi depriváció nagyságrendekkel magasabb arányban van jelen, mint a szegénység átmenetiségének esélyét magában hordozó csak jövedelmi szegénység. Sőt, ez utóbbihoz képest minden vizsgált egységben magasabb azok száma, akik a kirekesztettség két kockázatával élnek, vagyis tartós és mély szegénységük, megfosztottságuk behozhatatlan hátrányait viselik. Magyarországhoz viszonyítva árnyaltabb a kép. Járási szinten a csak jövedelmi szegénység 3,5%, ami közel azonos értéket mutat a hazai átlaggal (3,8%). Ezzel ellentétben a csak súlyos anyagi depriváció 20,6%-os aránya közel 7 százalékos hátrányt mutat a magyarországi 13,2%-hoz viszonyítva. Továbbá a legrosszabb helyzetűek aránya is igen kedvezőtlenül alakul, hiszen a járásban 8,8%, míg a hazai átlag ehhez képest alacsonyabb, 4,8%. A járási adatok átlagai mögött pedig az látszik, hogy a járásszékhelyen valamivel kevesebben vannak a legrosszabb jövedelmi és anyagi helyzetben lévők, hiszen 3,4%-os arányuk alatta marad az országos átlagnak, ami 4,8%. Viszont a csak jövedelmi szegények 1,4%-os, illetve a csak súlyos anyagi deprivációval élők 17,7%-os értéke két dologra is utal. Egyrészt arra, hogy a hazai viszonyokhoz képest, többen élnek súlyos anyagi nélkülözésben úgy, hogy jövedelmeik a szegénységi küszöb feletti, tehát valószínűleg korábban már felérték tartalékaikat, vagy nem is voltak képesek azt felhalmozni, vagyis a szegénység hosszabb távon jelen volt már korábbi életükben, és az eddig felhalmozott hátrányaik behozhatatlannak ígérkeznek. A másik, hogy a megfosztottságot halmozottan elszenvedők magas arányával szemben a hazai átlagnál is kevesebben vannak azok, akik a mérés pillanatában a szegénységi küszöb

alatti jövedelemmel rendelkeztek ugyan, de minden más szempontból a társadalom integrált tagjainak számítanak. A járást alkotó többi település minden jelző szám mentén tragikusnak mondható képet mutat. A csak súlyos anyagi depriváció 21,2%-os mérési adata 8 százalékponttal marad el a hazai átlagtól, a kirekesztettség két kockázati tényezőjének együttes fennállása pedig majdnem pontosan 10 százalékpontnyival rosszabb, amit a kirekesztettség jelentősebb kiterjedtségének is tekinthetünk. Ezek alapján a csak jövedelmi szegények 5,8%-os aránya terén felmerülhet az a kérdés, hogy az egy szempontból fennálló szegényeknek van-e esélye „visszakapaszkodni”, vagy a tartós szegénység és peremre szorulás felé vezető út első lépéseit tették meg.

Összegzés

A vizsgálat során azt feltételeztem, hogy a Nyíregyházi járásban jelenlévő súlyos anyagi depriváció, mint a társadalmi kirekesztettség egyik kockázata, magasabb a Magyarországra vonatkozó adatokhoz képest. Továbbá azt is feltételeztem, hogy a járási adatokon belüli megoszlásokat tekintve, a nyíregyháziak életkörülményei lesznek kedvezőbbek. Az elemi indikátorok és azok halmozódása, valamint a jövedelmi viszonyok vizsgálatba való bevonása azzal az eredménnyel járt, hogy a főbb tendenciák mentén többségében beigazolódott ugyan az előzetes feltevés, de ettől árnyaltabb a kép.

Az anyagi depriváció elemi indikátorainak eloszlása azt mutatta, hogy a megélhetési nehézségeken belül, a tartalékképzés területén belül jelentkezik leginkább a járás lemaradása. Magyarországon a váratlan kiadás fedezésének képtelensége 76,1%, és a nyaralást a népesség 59,8%-a nem tudja fedezni, addig ez járási szinten rendre 80,6%, 67,3%. A hátralék előfordulása is hasonló képet mutat, Magyarországon átlagosan 24,9%-ban van jelen, míg a Nyíregyházi járásban ez 31,4%. A járási adatok megoszlásában jelentősebb egyenlőtlenység látszik Nyíregyháza és a járás többi települése között. A tartós anyagi javak közötti egyenlőtlenység még csekélynek is mondható, a megélhetési nehézségek közötti, több százalékpontos eltérésekhez képest. Amíg Nyíregyházán a váratlan kiadás fedezésének képtelensége 75,0%, és nem engedheti meg magának az egy heti nyaralást a mért népesség 56,7%-a, addig a járás többi településén ez 85,1%-ban, illetve 75,9%-ban van jelen. A hátralék előfordulása 26,2%, a hús/hal fogyasztásának hiánya kétnaponta 15,4%, és a lakás nem kielégítő fűtése 7,9% a járásszékhelyen, a járás többi településének átlagában ez rendre 35,6%, 36,0% és 11,7%.

A depriváció halmozódásából előálló összetett indikátorok azt mutatták, hogy mind hazai (60,4%), mind járási viszonylatban (58,5%) a jobb helyzetűek, akik nem számítanak depriváltnak, többségben vannak, bár mint látjuk, a járásban ez valamivel alacsonyabb szintű. Az anyagi depriváció mutatója viszont eltér, mégpedig Magyarország javára. De a járás rosszabb helyzete nem ilyen egyértelmű, hiszen a súlyos anyagi depriváció itt csupán 19,9%, míg a hazai adat 23,9%. Ez két okra is visszavezethető. Egyrészt a járásban magasabb a deprivációs küszöb felső határán élők száma, vagyis azoké, akik esetében a halmozódás 3 elemi indikátor

együttes jelenlétében nyilvánul meg (21, 6%). Másrészt viszont e kedvező kép annak is köszönhető, hogy a járáson belüli megoszlás szélsőséges. A települések igen súlyosnak mondható képet mutatnak, hiszen többségben vannak azok, akik érintettek az anyagi deprivációban (48,0%), és ezen belül is 25,3%-os azok aránya, akiket ez súlyosan érint. Ezzel szemben Nyíregyháza rendre jelentősen kedvezőbb helyzetűnek látszik még az országos átlagokhoz képest is (nem számít depriváltnak 66,8%, anyagi depriváció 33,2%, súlyos anyagi depriváció 13%). Így elsősorban a város járul hozzá a súlyos anyagi depriváció járási átlagának kedvezőbb szintjéhez.

Az elemzés harmadik részében láthatóvá vált az anyagi depriváció és jövedelmi viszonyok szerinti megoszlások együttes vizsgálatával, az addig egyértelműnek hitt fekete-fehér kép néhány szürke árnyalattal is gazdagítható. Világossá vált, miszerint a szegénységi küszöb fölött élőket is érinti a szűkösség, a nélkülözés, mégpedig elég jelentős mértékben, és közöttük mintegy fele-fele arányban vannak azok, akik éppen érintettek és valószínűleg a deprivációból kifelé tartanak, valamint azok, akiket az anyagi depriváció súlyos formája sújt, és a tartós szegénységtől, a kirekesztettségtől csupán jövedelmük „nagysága” óvja, vagyis dolgozó szegények. A szegényekről is kiderült, hogy van náluk még szegényebb, akit nem csupán a nélkülözés súlyos halmozódása nyomorít, de ehhez a jövedelem hiánya is társul, ami a szegénység és kirekesztettség tartóssá válását is jelenti számukra.

Végül néhány mérőszám mentén került összegzésre mindaz, amit a szegénység különböző árnyalatairól megismerhettünk. Azt láthattuk, hogy a csak jövedelmi szegények aránya közel azonos szinten áll a járásban (3,5%) és Magyarországon (3,8%). De a súlyos anyagi depriváció tekintetében már jelentős hátrányt szenved a Nyíregyházi járás (20,6%) a hazai életkörülményekhez viszonyítva (13,2%), amit tovább súlyosbít, hogy a kirekesztettség két kockázati tényezőjének együttes fennállása terén is nagyobb kiterjedtséget mutat a szegénység (a járásban 8,8%, Magyarországon 4,8%). A települések és Nyíregyháza viszonylatában ismét a települési hátrányok igazolódtak, bár a súlyos anyagi depriváció kiterjedtsége Nyíregyházán sem mondható kedvezőnek (17,7%).

Összességében az látszik, hogy Magyarországon és ezen belül a Nyíregyházi járásban leginkább tartalékképzési gond van jelen, ami egyrészt fakadhat az alacsony jövedelmekből és/vagy a szegénység időbeli tartósságából, de mindenképpen azt jelzi, hogy a lakosság jelentős része kiszakadó-félben van a társadalom szövetéből. S bár a Nyíregyházi járáson belül a járásszékhely Nyíregyháza helyzete kedvezőbbnek tűnik a többi település szinte visszafordíthatatlannak látszó kirekesztődésével szemben, ez a jobb életkörülményeket sejtető előny igen bizonytalanul látszik.

A szerző

Szilicsány Éva Panna okleveles szociális gazdaság szakember.

Debreceni Egyetem Egészségügyi Kar, 4400 Nyíregyháza, Sóstói u. 2-4.

Irodalomjegyzék

- 1.) Ferge Zs. (1991): Szociálpolitika és társadalom. ELTE szociológiai Intézet Szociálpolitikai Tanszék. T-Twins Kiadói és tipográfiai Kft, Budapest.

- 2.) Fusco A., Guio A. C., Marlier E. (2010): Income poverty and material deprivation in European countries. Eurostat Methodologies and working papers. Luxembourg. Publications Office of the European Union
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-RA-10-030/EN/KS-RA-10-030-EN.PDF.
- 3.) Gábos A., Szívós P., Tátrai A. (2013): Szegénység és társadalmi kirekesztettség Magyarországon, 2000-2012. In: Szívós P., Tóth I. Gy. (szerk.): Egyenlőtlenség és polarizálódás a magyar társadalomban. Budapest. TÁRKI Monitorjelentések 2012.
- 4.) Gábos A., Szívós P., Tátrai A. (2015): Jövedelmi szegénység és társadalmi kirekesztettség jellemzői Magyarországon In: Szívós P., Tóth I. Gy. (szerk.): Jól nézünk ki (...?!). Háztartások helyzete a válság után. Budapest. TÁRKI Monitorjelentések 2014.
- 5.) Guio A. C. (2009): What can be learned from deprivation indicators in Europe. Eurostat Methodologies and working papers. Luxembourg. Publications Office of the European Union.
- 6.) Havasi É. (2006): Megélhetési nehézségek, anyagi depriváció. In: Szívós P., Tóth I. Gy. (szerk.): feketén, fehérén. TÁRKI Monitorjelentések 2005. Budapest
- 7.) Havasi É. (2008): Nem csak a pénz... megélhetési nehézségek, anyagi depriváció In: Szívós P., Tóth I. Gy. (szerk.): Köz, teher, elosztás. Budapest TÁRKI Monitorjelentések 2008.
- 8.) Malakucziné Póka M. (2015): a Nyíregyházi járás települési szerkezeti, demográfiai, háztartási jellemzői. (Jelen kötetben)
- 9.) Spéder ZS.(2002): A szegénység változó arcai – Tények és értelmezések. Andorka Rudolf Társadalomtudományi Társaság – Századvég Kiadó. Budapest
- 10.) Péter L. (2006): Vázlatok a szegénység szociológiájához. Kolozsvári Egyetemi Kiadó, Kolozsvár
- 11.) Szoboszlai K. (2015): Lakásjellemzők a Nyíregyházi járásban és a megyeszékhelyen. (Jelen kötetben)

INTERNET:

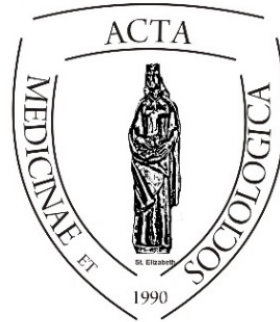
EU-SILC, 2014, <http://ec.europa.eu/eurostat/web/income-and-living-conditions/data/database>
Látogatás: 2015.09.14.

* EU-SILC, 2014, <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>
Látogatás: 2015.09.14.

** EU-SILC, 2014, <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do>
Látogatás: 2015.09.14.

UNIVERSITY
OF DEBRECEN

FACULTY OF
HEALTH
NYÍREGYHÁZA

ACTA
MEDSOC
VOLUME 6.
2015

A szubjektív egészségi állapot tényezői és azok változása Nyíregyházán és vonzáskörzetében

Hüse Lajos

Debreceni Egyetem Egészségügyi Kar, Nyíregyháza

Abstract: Changes in Nyiregyhaza and the Surrounding Area and Subjective Health Status. The study conducted in 2015 by the University of Debrecen Faculty of Health and the Social Department of the Nyíregyháza Mayor's Office, based on the 4th cooperative „quality of life” research, provides an overview of the objective health status, health behavior and those factors affecting the subjective health of the inhabitants. The research provides the most recent panel survey data and compares these results with earlier findings. The current wave was expanded to include the inhabitants living in villages of the rural region around Nyíregyháza which allowed for comparison of the health status of city and county inhabitants.

Those factors affecting the subjective health status and self perceived health of the inhabitants were the same as panel results from previous years. While the differences did not reach significance, overall those sampled in 2015 reported feeling healthier than was found in previous waves. The data shows that subjective health status is influenced by the respondents' sex, age, highest level of education, marital status, if they suffer from persistent or recurrent diseases, and if they have friends or not. There was a relationship between the respondents' happiness and presupposed health. The second half of the study is restricted to the presentation of the data on the population's health and health behavior.

The primary finding is that the rural population's burden of disease appears to be higher than that of the city dwellers while their access to the health care system and services is much more restricted.

Keywords: subjective health status, background effects, longitudinal comparison, health behavior

Az utóbbi évtizedekben az egészségtudomány messze meghaladta azt a felfogást, hogy az egészség lényegében a „nem-betegség”, azaz pusztán a betegség hiánya. Az egészség mára sokdimenziós fogalom lett, amely a bio-medikális meghatározásokon túl felöleli az életminőség, sőt, a társadalmi beilleszkedés elemeit is. A WHO definíciója szerint „*az egészség a teljes testi, lelki és szociális jólét állapota, és nem csupán a betegség vagy fogyatékoság hiánya*”. Az „egészség” mérésének célja is bővült – a társadalmat alkotó egyének egészségi állapotának feltárása továbbra is elsődleges az egyéni kockázatkezelés támogatása, a szolgáltatás-tervezés, az egészség-politika, vagy a költségvetés sarokszámainak meghatározása szempontjából, de mindinkább tért nyer az a személet, hogy *az egészségi állapot mutatóival valójában a társadalmi előrehaladást vagy hanyatlást* (progresszió, illetve regresszió) *mérjék*, szemléltessék. A Debreceni Egyetem Egészségügyi Kara és Nyíregyháza MJV Polgármesteri Hivatal Szociális Osztálya együttműködésében 2008-tól rendszeresen megvalósuló, városi szintű kutatások eredményei is beilleszthetők ebbe a multi-dimenzionális keret- és célrendszerbe – noha a 2008, 2010, 2012 és végül 2015-ben lezajlott vizsgálatok csak kisebb részben irányulnak az egészségi állapot feltárására³³ (Fábián, Kiss, Patyán és Huszti, 2012; Huszti, Patyán, Fábián 2014). Jelen tanulmány a 2015-ös, 4. hullám adataira támaszkodva mutatja be a nyíregyházi lakosság szubjektív egészségi állapotát befolyásoló tényezőket, ugyanezen adatbázis alapján összeveti a városiak és a vonzáskörzetben élők (egészen pontosan a Nyíregyházi járás lakossága) egészségérzetét, valamint ahol lehetséges, bemutatja a szubjektív egészségi állapot idősoros változásait a korábbi hullámok tükrében.

A sokdimenziós egészségfelfogás és a társadalom viszonya

Számos empirikus vizsgálat bizonyítja, hogy az egyén egészségét és jóllétét erősen befolyásolja az iskolai végzettség, a foglalkoztatottság, a jövedelem, a státusz, a lakásviszonyok, a tápláló ételekhez való hozzáférés, a megfelelő és hatékony egészségügyi alapellátáshoz való hozzáférés, a genetikai örökség, a korai élet-tapasztalatok, s természetesen a kulturális és vallási elemek által befolyásolt, életmódbeli tényezők, valamint az egyéni viselkedés (egészségmagatartás, rizikómagatartás). A testi-lelki egészség komplex, ún. *szivárvány-modellje* (Dahlgren és Whitehead, 1991) ezen empiriák összegzésekképpen fogalmazódott meg. Az

³³ Ez a vizsgálat a TÁRKI felmérésekhez hasonló módszertannal dolgozva kutatja többek között az emberi élet minőségi vonatkozásait.

Egészségügyi Világszervezet (WHO) olyan nagyszabású programokat koordinál, amelyek a szivárvány-modell egyes szintek egymásra hatásának mechanizmusait tárják fel, a hatékony beavatkozás jó gyakorlatait keresik, illetőleg támpontokat adnak az egészségpolitikában illetékes döntéshozóknak, vagy az egészségpolitikát befolyásolni képes társadalmi mozgalmaknak.

1. ábra. Dahlgren és Whitehead (1991) szivárványmodellje

Ez a modell világosan rámutat a legszélesebb társadalmi közegtől az egyén felé haladó befolyásra – a szivárvány minden szférája hatást gyakorol a belsőbb szférákra. Kívülről befelé haladva: a társadalmi feltételek keretében az egyének tömegével rekesztődhetnek ki a lehetőségek felhasználóinak köréből, amennyiben az inklúziós erőfeszítések nem kompenzálják a kirekesztődést. Az elszabaduló egyenlőtlenség és kirekesztődés elsősorban a hátrányos helyzetűek élet- és munkakörülményeiben manifesztálódik, majd a közösségi hatások terén gerjednek tovább, meghatározva az egyének életvitelét, amely a kor, a nem és az öröklött tényezők hatásaival kombinálódva termelik ki az adott mennyiségű egyénre – mint társadalmi rétegre – jellemző egészségi állapotot, életesélyeket (Dahlgren és Whitehead, 1991).

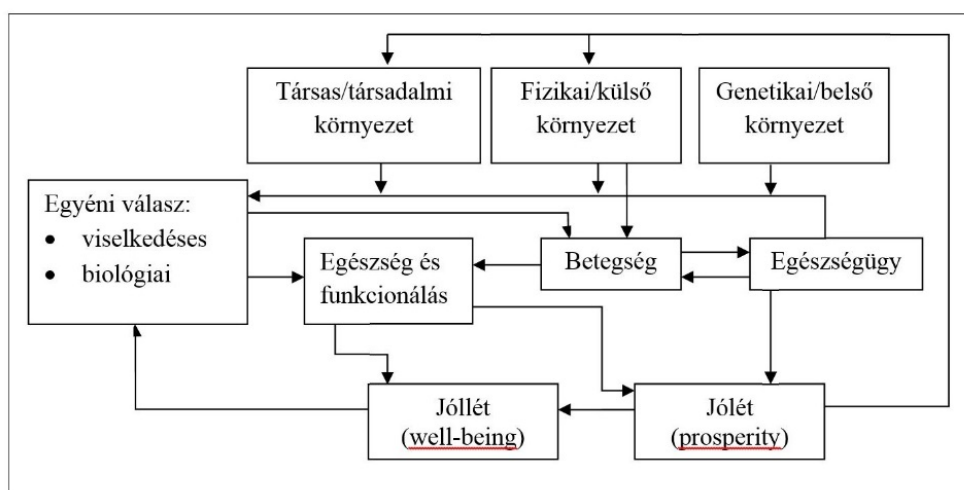
A Marmot-jelentés, amely az egészség-egyenlőtlenségek (health inequities) elleni küzdelem és a WHO egészségpolitikájának sarokpontjává vált, megállapítja, hogy az egészségi állapotbeli egyenlőtlenségek csökkentése elsősorban méltányosság és társadalmi igazságosság kérdése. Az a nagyszámú ember, aki *minden évben idő előtt meghal Angliában az egészségi egyenlőtlenségek következtében, összesen mintegy 1,3-2,5 millió évvel hosszabb ideig élhetne.* A jelentés rámutat, hogy az egészségi mutatókban társadalmi gradiens figyelhető meg – minél alacsonyabb egy ember társadalmi pozíciója, annál rosszabb az egészségi

állapota. Ugyanakkor figyelmeztet, hogy ha a beavatkozás kizárólag a leghátrányosabb helyzetűekre fókuszál, az nem fogja hatékonyan csökkenteni az egészségi egyenlőtlenségeket. Ehhez univerzális intézkedésekre van szükség, amelyek léptékének és intenzitásának arányosnak kell lennie a hátrányos helyzet mértékével (Marmot és mtsai, 2010).

Az egyenlőtlenség egyszerre egyéni (kirekesztődés) és társadalmi (kirekesztés) kategória. Az egyének szociális helyzetét láthatjuk úgy is, mint ami túlnyomórészt magán az egyénen múlik (szorgalmán, akaratán, szabad döntésén), és ezzel a felelősség legjavát is erre a szintre szignáljuk, elhanyagolva a társadalmi felelősség elvét egy olyan szociálpolitikát támogatva, amely a lehető legkevesebbet nyújtja a rászorulóknak. Amennyiben viszont a társadalom felelősségét hangsúlyozzuk (társadalmi különbségek, mint determinánsok), levéve ezzel a felelősség terhét az egyénről, egy bőkezűen kompenzáló szociálpolitikát támogatva, azzal az egyén cselekvőkészségét gyengítjük, az ellátórendszerektől való függőségre szocializáljuk, gyengítve a saját életét szervező kompetenciáit (Pikó, 2003). Olyan felfogásra van tehát szükség, amely egyszerre veszi figyelembe az egyén és a társadalom felelősségét és lehetőségeit – és olyan szociálpolitikára, amely kompenzálja a társadalmi hátrányokat, egyúttal kellő mértékben aktivizálja az egyén törekvéseit, fejleszti kompetenciáit (empowerment, esélyerősítés).

Az egészség determinánsai közül nem mindegyik kínál jó lehetőségeket a beavatkozásra, mások viszont jól fejleszthetők. Az egyes determinánsokat megcélzó beavatkozások egymással összefüggő rendszert alkotnak. Számtalan modell hívja fel a figyelmet az egyes determinánsok közötti kapcsolatok fontosságára, illetőleg a cirkuláris viszonyokra, amelyek a rendszerbe kerülő hatásokat mind jobban felerősítik – erre épít Evans és Stoddard (2003) *mező-modellje*. Legyen az a társadalmi helyzetből, kirekesztettségből fakadó hátrány, vagy egy váratlan életesemény (tartósan beteg gyermek születése, baleset, stb.), illetve egy jól felépített és pontosan célzott egészségfejlesztő program, a hatása a rendszer számos elemében változást okoz.

2. ábra. Evans és Stoddard (2003) mező-modellje

A szubjektív egészségi állapot alkalmazhatósága

Az egészségi állapot jellemzésére többféle mutatószámot is alkalmazunk. Léteznek módszertanilag jól megalapozott, ún. kemény mutatók, mint például az egyes életkorokban (kiemelten a születéskor, illetve a 65 éves korban) várható élettartam, a halálozási ráták meghatározott halálokokként, az elkerülhető halálozások alakulása vagy a morbiditási adatok. Az objektívnek tekinthető indikátorok mellett léteznek speciális, szubjektív elemeket tartalmazó mérőszámok is, mint amilyen a szubjektív egészségi állapot (avagy vélt egészség mutató, /self/ perceived health), melynek mérésére a WHO ajánlása szerinti ötfokozatú skálát alkalmazzuk (Tokaji, Faragó és Boros, 2011).

A szubjektív egészségi állapot mutatója az egyének önértékelésén alapul és nem feltétlenül függ össze szorosan az orvosi diagnózissal. Az egészség megítélésében kiemelt szerepet játszik az egyén társadalmi, gazdasági helyzete és kulturális gyökerei. A szubjektív egészségi állapot meghatározása a nemzetközi gyakorlatban elfogadott és rendszeresen alkalmazott eszköze a lakossági egészségfelméréseknek (Pikó, 2006). Természetesen nem elhanyagolható a szubjektív megközelítés kritikája; a betegek hamis képet alkothatnak állapotukról (Johnston, Propper és Shields, 2007), sokkal inkább támaszkodnak a referencia-csoportjaikról alkotott képre, mint önmaguk állapotának, érzeteinek megfigyelésére (Kaplan és Baron-Epel, 2003), illetve a nemzeti és etnikai különbségekben fakadó kulturális preferenciák (és viselkedések) eltérése miatt torzító hatást eredményezhet alkalmazása az összehasonlító vizsgálatokban (Tokaji, Faragó és Boros, 2011). Ugyanakkor vegyük figyelembe, hogy a bio-medikális modell sem kritika nélkül való. Könczei György és Hernádi Ilona megállapítása nem csupán a fogyatékoság bio-medikális modelljének visszáságára mutat rá, de ugyanilyen érvénnyel bír az egészség-modellek terén is. „A medikális modellt alkotó narratívák azzal, hogy a szabályozásra, a normalizálásra helyezik a hangsúlyt, illetve azzal, hogy azt sugallják, uralni, kontrollálni tudjuk a testünket – így csak az orvosokon, a technológián és rajtunk múlik, hogy megelőzzük, adott esetben legyőzzük például a fogyatékoságot –, hamis és korlátolt elvárásokat támasztanak nemcsak a fogyatékosággal élő emberekkel szemben, hanem azoknak az életével szemben is, akik önmagukat nem tartják fogyatékosnak” (Könczei és Hernádi, 2011:6).

Szubjektivitása ellenére a szubjektív egészségi állapot mutatója számos esetben előnyösebb, mint a bio-medikális megközelítések; prediktív funkciói erősebbek, mint a műszeres méréseké (Tahin, Jeges és Lampek, 2000), az egészségi állapot kvalitatív módszerekkel megfogalmazható elemei is feltárulnak (Ware, 1986).

Egy nemzetközi kutatássorozat, a SHARE adatbázisán³⁴ végzett elemzés megerősíti, hogy a szubjektív egészségi állapot mérése jól alkalmazható az egyes országok fejlettségének és a lakosság jóllétének kifejezésére (García-Muñoz, Neuman és Neuman, 2014). A közel hatvanezer fős, 50 éves és idősebb egyén adatait

³⁴ A SHARE (Survey of Health, Ageing and Retirement in Europe) az emberi öregedés legkülönfélébb jellemzőit vizsgálja több tudományág megközelítéséből. A felmérés eddig öt hullámban valósult meg, a hivatkozott tanulmány a negyedik adatgyűjtés eredményeire támaszkodik.

tartalmazó SHARE adatbázis elemzése alapján a szerzők megállapítják, hogy az objektív egészségi állapot nyilvánvaló hatásán túl a szubjektív egészségi állapot egy sor társadalmi-gazdasági változóval állt világos kapcsolatban. A legerősebb kapcsolat öt, ország-specifikus változóval állt fenn: az egy főre jutó GDP; az emberi fejlesztési index (Human Development Index, HDI)³⁵; a születéskor várható élettartam önmagában is; az egy főre eső egészségügyi kiadások mértéke; valamint a GDP oktatásra fordított aránya. Ezzel szemben a jövedelmi egyenlőtlenségek nem korreláltak szignifikánsan a szubjektív egészségi állapottal. Ahogy a szerzők fogalmaztak, az egészségérzet nem csupán attól függ, hogy „ki vagy te”, hanem attól is, hogy „melyik országban élsz”, hiszen az említett ország-specifikus változók zöme a köz- és szakpolitikák által direkt módon befolyásolt, sőt, irányított. Az eredmények lényegében arra utalnak, hogy a szubjektív egészségi állapotra mind az egyéni, mind az országos szintű beavatkozások, fejlesztések hatást gyakorolnak, ezek a hatások mindkét szinten felhalmozódnak, és erősítik egymást.

Az előnyöket és a hátrányokat egyaránt figyelembe véve megfogalmazhatjuk, hogy a szubjektív egészségi állapot mutatói talán kevésbé alkalmasak a gyógyító beavatkozások bizonyíték alapú (*evidence based*) megalapozására, ugyanakkor alkalmazásukkal erősödhet az orvos-beteg kapcsolat, a kvalitatív jellegű információk alkalmasak a morbiditás és mortalitás előrejelzésére, és jól beilleszthetőek az egészségről alkotott multi-dimenziós képbe. Továbbá egészen biztosan alkalmas a szubjektív egészségi állapot arra, hogy a társadalmi progressziót, illetve regressziót szemléltessék. A szubjektív egészségi állapot és az azt befolyásoló tényezők feltárása főképpen ez utóbbi aspektusában válik a nyíregyházi életminőségére irányuló panelkutatás lényegi részévé.

Az egészség szubjektív érzetének alakulása a nyíregyházi panelvizsgálatban

A szubjektív egészségi állapot mérésére a nyíregyházi panelkutatás a WHO ajánlása szerinti ötfokozatú skálát alkalmazza, amely a megkérdezettek vélelmezett egészségre irányul. A kérdés a panelkutatás eddigi összes hullámának részét képezte (Jóna és Erdei, 2012; Erdei, Fedor és Madácsi, 2014). Az aktuális, 4. hullám azonban számos olyan változást hozott a kutatási szériában, amelyekre az idősoros adatok elemzésekor, értelmezésekor tekintettel kell lenni. Ezen változások legfontosabbjai az 1) új panel-minta, a 2) minta kiterjesztése a járásra és az 3) új kérdések, kérdéscsoportok, amelyek az egészségérzet háttérváltozóiként (is) kezelhetőek (lásd Huszti, 2015a).

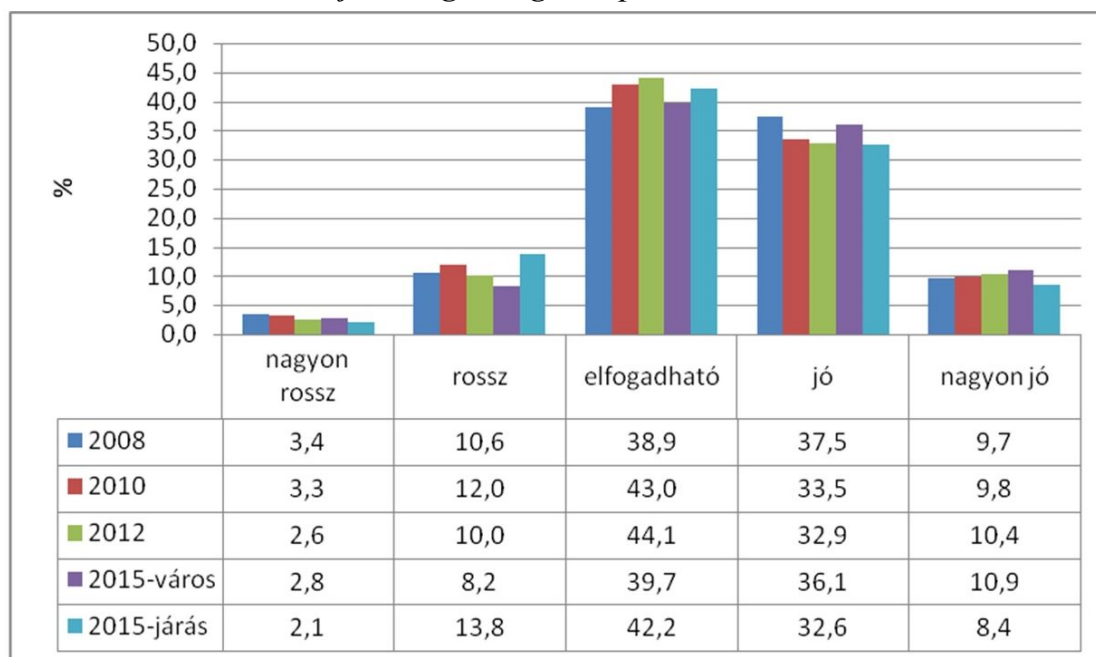
Az egészségérzet nyíregyházi trendjét vizsgálva (3. ábra) rögtön szembetűnik, hogy a város lakosságát reprezentáló mintában, a vizsgált időszakban egyenletesen nő azoknak az aránya, akik önmagukat nagyon jó egészségi állapotúnak definiálták, igaz, a minta egészéhez képest lényegében nem nő az arányuk, amely 10% körül mozog. Az önmagukat jó egészségi állapotúnak érzők aránya a korábbi hullámok

³⁵ Az M. ul Haq és A. Sen által 1990-ben kidolgozott komplex mutatószám demográfiai (születéskor várható élettartam), oktatási (a 15 éven felüliek írni-olvasni tudása; iskolázottsági arány) és gazdasági (vásárlóerő-paritás egy főre eső GDP-ben kifejezve) változókon alapul (Husz, 2001).

során csökkent, miközben nőtt azok aránya, akik elfogadhatónak becsülték az egészségüket – ehhez a tendenciához képest az új mintán megvalósuló 4. hullám városlakó válaszadói között megnőtt azok aránya, akik jónak, és csökkent azok aránya, akik elfogadhatónak érezték az egészségüket. A megkérdezettek nagyjából tizede minden hullámban rossznak minősítette az egészségét, az arányuk a 2010-es csúcs óta folyamatosan csökken. Nagyon rossznak a minta igen kis része érzekelte állapotát, és a fél százalékpontnyi csökkenésre sem szabad messzemenő megállapításokat tenni.

A 2015-ös hullám kiegészült egy járási mintával, melyről a vizsgált mutatót tekintve megállapíthatjuk, hogy a számottevő arányban megjelenő válaszok esetében („rossz”-tól a „nagyon jó”-ig) határozott különbség rajzolódik ki a nyíregyházi lakosság önértékeléséhez képest, miszerint a nem nyíregyházi lakosságot reprezentáló válaszadók nagyobb arányban érezték egészségüket rossznak és elfogadhatónak, s kisebb arányban jónak és nagyon jónak, mint a nyíregyháziak.

3. ábra. A szubjektív egészségi állapot alakulása, 2008-2015, %

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2008, 2010, 2012, 2015

A szubjektív egészségi állapotot befolyásoló tényezők

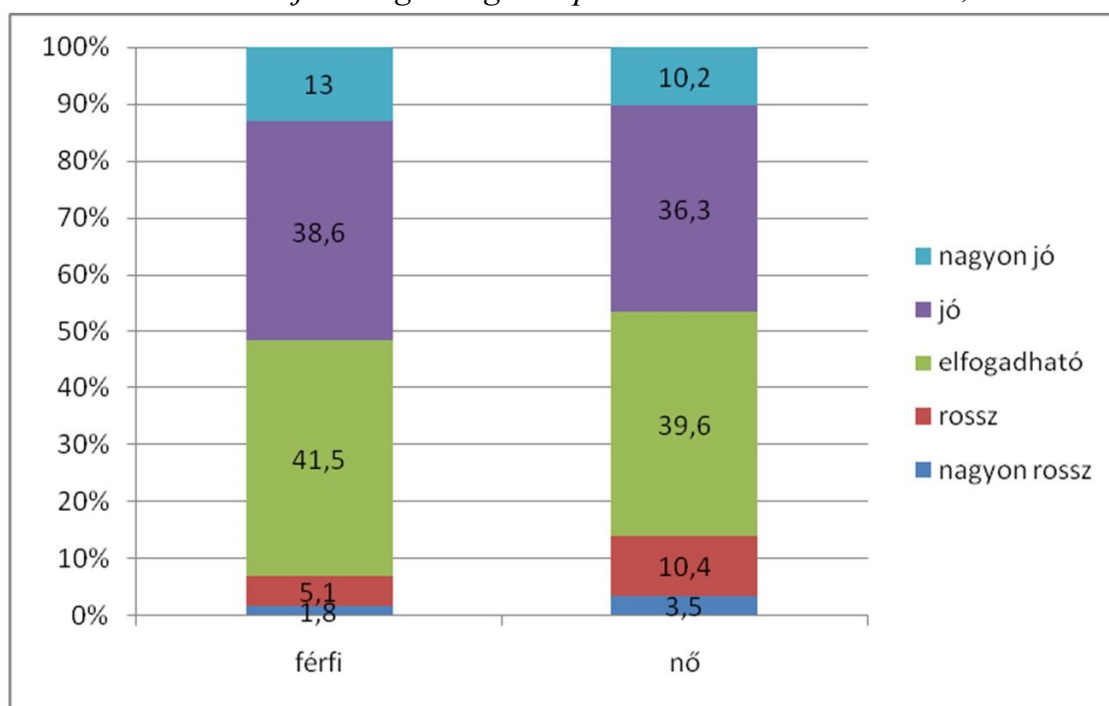
Az egészség önértékelését befolyásoló tényezők esetében vizsgálom azokat a háttérváltozókat, amelyeket a korábbi hullámokban vizsgáltak, valamint beemelek újabb háttérváltozókat is, köztük olyat, amely 2015-ben került be először a battériába. Tekintettel a tanulmány terjedelmi kereteire, a járási adatokra itt már külön nem térek ki. A 2008, 2010, 2012. évi hullámok összesített adatait Jóna és Erdei (2012) valamint Erdei, Fedor és Madácsi (2014) tanulmányaiból merítettem. Miután az említett tanulmányok a szubjektív egészségi állapot ötfokozatú változóját a szélsőértékek összevonásával háromfokozatúként mutatták be, az idősoros adatok összevetésekor jelen tanulmány is összevontan ábrázolja az aktuális dimenziókat,

míg a 2015-ös hullám adatainál megtartja az eredeti, WHO-ajánlásra alapuló ötfokozatú változót.

Az alapvetőnek tekinthető nem, kor, iskolai végzettség, családi állapot háttérváltozókon³⁶ túl fontos lett volna az etnikai háttérváltozói vizsgálata is, ez azonban a 2015-ös mintán nem számolható (721 magyar vs. 1 német, 1 román, 7 roma). Ugyancsak kizártuk a vizsgálat alól a jövedelmet, miután a válaszadók egyötöde adta meg az erre vonatkozó adatot.

A korábbi hullámok adatai arra utaltak, hogy a szubjektív egészségi állapotukat rossznak, illetve nagyon rossznak tartók körében a nők aránya magasabb a férfiakénál, míg a nemek aránya pont fordítva alakul a skála másik végén, a jó és nagyon jó egészségérzettel rendelkezők körében. A 2015-ös adatok beilleszkednek ebbe a képbe; határozottan kijelenthető, hogy a nők általában véve rosszabbnak, a férfiak pedig jobbnak érzékelik az egészségi állapotukat, illetve a nemek közötti eltérés szignifikáns 2015-ben (χ^2 $p=0,054$; $df=4$).

4. ábra. A szubjektív egészségi állapot alakulása nemek szerint, 2015

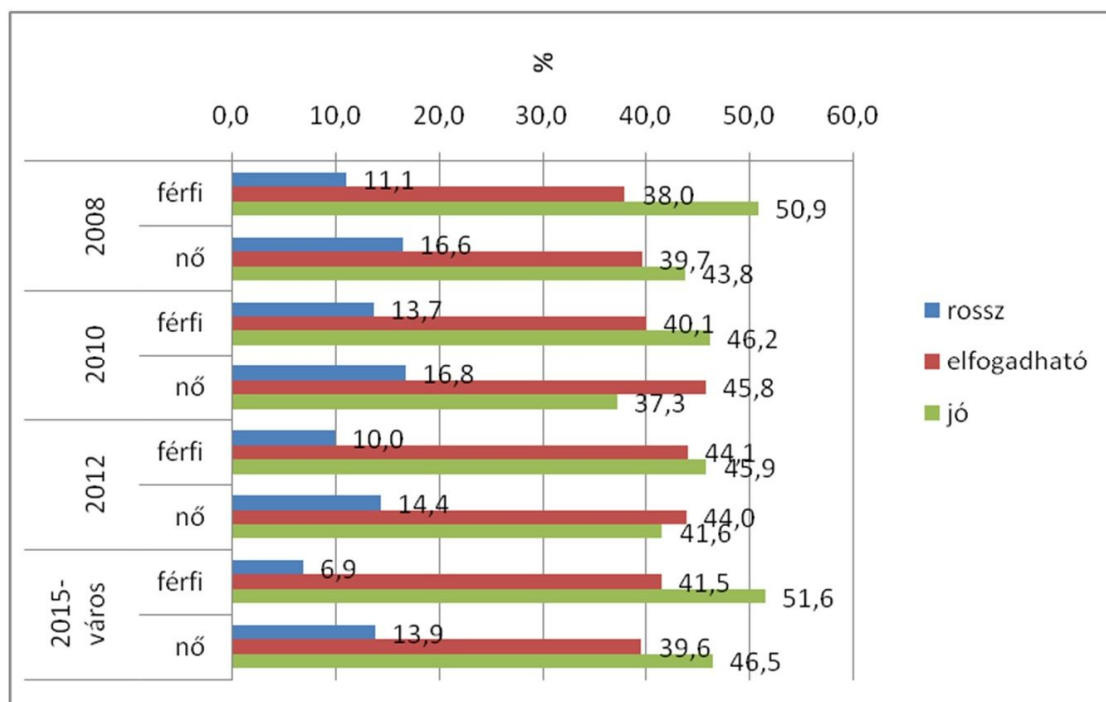
Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015

A nyíregyházi adatokat a 2009., illetve 2014. évi Európai lakossági egészségfelmérés (ELEF) hazai adataival összevetve megállapítható, hogy a nyíregyházi lakosság a hazai lakossághoz képest kevésbé jónak értékelte egészségi állapotát. A magyar adatok alapján 2009-ről 2014-re mindkét nem esetében nőtt (férfiaknál 59-ről 65%-ra, nőknél 50-ről 58%-ra) a saját egészségükről pozitívan, és csökkent (férfiaknál 12-ről 10% alá, nőknél 17-ről 12%-ra) a negatívan nyilatkozók

³⁶ A demográfiai változó megoszlásáról részletese képet ad Malakuczinné Póka Mária (2015) jelen kötetben szereplő tanulmánya.

aránya (Statisztikai Tükör, 2015). Az 5. ábrán látható, hogy Nyíregyházán mindkét nemben lényegesen alacsonyabb arányban találhatóak meg azok, akik jónak (nagyon jó + jó) ítélik meg az egészségüket – ugyanakkor az egészségüket rossznak ítéelő férfiak kevesebben, a nők csak valamivel többen vannak, mint az országos mintában.

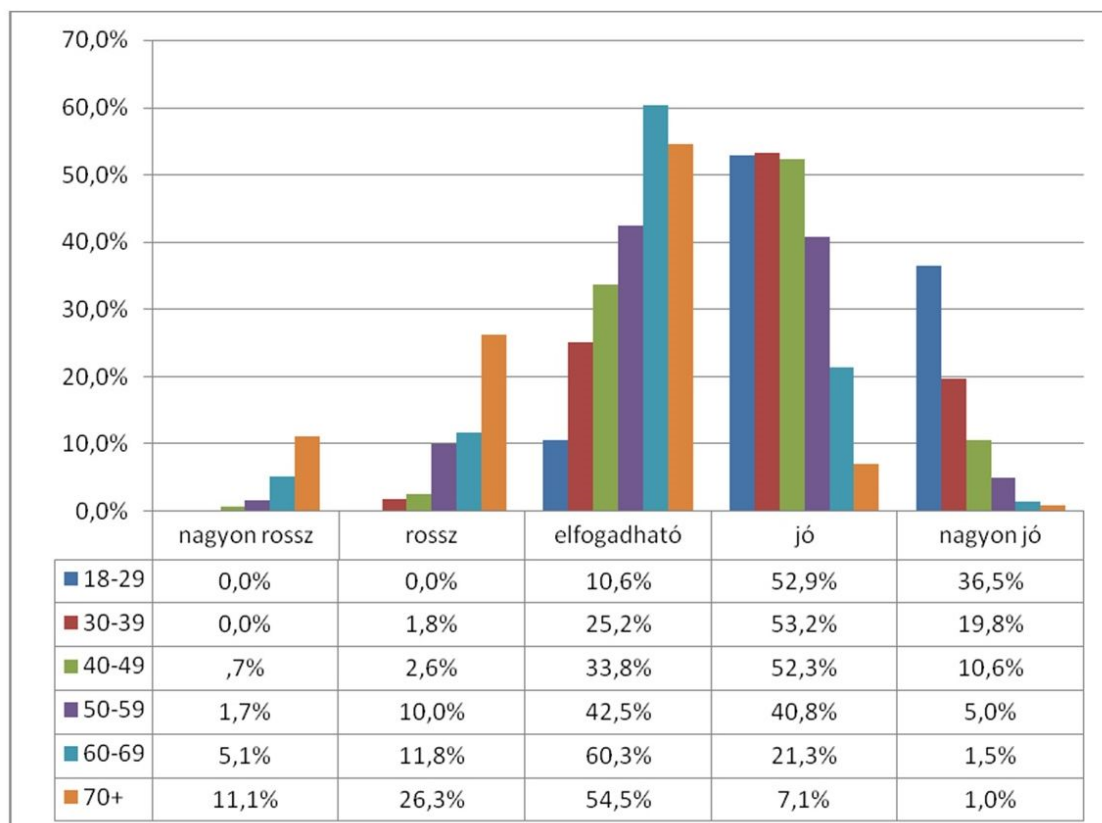
5. ábra. A szubjektív egészségi állapot alakulása nemek szerint, 2008-2015

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2008, 2010, 2012, 2015

A korábbi és jelenlegi mintákat korcsoport szerint vizsgálva ugyancsak megállapítható, hogy főbb vonalakban nem változott a nyíregyházi helyzetkép: a legfiatalabbak lényegesen jobbnak minősítik egészségüket, a legidősebbek lényegesen rosszabbnak, mint a többi korcsoport, illetve a szubjektív egészségi állapot a kor előrehaladtával egyre romlik (2015-ben χ^2 $p=0,000$; $df=20$).

6. ábra. A szubjektív egészségi állapot alakulása korcsoportok szerint, 2015

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015

1. táblázat. A szubjektív egészségi állapot alakulása korcsoportok szerint, 2008-2015 (%)

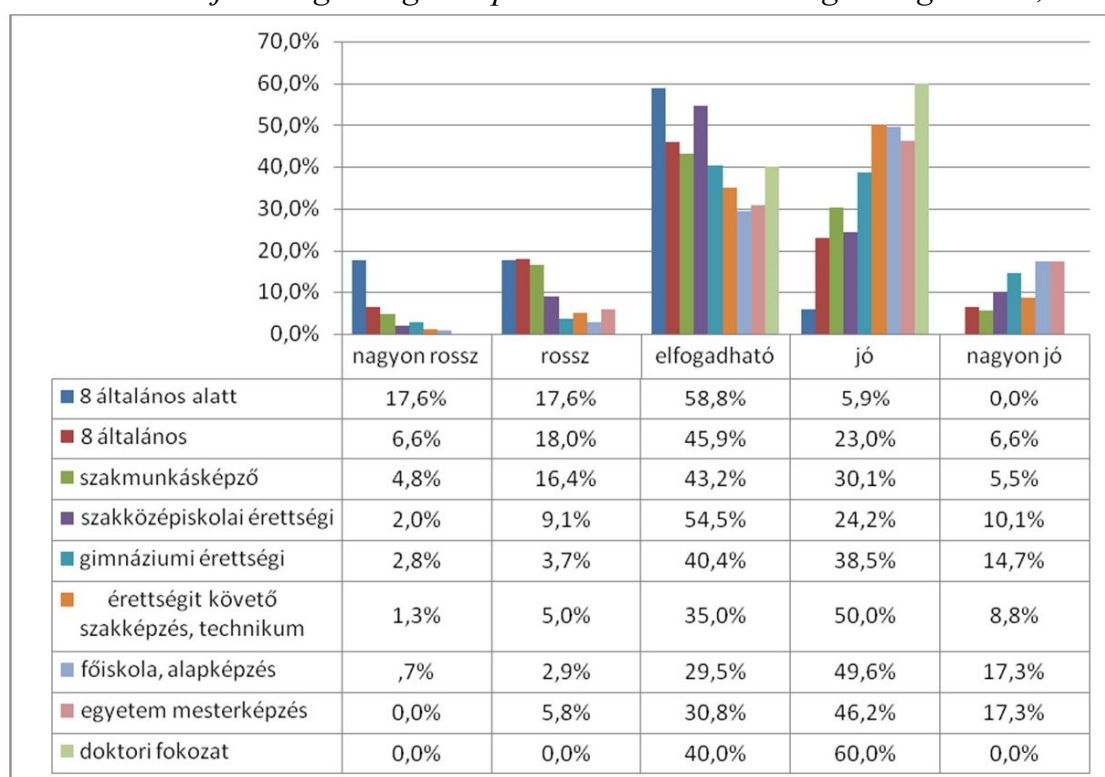
	2008			2010			2012			2015-város		
	rossz	elfogadható	jó	rossz	elfogadható	jó	rossz	elfogadható	jó	rossz	elfogadható	jó
18-29	1,1	15,6	83,3	3,1	16,5	79,3	0,8	12,4	86,8	0,0	10,6	89,4
30-39	3	22,5	74,5	3	27,6	69	2,4	26,6	71,0	1,8	25,2	73,0
40-49	7,6	38,2	54,1	5,3	40,5	54,1	4,1	42,1	53,8	3,3	33,8	62,9
50-59	23,8	46,6	29,6	16,8	58	24,7	16,3	51,4	32,3	11,7	42,5	45,8
60-69	14,6	65,7	19,8	29,2	60,9	9,9	23,9	62,4	13,7	16,9	60,3	22,8
70+	44,4	48,1	7,5	42,2	43,8	14	31,5	59,1	9,4	37,4	54,5	8,1

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2008, 2010, 2012, 2015

Az egyes hullámokban mért adatok hasonló trendet mutatnak az életkor függvényében, amelybe a 2015-ös városi adatok részben belesimulnak (1. táblázat). A korábbi mérések által kirajzolt trendből a 2015-ös vizsgálat 40-49 éves és 50-59 éves korcsoportjai lógnak ki. A 40-49 éves korcsoport tagjai közel 10 százalékponttal nagyobb mértékben vallották az egészségüket jónak (62,9%), mint a

korábbi évek ugyanezen korcsoportjának tagjai (esetükben 53,8-54,1 % közé esett a jó szubjektív egészségnek örvendő aránya). Az 50-59 évesek szintén jelentősebb arányban (13-21 százalékpont) érezték magukat jó egészségűnek a 2015-ös mintában (45,8%), mint a korábbi minták hasonló korú csoportja (24,7%-tól 32,3%-ig), továbbá alacsonyabb arányban (5-12 százalékpont) vallották magukat rossz egészségűnek (11,7%), mint a megelőző hullámok azonos korcsoportjában (16,3%-tól 23,8%-ig). Jelentősen kisebb a 60-69 évesek korcsoportjában azok aránya, akik rossznak vallották az egészségüket, mint a 2010 és 2012-es hullámok azonos korcsoportjában, ám itt a korábbi hullámok trendjét megtöri a 2008-as minta 60-69 évesek szubjektív egészségérzete is, amely esetében a rossz egészséget észlelők aránya még a 2015-ös hullám nyíregyházi almintájának azonos arányánál is kisebb.

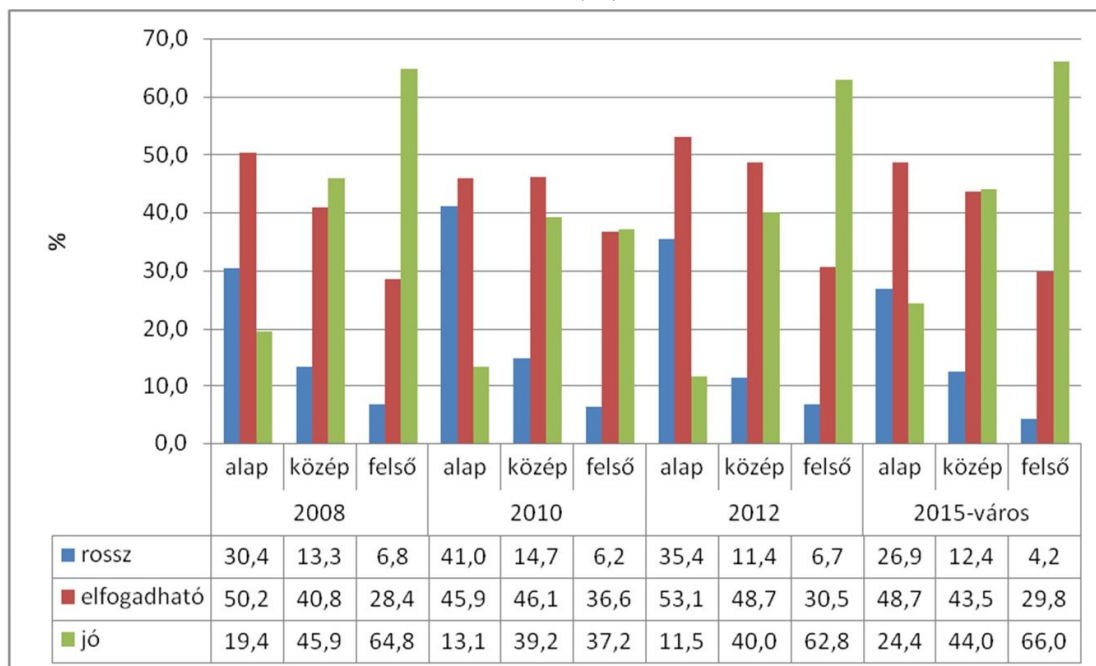
7. ábra. A szubjektív egészségi állapot alakulása iskolai végzettség szerint, 2015

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015

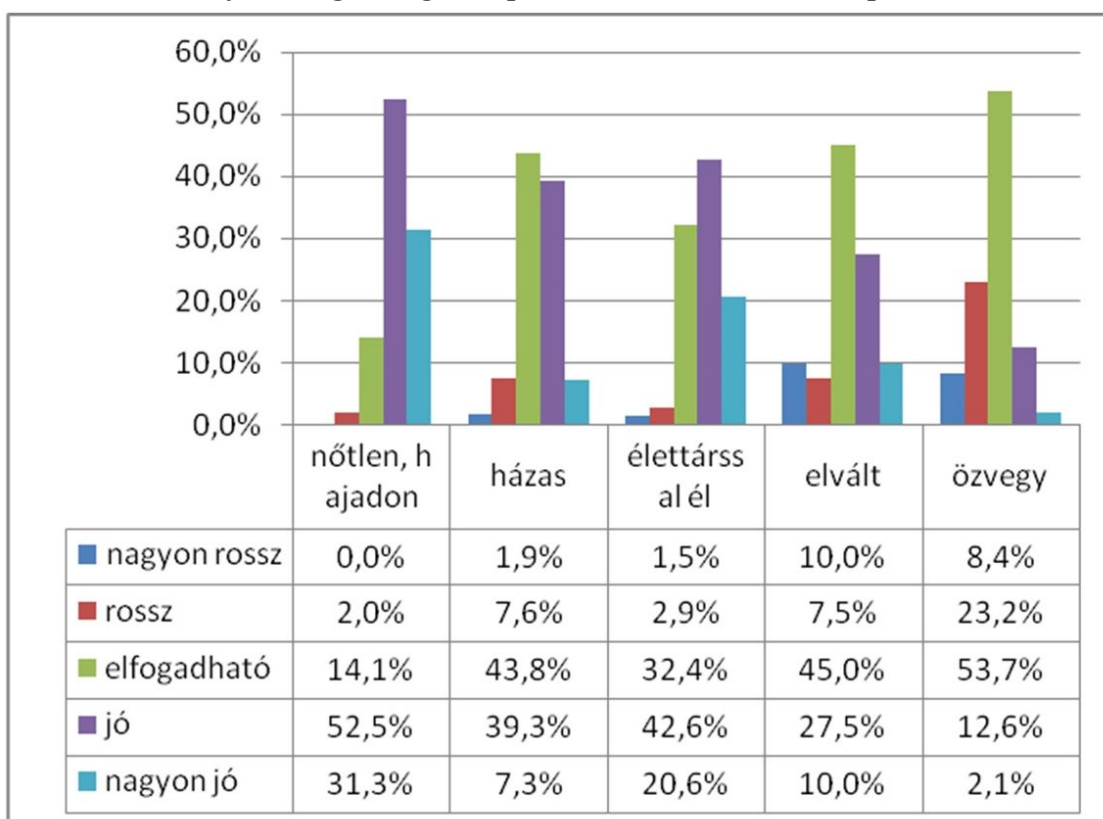
A 2015-ös városi adatok azt mutatják, hogy a szubjektív egészségi állapot alakulását erőteljesen befolyásolja a megkérdezettek legmagasabb iskolai végzettsége (Kh^2 $p=0,000$; $df=32$). A magasabb iskolai végzettségűek rendre ritkábban jellemezték nagyon rossznak, vagy rossznak, illetve nagyobb arányban érezték jónak és nagyon jónak az egészségüket, mint a náluk alacsonyabb végzettséggel rendelkezők (7. ábra). A trendtől leginkább az érettségi utáni képzésben (pl. technikum) végzettséget szerzettek különböznek el, miután nagyobb arányban érezték rossznak, és kisebb arányban jónak, illetve nagyon jónak az egészségüket, mint a hozzájuk „közeli” szintű végzettségűek.

8. ábra. A szubjektív egészségi állapot alakulása iskolai végzettség szerint, 2008-2015 (%)

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2008, 2010, 2012, 2015

9. ábra. A szubjektív egészségi állapot alakulása családi állapot szerint, 2015

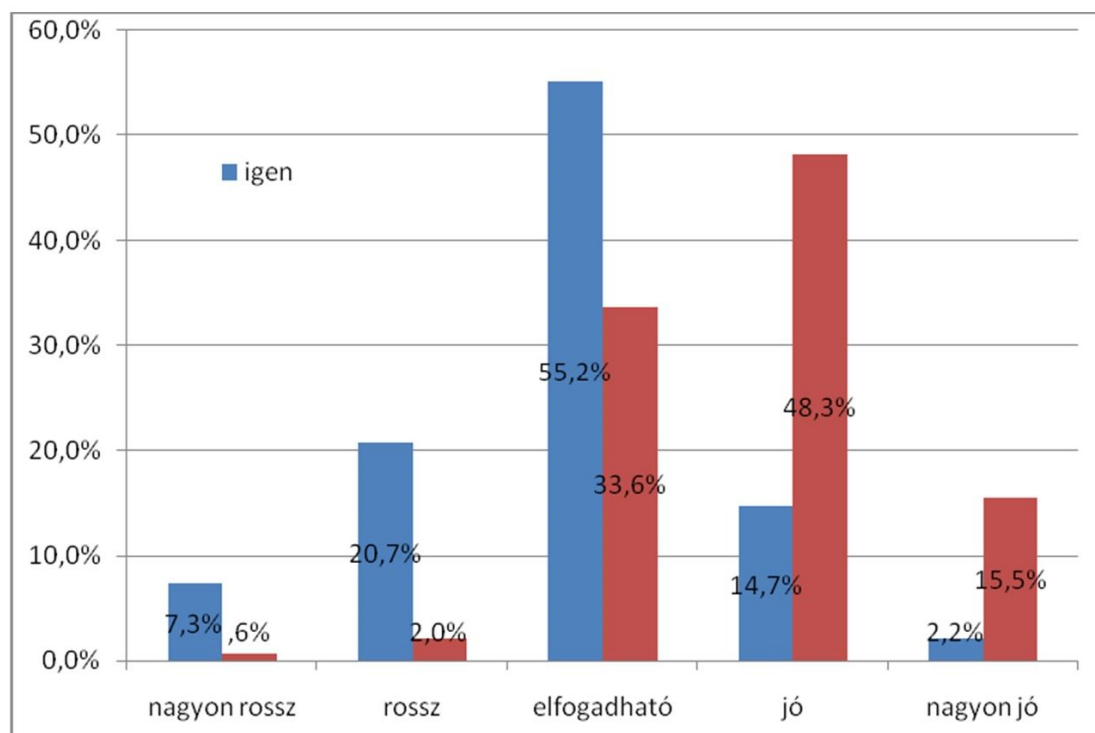

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015

A családi állapot függvényében is megfigyelhetőek bizonyos szabályszerűségek az észlelt egészségi állapotot illetően (Kh^2 $p=0,000$, $df=16$). Az elváltak és különösen az özvegyek nagyobb arányban érzékelik rossznak és nagyon rossznak az egészségüket, mint a többi csoport. A nőtlenek/hajadonok nagyobb arányban érzik jónak és nagyon jónak az egészségüket, mint a többi csoport (9. ábra). Ez a két jelenség azonban erősen korfüggő – a nőtlenek/hajadonok fiatalabbak, mint a populációs átlag, az özvegyek idősebbek –, így a kimutatott különbség csak részben a családi állapottól függ.

További jellemzőként megemlíthető, hogy a házások inkább elfogadhatónak tartják egészségüket, és kevésbé jónak, nagyon jónak, ezzel szemben az élettársi kapcsolatban élők inkább jónak, és kevésbé elfogadhatónak, illetve nagyon jónak élik meg egészségi állapotukat. A jelentős különbségnek lehet oka a családi állapot, azaz értelmezhetjük úgy, hogy az élettársi kapcsolat protektívabb az egészségi állapotot tekintve, mint a házasság, csak hogy itt is figyelembe kell vennünk az életkor erőteljes befolyásoló hatását. A mintánkban ugyanis az élettársi kapcsolatban élők 20,3%-a 18-29 éves, továbbá a 43,5%-a 30-39 éves, míg a házások esetén e két életkori csoport aránya csupán 2,6% és 15,4% – azaz az élettársi kapcsolatban élők lényegesen fiatalabb csoportot alkotnak, mint a házások.

10. ábra. A szubjektív egészségi állapot alakulása aszerint, hogy szenved-e visszatérő betegségekben a megkérdezett, 2015

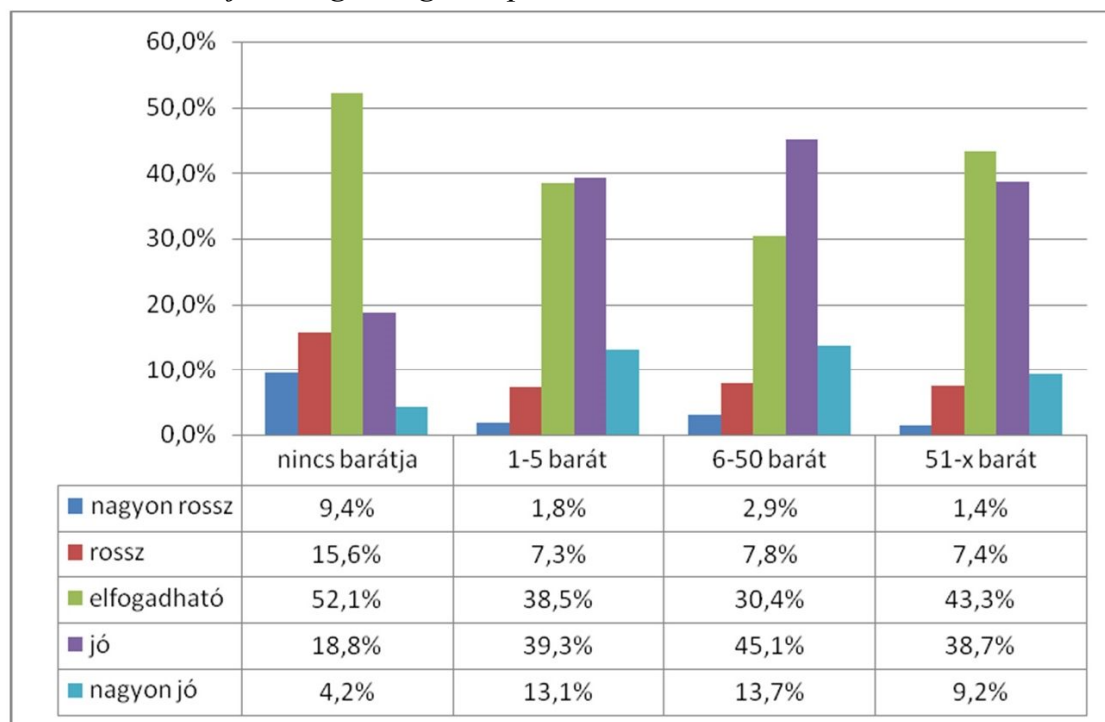
Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015

Bár a szakirodalomban kifejeződnek azok a vélemények is, amelyek szerint a szubjektív egészségi állapot nem jó indikátora az objektív, mérhető

egészségességnek (lásd a tanulmány elméleti háttérre fókuszáló részét), a 2015-ös hullám nyíregyházi mintájában megfigyelhető az erős kapcsolat az észlelt egészség és aközött, hogy van-e visszatérő betegsége a megkérdezetteknek ($K\chi^2$ $p=0,000$, $df=4$). A visszatérő betegségben szenvedők csoportja alapvetően elfogadhatónak észleli egészségét, ezen kívül inkább rossznak, mint jónak, míg azok, akik nem számoltak be visszatérő betegségekről, alapvetően jónak érzik egészségi állapotukat, jóval kevesebben elfogadhatónak, illetve jónak (10. ábra).

A barátok számát tekintve a legszembevetőbb törésjellemző, hogy van-e barátja a megkérdezettnek (11. ábra). A baráttal egyáltalán nem rendelkezők az egészségüket inkább elfogadhatónak ítélték meg (52,1%), negyedük (nagyon) rossznak, 22,9%-uk (nagyon) jónak. A baráttal rendelkezők ennél lényegesen pozitívabban ítélték meg az egészségüket. Legpozitívabban azok minősítették az egészségi állapotukat, akik 6-50 baráttal rendelkeznek³⁷.

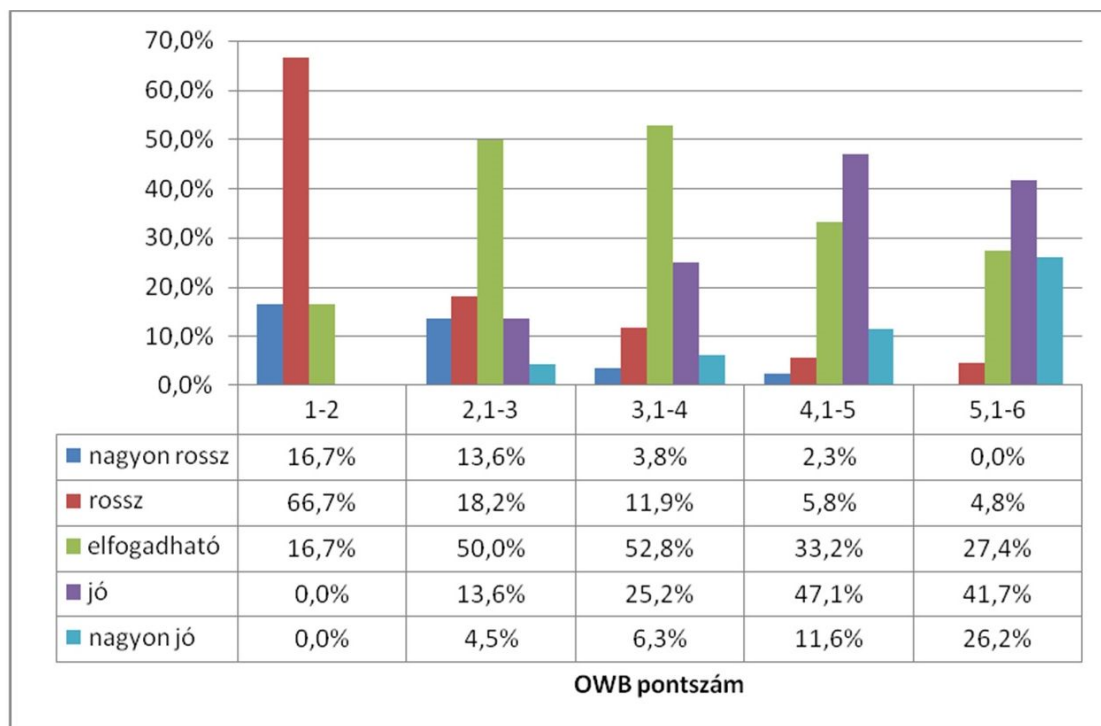
11. ábra. A szubjektív egészségi állapot alakulása a barátok száma szerint, 2015

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015

³⁷ A minta társas kapcsolatainak elemzését, a barátságok alakulását a kötetben Huszti Éva (2015b) mutatja be.

12. ábra. A szubjektív egészségi állapot alakulása az Oxfordi Boldogságmérő Kérdőíven (OWB) elért pontszám szerint, 2015

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015

A nyíregyházi életminőség-kutatás 4. hullámának új elemeként bekerült az Oxfordi Boldogságmérő Kérdőív (OWB), mely 29 kérdés mentén, hatfokú skálán méri fel a megkérdezett lelkiállapotát, melyet 1 és 6 közé eső értékkel jellemez (Szigeti, Fábian és Takács, 2015). Minél nagyobb az érték, annál boldogabbnak mérte a válaszadót a teszt. A vizsgálat eredményei szoros összefüggést mutatnak az OWB-n elért pontszám és a szubjektív boldogság között; minél jobb pontszámú csoportot vizsgálunk, annál inkább javul a vélelmezett egészség (12. ábra). Így például az OWB-n 2 pontot, vagy az alatti értéket elérők csoportjában kiemelkedően magas azok aránya, akik rossznak ítélik az egészségüket (66,7%), a 2,1-3 és a 3,1-4 közötti boldogság-értéket elérők csoportjának zöme elfogadhatónak, míg a 4,1-5 és az 5,1-6 boldogság-értéket elérők csoportjának zöme jónak érzi az egészségi állapotát.

A lakosság egészségi állapota

A lakosság objektív egészségi állapotát a minta tagjainak önbeszámolóí alapján vizsgálhatjuk, azaz az eredmények értékelése során figyelembe kell venni, hogy az egyes betegségtípusok előfordulási gyakorisága a megkérdezettek tudásán, emlékezetén, illetve nyilatkozási hajlandóságán alapul. Az egészségi állapot 2015-ös hullámban mért adatait Nyíregyháza és a járási alminta összevetésével közöljük.

A városi, illetve járási lakosság közel azonos mértékben szenved állandó, vagy kisebb visszatérő betegségekben. A nyíregyháziak 32,1%-a, a járásiak 35,9%-a

számolt be arról, hogy ilyen betegséggel kénytelen együtt élni. Őket az alábbiakban „beteg”-ként említjük.

A betegek a kérdőív következő részében egy-három betegségüket megnevezve a betegség súlyosságát is jellemezhettk, méghozzá olyan módon, hogy megadhatták, a) szorulnak-e kórházi ápolásra a betegség miatt, b) ágyhoz kötöttek-e otthonukban, c) nem kötöttek ágyhoz, de a munkájukat nem tudják ellátni és d) csak valamilyen szinten korlátozza munkájukban őket a betegség.

2. táblázat. Betegségkövetkezmények Nyíregyházán és a járási lakosság körében, 2015 (%)

	elsőként említett betegség		másodikként említett betegség		harmadikként említett betegség	
	város	járás	város	járás	város	járás
nem tudja megítélni	12,6%	6,8%	12,9%	3,5%	19,0%	6,1%
kórházi ápolásra szorul	7,7%	7,1%	9,7%	3,5%	9,5%	4,9%
ágyhoz kötött otthonában	4,4%	1,4%	0,0%	4,1%	4,8%	1,2%
nem tudja munkáját ellátni	14,8%	23,1%	21,5%	25,7%	16,7%	22,0%
csak korlátozza munkájában	60,7%	61,6%	55,9%	63,2%	50,0%	65,9%

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015

A betegek legkisebb hányada számolt be arról, hogy betegsége miatt otthonában ágyhoz kötötnen kell élnie – összességében a nyíregyháziak körében ez az arány magasabb, mint a járási lakosság körében. Kórházi ellátásra a betegek kevesebb, mint egytizede szorul – a nyíregyháziakra ez a betegségkövetkezmény is jellemzőbb, mint a járásiakra. Az ágyhoz nem kötött munkaképtelenek az említés sorszámtól függően a betegek egyhatodát-egynegyedét teszik ki – ez a betegségkövetkezmény a járási lakosság körében gyakoribb. Természetesen a legenyhébb betegségkövetkezmény – a valamilyen szintű korlátozottság a munkában – a leggyakoribb, a betegek fele-kétharmada erről számolt be, és a járási lakosságra jellemzőbb, mint a nyíregyháziakra (2. táblázat).

3. táblázat. Az utóbbi 1 évben az adott betegséggel kezelték aránya (%)

	város	járás	ELEF 2014
Asztma (allergiás asztma is)	9,7	5,5	5
Krónikus hörghurut, bronchitisz, tüdőtagulás	6,7	3,2	4
Szívinfarktus, szívroham	2,0	1,2	2
Szívkoszorúér- (koronária-) megbetegedés, angina	4,2	4,0	n.a.

Magasvérnyomás-betegség (hipertónia)	36,7	33,1	31
Agyvérzés (szélütés, gutaütés, stroke, agyérögörcs)	2,0	1,1	n.a.
Reuma, ízületi gyulladás	21,8	17,1	n.a.
Ízületi kopás (arthrózis, osteoarthritis)	22,4	18,3	17
Derékfájás vagy egyéb krónikus hátgerincprobléma	33,9	19,9	21
Nyaki fájdalom vagy egyéb krónikus nyaki gerincprobléma	16,6	10,5	11
Cukorbetegség	10,2	9,9	8
Allergia, pl.: szénanátha, ekcéma, ételallergia vagy egyéb allergia (kivéve allergiás asztma)	18,5	9,1	12
Gyomor- vagy nyombélfekély	3,5	3,1	n.a.
Krónikus májbetegség (májcirrózis vagy májzsugor)	1,1	0,9	n.a.
Roszdindulatú daganat (leukémia és nyirokcsomódaganat/lymphoma is)	1,2	1,5	n.a.
Erős fejfájás, pl. migrén	22,7	9,4	n.a.
Inkontinencia, vizelettartási zavarok	3,7	2,3	n.a.
Krónikus depresszió	2,6	3,2	4
Krónikus szorongás	3,8	2,5	n.a.
Egyéb pszichés/mentális problémák	2,6	1,4	2
Magas koleszterinszint, zsíryanagcsere-zavar	12,4	7,1	11
Szabálytalan szívverés, szívritmuszavar, pitvarfibrilláció	8,5	6,5	10
Bármely egyéb szívbetegség	3,9	3,3	n.a.
Sérülés vagy baleset következtében szerzett maradandó fogyatékoság	1,5	1,2	n.a.
Csontritkulás	9,4	5,3	6

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015, Európai lakossági egészségfelmérés (ELEF) 2014

Érdekes tapasztalat, hogy míg arra a kérdésre, hogy tartós vagy visszatérő betegséggel együtt él-e, a járási lakosság nagyobb arányban válaszolt igennel, mint a nyíregyházi, az egészségi problémák részletes felsorolásakor összességében a nyíregyháziak gyakrabban számoltak be arról, hogy a megkérdezés előtt eltelt 12 hónapban kezelték valamilyen betegséggel (3. táblázat) – sőt, arányuk a legtöbb egészségprobléma esetében magasabb, mint az ELEF 2014 hazai lakosságra vonatkozó adatai esetében (Statisztikai Tükör, 2015).

Migrénes fejfájás, valamint allergia miatt több, kétszeres arányban kezelték városlakókat, mint járásiakat; a légzőszervi betegségek mindhárom kategóriájában a

nyíregyháziak csaknem kétszeres gyakorisággal álltak kezelés alatt, mint a járásiak; a vázrendszer kopása és egyéb csontrendszeri betegségek miatt is lényegesen nagyobb arányban kaptak ellátást a nyíregyházi betegek, mint a járásiak. A fentebb említett jelentős különbségeken túl sok más egészségi probléma esetén ugyancsak a nyíregyházi betegek számoltak be nagyobb arányban a megelőző egy évben zajlott orvosi kezelésről. Az adatokból nem derül ki, hogy ez a városiakok rosszabb egészségi állapotából fakad-e – melyre csupán akkor került fókusz, amikor részletesen kérdezték –, vagy a két almintába tartozó lakosságcsoporthoz eltérő eséllyel férnek hozzá az egészségügyi szolgáltatásokhoz? Magyarázatként akár még az is felmerülhet, hogy a járási, tehát falvakban élő lakosság kevésbé nyíltan vállalja rosszabb fizikai állapotát, talán mert nem akarnak panaszkodónak tűnni.

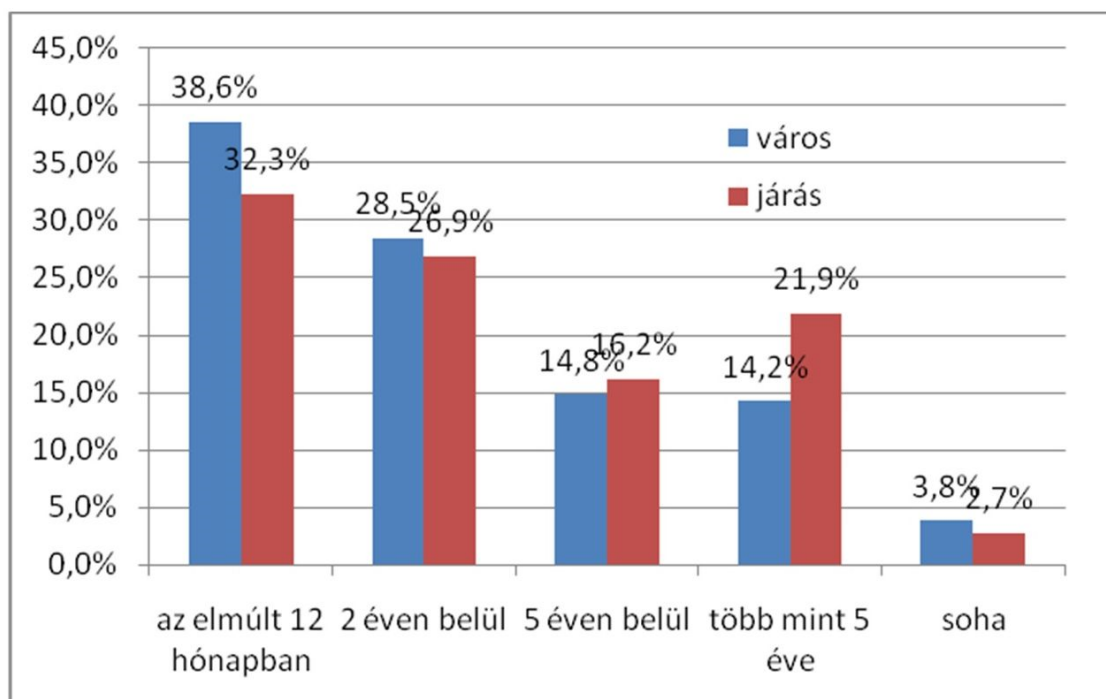
Betegségeik miatt a nyíregyházi lakosok 13,7%-a, a vidéki lakosok 14,7%-a töltött az elmúlt egy évben legalább egy éjszakát kórházban. A érintettek több mint fele ez idő alatt egyszer került kórházba (Nyíregyháza 53,4%; járás 57,6%), további jelentős részük kétszer került kórházba az év folyamán (Nyíregyháza 32,0%; járás 27,3%). A kórházba került városiakok fele összesen 1-4 éjszakát, a járási lakosság fele 1-6 éjszakát töltött kórházban. Ez utóbbi adatok ismét arra utalnak, hogy a járási lakosság egészségi állapota valamivel rosszabb, mint a nyíregyháziaké.

A lakosság egészségmagatartása

Noha az egészségmagatartás kérdése túlmutat a szubjektív egészségi állapot vizsgálatán, a korábbi hullámokról készült elemzések szerzői kitérnek erre a kérdésre is, így a jelen tanulmányban is bemutatjuk a lakosság egészségmagatartásának alakulását (Jóna és Erdei, 2012; Erdei, Fedor és Madácsi, 2014).

A kórházi ápolással kapcsolatos egészségmagatartás jellemzője lehet azok aránya, akik orvosi beutaló ellenére sem mentek el kórházban; ez mindkét almintában egyaránt 5,3%. A távolmaradás három legmeghatározóbb oka: nem volt rá ideje (Nyíregyháza 21,7%; járás 31,4% – a távolmaradók százalékában), nem volt rá pénze – vélhetően a paraszolvenciára való tekintettel – (Nyíregyháza 13,0%; járás 15,7%), félt a műtétől (Nyíregyháza 10,9%; járás 11,8%). Az egyéb okokból távolmaradók aránya volt a legmagasabb (43,5% illetve 35,3%), ám ez lehet gyűjtőválasz is, amely több okot rejt magában, illetve ismeretlen a tartalma, így elemzésre kevésbé alkalmas.

13. ábra. Legutolsó látogatás a fogorvosnál, 2015

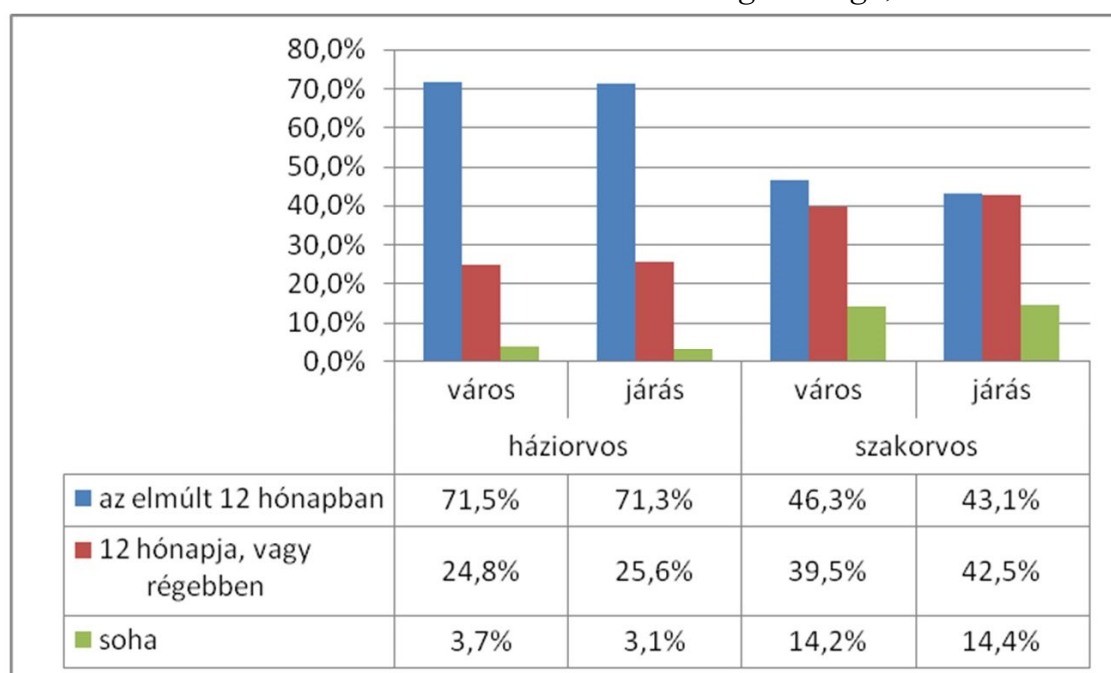
Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015

A saját egészségük érdekében (azaz nem családtagot kísérték vizsgálatra, kezelésre) a megkérdezettek legnagyobb csoportja egy éven belül kereste fel fogorvosát – ám ez a viszonylagos nagy csoport is a lakosság egészségmagatartásának hiányosságairól árulkodik, hiszen ez egyúttal azt is jelenti, hogy a városi lakosság 61,4%-a, a járási lakosság 67,7%-a egy éven belül nem járt fogorvosnál. Az *Országos lakossági egészségfelmérés (OLEF) 2003-as hullámának* adataiban is igen kedvezőtlen képet mutat a hazai lakosság egészségmagatartása a fogorvosi látogatásokat illetően. Az OLEF felmérést megelőző 12 hónapban nem kereste fel fogorvosát a lakosság háromötöde (61,4%), ezen belül a nők 57,7%-a, a férfiak 65,7%-a (Hajdu, 2005).

A megkérdezettek több mint fele úgy a városi, mint a járási almintában legalább két éven belül felkereste fogorvosát. Ezen időintervallumban a városi lakosság nagyobb része járt fogorvosnál, mint a járási lakosságé. A fogorvosnál sosem járók is a városi lakosság körében képeznek nagyobb arányt.

A háziorvosát a megkérdezettek túlnyomó többsége 12 hónapon belül meglátogatta (Nyíregyháza 71,5%; járás 71,3%). Az alminták negyede egy évnél régebben járt háziorvosánál (24,8%, illetve 25,6%). Elenyésző azok aránya, akik sosem jártak háziorvosnál (3,7%, illetve 3,1%). A szakorvosok látogatottsága mindkét almintában lényegesen alacsonyabb, ha csak az elmúlt egy évet nézzük, illetve magasabb azok aránya, akik egy évnél régebben mentek szakorvoshoz, ahogy azoké is, akik sosem jártak szakorvosnál. A szakorvos felkeresésének intenzitásában a két almintá nem különbözik egymástól lényegesen (14. ábra).

14. ábra. A házi orvos és a szakorvos látogatottsága, 2015

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015

Az OLEF 2003-as hullámának adatai szerint a hazai lakosság három életkori csoportja (18-34 év, 35-64 év, 65+ év) változó arányban, de az életkor növekedésével arányosan növekvő mértékben kereste fel házi orvosát a lekérdezést megelőző egy évben. A házi orvost látogatók az OLEF 2003 adatai alapján a férfiak legfiatalabb korcsoportjában 72,5%, a nők ugyanezen korcsoportjában 77,1% (Hajdu, 2005), és mindkettő meghaladja a Nyíregyháza Életminősége 2015-ös városi, illetve járási almintájának hasonlóan viselkedő egyéneinek arányát – igaz, a férfiak csak elenyésző mértékben.

A Nyíregyháza Életminősége 2015-ös hullámának válaszadóinak tizede számolt be arról, hogy volt olyan eset, amikor nem kereste fel a szakorvost, pedig kellett volna (Nyíregyháza 12,5%; járás 11,0%). Ezek egynegyede azért nem ment orvoshoz, mert nem volt ideje (Nyíregyháza 25,8%; járás 22,2%), illetve sokan várni akartak, hátha elmúlik magától a probléma (Nyíregyháza 14,0%; járás 20,2%) – ez utóbbi magatartás a járási lakosságra sokkal jellemzőbb, mint a városiakra. Ugyancsak a járási lakosságra jellemzőbb ok az, hogy nem tudták megfizetni (Nyíregyháza 8,6%; járás 13,1%), ezzel szemben a várólisták hosszára (és/vagy a beutalók hiányára) inkább a városiak hivatkoztak (Nyíregyháza 14,0%; járás 2,0%).

A 4. táblázat összesíti azok arányát, akik a különböző egészségügyi szolgáltatásokat a lekérdezést megelőző 12 hónapban legalább egyszer felkeresték. Látszik, hogy legnagyobb arányban a laborvizsgálatok (és röntgen) szerepel, amelyet kizárólag házi orvosi vagy szakorvosi beutalóval lehet igénybe venni. A nyíregyháziak között magas arányban találhatunk olyanokat, akik gyógyfürdőbe mentek, illetve nem orvosi végzettségű egészségügyi szakembert kerestek fel – a járási lakosság mindkét esetben alulreprezentált. Tulajdonképpen kizárólag a

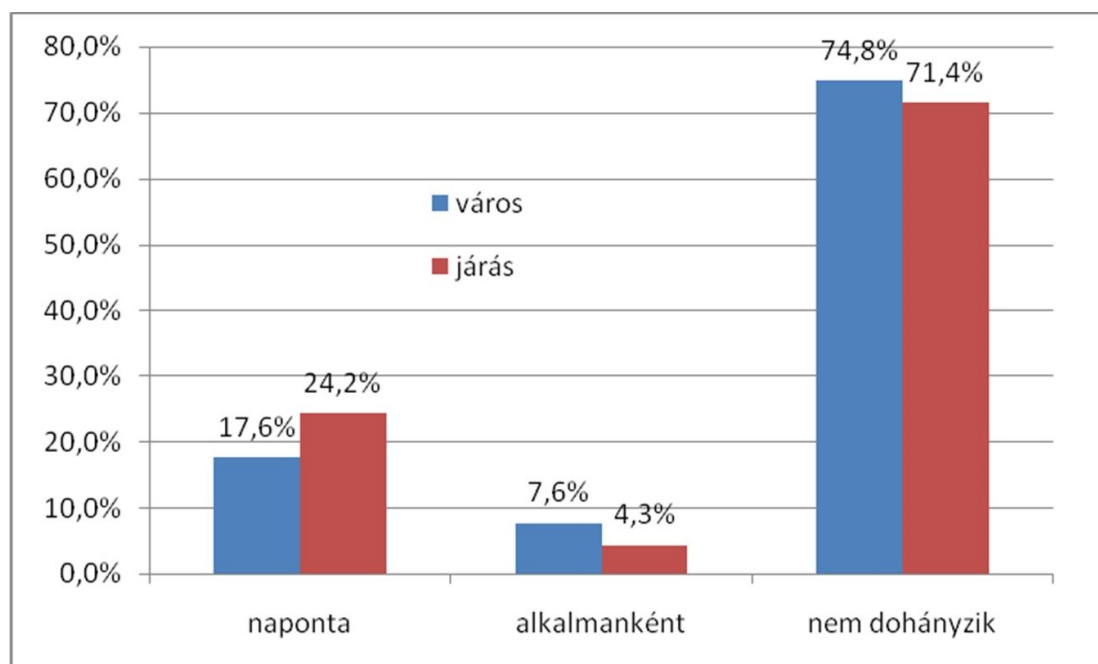
logopédus és a pszichológus/pszichoterapeuta esetében találunk a városinál magasabb igénybevételi arányt a járási lakosságnál – amely valószínűleg az egységes pedagógiai szakszolgálat munkájával és a helyi közoktatási intézmények (óvoda, iskola) felderítő tevékenységével hozható összefüggésbe.

4. táblázat. A lekérdezést megelőző egy évben felkeresett egészségügyi szolgáltatók, 2015

	Nyíregyháza (%)	járás (%)
labor, röntgen	52,3	51,0
fizioterapeuta, gyógytornász	9,9	8,4
ápoló, nővér (kivéve az otthoni ellátás)	4,6	4,4
védőnő (kivéve az otthoni ellátás)	3,3	1,7
táplálkozási szakember, dietetikus	4,1	2,0
logopédus	0,3	0,5
gyógymasszőr, csontkovács, manuálterapeuta	9,8	6,0
pszichológus vagy pszichoterapeuta	2,6	3,4
egyéb, nem orvosi végzettségű egészségügyi szakember (pl. optometrista, fogtechnikus, gyógytápláló-készítő)	10,8	4,4
homeopátiás szakember	1,6	1,1
akupunktúrás szakember	0,8	0,3
gyógynövényekkel foglalkozó szakember, fitoterapeuta	5,7	3,1
más alternatív orvoslással foglalkozó szakember	1,9	0,8
Termál-, gyógyvizes kezelés	21,7	8,5
Gyógyiszapkezelés	2,7	1,5
Gyógybarlangkezelés	2,3	0,4
Széndioxid-szárazfürdő-kezelés	1,1	0,1

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015

15. ábra. A dohányzók és nemdohányzók aránya, 2015

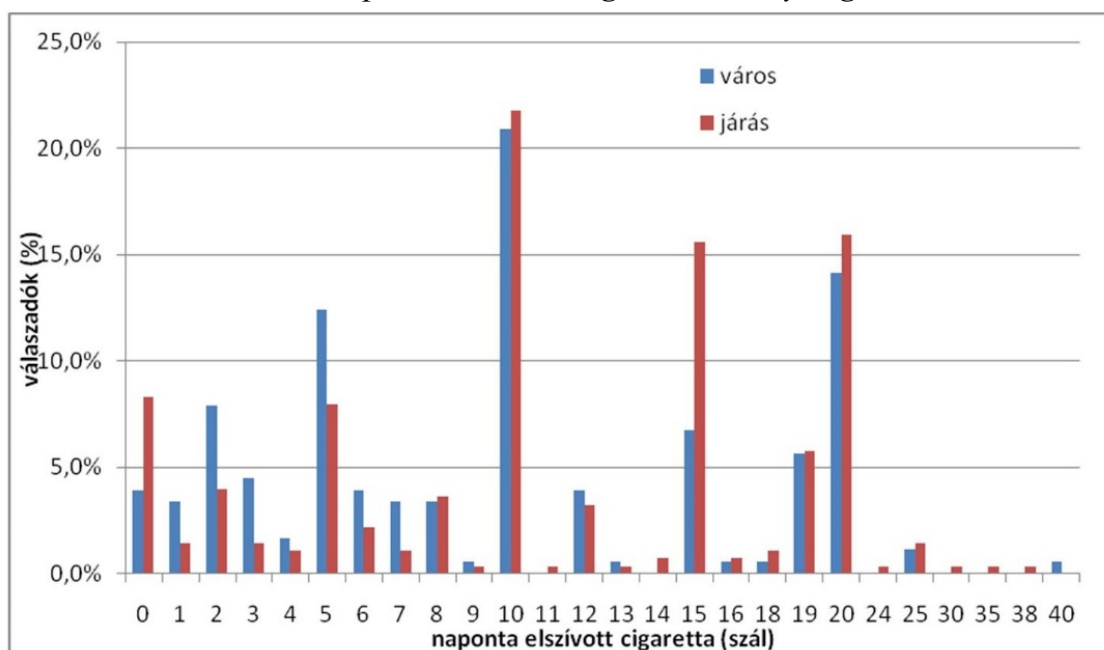

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015

Az egészségmagatartás – illetve rizikómagatartás – fontos jellemzője, hogy az egyén dohányzik-e, vagy sem, illetve ha igen, milyen intenzíven, sőt, lényegében a dohányzás az egyik legkiemelkedőbb veszélyforrásnak tekinthető. A 2015-ös életminőség-kutatás adatai arra utalnak, hogy a megkérdezettek közel háromnegyede nem dohányzik. A naponta dohányzók aránya a járási lakosság körében megközelíti az egynegyedét, és ők teszik ki a járási dohányzók zömét. A városi erős dohányosok – akik naponta dohányoznak – aránya nem éri el az almintá egyötödét, és hozzájuk képest az alkalmi dohányosok aránya számottevő (15. ábra). A dohányzók aránya valamivel alatta marad az országos arányoknak (ELEF, 2014), ahol a dohányzók aránya meghaladja a 29%-ot; a rendszeres dohányzók aránya 28%, míg az alkalmi dohányosoké közel 2% (Statisztikai Tükör, 2015).

A dohányzás napi intenzitását tekintve megállapítható, hogy az alacsonyabb intenzitás (napi 10 szálnál kevesebb) inkább a városlakókra jellemző, míg az ennél magasabb intenzitású dohányzás inkább a vidéki lakosságra jellemző (16. ábra). A kiemelkedő értékek (5, 10, 15 és 20 szál) a becslések szokásos jellemzőjeként jelennek meg.

16. ábra. A naponta elszívott cigaretta mennyisége, 2015

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015

Összegzés

A tanulmány a Debreceni Egyetem Egészségügyi Kara és Nyíregyháza MJV Polgármesteri Hivatal Szociális Osztálya együttműködésében megvalósuló életminőség-kutatás 2015-ös, 4. hullámának adataira támaszkodva mutatja be a nyíregyházi lakosság szubjektív egészségi állapotát befolyásoló tényezőket. Néhány további szempontból áttekinti a lakosság egészségi állapotát, illetve egészségmagatartását. A tanulmány célja elsősorban az adatközlés, illetve a panel-mintán megvalósuló korábbi hullámok eredményeivel való összevetés. Új elemként az aktuális hullám kiterjed a megyeszékhelyhez tartozó járás kistélepléseinek élő vizsgálatára is, így a tanulmány több helyen kitér a városi és vidéki lakosság egészség-helyzetének összehasonlítására is.

A szubjektív egészségi állapottal kapcsolatosan megállapítható, hogy az azt befolyásoló tényezők hasonlóképpen befolyásolják a lakosság egészségérzetét, mint a korábbi években. Az eltérések nem jelentősek, de az megállapítható, hogy a 2015-ös mintába került személyek összességében egészségesebbnek érzik magukat, mint a korábbi hullámok panel-mintáját alkotó személyek. Az adatok alapján elmondható, hogy a szubjektív egészségi állapotot befolyásolja a megkérdezettek neme, életkora, legmagasabb iskolai végzettsége, családi állapota, továbbá az, hogy szenved-e állandó vagy visszatérő betegségektől, van-e barátja vagy sem. Összefüggés mutatható ki a megkérdezettek boldogsága és vélelmezett egészsége között is.

A tanulmány második felében a lakosság egészségi állapotára és egészségmagatartására vonatkozó kérdések adatainak bemutatására szorítkoztam. Ennek főbb tanulsága, hogy a vidéki lakosság betegségterhei magasabbnak tűnnek, mint a városlakóké, miközben az egészségügyi ellátórendszerhez és szolgáltatásokhoz hozzáférésük szűkebb.

Felhasznált irodalom

1. Dahlgren G., Whitehead M. (1991): Policies and strategies to promote social equity in health. Institute of Futures Studies, Stockholm.
2. Erdei R. J-né, Fedor R. A., Madácsi E. B-né. (2014): A nyíregyházi lakosok szubjektív egészségi állapota és annak változásai. *Acta Medicinae et Sociologica* Vol. 5. No. 12-13: 189-206.
3. Evans R. G., Stoddart G. L. (2003) Consuming research, producing policy? *Am.J.Public Health* 93 (3): 371-379.
4. Fábrián G., Kiss J., Patyán L., Huszti É. [szerk.] (2012): Életminőség Nyíregyházán. DE-EK, Nyíregyháza.
5. García-Muñoz T., Neuman S., Neuman T. (2014): Subjective Health Status of the Older Population: Is it related to Country-Specific Economic Development Measures? *Working Papers of Bar-Ilan University*. <http://econ.biu.ac.il/files/economics/working-papers/2014-02.pdf> Utoljára letöltve: 2015. szeptember 12.
6. Hajdu Á. (2005): Egészségügyi ellátás igénybevétele. Országos Lakossági Egészségfelmérés 2003 – kutatási jelentés. Országos Epidemiológiai Központ, Budapest.
7. Husz I. (2001): Az emberi fejlődés indexe. *Szociológiai Szemle* 2001/2.: 72–83.
8. Huszti É. (2015a): Előszó. *Acta Medicinae et Sociologica* Vol. 6. No. 18-19: 5-10.
9. Huszti É. (2015b): Mondd meg kikkel töltöd az idődet, s megmondom ki vagy. A társas támogatást nyújtó személyes kapcsolati háló néhány jellemzője és működése a Nyíregyházi járásban. *Acta Medicinae et Sociologica* Vol. 6. No. 18-19: 121-144.
10. Huszti É., Patyán L., Fábrián G. szerk. (2014): Életminőség Nyíregyházán 2012. *Acta Medicinae et Sociologica* Vol. 5. No. 12-13. Debreceni Egyetem Egészségügyi Kar Nyíregyháza.
11. Johnston D. W., Propper C., Shields M. A. (2007): Comparing Subjective and Objective Measures of Health: Evidence from Hypertension for the Income/Health Gradient. Institute for the Study of Labor (IZA), Bonn.
12. Jóna Gy., Erdei R. J-né (2012): A szubjektív egészségi állapot meghatározó tényezői Nyíregyházán. In.: Fábrián G., Kiss J., Patyán L., Huszti É. [szerk.]: Életminőség Nyíregyházán. DE-EK, Nyíregyháza. 99-115.
13. Kaplan G., Baron-Epel O. (2003): What lies behind the subjective evaluation of health status? *Social Science & Medicine* 56(8): 1669-1676.
14. Könczei Gy., Hernádi I. (2011): A fogyatékoságtudomány fő fogalma és annak változásai. Hipotetikus kísérlet rekonstrukcióra. Kiadó nélkül, Budapest. http://j1.wplanet.hu/attachments/102_K%C3%B6nczei-Hern%C3%A1di_fogyatekossag_fogalom.pdf Utoljára letöltve: 2015. szeptember 12.

15. Malakucziné P. M. (2015): A Nyíregyházi járás települési szerkezete, demográfiai, háztartási jellemzői. *Acta Medicinae et Sociologica* Vol. 6. No. 18-19: 11-29.
16. Marmot M. et al. (2010): Fair Society, Healthy Lives – The Marmot Review. Strategic review of health inequalities in england post-2010. <http://www.instituteofhealthequity.org/projects/fair-society-healthy-lives-the-marmot-review> Utoljára letöltve: 2015. szeptember 12.
17. Pikó B. (2003): Kultúra, társadalom és lélektan. Akadémiai Kiadó, Budapest.
18. Pikó B. (2006): Orvosi szociológia. Medicina Kiadó, Budapest.
19. Statisztikai Tükör 2015/29 (2015): Európai lakossági egészségfelmérés, 2014. KSH.
20. Szigeti F., Fábián G., Takács P. (2015): Az érzelmi jóllét mérése a Nyíregyházi járás településein. *Acta Medicinae et Sociologica* Vol. 6. No. 18-19: 145-161.
21. Tahin T., Jeges S., Lampek K. (2000): Iskolai végzettség és egészségi állapot. *Demográfia* 1: 70-93.
22. Tokaji K.-né, Faragó M., Boros J. (2011): Objektíven szubjektív. *Statisztikai Szemle* 7-8: 786-790.
23. Ware J. E. (1986): The assessment of health status. In.: Aiken, L. H. – Mechanic, D. (eds.): Application of social science of clinical medicine and health policy. Rutgers University Press, New Jersey. 204-208

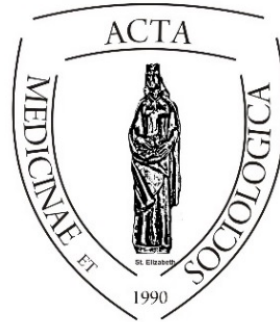
A szerző

Hüse Lajos Ph.D. szociológus, főiskolai docens.

Debreceni Egyetem Egészségügyi Kar, 4400 Nyíregyháza, Sóstói u. 2-4.

UNIVERSITY
OF DEBRECEN

FACULTY OF
HEALTH
NYÍREGYHÁZA

ACTA
MEDSOC
VOLUME 6.
2015

***Mondd meg, kikkel töltöd az idődet,
s megmondom, ki vagy.
A társas támogatást nyújtó személyes
kapcsolati háló néhány jellemzője és
működése a Nyíregyházi járásban***

Husztai Éva

Debreceni Egyetem Egészségügyi Kar, Nyíregyháza

Abstract. Some characteristics and functioning of the social support network on Nyíregyháza district. This present study deals with egocentric social network based on data from Nyíregyháza district. In 2015 we could examined more than 1,500 people's social support system. This paper firstly gives a brief outline of the theory of the contact and the social capitals and then writes about the wideness and composition of egocentric network in the examined district. We study whether there is an essential difference between people who live in Nyíregyháza and in the other, smaller towns. The paper submits examine about strong ties, like close kin and other relatives, friendships; moreover weak ties as neighbours and acquaintances. Dealing with weak ties, this study gives a picture about the contacts which come from belonging to clubs, civil or ecclesiastical organisations and analyses the frequencies of private gathering. Based on theory of Utaasi, the paper writes down the four types of micro society integration in Nyíregyháza district.

Keywords: egocentric social network, social support, strong ties, weak ties, friendship, solidarity, social integration

Bevezetés

A társas kapcsolatok, a társas támogatást nyújtó személyes kapcsolati háló jelentősége

A társas kapcsolatokról szólva elsőként két fogalmat fontos megemlíteni: a kapcsolati tőke és a társadalmi tőke kifejezéseket. A mai modern társadalmakban mindkét tőkeforma jelentős szerepet játszik az emberek mindennapjaiban.

A gazdasági tőke, kulturális tőke fogalmi mellett, Pierre Bourdieu nevéhez köthető a társadalmi tőke meghatározása és az is, hogy az említett tőkefajták átalakulhatnak, azaz például gazdasági tőkéből lehet kulturális vagy társadalmi tőkét, vagy például társadalmi tőkéből gazdasági tőkét „kovácsolni” (Bourdieu 1983).

A társadalmi tőke Bourdieu szerint olyan erőforrás, mely egy adott csoporthoz való tartozáson alapul: „...az egyén által birtokolt társadalmi tőke nagysága egyrészt azon kapcsolatok hálójának kiterjedtségétől függ, amelyeket ténylegesen mozgósítani tud, másrészt azon (gazdasági, kulturális vagy szimbolikus) tőke nagyságától, amelyet azok birtokolnak, akikkel kapcsolatban áll” (Bourdieu, 1983:168).

A kapcsolati tőke hiánya társadalmi elszigetelődést, izolációt, marginalizációt eredményezhet, csökkenti a társadalmi integráció esélyét (Bourdieu 1983, Granovetter 1982, Sík 2012, Dávid-Huszt-Lukács 2015).

A tanulmányban egy rövid elméleti áttekintés után azzal foglalkozunk, hogy a társas kapcsolatoknak, a személyes kapcsolathálózat kiterjedtségének, összetételének milyen mintázata van a Nyíregyházi járásban, van-e lényegi különbség a nagyvárosban és a kistelepüléseken élők személyes kapcsolathálója között.

Rövid elméleti áttekintés: társadalmi tőke, kapcsolati tőke

A bevezetőben említett társadalmi tőke jelentőségét ott érhetjük tetten, mikor nagyjából azonos gazdasági és kulturális tőkével rendelkező egyének egymástól lényegesen eltérő eredményeket érnek el attól függően, hogy mennyire képesek saját érdekükben mobilizálni egy csoport rendelkezésre álló tőkéjét (Dávid-Huszt-Lukács 2015).

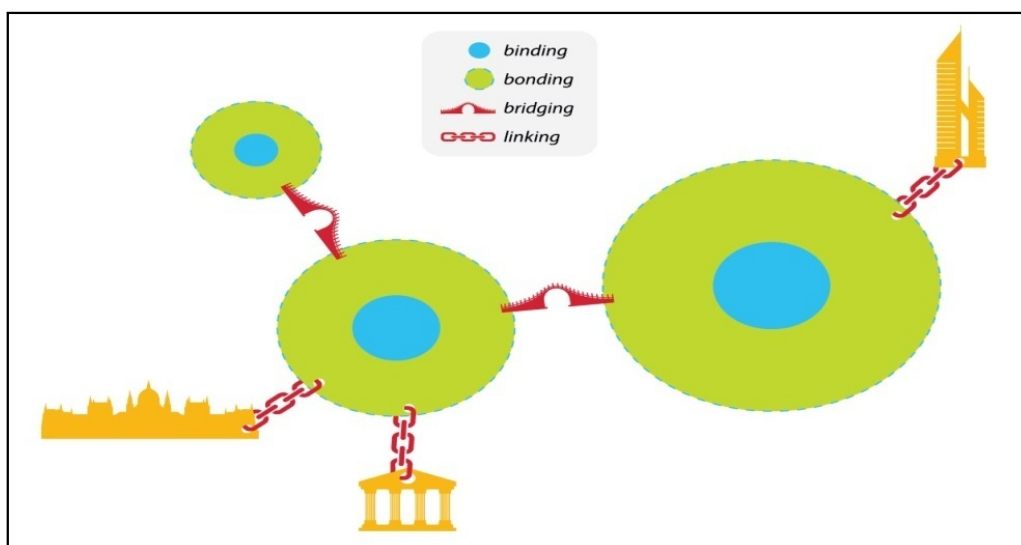
A kapcsolati tőke magyarázatához Coleman megközelítését használjuk, aki szerint a kapcsolati tőke a személyek között létrejövő társadalmi intézmény, amely az egyén céljainak elérését segíti úgy, hogy csökkenti a célok eléréséhez szükséges társadalmi költségeket. Coleman a társadalmi tőkét kissé másképpen közelíti meg, mint Bourdieu, és olyan erőforrásként értelmezi, mint ami jelentősen hozzájárulhat az egyén iskolai karrierjéhez és ezzel társadalmi mobilitásához is (Coleman 1988).

Nan Lin szerint a kapcsolati tőke az egyén kapcsolathálózati jellemzőit, társas kapcsolatainak minőségét és mennyiségét jelenti, míg a társadalmi tőke a kapcsolatokon keresztül elérhető és mobilizálható erőforrásokat (Lin 2008).

Lin a társadalmi kötődés három formáját különbözteti meg a társas kapcsolatok intenzitása és kölcsönössége szerint:

1. „binding” – az egyénhez legközelebb álló kapcsolatok, melyek több szempontból is (nem, kor, iskolai végzettség, stb.) inkább homogén jellegűek. Ezek tulajdonképpen a granovetter-i erős kapcsolatok, melyek érzelmeken, kölcsönös segítségnyújtáson alapuló intim és bizalmas kapcsolatok (szülő, gyermek, házastárs, élettárs, bizalmas barát, akikkel az egyén rendszeres és intenzív kapcsolatban áll).
2. „bonding” – az ide tartozók közösen birtokolják az erőforrásokat és az információkat, viszonylag zárt és ugyancsak homogén csoport. Itt már az úgynevezett gyenge kötések is megjelenhetnek.
3. „bridging” – ide a gyenge (de mégis erős, lásd Granovetter: A gyenge kötések ereje című írását), különböző társadalmi csoportokon átívelő híd-szerű kapcsolatok tartoznak. A gyenge kapcsolatok olyan laza ismertségek, melyek mintegy hidat képezve kapcsolják össze az egyéneket tőlük távolabb lévőkkel, akiket az erős kapcsolataik révén egyébként nem tudnának elérni. A társadalmi integráció szempontjából ezek a legfontosabb kapcsolatok. Ide sorolhatók például a szomszédok, ismerősök (Lin 2008, Dávid-Husztivajda 2015).

1. sz. ábra: A társadalmi tőke típusai (Dávid-Husztivajda, 2015)

Az erős és gyenge kapcsolatokról összefoglalóan Lin alapján elmondható, hogy: 1. az erős kapcsolatok jelentik az intimitást, bizalmat, támogatást nehéz helyzetekben, továbbá biztosítják a fizikai és pszichés jóllétet, stabilitást és segítik a nehéz helyzetekkel való megküzdést; 2. a gyenge kapcsolatok fontosak a társadalmi csoportok közötti közvetítésben, információáramlásban; összekapcsolják az egyént a sajátjától eltérő társadalmi csoportokkal és alkalmasak arra, hogy áthidalják a társadalmi távolságokat (Dávid-Husztivajda 2015).

Módszer

A Nyíregyházi járás személyes kapcsolathálózatát kérdőíves adatfelvétellel vizsgáltuk 2015 tavaszán-nyarán. (Az adatfelvételtől és a mintáról az Előszóban lehet bővebben tájékozódni.)

A társas kapcsolathálózatot továbbra is a következő fő dimenziók mentén vizsgáltuk: baráti kapcsolatok mennyiségi és minőségi oldala; társas támogatottság rokonok illetve nem rokonok körében; rokonokkal, barátokkal, szomszédokkal való kapcsolattartás gyakorisága; részvétel a közéletben; magántársasági összejövetelek gyakorisága. A kérdőívben a „Hány barátja van Önnek?” kérdésen kívül bizonyos paraméterek szerint (nem, kor, iskolai végzettség) vizsgáltuk a baráti kapcsolatok homogenitását. A szolidaritási hálót a következő négy dimenzióban mértük: 1. segítségnyújtás hivatalos ügyek intézésében; 2. iskoláztatással kapcsolatban; 3. munkahelykeresésben; 4. valamint betegség esetén jó orvos találásában. Ezekben a kérdésekben a családtagok, rokonok illetve a barátok, ismerősök által nyújtott támogatási formák működésére voltunk kíváncsiak. Több kérdés mentén vizsgáltuk a közeli és távoli rokonokkal, szomszédokkal, barátokkal való kapcsolattartás gyakoriságát, valamint a megkérdezettek magántársasági összejöveteli szokásait is: milyen gyakran járnak vendégségbe, fogadnak vendégeket, járnak el szórakozni. A vizsgált populáció beágyazottságát a helyi társadalomba a különböző klubokhoz, szervezetekhez való kapcsolódással mértük.

Az egyének kapcsolati hálójának, társas támogatottságuknak mérése nagyvárosi vonatkozásban már a kezdetektől, azaz 2008-tól szerepel a Nyíregyháza Életminősége kutatássorozatban. Kiemelendő, hogy ez a dimenzió meghatározó szerepet játszik a lokális életminőség index (FT index) kialakításában. (Lásd erről bővebben jelen tanulmánykötetben szereplő Takács Péter – Fábíán Gergely – Szigeti Fruzsina, 2015) A társas kapcsolatok szerepét különböző dimenziók vizsgálata során is alkalmazzák a kötet szerzői, így a barátok meglétének pozitív hatását a szubjektív egészségérzetre, illetve az egyén szubjektív boldogságérzetére gyakorolt hatását, továbbá a társas kapcsolattrendszer befolyását az idősek életminőségére több, a jelen tanulmánykötetben is olvasható írás részletezi (Hüse, 2015; Patyán, 2015; Szigeti-Fábíán-Takács, 2015).

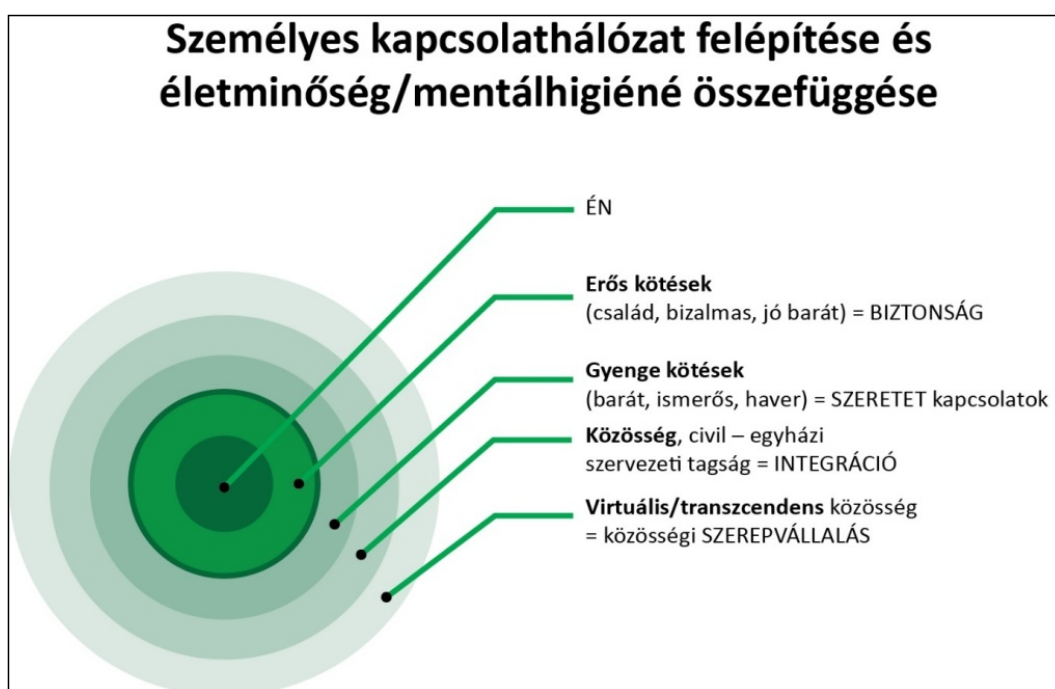
A társas támogatást nyújtó személyes kapcsolatháló mintázata a Nyíregyházi járásban

A személyes kapcsolathálót ábrázolhatjuk egy több rétegű hagymával, ahol a „hagyma” legbelső része az egyén, aki köré különböző típusú, erősségű, funkciójú kapcsolatok épülnek. Az egyénhez legközelebb eső „hagymahéjon” a családtagok, bizalmasok, közeli vagy jó barátok találhatók. Ezt követik azok a már gyengébb kötések, akik még szeretet nyújtanak, a barátok, ismerősök, haverok. A harmadik „hagymahéjon” azok a kapcsolatok vannak, akik a társadalmi integrációt biztosítják: szomszédok, szomszédsági kapcsolatok, civil vagy egyházi szervezetekhez tartozásból eredő kapcsolatok. A negyedik „hagymahéj” olyan kapcsolatokat tartalmaz, akikkel közös az identitás, közös a hovatartozás élménye függetlenül attól,

hogy az egyén nem áll rendszeres kapcsolatban velük (lokális közösségek, etnikai csoport, stb.) (Dávid-Huszt-Lukács 2015).

Jelen tanulmányban a belső három „hagymahéjat” vizsgáljuk részletesebben, a nyíregyházi járásban készült adatfelvételtől származó adatok alapján.

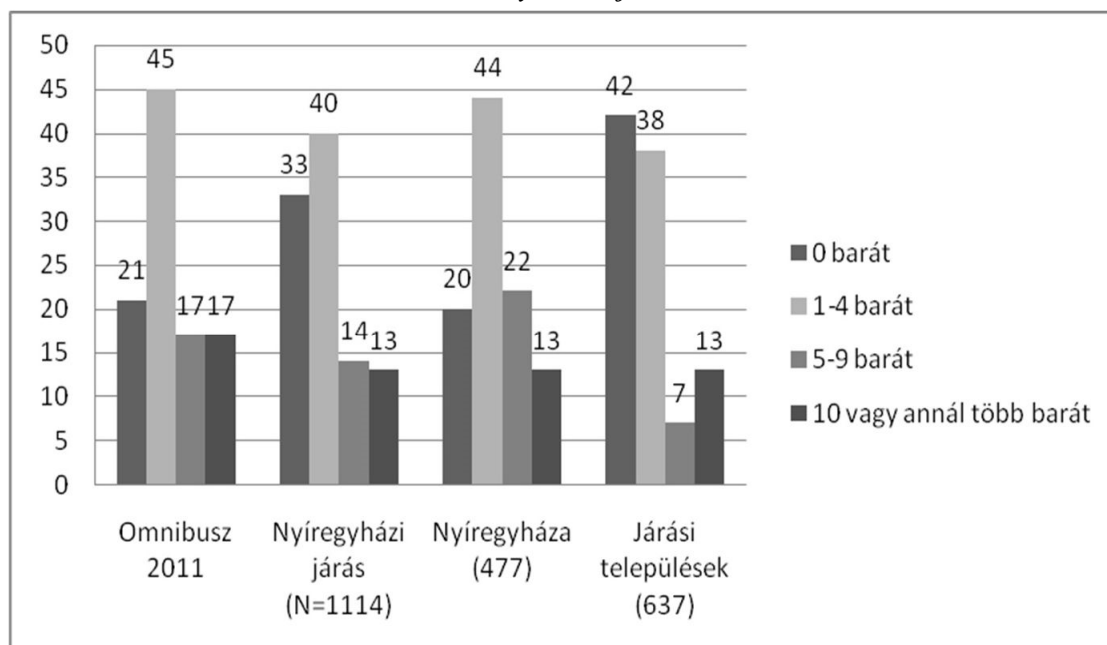
2. sz. ábra: Személyes kapcsolathálózat felépítése és életminőség/mentálhigiéné összefüggése (Dávid-Huszt-Lukács, 2015)

Barátságok

A barátság fogalmát nehéz meghatározni, mi a kutatás során nem definiáltuk, hogy mit értünk a „barát” szó alatt, leginkább azt fogadtuk el, akit a megkérdezett magában annak tartott. Ezek alapján megállapítható, hogy jelentős különbség van a Nyíregyházán, azaz nagyvárosi környezetben élő felnőttek és a járás egyéb településein élők barátsági számát tekintve. A járásban átlagosan négy (3,7) barátot jelöltek meg a megkérdezettek. A városban élők átlagosan öt (4,7) barátot, a járás egyéb településein átlagosan három (2,9) barátot említettek a megkérdezettek. Ami a városi adatot illeti, nincs változás az előző mérésekhez viszonyítva, így elmarad a 2011-ben mért országos átlagtól (5,5 barát) (Omnibusz, 2011). Mind a városban, mind a járás többi településén a férfiaknak valamivel több barátjuk van (város 5 vs. 4,5 illetve 3,3 vs. 2,7), de az eltérés nem jelentős.

3. sz. ábra „Hány barátja van Önnek?”

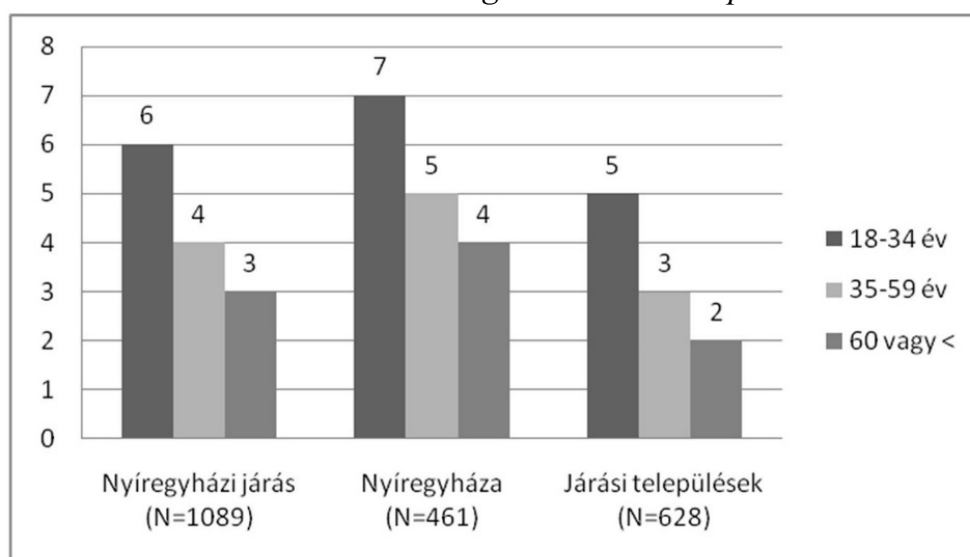
Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015

Az átlagos barátszámot elemezve rögtön kitűnik, hogy a járásban jóval magasabb azok aránya (országosan 21%, a járásban 33%), akik nem rendelkeznek baráttal. Ha szétbontjuk a vizsgált populációt Nyíregyháza városra és a járás többi településére, világossá válik, hogy a magas arányt a járási települések produkálják: míg Nyíregyházán a baráttal nem rendelkezők aránya megegyezik az országos adattal, a járás egyéb településein kiugróan magas azok aránya, akik azt mondták, hogy egyetlen barátjuk sincs (42%).

Barátok száma korcsoportonként

Általánosságban elmondható, hogy hazánkban az idősebb népesség a társadalom izolált csoportjaihoz sorolható, azaz, minél idősebb valaki, annál kevesebb barát veszi őt körül. Ez a tendencia érvényesnek látszik mind a járás, mind külön Nyíregyháza, külön a többi település tekintetében. Hangsúlyozni kell azonban azt, hogy vidéken minden korcsoport jelentősen kevesebb barátot említett, így ezeken a településeken az idősek izolációjának veszélye még erősebben fennáll.

4. sz. ábra: A barátok átlagos száma korcsoportonként

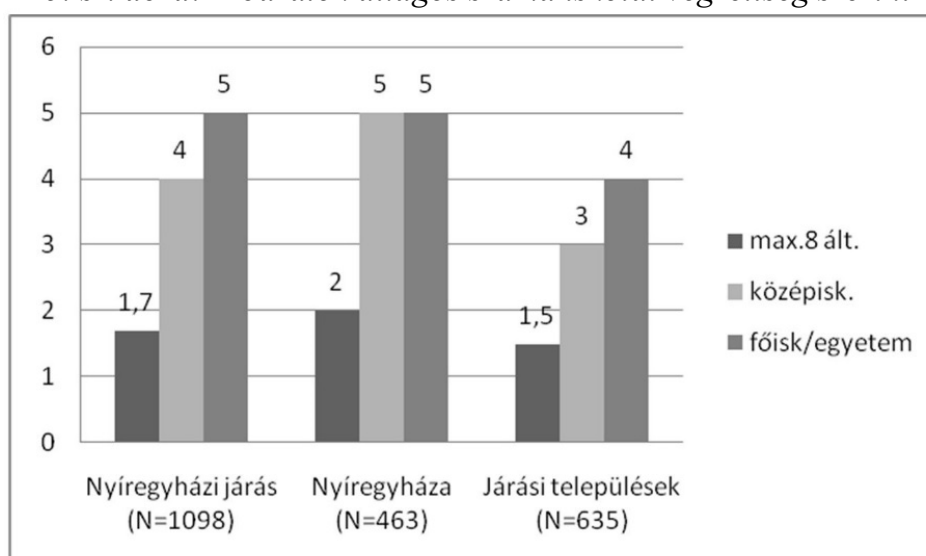

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015

Barátok száma iskolai végzettség szerint

Minél magasabb valakinek az iskolai végzettsége, annál szélesebb a személyes kapcsolathálózata, annál több gyenge kapcsolat is feltűnik benne. Érdekes tehát megvizsgálni, hogy az iskolai végzettség hatása érvényesül-e a járás kis településein is. Nyíregyházán minden eddigi mérés szerint érvényes volt az, hogy a magasabb iskolai végzettséggel rendelkezők átlagosan több barátot említettek. A tendencia továbbra is megmaradt azzal az eltéréssel, hogy az eddigi mérésekhez képest 2015-re jelentősen csökkent az alacsonyan kvalifikáltak átlagos barátszáma (2012-ben átlagosan 4,8-ról 2,35-re). A járás többi településére is érvényes az egyenes irányú összefüggés a két vizsgált változó között azzal kiegészítve, hogy az alacsony iskolai végzettséggel rendelkezők izolációjának veszélye még jelentősebb.

5. sz. ábra: A barátok átlagos száma iskolai végzettség szerint

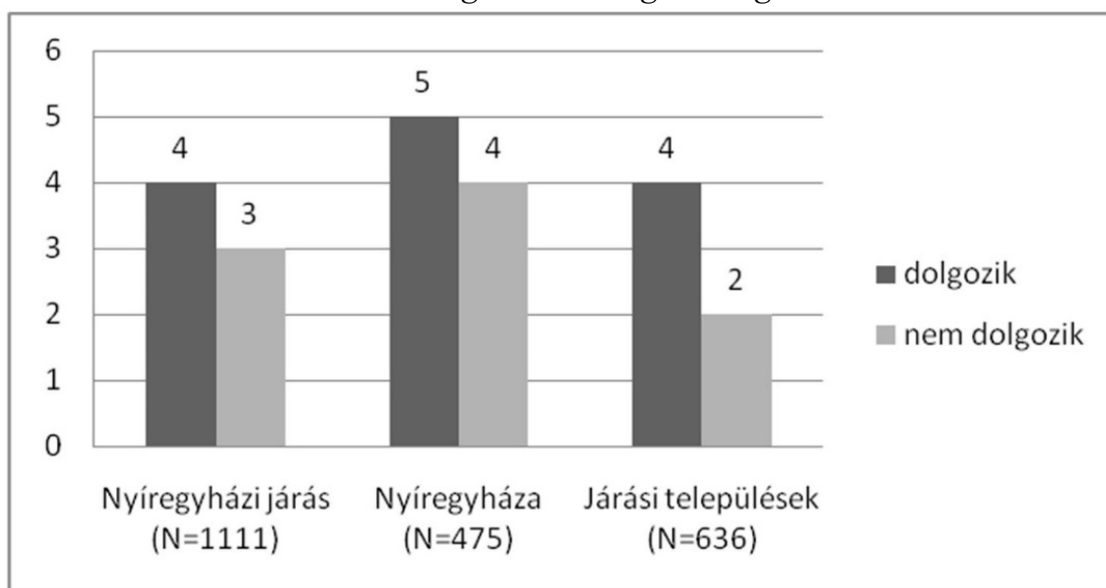

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015

Barátok száma és gazdasági aktivitás

A munkaerő-piaci jelenlét, a gazdasági aktivitás döntően befolyásolja azt, hogy milyen a kiterjedtsége és milyen az összetétele a személyes kapcsolathálózatnak. A Nyíregyháza Életminősége vizsgálatok adatai szerint a gazdaságilag aktívak átlagosan eggyel több barátot említettek kérdésünkre, mint azok, akik a kérdezés idején nem dolgoztak. Az eltérés a járás többi településére is érvényes: a munka világába bekapcsolódtak átlagosan kettővel több barátot említettek, mint az inaktívak (4 vs. 2), így a munkaerő-piaci jelenlét a Nyíregyházán kívüli településeken a járásban, még inkább meghatározó a barátok számát illetően.

6. sz. ábra: Barátok átlagos száma a gazdasági aktivitás szerint

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015

A társas támogatottság különböző dimenziói

A modernizáció, az individualizáció, az informatikai újítások térhódítása, de már korábban az iparosodás is olyan elméleteket generáltak, miszerint a modern társadalmakból eltűnnek a hagyományos, rokonsági, szomszédsági szolidaritás elemei. Vannak azonban olyan meglátások is, melyek azt állítják, hogy nincs eltűnőben a hagyományos szolidaritás, viszont átalakul: a szolidaritás altruista, önzetlenséget elváró jellege csökken, a kölcsönösséget, viszonzosságot elváró oldala pedig erősödik (Utasi, 2008).

Néhány korábbi városi vizsgálat vonatkozó eredményei röviden

A természetes védőháló működését, a családtagok, rokonok, barátok, szomszédok, munkatársak által nyújtott támogatásokat Nyíregyházán már korábban is tanulmányozták. Fábíán a kilencvenes évek közepén azt vizsgálta, hogy létezik-e a városban természetes védőháló az emberek életében, és azt tudják-e mozgósítani szükség esetén, továbbá arra is kíváncsi volt, hogy mely társadalmi rétegek esetében nem működnek ezek a rendszerek. A hangsúly azon volt, hogy a természetes

védőháló hiányát hogyan, milyen szolgáltatások szervezésével lehet kiegészíteni, esetenként helyettesíteni (Fábián, 1997). Ugyancsak Nyíregyházán vizsgálódva Nyírcsák már korábban rámutatott arra, hogy az alacsonyabb társadalmi rétegekhez tartozók gyengébb kapcsolatrendszerrel bírnak, mint azok, akik jobb helyzetben élnek. Ugyanakkor, éppen azok maradnak ki az egyébként meglévő erőforrások eléréséből, akik leginkább rászorulnának arra (Nyírcsák, 1999).

A Nyíregyháza Életminősége kutatássorozatban is külön vizsgáljuk a felnőtt népesség támogató rendszerét a szociális jellegű problémák kapcsán. A Balogh-Fábián szerzőpáros legutóbbi elemzésükben arra mutatott rá, hogy a megkérdezettek a természetes védőhálójuk tagjait egyre növekvőbb mértékben veszik igénybe és jóval később kerülnek sorra a mesterséges támogató rendszer által nyújtott szolgáltatások (Balogh-Fábián, 2012).

Társas támogatottság a Nyíregyházi járásban 2015-ben

A következő részben a fentebb említett „hagyma” ábra második és harmadik rétegét vizsgáljuk tovább. Négy kérdés mentén azt elemezzük, hogy van-e a megkérdezetteknek családtagja, rokona, illetve barátja, ismerőse, aki segítséget nyújthat bizonyos helyzetekben.

1. sz. táblázat: Társas támogatottság a Nyíregyházi járásban 2015

„Van-e Önnek olyan családtagja, rokona/barátja, ismerőse, aki...	Családtagja, rokona van (%)			Barátja, ismerőse van (%)		
	Járás	Nyíregyháza	A járás többi települése	Járás	Nyíregyháza	A járás többi települése
segítséget nyújt vagy nyújtott Önnek hivatalos ügyintézéshez?	52	51	53	31	35	27,5
segítséget nyújtott iskolázatással, továbbtanulással kapcsolatban?	22	28	17	14	20	10
segítséget nyújt/nyújtott egy jó állás, munkahely megszerzéséhez?	24	27	21	29	32	26
betegség esetén segít/segített jó orvost szerezni?	43	43	43	31	33	29

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015

Segítségnyújtás hivatalos ügyek intézésében

Családtagok, rokonok. Az adatok alapján elmondható, hogy a járásban élők fele rendelkezik olyan családi, rokon kapcsolatokkal, akik hivatalos ügyek intézésében (pl. önkormányzati engedélyek, kölcsönök, hitelek, szerződéskötések, stb.) segítséget tudnak nyújtani. Ebben a kérdésben nincs jelentős eltérés a Nyíregyházán és a járás többi településén élők között. Érdeemes megjegyezni, hogy Nyíregyházán a legutóbbi méréskor (2012) 55% volt azok aránya, akik azt mondták, hogy van olyan rokon kapcsolatuk, akik segíthetnek ilyen esetekben, tehát a társas támogatottság ezen szegmense 2015-re csökkent.

Barátok, ismerősök. A különböző ügyek intézésében nem csupán rokonaink, de barátaink, ismerőseink segítségét is kérhetjük abban az esetben, ha kapcsolati hálónk eléggé kiterjedt, azaz az erős kötésekön kívül megtalálhatók bent és aktivizálhatók a gyenge kapcsolataink is. Az adatok szerint a hivatalos ügyek intézésében a járásban élők inkább családtagjaikat, rokonaikat tudják mozgósítani. A barátok, ismerősök aránya ebben a kérdésben jelentősen elmarad a rokon támogatottság arányától (52% vs. 31%). Viszont még így is jelentősen felülmúlja a 2008-as országos arányt (15%). A Nyíregyháza és a járás többi települése közötti különbség valószínűleg a korábban említett alacsony átlagos barátszámtól is függ, bár az eltérés itt nem mutatkozik annyira erősnek. Az ismerősi kör, azok, akiket ismernek, de nem vallanak barátaiknak, valószínűleg tágasabb lehet a járás településein. Nyíregyházán visszaesés mutatkozik a 2012-ben mért arányhoz képest (42% vs. 35%).

Segítségnyújtás iskoláztatással, továbbtanulással kapcsolatban

Családtagok, rokonok. A közeli és távolabbi hozzátartozók segítségnyújtása az iskoláztatással, oktatással kapcsolatban (pl. bejuttatni egyetemre vagy jó szakmát nyújtó iskolába) már szerényebb: járási szinten a minden ötödik megkérdezett mondta azt, hogy neki van olyan családtagja, rokona, akitől segítséget kaphat ilyen esetben. Nyíregyháza és a járás többi települése között azonban itt már jelentős a különbség: míg Nyíregyházán a megkérdezettek 28%-a mondta azt, hogy neki van olyan hozzátartozója, aki tud segíteni ilyen ügyekben, a járás többi településén csak 17% volt azok aránya, akik igennel válaszoltak erre a kérdésre. Nyíregyházán a 2012-ben mért adatokhoz képest (22%), nőtt azok aránya, akik a rokon kapcsolataikból eredő kapcsolati tőkájukat a kulturális tőke (iskoláztatás) növelésére tudják felhasználni.

Barátok, ismerősök. A járásban megkérdezettek 14%-a számíthat nem rokon kapcsolataira iskoláztatással, továbbtanulással kapcsolatban. Nyíregyháza és a járás többi települése között jelentős eltérés van ebben a kérdésben: a nyíregyháziak 20%-a mondta, hogy neki van olyan baráti, ismerősi kapcsolata, aki tud segítséget adni, míg a járás egyéb településén csupán 10% ez az arány. A személyes kapcsolati háló kiterjedtsége, a gyenge kötések előfordulásának valószínűsége alacsonyabb a kisebb településeken, hiányoznak azok a híd-szerű kötések, melyek éppen az ilyen jellegű információ és összeköttetés áramlásában nyújthatnak segítséget. Hangsúlyozni kell azonban azt is, hogy a Nyíregyházára jellemző 20%-os arány ebben a kérdésben

2008 óta nem mutat elmozdulást, tehát a városban is stagnál azok aránya, akik gyenge kapcsolataik révén ilyen erőforrásokat tudnak mozgatni.

Segítségnyújtás egy jó állás, munkahely megszerzésében

Családtagok, rokonok. A járásban 24% azok aránya, akik közeli és távolabbi rokonaik segítségére számíthatnak egy jó állás vagy munkahely megszerzésében. Nyíregyházán ez az arány 27%, míg a járás többi településén 21%. Ezek az arányok jóval meghaladják a 2008-ban mért országos arányt, mely szerint jó állás megszerzéséhez általában minden tizedik ember számíthat rokonai segítségére (HEV, 2008).

Barátok, ismerősök. A granovetter-i gyenge kötések ereje tétel szerint az álláskeresésnél jellemzően a távolabbi, gyenge kapcsolatainkat tudjuk hatékonyan felhasználni, nagyobb valószínűséggel jut el hozzánk a gyenge kapcsolataink segítségével olyan információ, amit munkahely keresésénél hasznosítani tudunk, mint az egyébként népesebb, viszont homogén összetételű erős kapcsolatainkon keresztül (Granovetter, 1973, 1974). Ennek ismeretében pozitívként említhető, hogy a járásban viszonylag magas azok aránya (29%), akik munkahelykeresésnél számíthatnak barátaik, ismerőseik segítségére. Magasabb, mint akik családtagjaik, rokonaik támogatását élvezik ebben a kérdésben (24%). Meg kell jegyezni azonban, hogy a Nyíregyházán élők nagyobb arányban tudják kiaknázni a barátok, ismerősök által nyújtott információkat, mint a járás többi településén élők (32 vs. 26%), és a városban a 2012-ben mérthez képest is némiképp nőtt a barátok, ismerősök támogatása (30-ról 32%-ra). A baráti kapcsolatok meglétének jelentősége, illetve annak hiánya a járás kisebb településein ebben a kérdésben is tetten érhető.

Segítségnyújtás betegség esetén (jó orvos)

Családtagok, rokonok. A közeli és távolabbi rokonok segítségnyújtása egy jó orvos szerzésében, a járásban nem mutat lényeges különbségeket: a járás egészére jellemző, hogy a megkérdezettek 43%-a számíthat ilyen esetben rokonaira. Meg kell jegyezni, hogy a Nyíregyházán mért 2012-es arányhoz képest (60%) jelentősen csökkent azok aránya, akik jó orvossal való kapcsolathoz számíthat rokonai támogatására.

Barátok, ismerősök. A járásban élők 31%-a számíthat betegség esetén barátaitól, ismerőseitől származó információra, összeköttetésre jó orvos találásában. Nyíregyháza és a járás egyéb települései között nincs lényeges különbség ebben a kérdésben, bár a nagyvárosban élők kicsivel magasabb arányban számoltak be ilyen jellegű támogató kapcsolatról, mint a járás egyéb településein lakók (33 vs. 29%). Lényeges változás azonban Nyíregyházán, hogy a korábban mért arányokhoz képest a rokoni kapcsolatok csökkenése mellett a barátok, ismerősök támogatása is jelentősen visszaesett ebben a kérdésben (42,5%-ról 33%-ra).

Kapcsolattartás rokonokkal, barátokkal, szomszédokkal

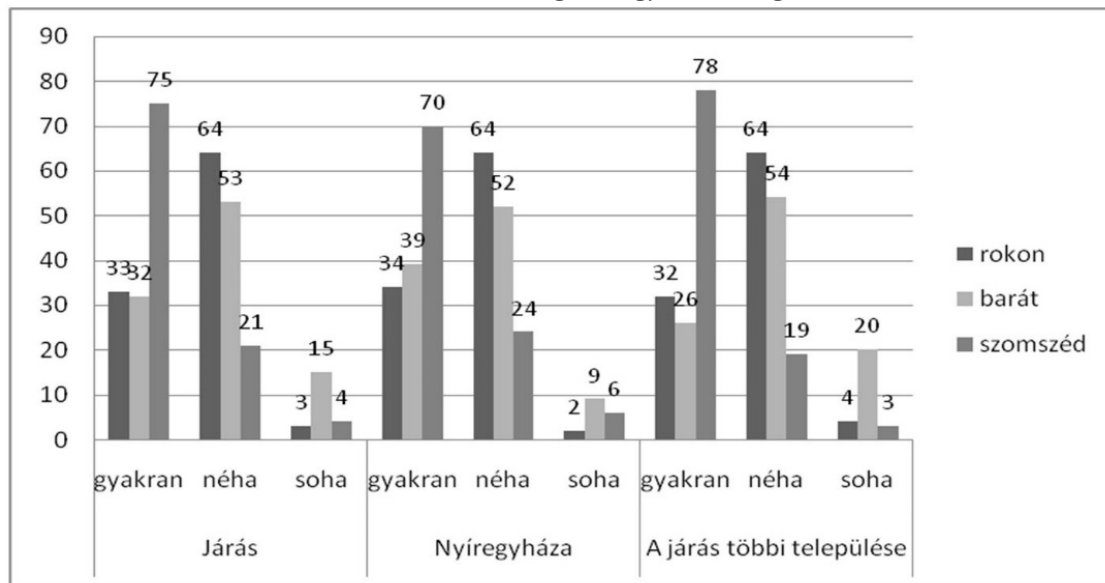
Tovább vizsgálva az egyént körülvevő „hagymahéjakat”, a biztonságot, szeretetet és az integrációt nyújtó kapcsolatok közül a rokonokkal, barátokkal, szomszédokkal

való kapcsolattartás gyakoriságát mutatjuk be. Kutatásunkban a családi kapcsolatok közül mind a közeli családtagokkal (szülők, gyermek(ek), testvér(ek)), mind a távolabbi rokonokkal való kapcsolattartás gyakoriságát mértük. A nem rokoni kapcsolatok közül a barátokkal, illetve a szomszédokkal való kapcsolattartást vizsgáltuk.

Fontos itt utalni a kötet egy másik tanulmányára, melyben a szerző a 2011-es népszámlálási adatok alapján részletesen leírja többek között a járásra jellemző családszerkezeti jellemzőket, változásokat is. A szerző az adatok alapján rámutat arra, hogy a járásban az utóbbi évtizedben növekedett a háztartások száma, mely azok méretének szűkülésével is járt, azaz több háztartás lett ugyan, de azok mérete egyre kisebb. Ennek oka lehet a szingli életforma egyre elterjedtebbé válása, az egyszülős családmodell magas aránya, a házasságkötések csökkenő száma (Malakucziné, 2015). A legkisebb és legfontosabb társas közeg, az elsődleges szocializációs terep tehát egyre kisebb, ezzel a segítő, különböző erőforrások áramlásában szerepet játszó családtagok száma is egyre szűkül.

Krízishelyzetben, az életbevágóan fontos problémáknál egyértelműen a biztonságot nyújtó családi kötelék az, amely a legfontosabb. Ezen kapcsolatok előnyei, hogy bizonyos normák által biztosítottak, könnyen mozgósíthatók, mobilizálhatók és irányíthatók. A családi köteléken belül beszélhetünk közeli és távoli családtagokról, rokonokról. Azért fontos különbséget tenni közöttük, mert nem ugyanaz az elvárás a közeli, mint a távoli családtagok, rokonok esetében. A tágabb rokonság szerepe például elhanyagolható a rutinszerű vagy akár a hirtelen fellépő problémák megoldásánál; emocionálisan és instrumentálisan is kevésbé számítunk rájuk. A szűk családi kapcsolatokon kívül, a társadalmi integráció, a szolidaritás tekintetében fontos szerepe van a családon kívüli, nem rokoni kapcsolatoknak is. Több kutatás is megerősítette azt az állítást, hogy ha nincs intenzív családtag az ember közvetlen környezetében, akire számíthat, akkor a barát lesz az, akitől a társas támogatást megkaphatja. A baráti kapcsolatok alapvetően önkéntes alapú kapcsolatok, nem úgy, mint a rokonokkal vagy akár a szomszédokkal való kapcsolat, melyek kevésbé nevezhetők önkéntes alapon szerveződőnek. A szomszédok általában társaságot és kisebb szolgáltatásokat biztosítanak, és fontos szerepük van a közösségnyújtásban, így a társadalmi integrációban is (Szabó, 2005; Huszti 2012).

7. sz. ábra: A rokoni és a nem rokoni kapcsolatokkal való találkozás/beszélgetés gyakorisága

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015

A rokonokkal, barátokkal való kapcsolattartást a „Milyen gyakran találkozik rokonaival/barátaival?” kérdésekkel mértük, melyre a mindennapos találkozástól az egyáltalán nem találkozásig (soha) jelölhették a megkérdezettek a válaszukat. Gyakori találkozásnak számítottuk a naponta és a hetente egy-két alkalommal történő találkozást. Akik havonta egy-két alkalommal, vagy ritkábban, mint havonta találkoznak rokonaikkal, a „néha” kategóriába kerültek. A szomszédok esetében nem a találkozás, hanem a beszélgetés gyakoriságát kérdeztük. A válaszlehetőségek és a kialakított kategóriák ugyanazok, mint az előző két kérdésnél.

Járási szinten megfigyelhető, hogy a megkérdezettek harmada gyakran találkozik rokonaival. Nincs lényeges eltérés a rokonokkal való kapcsolattartás gyakoriságát tekintve Nyíregyháza és a járás egyéb településein élők között.

A barátokkal való kapcsolattartás esetén már más a helyzet: a járásra jellemző, hogy a megkérdezettek harmada gyakran találkozik barátaival, viszont ez eltér a nagyvárosban és a járás többi településén vizsgálva. A barátokkal való kapcsolattartás gyakorisága magasabb a városban (39 vs. 26%), illetve, azok aránya, akik soha nem találkoznak barátaikkal, a járás többi településén lényegesen magasabb, mint Nyíregyházán (20% vs. 9%).

A szomszédok szerepe és a velük való beszélgetés gyakorisága vitathatatlan: a járásban élők háromnegyede naponta, de legalább hetente több alkalommal is beszélget szomszédjaival. A járás egyéb településein élők nagyobb arányára jellemző, hogy a fizikailag közel lévő, és ebben sok támogatási lehetőséget rejtő szomszédokkal gyakran beszélgetnek (78%). A nagyvárosra is jellemző a szomszédokkal való gyakori beszélgetés (70%), de itt az arány már 2012 óta változatlan, illetve az első méréshez képest (2008) csökkent is. Egy másik kérdés mentén meg tudtuk nézni azt is, hogy a szomszédjai közül hány embert tart

barátjának a megkérdezett: mind Nyíregyházán, mind a járás többi településén átlagosan egy szomszédot jelöltek meg a megkérdezettek, akik barátok is egyben. Itt a barátság definíciója, annak nehézsége is szerepet játszhat, de szó lehet a szomszédi és baráti kapcsolatoknak tulajdonított eltérő funkcióknak is. Egy következő kutatás során érdemes lehet megvizsgálni az igen magas beszélgetési gyakoriságot mutató szomszédi kapcsolatok tartalmát, funkcióját is a szomszédsági kötelékek, lakóközösségek fejlesztése, a lokális, helyben lévő kapcsolatok hatékonyabb kiaknázása céljából (időseknek házi segítségnyújtás, kisgyermek felügyelet, stb.).

Magántársasági összejövetelek

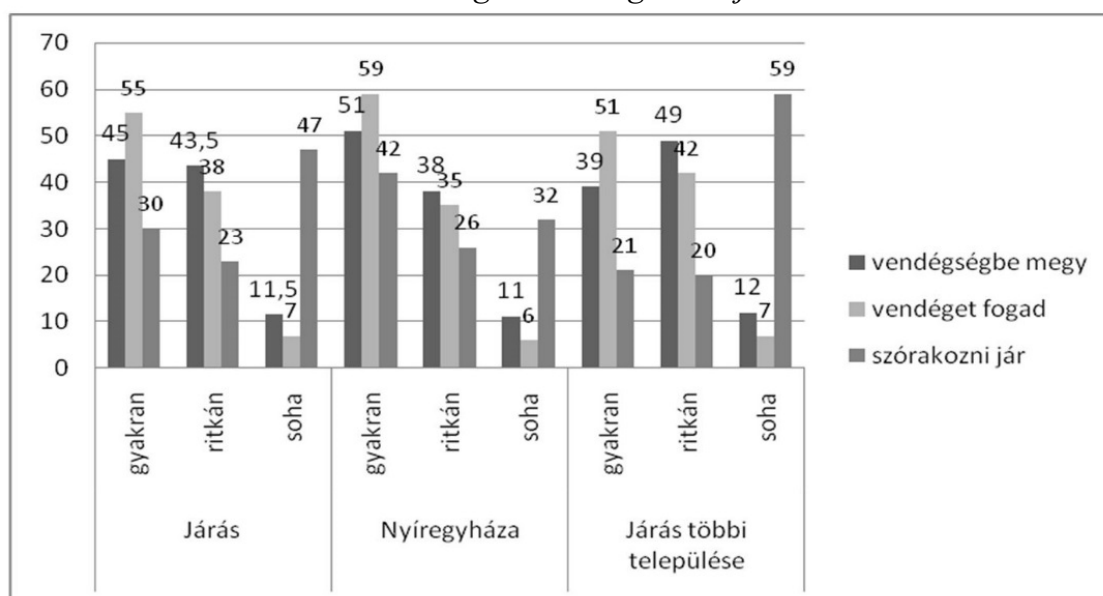
A magántársasági összejöveteleknek három aspektusát vizsgáltuk: milyen gyakran mennek vendégségbe, látogatóba a megkérdezettek; milyen gyakran fogadnak vendégeket, látogatókat; milyen gyakran találkoznak barátaikkal, ismerőseikkel presszóban, sörözőben, étteremben vagy más nyilvános helyen.

Ahhoz, hogy megértsük, miért is lehet fontos a vendégségbe, szórakozóhelyekre járás, miért lényeges a vendégfogadás, Utasi Ágnes írását idézem:

„A magántársaságok, illetve baráti körök olyan informális kapcsolatkeretek, amelyek az élet számos korábbi helyszínén – különböző közös együttműködés során – létrejött kapcsolatból (szomszédságból, munkahelyről, iskolából, véletlen ismertségből, formális intézményi kapcsolatból stb.) – szerveződhetnek, az ott létrejött kötelékekből szimpátia, érdek, közös cél vagy csupán a tradíció, megszokás révén kiválogatódnak és bizalmas szolidaritás-körre rendeződnek.” (Utasi, 2013:68)

Ahogy azt már korábban is láttuk, a családtagokon, közeli barátokon kívüli kapcsolatok, az ún. gyenge kötések nagyban szolgálják a társadalmi integrációt, mivel hidat képeznek a társadalom kisebb egységei, közösségei között.

8. sz. ábra: Magántársasági összejövetelek

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015

Gyakorinak számítottuk a hetente vagy havonta történő vendégfogadást, vendégségbe, szórakozni járást. A ritka kategóriába kerültek azok, akik évente

néhányszor, egyszer-kétszer eljárnak vagy fogadnak vendégeket. Ezek ismeretében azt látjuk, hogy a járási felnőtt népesség 45%-a mondta azt, hogy gyakran megy vendégségbe, 55%-uk gyakran fogad vendégeket és 30%-uk jár el szórakozni hetente vagy havonta. Ha a gyakori magántársasági összejöveteleket vizsgáljuk a két almintán, azaz a nagyvárosban és a járás egyéb településein, szembetűnő különbségekre lehetünk figyelmesek: 1) a nyíregyháziak 51%-a megy gyakran vendégségbe, míg ez az arány a többi településen alacsonyabb, csupán 39%; 2) a gyakori vendégfogadás aránya a városban (59%), a járás egyéb településén 51%; 3) a heti, havi szórakozni járás a városban 42%-os, míg a járás más településein csupán 21%. Itt mutatható ki a legmarkánsabb eltérés. Gondolhatnánk, hogy biztosan a fiatalok gyakori szórakozni járása lehet az ok. A két almintát átlagéletkora azonban azonos, tehát valószínűleg más ok húzódik meg az eltérés mögött. A szórakozási lehetőségek eltérő rendelkezésre állása lehet egy ilyen magyarázó tényező, de ennek további vizsgálatára egy következő kutatás során talán érdemes lenne kitérni. Az érem másik oldala, a magántársasági összejövetelekből való kimaradás, a vendégfogadás, vendégségbe, szórakozni járás elhanyagolása a társadalmi izolációt, dezintegrációt erősítheti. Érdemes megvizsgálni tehát azt is, hogy milyen arányban vannak azok a felnőttek, akik soha nem vesznek részt ilyenfajta szabadidős és személyes kapcsolathálót erősítő tevékenységekben. A járásban élő felnőttek 11,5%-a mondta azt, hogy soha nem megy vendégségbe, 7%-uk soha nem fogad vendégeket, 47%-uk pedig soha nem jár szórakozni nyilvános helyekre. Ez utóbbi arány önmagában is nagyon magas, és láthatjuk, e tekintetben milyen jelentős a két alminták közötti eltérés: a nyíregyháziak 32%-a nem jár el soha szórakozni, a járás egyéb településén élő felnőtt népességnek pedig 59%-a tartozik ehhez a csoporthoz. A vendégségbe járástól, vendégfogadástól tartózkodók arányában nincs lényeges eltérés a városban és az egyén településeken.

Közélet. Tagság szervezett közösségekben.

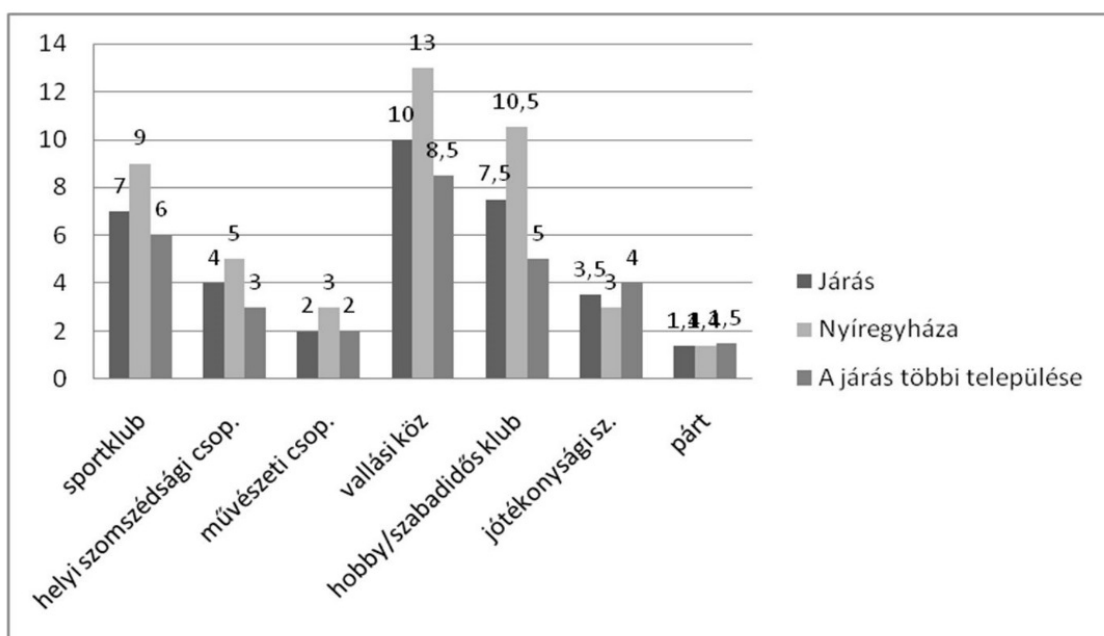
A szervezeti tagság, a klubokhoz való tartozás ugyancsak a társadalmi integráció esélyét növelő társas aktivitások. Akár a civil, akár az egyházi tagság, a kis közösségekbe való rendszeres eljárás növeli annak lehetőségét, hogy a személyes kapcsolati hálónkat mind mennyiségileg feltöltsük, fejlesszük, mind minőségileg formájuk, például megtöltsük gyenge kapcsolatokkal.

A szervezett közösségeket elsősorban az különbözteti meg a fentebb tárgyalt magántársaságoktól, hogy itt már rögzített szabályok, működési elvek szabhatják meg a közös tevékenységet, együtt töltött időt (Utasi, 2013, Huszti 2014).

Kutatásunkban megkérdeztük, hogy a járás felnőtt lakosságára mennyire jellemző az, hogy helyi közösségeknek, kluboknak, civil vagy egyházi szervezeteknek tagjai. Az adatok alapján az állapítható meg elsődlegesen, hogy a közösségi részvétel meglehetősen szerény: a Nyíregyházi járás felnőtt lakosságának jelentős része, 77%-a nem tartozik semmilyen közösséghez, szervezethez. Nyíregyházán kicsivel kevesebben (72,5%), a járás többi településén kicsivel többen (81%) tartoznak ebbe a körbe.

A 9. számú ábrán jól látszik, hogy akik mégis tagjai valamilyen szervezetnek, azok hol jelennek meg leggyakrabban. Járási szinten leggyakoribb a különböző vallási közösségekhez való tartozás. Ezen belül is Nyíregyházán nagyobb arányban mondták azt a megkérdezettek, hogy valamilyen vallási közösséghez tartoznak, mint a járás többi településén. A hobby és szabadidős klubokhoz való tartozás a második leggyakoribb azok körében, akik mégiscsak tagjai valamilyen szervezetnek. Lényeges megjegyezni, hogy a Nyíregyházán élők körében kétszer olyan gyakori – mint a járás egyéb településein élők körében – az ilyen klubokhoz való tartozás. Ennek kapcsán érdemes lehet megvizsgálni a lehetőségek tárházát (milyen szervezetek milyen lehetőségeket nyújtanak, hol és mikor, stb.) mind a nagyvárosban, mind a kisebb településeken. Akik részt vesznek a közösségi életben, gyakran valamelyik sportklubnak a tagjai. Ebben a kérdésben is érdemes lehet a lehetőségeket és az igényeket részletesen felmérni.

9. sz. ábra: „Tagja-e Ön valamilyen klubnak vagy szervezetnek? (%)”

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015

A szolidaritás kis körei

Több kutatás is igazolta már, hogy azok az egyének, akik bármilyen társas támogatásban részesülnek, elégedettebbek életkörülményeikkel, boldogabbak, kiegyensúlyozottabbak. A társas támogatás mértéke tehát fontos része a szubjektív életminőségnek (Utasi 2008). „A kapcsolathálózatok biztonságot nyújtanak, lehetővé tesznek bizonyos anyagi forrásokhoz való hozzájutást, szerepet játszanak az egészség, a jólét megőrzésében. A társas kapcsolatok a társas támogatás (social support) révén jelentősen hozzájárulnak az egyén jó életminőségéhez. A társadalmi támasz/támogatás az egyik legfontosabb meghatározója annak, hogy az emberek biztonságban érezhetik-e magukat, kiegyensúlyozottnak, optimistának, elégedettnek, boldognak vallják-e magukat” (Utasi, 2006:299).

Embertársaink felé szolidaritásunkat különböző formában fejezhetjük ki: nyújthatunk egymásnak biztosságot, de hasznos információt is; közbenjárhatunk valahol a másik érdekében; érzelmi támogatást adhatunk azzal, ha meghallgatjuk; társas támogatást nyújtunk, ha elhívjuk magunkhoz vagy elmegyünk együtt valahová, stb. Ami fontos, hogy az egyének közötti szolidaritás kedvezően hat a közösségre, így a mikrotársadalmi integráció kialakulásának, fennmaradásának is nagyobb az esélye. A mikrotársadalmi integráció lényege, hogy az adott közösség ne szakadjon szét, a közösséghez tartozók ne izolálódjanak. A különböző szolidaritásformák eltérőek lehetnek a különböző társadalmi rétegekben, de a közösségi kapcsolatokból fakadó szolidaritás fontos szerepet kap minden csoport esetében (Utasi 2002, Dávid-Husztai-Lukács 2015).

Utasi Ágnes alapján (2002) a mikrotársadalmi integrációnak négy típusát különböztethetjük meg:

1. társadalmilag nagyon erősen beágyazottak (mind a családi, mind a családon kívüli kapcsolatok szerepe jelentős)
2. kiemelkedő rokoni támogatottságot élvezők
3. erős társasági-egyesületi kapcsolatokkal bírók
4. gyengén integrálódók (gyenge a családi és a családon kívüli kapcsolatok szerepe)

A rendelkezésre álló adatok alapján megvizsgáltuk, hogy a négy típus milyen arányban van jelen Nyíregyházán, illetve a járás többi településén, azaz a különböző típusok milyen gyakorisággal fordulnak elő nagyvárosban illetve kisebb településeken. A kérdésben használható változók alapján a következőképpen alkottuk meg a fenti típusokat:

1. *társadalmilag nagyon erősen beágyazottak*: azokat a megkérdezetteket számoltuk ide, akikre a következő ismérvekből legalább négy jellemző – 1) van legalább egy barátja; 2) van családi/rokon támogatottsága legalább egy vizsgált dimenzióban; 3) van baráti/ismerősi támogatottsága legalább egy vizsgált dimenzióban; 4) legalább egy klubnak, szervezetnek tagja; 5) gyakran jár magántársaságokba 6) gyakran tartja a kapcsolatot a barátaival vagy rokonaival vagy szomszédjaival.
2. *kiemelkedő rokoni támogatottságot élvezők*: azokat számoltuk ide, akikre a felsoroltak közül legalább három jellemző érvényes – 1) nincs barátja; 2) van családi/rokon támogatottsága legalább egy vizsgált dimenzióban; 3) nincs baráti/ismerősi támogatottsága legalább egy vizsgált dimenzióban; 4) egy klubnak, szervezetnek sem tagja; 5) ritkán vagy egyáltalán nem jár magántársaságokba; 6) ritkán vagy egyáltalán nem tartja a kapcsolatot barátaival rokonaival, szomszédjaival.
3. *erős társasági-egyesületi kapcsolatokkal bírók*: azokat soroltuk ide, akikre legalább három állítás érvényes a következők közül – 1) van legalább egy barátja; 2) van családi/rokon támogatottsága legalább egy vizsgált dimenzióban; 3) van baráti/ismerősi támogatottsága legalább egy vizsgált dimenzióban; 4) kettő vagy több klubnak, szervezetnek is tagja; 5) gyakran

jár mindenféle magántársaságokba; 6) gyakran tartja a kapcsolatot barátaival rokonaival, szomszédjaival.

4. *gyengén integrálódók*: azokat soroltuk ide, akikre legalább három jellemző érvényes a felsoroltak közül – 1) nincs barátja; 2) nincs családi/rokoni támogatottsága egy vizsgált dimenzióban sem; 3) nincs baráti/ismerősi támogatottsága egy vizsgált dimenzióban sem; 4) egy klubnak, szervezetnek sem tagja; 5) ritkán vagy egyáltalán nem jár magántársaságokba; 6) ritkán vagy egyáltalán nem tartja a kapcsolatot barátaival, rokonaival, szomszédjaival.

2. sz. táblázat: A mikrotársadalmi integráció négy típusa a Nyíregyházi járásban 2015

Típusok	Járás (N=1663) (gyakoriság %)	Nyíregyháza (gyakoriság %)	Járás többi települése (gyakoriság %)
Társadalmilag nagyon erősen beágyazottak	43	50	36
Kiemelkedő rokoni támogatottságot élvezők	47	42	52
Erős társasági-egyesületi kapcsolatokkal bírók	27	32	23
Gyengén integrálódók	43	38	48

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015

A járásra leginkább a kiemelkedő rokoni támogatottság jellemző (47%), de sokan tartoznak az erősen integrálódott típusba (43%) is. Ugyancsak gyakori a gyenge társadalmi integráció (43%). Az erős társasági és egyesületi kapcsolatok kevésbé jellemzőek a járás egészére (27%), amit elsősorban az alacsony szervezeti, ill. klubtagság magyaráz.

Ha csak Nyíregyházán vizsgáljuk az említett mikrotársadalmi integrációs típusokat, láthatjuk, hogy a nagyvárosi felnőtt népesség, a vizsgált paraméterek alapján, a társadalmilag nagyon erősen beágyazódott típusba sorolható. A városi felnőttek 42%-a kiemelkedő rokoni támogatottsággal jellemezhető. Az erős társasági-egyesületi kapcsolódás a városban valamivel nagyobb (32%), mint a járás egészére vetítve, de így is csak minden harmadik nyíregyházi felnőttet lehet ebben a típusban említeni. A gyengén integrálódottak aránya Nyíregyházán 38%.

A járás többi települését elemezve látható, hogy a legtöbben (52%) a kiemelkedő rokoni támogatottsággal jellemezhető típusba sorolhatók. Viszont kiemelendő, hogy a gyengén integrálódottak aránya a járás többi településén 48%, azaz minden második felnőttre gyenge társadalmi beágyazottság jellemző kapcsolatait tekintve. Az erős társasági-egyesületi kapcsolatokkal bíró típus jellemző a legritkábban (23%) a járás kisebb településein.

Erős társadalmi beágyazottsággal jellemezhető csoportok

A városban a férfiak 55, a nők 48%-a tartozik az 1. típusba. Ez az arány a járás többi településén 41% a férfiaknál és 34% a nőknél. (Az összefüggés a járásban szignifikáns, $p < 0,01$.) Mind Nyíregyházán, mind a járás egyéb településén inkább a férfiakra jellemző az erős társadalmi integráció.

A megkérdezett kora és az erős társadalmi beágyazottság szorosan összefügg ($p < 0,001$): a városban a 18-34 éves korosztály háromnegyede (73%) tartozik ebbe a csoportba. A járás kisebb településein, ugyanezen korosztálynak fele (48%) sorolható ide. A 35-59 évesek esetében a városiak 47%-a, a járás többi településén élőknek pedig 36%-a tekinthető erősen integrálódottnak, azaz sokféle kapcsolattal rendelkezőnek. A városi idősök (60 éves és annál idősebb népesség) 44%-a, míg a kisebb települések 31%-a tartozik az erős társadalmi beágyazottsággal jellemezhető csoporthoz.

Iskolai végzettséget tekintve általánosságban megállapítható, hogy minél magasabb valakinek az iskolai végzettsége, annál nagyobb eséllyel tartozik az erősen integrálódó csoportba ($p < 0,05$). Nyíregyházán a legmagasabb iskolai végzettséggel rendelkezők 69%-a, a járás többi településének fele (51%-a) sorolható ide. A maximum nyolc általánossal rendelkezők 31 illetve 23%-a tartozik ehhez a csoporthoz. A valamilyen középfokú iskolai végzettséggel rendelkező városiak fele (49%), a járás többi településén pedig 40%-a tekinthető társadalmilag erősen beágyazottnak.

Kiemelkedő rokoni támogatottsággal jellemezhető csoportok

A 2. típusban 37% a férfiak aránya, 44% a nők aránya a városban, a nőkre inkább jellemző az erős rokoni támogatottság. A járás többi településére is elmondható ez, hiszen 48% a férfiak és 54% a nők aránya ebben a csoportban. (Az összefüggés a járásban szignifikáns, $p < 0,05$.)

A megkérdezett kora és a kiemelkedő rokoni támogatottság összefügg ($p < 0,05$) és a következő mintázatot mutatja: a városi fiatalok (18-34 évesek) harmada (33%) jellemezhető kiemelkedő rokoni támogatottsággal, míg a járás egyéb településein ez az arány magasabb, 42%. Nyíregyházán a 35-59 évesek 40%-a, a járás többi településén fele sorolható ebbe a csoportba. A 60 éves és idősebb népesség fele (49%) tartozik az erős rokoni támogatottsággal jellemezhető csoportba. Ez az arány a kisebb településeken magasabb, 59%.

A járás településein, minden vizsgált korosztályban jellemzőbb az erős rokoni támogatottság, mint Nyíregyházán. A rokoni kapcsolatok jelentőségét és az egyéni kapcsolathálózat fontos jellemzőjét mutatja ezt a kisebb településeken.

Az erős rokoni támogatottság, mind a városiak, mind a járás többi településén élő alacsony iskolai végzettséggel bírók körében magas: 61 ill. 62%. A középfokú végzettséggel rendelkezők 42 illetve 47%-a sorolható az erős rokoni támogatottsággal jellemezhető csoporthoz. A városban a magasán kvalifikáltak esetén az ide sorolhatóak aránya jelentősen alacsonyabb (34%), a maximum nyolc általánossal bírókhoz képest, míg a járás többi településén a magas iskolai végzettség kevésbé érezteti hatását, mivel a főiskolai, egyetemi végzettségűek körében is magas, 46%-

os az erős rokon támogatottsággal jellemezhető köre. Az alacsony iskolai végzettség és a kis települési lakhely jelentősen növeli az erős rokon szálakkal jellemezhető egyéni kapcsolathálózatot. (Az összefüggés szignifikáns, $p < 0,001$.)

Erős társasági-egyesületi jelenléttel jellemezhető

A városban nincs különbség a nemek között, mind a férfiak, mind a nők 30%-a sorolható ebbe a típusba. A járás többi településén azonban a férfiakra jobban jellemző az erős társasági-egyesületi jelenlét (27%), mint a nőkre (21%). (Az összefüggés a járásban szignifikáns, $p < 0,05$.)

Az erős társasági-egyesületi jelenlét is jelentős összefüggést mutat a vizsgált személy korával ($p < 0,001$): a fiatal nyíregyháziak fele (49%) sorolható ebbe a csoportba, míg a vidéki fiatalok 36%-ára jellemző az erős nem rokon kapcsolathálózat. A városi 35-59 éves korosztály harmada (30%) tartozik a vizsgált paraméterek alapján ide, míg a járás többi településén az azonos korcsoportba tartozók ötöde (20%). Az idősebb korosztály (60 éves és annál idősebb) 24%-a illetve 18%-a jellemezhető erős társasági-egyesületi jelenléttel városban illetve a többi településen.

Az általános tendencia az, hogy minél magasabb iskolai végzettséggel rendelkezik valaki, annál nagyobb valószínűséggel vannak egyéni kapcsolathálózatában gyenge kötésű kapcsolatok, annál heterogénebb a kapcsolathálózata. A városban az alacsony iskolai végzettséggel bírók 21%-a tartozik ebbe a csoportba, míg a magasan kvalifikáltak 34%-a sorolható ide. Ez az arány a járás többi településén 11% illetve 33%. A magas iskolai végzettség tehát a kisebb településeken nem érzeti hatását, már ami a kapcsolathálózat heterogenitását, a nem rokon kapcsolatok gyakoriságát illeti. A középiskolai végzettséggel rendelkezők harmada (33%) illetve 27%-a tartozik az erős nem rokon kapcsolatokkal jellemezhető csoporthoz. ($p < 0,05$)

Gyengén integrálódott társadalmi csoportok

A városban a férfiak 38, a nők 40%-a tartozik ebbe a típusba, míg a járás többi településén 45% a férfiak és 49% a nők aránya. A járás kisebb településein tehát a nők feléről mondható el, hogy gyenge társadalmi integráció jellemző rá. (Az összefüggés a járásban szignifikáns, $p = 0,00$.)

A gyengén társadalmi integráció és a vizsgált korosztályok között jelentős összefüggés van ($p < 0,05$): mind a városban, mind a többi településre elmondható, hogy a legkevésbé integrálódott korcsoport a 35-59 évesek. Nyíregyházán a 18-34 évesek 21%-a, a 35-59 évesek 44%-a, a 60 évesek és idősebbek 43%-a sorolható a gyengén integrálódó csoportba. A járás többi településén a vonatkozó arányok: 40%, 50% illetve 45%, azaz a középkorúak fele tartozik ebbe a csoportba a kisebb településeken. Nem elhanyagolható, hogy a járási kis települések fiataljainak jelentős része (40%-uk) ugyancsak ide sorolható.

A gyengén integrálódott társadalmi csoportban az alacsony iskolai végzettséggel rendelkező nyíregyháziak 45%-a, illetve a járás többi településén élő felnőtt korúak 56%-a tartozik a vizsgált paraméterek alapján. A középiskolai papírral bírók esetén

az ide tartozók aránya 49% illetve 45%. A magasan kvalifikált városiak 35%-a, a járás többi településén élők 36%-a sorolható a gyengén integrálódott csoportba. A magas iskolai végzettség tehát településtől függetlenül érezteti hatását a társadalmi integráció szempontjából: minél képzettebb valaki, annál kevesebb eséllyel kerül ebbe a csoportba.

Összefoglalás

A tanulmányban a kapcsolati és a társadalmi tőke rövid értelmező áttekintése után azzal foglalkoztunk, hogy a társas kapcsolatoknak, a személyes kapcsolathálózat kiterjedtségének, összetételének milyen mintázata van a Nyíregyházi járásban, van-e lényegi különbség a nagyvárosban és a kistelepüléseken élők személyes kapcsolathálója között. A kérdés vizsgálata során a társas támogatást nyújtó személyes kapcsolathálózatnak különböző részleteit vettük górcső alá a Nyíregyházi járásban készült kérdőíves adatfelvételből származó adatok alapján. Ennek során foglalkoztunk az egyénhez legközelebb eső bizalmas kapcsolatokkal, úgymint a közeli családtagok, távolabbi rokonok, közeli vagy jó barátok alkotta kapcsolathálózatokkal, továbbá a már gyengébb kapcsolatoknak számító barátok, ismerősök által nyújtott társas támogatás gyakoriságával. A gyengébb kötéseik közül a társadalmi integrációt biztosító szomszédok, szomszédosági kapcsolatok, civil vagy egyházi szervezetekhez tartozásból eredő kapcsolatok kerültek tárgyalásra a járásra vonatkoztatva.

A közeli kapcsolatokról szólva lényeges megemlíteni, hogy a járás kis településein még az erős kapcsolatokhoz számító közeli barátok számát tekintve is lényeges elmaradás figyelhető meg Nyíregyházához viszonyítva is. Az átlagos barátság szám a nagyvárosban öt, a járás kisebb településein pedig három. Fontos kiemelni a barátokkal nem rendelkezők arányát: Nyíregyházán a felnőtt lakosság 20 százaléka nem rendelkezik egyetlen baráttal sem, ez az arány a járás többi településén 42 (!) százalék. Az országos adatok szerint a felnőtt népesség 21%-ának nincs egyetlen barátja sem (TÁRKI Omnibusz, 2011).

A témához tartozik, hogy a járás kisebb településein minden korcsoport jelentősen kevesebb barátot említett, így ezeken a településeken az idősök izolációjának veszélye még erősebben fennáll.

Négy kérdés mentén vizsgáltuk, hogy mennyire számíthatnak családtagjaik, rokonaik, illetve barátaik, ismerőseik támogatására a járásban élő felnőttek. Összefoglalva elmondható, hogy a járásban a családtagok, rokonok támogatása dominál a hivatalos ügyek intézésében, az egészségügyi illetve az oktatási ellátással kapcsolatban, míg a barátok, rokoni támogatása a munkaerő-piaci összeköttetésekben, a jó állás, munkahely megszerzésében jelentős.

A magántársasági összejövetelek gyakoriságát, mint a bizalmas szolidaritás kis köreit vizsgáltuk. Általánosságban elmondható, hogy a társadalmi integrációt biztosító kötéseik hiányoznak, vagy nagyon kevésbé vannak jelen a járásban élő felnőtt lakosság kapcsolathálózatában. A járásban élők 45%-a jár el gyakran (legalább havonta) vendégségbe, fele (55%) fogad gyakran vendéget, és mintegy

harmaduk (30%) jár el legalább havonta szórakozni. Ezek az arányok rendre magasabbak Nyíregyházán és alacsonyabbak a járás többi településén.

A társadalmi integrációt szolgáló másik kapcsolati szegmens, a klubokhoz, szervezetekhez, kisebb közösségekhez való tartozás sem mutat kedvezőbb képet. A közösségi részvétel összességében meglehetősen szerény: a Nyíregyházi járás felnőtt lakosságának jelentős része, 77%-a nem tartozik semmilyen közösséghez, szervezethez. Nyíregyházán kicsivel kevesebben (72,5%), a járás többi településén kicsivel többen (81%) tartoznak ebbe a körbe.

Mindezt azért érdemes hangsúlyozni és felhívni rá a figyelmet, mert a bezáródás, izolálódás veszélye azoknál nagyobb, akiknek ugyan sok erős kapcsolatuk van, de kevés gyenge kötésű kapcsolattal rendelkeznek. Ezeknek az embereknek a kapcsolati hálójuk a sok erős kötés miatt nagyon sűrű, de túlságosan homogén, így az erőforrás nem tud széles körben áramlani, beszűkül az a pálya, ahol a különböző tőkék „közlekedhetnek”. Azok az emberek, akiknek kapcsolathálózatukban több gyenge kapcsolat van, könnyebben jutnak különböző erőforrásokhoz, könnyebben integrálódnak a társadalomba (Granovetter 1973, 1974, Angelusz-Tardos 1998, Gyarmati 2009, Dávid-Husztai-Vajda 2015).

Utasi Ágnes alapján a mikrotársadalmi integrációnak négy típusát különböztettünk meg és ezek gyakoriságát vizsgáltuk a járásban. Ha csak Nyíregyházát nézzük, megállapítható, hogy a nagyvárosi felnőtt népesség, a vizsgált paraméterek alapján, a társadalmilag nagyon erősen beágyazódott típusba sorolható. A következő típusba, a kiemelkedő rokoni támogatottsággal rendelkező csoportba a városi felnőttek 42%-a tartozik. A harmadik típus, az erős társasági-egyesületi kapcsolódással jellemezhető, a városban valamivel nagyobb (32%), mint a járás egészére vetítve, de így is csak minden harmadik nyíregyházi felnőttet lehet ebben a típusban említeni. A negyedik típus, a gyengén integrálódottak aránya Nyíregyházán 38%.

A járás többi települését elemezve látható, hogy a legtöbben (52%) a kiemelkedő rokoni támogatottsággal jellemezhető típusba sorolhatók. Viszont kiemelendő, hogy a gyengén integrálódottak aránya a járás többi településén 48%, azaz minden második felnőttre gyenge társadalmi beágyazottság jellemző kapcsolatait tekintve. Az erős társasági-egyesületi kapcsolatokkal bíró típus jellemző a legritkábban (23%) a járás kisebb településein.

A megkérdezettek kora illetve iskolai végzettsége jelentősen összefügg a mikrotársadalmi integráció típusaival, függetlenül a település típusától, azaz mind a nagyvárosra, mind a kisebb településekre jellemző.

Társadalmilag nagyon erős beágyazódottsággal jellemezhető csoportok településtől függetlenül a férfiak, a fiatalok (18-34 évesek) illetve a magas iskolai végzettséggel rendelkezők. A kiemelkedő rokoni támogatottsággal jellemezhető csoportok közé tartoznak a nők, az idősek (60 éves és idősebb népesség) és az alacsony iskolai végzettségűek. Erős társasági-egyesületi kapcsolatokkal bírók jellemzően a járásban főleg a férfiak (Nyíregyházán nincs különbség a két nem között), a fiatalok és a magas iskolai végzettségűek. A gyengén integrálódók közé a

nők, a 35-59 évesek és az alacsony iskolai végzettségűek sorolhatók, de nagy aránya a járásban élő fiataloknak is ebben a csoportban.

A közösségi munka, a közösségfejlesztés, a közösségi tervezés hatékony módszerei lehetnek kis településeken, illetve kis közösségekben a társadalmi részvétel, a közösségi aktivitás generálására, fejlesztésére, közösségi akciók kidolgozására. A közösen tapasztalt és végigvitt aktivitások hozzájárulhatnak a személyes kapcsolati háló kiterjesztéséhez, a gyenge, híd-szerű kapcsolatokkal való feltöltéséhez, mely erősítheti a társadalmi integrációt és a társadalmi szolidaritás fokát.

Felhasznált irodalom

1. Angelusz R. – Tardos R. (1998): A kapcsolathálózati erőforrások átrendeződésének tendenciái a kilencvenes években. In: Kolosi T. – Tóth I.Gy. – Vukovich Gy. (szerk.): Társadalmi Riport, 1998.
2. Balogh E. – Fábrián G. (2012): Támogató rendszerek, szociális problémák és segélyezés. In: Fábrián G. - Patyán L. – Huszti É. (szerk.): Életminőség Nyíregyházán 2008-2010. START Nonprofit Kft. Nyíregyháza. 2012. pp. 135-154.
3. Bourdieu, P. (1983) Gazdasági tőke, kulturális tőke, társadalmi tőke. In: Angelusz, R. (szerk.) (1999) A társadalmi rétegződés komponensei. Budapest: Új Mandátum Könyvkiadó. 156-177.
4. Coleman, J. S. (1988) Social Capital in the Creation of Human Capital. *American Journal of Sociology*, 94, 95–120.
5. Dávid B. – Huszti É. – Lukács Á. (2015). A társas kapcsolatok jelentősége a társadalmi integrációban. Kézirat
6. Fábrián G. (1997): A természetes védőháló és működésének néhány sajátossága Nyíregyházán. *Esély* 8 (3), 67-75.
7. Fábrián G. - Patyán L. – Huszti É. (szerk.): Életminőség Nyíregyházán 2008-2010. START Nonprofit Kft. Nyíregyháza. 2012.
8. Granovetter, M.S. (1973): The Strength of Weak Ties. *American Journal of Sociology*, Volume 78, Issue 6. p. 1360-1380.
9. Granovetter, M.S. (1974): *Getting a Job. Study of Contacts and Careers*. Cambridge: Harvard University Press
10. Granovetter, M. S. (1982) A gyenge kötések ereje. A hálózatalmélet felülvizsgálata. In: Angelusz, R. & Tardos, R. (szerk.) (1991) Társadalmak rejtett hálózata. Budapest: Magyar Közvéleménykutató Intézet. 371–400.
11. Gyarmati A. (2009): Hogyan verjünk hidat az idősekhez? Az ötven év fölöttiek kommunikációs és kapcsolathálózatának néhány jellemzője. *Információs Társadalom*, 9. évf. 4. sz. www.epa.oszk.hu/01900/01963/.../infotars_2009_09_04_055-069.pdf
12. Huszti É. (2012): Társas kapcsolatok. Családi, rokoni, baráti kapcsolatok Nyíregyháza lakói körében 2008-2010. In: Fábrián G. - Patyán L. – Huszti É. (szerk.): Életminőség Nyíregyházán 2008-2010. START Nonprofit Kft. Nyíregyháza. pp. 155-176
13. Huszti-Patyán-Fábrián (szerk.): Életminőség Nyíregyházán 2012. *Acta Medicinae et Sociologica* Vol.5.No.12-13. 2014
14. Huszti É. (2014): Társas kapcsolatok Nyíregyházán. In: Huszti-Patyán-Fábrián (szerk.): Életminőség Nyíregyházán 2012. *Acta Medicinae et Sociologica* Vol.5.No.12-13. pp. 143-165.
15. Hüse L. (2015): A szubjektív egészségi állapot tényezői és azok változása Nyíregyházán és vonzáskörzetében. *Acta Medicinae et Sociologica* Vol. 6. No. 18-19: 96-120.

16. Kolosi T. – Tóth I.Gy. (szerk.): Újratervezés. Életutak és alkalmazkodás a rendszerváltás évtizedeiben. Kutatási jelentés a „Háztartások életút vizsgálata” (HÉV) alapján. 2008. <http://www.tarki.hu/hev/hev-1/ujratervezes-eletutak-es-alkalmazkodas-a-rendszervaltas-evtizedeiben>
17. Lin, N. (2008) A network theory of social capital. In: Castiglione, D., van Deth, J. W. & Wolleb, G. (szerk.) *The Handbook of Social Capital*. Oxford: Oxford University Press. 50–69.
18. Malakucziné Póka M. (2015): A Nyíregyházi járás települési szerkezeti, demográfiai, háztartási jellemzői. *Acta Medicinae et Sociologica* Vol. 6. No. 18-19: 11-29.
19. Nyírcsák J. (1999): Természetes támogató-rendszerek Nyíregyházán. In: Lukácskó Zs.-Fábián G.-Fónai M. (szerk.): „Peremvidék” – szociális kutatások Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében. Nyíregyháza–Salgótarján: DOTE Egészségügyi Főiskolai Kar – Salgótarjáni Népjóléti Képzési Központ, 1999.
20. Omnibusz, 2011 http://www.academia.edu/1428370/TARKI_-_Omnibusz_-_Bar_egyre_tobb_a_baratunk_minden_otodik_felnottnek_nincs_baratja
21. Patyán L. (2015): A Nyíregyházi járásban élő idősök életkörülményei. *Acta Medicinae et Sociologica* Vol. 6. No. 18-19: 162-180.
22. Sik, E. (2012) *A kapcsolati tőke szociológiája*. Budapest: Eötvös Kiadó.
23. Szabó L., (2005) *A társadalmi támaszt nyújtó személyes kapcsolatháló és a szubjektív életminőség összefüggései az egészséges és mozgáskorlátozott személyek körében*. PhD értekezés. <http://phd.lib.uni-corvinus.hu/95/>
24. Szigeti F.-Fábián G.-Takács P. (2015): Az érzelmi jólléti mérése a Nyíregyházi járás településein. *Acta Medicinae et Sociologica* Vol. 6. No. 18-19: 145-161.
25. Takács P. – Fábián G. – Szigeti F. (2015): A Nyíregyházi Háztartáspanel életminőségi modellvizsgálatok legújabb eredményei, valamint az életminőség modell bővítésének lehetőségei a Rough Set Theory alkalmazásával című tanulmányt. *Acta Medicinae et Sociologica* Vol. 6. No. 18-19: 198-225.
26. Utasi Á. (2002): *A bizalom hálójája*. Budapest, Új Mandátum Könyvkiadó.
27. Utasi Á. szerk. (2006): *A szubjektív életminőség forrásai. Biztonság és kapcsolatok*. MTA Politikai Tudományok Intézete, Budapest.
28. Utasi Á. (2008) *Éltető Kapcsolatok - A kapcsolatok hatása a szubjektív életminőségre*. Budapest: Új Mandátum Könyvkiadó.
29. Utasi Á. (2013): *Kötelékben. Szolidaritás-hálók és közélet*. Belvedere, Szeged, 2013.

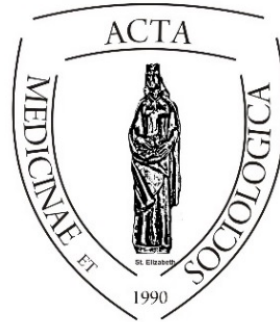
A szerző

Huszi Éva Ph.D. szociológus, főiskolai docens

Debreceni Egyetem Egészségügyi Kar, 4400 Nyíregyháza, Sóstói u. 2-4.

UNIVERSITY
OF DEBRECEN

FACULTY OF
HEALTH
NYÍREGYHÁZA

ACTA
MEDSOC
VOLUME 6.
2015

Az érzelmi jóllét mérése a Nyíregyházi járás településein

Szigeti Fruzsina – Fábíán Gergely – Takács Péter

Debreceni Egyetem Egészségügyi Kar

Abstract: Very few Hungarian studies focus on measuring quality of life and the parameters of its emotional well-being. (Kékesi, 2007.) The recent quality of life research has been conducted by using the Oxford Happiness Questionnaire among the population of Nyíregyháza and the nearest settlements to try to compensate the lack of valid measures and studies.

This research tries to give a clear picture of happiness values and common opinions or responses to questions on the items of happiness.

Specific features can be seen in the development of happiness values: the older an age group is, the less the average value of happiness is and the more qualified a person is, the happier he/she is.

Significant differences can be shown between the subjective well-being of the population living in Nyíregyháza and in the nearest settlements regarding the levels of education, the labour market situation, social capital and the objective cultural capital.

Keywords: Measurement of well-being, Oxford Happiness Questionnaire, Subjective well-being

Bevezetés

Amennyiben a Statisztikai Célú Területi Egységek Nómenklatúra³⁸ területi szintjeit vesszük figyelembe, az mondható el, hogy Nyíregyháza az Észak-alföldi régióban helyezkedik el Szabolcs-Szatmár-Bereg megye megyeszékhelyeként és a Nyíregyházi járás székhelyeként.

A legtöbb mutató szerint az Észak-alföldi régió a kedvezőtlen helyzetű térségek közé tartozik, többek között azért, „mert kevés a színvonalasabb szolgáltatást nyújtani képes kis- és középváros; magas viszont a fejletlenebb komfortszintű, elsősorban a szocializmus évtizedei alatt többé-kevésbé mesterségesen, korábbi falvakból létrehozott kisvárosok aránya,... s mert a rendszerváltást követően tönkrement nehézipari központok száma viszonylag nagy” (Kékesi 2007:72).

Az Észak-alföldi régió megyéi közül a legkedvezőtlenebb helyzetben Szabolcs-Szatmár-Bereg megye van: a hátrányos helyzetű gyermekek aránya meghaladja a 60%-ot, és ezen gyermekek felének szülei sem tanultak tovább az általános iskola befejezése után. A hazai átlagnál lényegesen alacsonyabb, 59%-ot el nem érő aktivitási arány jellemzi, amelyhez alacsony foglalkoztatottsági szint is társul. Itt a legkevesebb a teljes munkaidőben alkalmazásban állók bruttó átlagkeresete és a családi adókedvezmény nélkül számított nettó átlagkeresetek nagysága (A Magyar Köztársaság Kormánya, 2007, Központi Statisztikai Hivatal, 2012).

Ugyanakkor, ha csak Nyíregyháza városa adataira fókuszálunk, akkor azt tudjuk megállapítani, hogy a város „szigetet jelent a szárazföldön”: 2012-ben a nyíregyházi háztartások egy főre jutó nettó jövedelmének átlaga az összes személyre számítva havi 74 458 forint volt, amely a 2010-es vizsgálat átlagjövedelméhez (68 000 Ft) képest mintegy 9,5%-os nominális növekedést jelentett (Fábián – Takács – Szigeti, 2014). A növekedés hátterében vélhetően a 2012-es évre jellemző kedvezőbb foglalkoztatási helyzet állt, hiszen arra a kérdésre, hogy „Dolgozik-e Ön jelenleg?” a válaszadók 54,5 %-a válaszolt igennel 2010-ben, 2012-ben már 57,2% vallotta ugyanezt. A városban mért 2012. évi foglalkoztatási arány meghaladta az Észak-alföldi régió (47,9%) és Szabolcs-Szatmár-Bereg megye (47,1%) értékeit (Fábián – Takács – Szigeti, 2014). Nyíregyháza lakosainak iskolázottsági színvonala is számottevően javult 2001 és 2011 között, ugyanis a „2011. évi népszámláláskor a város 25 éves és idősebb lakossága 27%-ának volt felsőfokú végzettsége, ami az ország megyeszékhelyeit tekintve is kedvező értékek közé tartozik” (Malakucziné, 2015 Acta Medicinae et Sociologica Vol. 6. No. 18-19: 11-29).

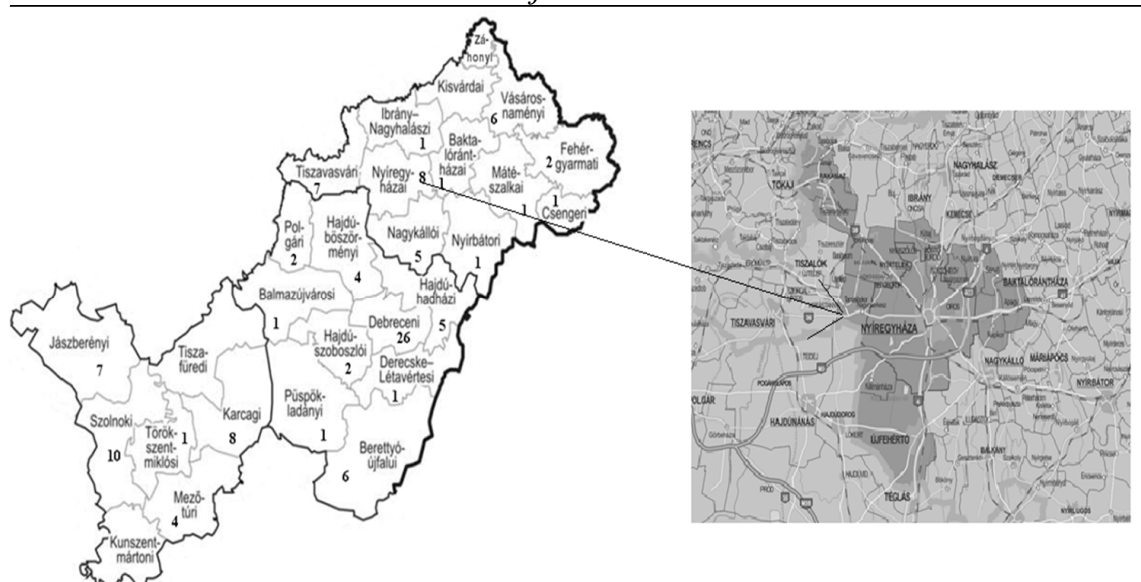
Jelen tanulmányunk témaválasztását leginkább az indokolta, hogy a „magyar nyelvű szakirodalomban meglehetősen kevés olyan anyag áll rendelkezésre” (Kékesi, 2007:72), amely az életminőség, valamint az életminőség szubjektív jóllét³⁹ paraméterének vizsgálatával foglalkozik. Ezt az úrt igyekszünk enyhíteni oly módon, hogy eme szigeten, amelyet Nyíregyházának nevezünk, és a Nyíregyházi

³⁸ Nomenclature of Territorial Units for Statistics=NUTS

³⁹ A szubjektív jóllét/ az érzelmi jóllét nem más, mint a boldogság és az elégedettség tudományos megnevezése (Lelkes, 2003, Martos, 2009).

járás egyéb településein⁴⁰ élők körében megvalósítjuk az életminőség kutatás szubjektív jólléti tényezőjének feltárását az Oxfordi Boldogságmérő Kérdőív használatával, és kísérletet teszünk egy valós kép ábrázolására, amely a boldogság értékéről, illetve a boldogság összetevőire vonatkozó kijelentések megítéléséről szól.

1. ábra: Nyíregyháza a Statisztikai Célú Területi Egységek Nomenklátúra területi szintjei szerint

Forrás: www1

Elméleti háttér

Napjainkban egyre inkább hangsúlyossá válik az életminőség⁴¹ egyéni és társadalmi szintű vizsgálata, amely komplex módon csak az objektív tényezők és a szubjektív összetevők egyidejű mérésével valósítható meg (Ercsey, 2010). Ezt a tényt felismerve, 2008-ban a Nyíregyháza Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatal Szociális és Köznevelési Osztály munkatársai, valamint a Debreceni Egyetem Egészségügyi Kar Társadalomtudományi Tanszék dolgozói útjának indították az „Életminőség Nyíregyházán” című kutatássorozatot, amely lehetőséget biztosít a Nyíregyházán élő, felnőtt városlakók életminőségének feltérképezésére és számszerűsítésére, valamint az adatfelvételek között eltelt időszak alatt

⁴⁰ A Nyíregyházi járás illetékes települései (Nyíregyháza nélkül), amelyet a kutatás további részében csak járásként, illetve járás egyéb településeiként emlegetünk: Apagy, Kálmánháza, Kótaj, Nagycserkesz, Napkor, Nyírpazony, Nyírtelek, Nyírtura, Rakamaz, Sényő, Szabolcs, Timár, Tiszanagyfalu, Újfehértó (www1).

⁴¹ „Az életminőség az egyén észlelete az életben elfoglalt helyzetéről, ahogyan azt életterének kultúrája, értékrendszerei, valamint saját céljai, elvárásai, mintái és kapcsolatai befolyásolják. Szélesen értelmezett fogalom, amely bonyolult módon magába foglalja az egyén fizikai egészségét, pszichés állapotát, függetlenségének fokát, társadalmi kapcsolatait, személyes hitét, valamint a környezet lényeges jelenségeihez fűződő viszonyát” (Egészségügyi Világszervezet, idézi Tróznai és Kullmann, 2003:30).

megmutatózó változások elemezésére, ismertetésére és magyarázatára (Fábián – Patyán – Huszti, 2012).

A nyíregyházi életminőség kutatás a Rahman-modell elkötelezett híve (Rahman – Mittelhammer – Wandschneider, 2005). E modell nyolc részterületéből hetet sikerült lefedni a Háztartáspanel kérdőív kérdéseivel (2008-ban, 2010-ben, 2012-ben), még hozzá a családi, baráti viszonyrendszerre; az egészségi állapotra; az anyagi jólétre; a lokális közösséghez tartozásra; a munkára és aktivitásra; a személyes biztonságra és a környezet minőségére vonatkozó paramétereket (Takács – Fábián, 2012). Az érzelmi jóllét mérése volt az, amely mindhárom adatfelvételi hullám során kimaradt, megfelelő mérőeszköz hiányában. Úgy gondoltuk, ezen összetevő vizsgálatát is feltétlenül meg kell valósítani az esedékes, 2015. évi adatfelvétel során, hisz' az étellel való elégedettség, a boldogság vizsgálata hihetetlen módon fejlődik az elmúlt évtizedtől fogva (Kopp – Skrabski, 2008), s melynek számszerűsítése és értelmezése napjainkra elengedhetetlenné vált. Ennek oka az a felismerés, hogy a társadalom életminőségéről csak akkor kapható teljes kép, ha a tárgyilagos és a személyes mutatókat egymással kiegészítve használjuk (Ercsey, 2010). Ezt az álláspontot erősítette Berger-Smitt és Noll (2000) is, akik megállapították, hogy a társadalom fejlődésének célja nem a mindenáron való gazdasági növekedés, hanem az emberek jóllétének, életminőségének javítása. Rahman és munkatársai (2005) is ezt a nézetet vallották, amikor kidolgozták életminőség modelljüket, valamint Stiglitz, Sen és Fitoussi (2009) is, amikor elkészítették jelentésüket arról, milyen nagy szerepe van az életminőség alakításában a GDP-n túl a jóllétnek is. Mindezen nézőpontokat figyelembe véve megállapítottuk, olyan mérőeszközt szükséges keresnünk és találnunk, amely a boldogság, a boldogság több dimenziójának egyidejű vizsgálatára nyújt lehetőséget. Nemzetközi tanulmányokra (Hills – Argyle, 2002; Kashdan, 2004; Dogan – Totan – Sapmaz; 2013) és saját pilot vizsgálatokra hagyatkozva választásunk az Oxfordi Boldogságmérő Kérdőívre esett, amely a boldogságra, a boldogság alkotóelemeire, úgymint az önbecsülésre, a céltudatra, a társas érdeklődésre, a humorra vonatkozó állításokat tartalmazza (Hills – Argyle; 2002). A 6 fokú Likert-skála segítségével jelöli meg a válaszadó, hogy mennyire ért egyet vagy nem ért egyet az adott kijelentéssel.

A kutatás ismertetése

A kutatás céljai és módszerei

Empirikus vizsgálatunk egyik célja az volt, hogy az elégedettség értékét, mint személyes jelzőszámot feltérképezzük mind Nyíregyháza városában, mind a járási településen élők körében: Meghatározza-e a szociokulturális háttér a boldogság értékét, illetve a boldogság összetevőire vonatkozó kijelentések megítélését?

Nemek szerint vizsgálódva az volt a hipotézisünk, hogy a férfiak és nők elégedettségi szintjei között nem fogunk jelentős eltérést tapasztalni (Molnár és Kapitány, 2013; Központi Statisztikai Hivatal, 2014), ugyanakkor az elvégzett osztályok számára és az életkorra fókuszálva már differenciára számítottunk: ezekre

vonatkozóan a hipotéziseink azok voltak, hogy az iskolázottság mértékének növelése potenciálisan gyarapíthatja, az életkor emelkedése egy darabig csökkentheti, majd növelheti az elégedettség értékét (Lelkes, 2003; Kopp és Mészáros, 2012; Molnár és Kapitány, 2013; Komjáthy, 2014).

Ugyanakkor célkitűzésünk volt az is, hogy választ adjunk arra a kérdésre, hogy van-e lényeges, egyértelmű különbség a nyíregyházi városiak és a járási településen élők szubjektív jóllét alakulásában, illetve annak legfontosabb feltételeiben.

Úgy véltük – a lakott település típusát figyelembe véve –, hogy a járási székhelyen élők jelentősen elégedettebbek azoknál, mint akik a járás egyéb településein élnek (Komjáthy, 2014).

Kutatásunk során kérdőíves módszert alkalmaztunk, kérdezőbiztosok bevonásával. A felmérés 2015. április elejétől június végéig tartott. A kiválasztottak a megkérdezés előtt levélből kaptak arról tájékoztatást, mikor és miért fogják őket felkeresni a kérdezőbiztosok. A minta kiválasztását – a megadott instrukciók alapján – a Közigazgatási és Elektronikus Közszolgáltatások Központi Hivatala végezte. A főmintából „kiesett” vagy nem válaszolók helyettesítésére pótadatbázist, pótcímeket használtunk. A kitöltött kartotékok feldolgozására, az eredmények kiértékelésére a varianciaanalízist, valamint a lineáris regressziós modellt használtuk 5%-os valószínűségi szinten ($p=0,05$), amiben az SPSS 22.00 for Windows szoftver volt segítségünkre.

A kutatás szociodemográfiai háttere

Kutatásunkban a nyíregyháziakra és a Nyíregyházi járás egyéb településein lakókra koncentráltunk.

A nyíregyházi mintában a városiak nemi megoszlása a következőképpen alakult: a válaszadók 46,4%-a férfi, 53,6%-a nő. Életkorcsoport szerint vizsgálódva a fiatalok (18-25 év) 7,4%-ban, a fiatal felnőttkorúak (26-34 év) 10,7%-ban, a közép felnőttkor (35-49 év) 31,5%-ban, az érett felnőttkorúak (50-64 év) 28,7%-ban és az időskorúak (65 év felett) 21,7%-ban képviseltetik magukat a mintában. Iskolai végzettség szerint alacsony iskolai végzettséggel a megkérdezettek 31,9%-a, középfokú iskolai végzettséggel 40,6%, még felsőfokú iskolai végzettséggel 27,5% rendelkezik.

A Nyíregyházi járási mintában a válaszadók 48,8%-a férfi, 51,2%-a nő. A fiatalok aránya 11%, a fiatal felnőttkorúaké 7,7%, a közép felnőttkorúaké 30,3%, az érett felnőttkorúaké 30,8% és az időskorúaké 20,1%. Az alacsony iskolai végzettséggel rendelkezők tábora 59,7%-ban, a középfokúaké 29,4%-ban, a felsőfokúaké 10,9%-ban van benne a kutatásban.

Ezek a szociodemográfiai ismérvek biztosítják jelen kötetben ismertetett vizsgálatok kiindulási alapjait.

1. táblázat: A szociodemográfiai jellemzők százalékos megoszlása Nyíregyházán és a Nyíregyházi járásban

		Nyíregyháza	Nyíregyházi járás
Nem	férfi (súlyozás után)	46,4	48,8
	nő (súlyozás után)	53,6	51,2
Korcsoport	fiatalkor	7,4	11
	fiatal felnőttkor	10,7	7,7
	közép felnőttkor	31,5	30,3
	érett felnőttkor	28,7	30,8
	időskor	21,7	20,1
Iskolai végzettség	alapfokú iskolai végzettség	31,9	59,7
	középfokú iskolai végzettség	40,6	29,4
	felsőfokú iskolai végzettség	27,5	10,9

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015

A kutatás eredményei

Vizsgálatunk során górcső alá vettük a boldogságot kifejező szám értékét és alakulását, valamint a boldogság mérésére vonatkozó állításokat és azok eloszlását, a különböző szociokulturális háttérrel rendelkezők körében.

Molnár és Kapitány a „szubjektív jóllétet meghatározó tényezők hatását magyar és osztrák háztartási szintű adatokon becsülve azonosították”, s megállapították, hogy a magyarországi férfiak és nők elégedettségi szintjei között nincs jelentős eltérés (Molnár és Kapitány, 2013:3). A Központi Statisztikai Hivatal (2014) elemzői ugyancsak azt állapították meg – a felnőtt férfiak és a felnőtt nők megoszlási értékeinek ismeretében –, hogy nincs jelentős különbség a két nem boldogságértéke között.

Az országos adatokhoz hasonlóan az érzelmi jóllétet jelző számot nem befolyásolja a megkérdezett személy neme, sem a Nyíregyházi járás székhelyén ($p=0,342$), sem a járás egyéb településein élők esetében ($p=0,326$). Ebből az következik, hogy számottevő különbség nem létezik a férfiak és a nők 2015. évi emocionális szintje között. Ugyanakkor a Nyíregyházi járás székhelyén élő, „gyengébbik nem” képviselői szignifikánsan nagyobb arányban vallják magukról azt, hogy több érzést, azon belül is pozitív érzést táplálnak mások felé. Bevallásuk alapján nem érzik magukat igazán egészségesnek és a döntések meghozatalában is bizonytalanok. Érdekes, hogy a nyíregyházi férfiak és nők között nincs különbség a tekintetben, hogy mennyire találják vonzónak a külsejüket.

2. táblázat: Az egyszempontos varianciaanalízishez tartozó leíró statisztikai eredmények Nyíregyházán, nemek szerint

Nemek	Átlag	N	Szórás	Minimum	Maximum
férfi	4,19	264	,714	2	6
nő	4,14	501	,708	1	6
Összesen	4,16	765	,710	1	6

ANOVA: $p=0,342$ (NS)⁴²

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015

A székhelyen kívül lakók közül a nők szintén arról számolnak be, hogy rájuk az asszertív attitűd, vagyis a mások iránti elfogadás és bizalom jellemző. Ők sem érzik saját egészségi állapotukat igazán helyénvalónak, megfelelőnek. A nyíregyháziakkal ellentétben ők már külsejükkel elégedetlenek, nem tartják azt elég vonzónak. A járási férfiak szignifikánsan nagyobb megoszlással számolnak be arról, hogy életük során bármit képesek elvállalni, nem létezik előttük akadály.

3. táblázat: Az egyszempontos varianciaanalízishez tartozó leíró statisztikai eredmények járási szinten, nemek szerint

Nemek	Átlag	N	Szórás	Minimum	Maximum
férfi	4,35	221	,682	2	6
nő	4,29	354	,794	2	6
Összesen	4,31	575	,753	2	6

ANOVA: $p=0,326$ (NS)

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015

Az iskolai végzettség és az érzelmi állapot kapcsolatának vizsgálatát ismertető tanulmányok arról számolnak be, hogy „*az iskolázottság összefügg az elégedettséggel: A magasabb képzettségűek átlagosan jobban meg vannak elégedve az életükkel* (Lelkes, 2003:389, Kopp és Mészáros, 2012) és „*a felsőfokú végzettségűek arányának növelése minden bizonnyal hozzájárulna a magyarok élettél való elégedettségének növeléséhez*” (Molnár és Kapitány, 2013:23).

Ezekkel a kijelentésekkel egybecsengően megállapítottuk, hogy mind a Nyíregyházán élők, mind a járási településeken élők elégedettségi szintjére jelentős hatást gyakorol az edukáció ($p=0,000$).

Az iskolai végzettség szintjének a növekedésével jelentős mértékben növekedik a megyeszékhelyen élők boldogság értéke is: az alapfokú iskolai végzettséggel rendelkezők érzelmi jólléte 4,03, a középszintűeké 4,32, míg a felsőfokúaké 4,6. Az

⁴² A *** jelöli a 0,001 alatti, a ** jelöli a 0,001 és a 0,01 közötti, a * jelöli a 0,01 és a 0,05 közötti szignifikanciákat. Az NS jelöli a nem szignifikáns, vagyis a 0,05-nél nagyobb értékeket.

előbbi két csoport a kissé boldog, az utóbbi a nagyon boldog jelzöt, s kategóriát éri el.

A boldogság mérésére vonatkozó állítások vizsgálata során az rajzolódott ki, hogy az alapfokú végzettséggel rendelkezők pesszimisták, borúlátóak és kishitűek. Jellemző rájuk a fatalizmus: úgy gondolják, hogy nem azt teszik, amit igazán szeretnének. Úgy érzik, hogy a valóság és a vágyaik között óriási szakadék húzódik meg. Ezzel párhuzamosan az is megfigyelhető, hogy igazából nem rajtuk múlik, hogyan alakul életük, s igazából nincs is értelme és célja a létüknek, vagyis nem tartják valami jó helynek e világot. A külsejükkel és az egészségi állapotukkal sincsenek igazán megelégedve. Nehezen hoznak döntéseket és voltaképpen vidám emlékképekkel sem rendelkeznek.

A felsőfokú iskolai végzettséggel rendelkezők már sokkal derűlátóbbak és pozitívabbak. Racionálisak látják a jövőjüket, a lehetőségeiket, a döntési kompetenciájukat, valamint az önbecsülésük is jóval magasabb, mint az alacsonyabb végzettséggel rendelkezőkké. Képesek mások életére is hatást gyakorolni: azt mondják magukról, hogy pozitív érzéseket táplálnak mások felé, képesek másokat felvidítani, hisz' sokat nevetnek. Tele vannak energiával és szellemileg is meglehetősen ébernek érzik magukat.

1. táblázat: Az egyszempontos varianciaanalízishez tartozó leíró statisztikai eredmények Nyíregyházán, iskolai végzettség szerint

Iskolai végzettség	Átlag	N	Szórás	Minimum	Maximum
alapfokú	4,03	169	,766	2	6
középfokú	4,32	243	,755	2	6
felsőfokú	4,60	153	,648	2	6
Összesen	4,31	565	,760	2	6

ANOVA: $p=0,000$ (***)szign.)

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015

A járási településeken lakók esetében is igaz azon megállapítás, hogy a magasabb képzettségűek átlagosan jobban elégedettek az életükkel: A felsőfokú iskolai végzettséggel rendelkezők átlagos értéke 4,5, a középfokúaké 4,34, az alapfokúaké 4,01.

A járási, többi településén élő, alapfokú végzettséggel rendelkezők körében még több pesszimista, fatalista kijelentés figyelhető meg, mint a nyíregyháziaknál. Ők is úgy gondolják, hogy nem azt teszik, amit igazán szeretnének, úgy érzik, hogy a valóság és a vágyaik között óriási szakadék húzódik meg. Szintén azt vallják, hogy igazából nem rajtuk múlik, hogyan alakul életük, s igazából nincs is értelme és célja a létüknek, nem tartják jó helynek a világot. Szintén elégedetlenek a külsejükkel és az egészségi állapotukkal. Nehezen hoznak döntéseket, és a vidám emlékképek birtoklásában sem jeleskednek. A nyíregyháziakhoz képest ők még azt is kijelentették, hogy nem szokták magukat jól érezni másokkal, nem tartják magukat igazán társasági lényeknek.

A középfokú iskolai végzettséggel rendelkezők azok, akik a legtöbb dolgot szórakoztatónak tartják, akik sokat nevetnek, és képesnek érzik magukat arra, hogy másokat felvidítsanak.

A felsőfokú iskolai végzettséggel rendelkezők konzekvensen látják a lehetőségeiket, az életcéljukat. Képesnek érzik magukat arra, hogy bármit elvállaljanak, hisz' szellemileg éberek és rengeteg energiával rendelkeznek.

5. táblázat: Az egyszempontos varianciaanalízishez tartozó leíró statisztikai eredmények járási szinten, iskolai végzettség szerint

Iskolai végzettség	Átlag	N	Szórás	Minimum	Maximum
alapfokú	4,01	458	,713	1	6
középfokú	4,34	218	,670	3	6
felsőfokú	4,50	85	,584	3	6
Összesen	4,16	761	,713	1	6

ANOVA: $p=0,000$ (***)szign.)

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015

Az életkor és a boldogság kapcsolatának vizsgálatával foglalkozó pszichológusok és közgazdászok szerint „a boldogság-életkor függvény egy U alakú görbe” (Bábás – Barta, 2013:26), vagyis a különböző korcsoportok boldogságértékei jelentős mértékben különböznek egymástól: A fiatalok és az idősek sokkal inkább elégedettek az életükkel, mint a középkorúak. Ezt az eredményt támasztja alá Molnár és Kapitány (2013:19) tanulmánya is, miszerint „az emberek 35-40 éves koruk táján a legkevésbé elégedettek az életükkel”, és ettől a ponttól kezdve az életkor előre haladtával a szubjektív jóllét állapota már nem romlik.

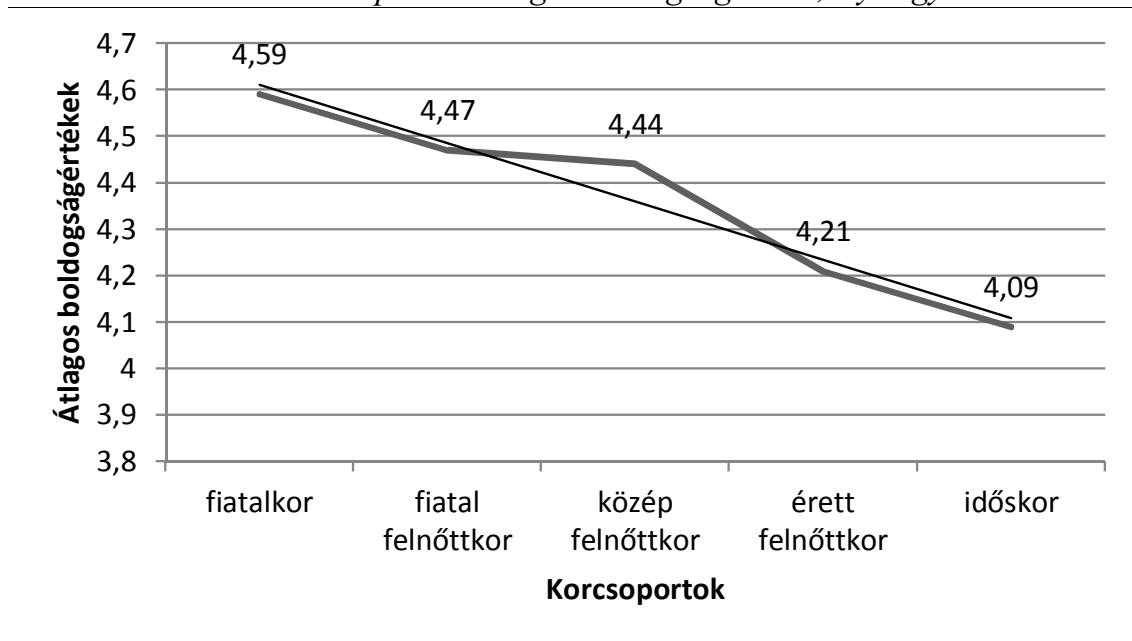
Ezekkel az országos adatokkal egybehangzóan a nyíregyházi és a járási településeken élők boldogságszintje is szignifikáns mértékben változik az életkor előre haladtával ($p=0,000$), de ezen adatok esetében nem egy U alakú görbe, hanem egy szigorúan monoton csökkenő, lineáris függvény írható le: minél idősebb egy korcsoport annál boldogtalanabb.

Nyíregyházán a fiatalok átlagosan 4,59-es értékkel rendelkeznek, vagyis ők alkotják a nagyon boldog társadalmi kategóriát. A fiatal felnőtt korúak csoportja 4,47-es, a közép felnőtt korúak 4,44-es, az érett felnőttek 4,21-es, az időskorúak 4,09-es értéket produkálnak, amelyekkel már csak a kissé boldog csoportba sikerül bekerülniük.

A nyíregyházi fiatalok jellemző leginkább, hogy mások iránt érdeklődnek, és képesek másokat is felvidítani nevetésükkel. Úgy érzik, nagyon jó élni, és el tudnak bármilyen feladatot vállalni, nincsenek előttük akadályok. Szinte mindennel elégedettek, gyakran élnek át örömet, jókedvet, s tele vannak energiával. A közép felnőtt korúak csoportjától kezdve a negatív kicsengésű állítások sora figyelhető meg. A 35 és 49 év közötti korcsoport nem érzi magát jól e világban. Az 50-64 évesek egyáltalán nem elégedettek a külsejükkel. A 65 éven felüliek nem kimondottan bizakodóak a jövőjükkel szemben, nem érzik magukat egészségesnek,

nem szokták magukat már másokkal jól érezni. Ugyanakkor pozitív dolognak számít, hogy a nyugdíjas évek és az ezzel járó életstílus lehetővé teszi számukra, hogy mindenre tudjanak időt szakítani, amire csak akarnak.

2. ábra: Korcsoportok átlagos boldogságértéke, Nyíregyházán

ANOVA: $p=0,000$ (***)szign.)

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015

Járási szinten vizsgálódva szintén jelentős mértékben csökkennek a boldogságot jelző számok értékei: A fiatalok átlagosan 4,51-es értékkel rendelkeznek, vagyis ők alkotják a nagyon boldog társadalmi kategóriát. A fiatal felnőtt korúak csoportja 4,44-os-, a közép felnőtt korúak 4,29-os-, az érett felnőttek 4,08-os-, az időskorúak 3,83-os értéket produkálnak, amelyekkel már csak a kissé boldog csoportba sikerül bekerülniük.

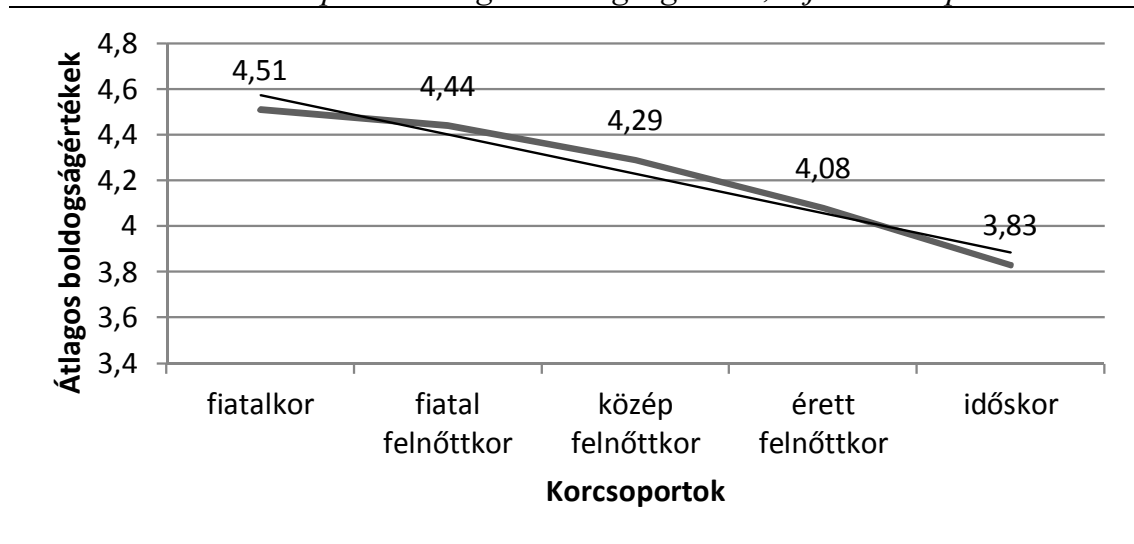
A fiatalok jellemző egyértelműen azon állítások többsége, amelyek pozitív töltetűek: úgy érzik, nagyon jó élni, és szinte mindennel elégedettek, amit életük során elértek. Sokat nevetnek, amellyel képesek felvidítani másokat is. Rátermetten érzik magukat arra, hogy bármit elvállaljanak, hiszen mindenben megtalálják a szépségét, és igyekeznek is kedvezően befolyásolni a körülöttük lévő történéseket. Ennek következtében gyakran élnek át emelkedett érzéseket, örömet. Szellemileg ébernek érzik magukat, rengeteg energiával bírnak.

A fiatal felnőttkorúak mindig nagyon belemerülnek abba, amit tesznek, és nagyon elkötelezetten teszik azt. Számukra szép az élet.

Az érett felnőttkorúak és az időskorúak a negatív végeredményű kijelentések birtokosai. Az érett felnőttkorúak nem örülnek saját maguknak, nem elégedettek önmagukkal. Az időskorúak koruknál fogva már nem kimondottan optimisták a jövőjükkel illetően és nem is érzik magukat kimondottan egészségesnek.

Egyértelműen már a külsejüket sem tartják elragadónak. Úgy érzik, nincs már igazán értelme és célja a létüknek, s valódi vidám emlékekkel sem rendelkeznek.

3. ábra: Korcsoportok átlagos boldogságértéke, a járási településeken

ANOVA: $p=0,000$ (***) szign.)

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015

„A Gallup Intézet 2000-ben készített felmérése szerint a hazai nagyvárosi (de nem fővárosi) lakosság körében a legmagasabb az élettél való általános elégedettség; a megyeszékhelyek, illetve a megyei jogú városok lakóinak 31 százaléka sorolta magát a nagyon elégedett, illetve az inkább elégedett kategóriák valamelyikébe. Sorrendben ezután a fővárosi lakosok, az egyéb városok (kisvárosok) polgárai, illetve a községekben élők következnek a felmérés eredményeinek tanúsága szerint” (Kékesi, 2007:73).

A 2005/2006-os Eurobarometer Magyarországra vonatkozó jelentésében az áll, hogy a leginkább elégedettek a nagyvárosiak bizonyulnak. Őket a kisvárosiak, majd a falvakban élők követik (Kékesi, 2007).

Számunkra is az nyert tanúbizonyságot, hogy a járási székhelyen élők átlagos boldogságértéke nagymértékben különbözik a járási településen élők átlagos értékétől ($p=0,00$). Az előbbi csoport válaszadó tagjainak 86,7%-a tartozik a kissé boldog, a nagyon boldog, valamint a túlságosan boldog kategóriába. Nem fordul elő egyetlen nem boldog polgár sem a kérdőívet kitöltő személyek között. A nem nyíregyházi lakosok elégedettségi szintje már ennél kisebb, 82,5%-os értéket tudott elérni.

A jelentős mértékű eltérés oka a pozitív és negatív kimenetelű állítások előfordulásában figyelhető meg. A Nyíregyházán élőkre egyértelműen az optimista, a derülátó, a bizakodó, a járási településen lakókra vitathatatlanul a passzív, a kishitű, a borúlátó kijelentések a jellemzők. A nyíregyháziak nagyon érdeklődők embertársaik iránt. A legtöbb dolgot szórakoztatónak tartják. Számukra szép az élet és zömmel elégedettek is vele. Amire akarnak, tudnak időt szakítani. Hatással vannak a saját döntéseikre, és általában azt pozitívan is befolyásolják. Velük

ellentétben a járási településen élők nem optimisták, nem tartják vonzónak a külsejüket. Nem gondolják e világot jó helynek, és tulajdonképpen a világ dolgaival elégedetlenek, hiszen amit eddig tettek, azok nem azok, amit tenni is szerettek volna. Nehezen hoznak döntéseket, és a vidám emlékek birtoklásában sem remekelnek.

6. táblázat: Az egyszempontos varianciaanalízishez tartozó leíró statisztikai eredmények Nyíregyházán és a Nyíregyházi járás egyéb településein

	N	Átlag	Szórás	Minimum	Maximum
Nyíregyháza	581	4,31	0,756	2	6
Nyíregyházi járás	768	4,16	0,71	1	6

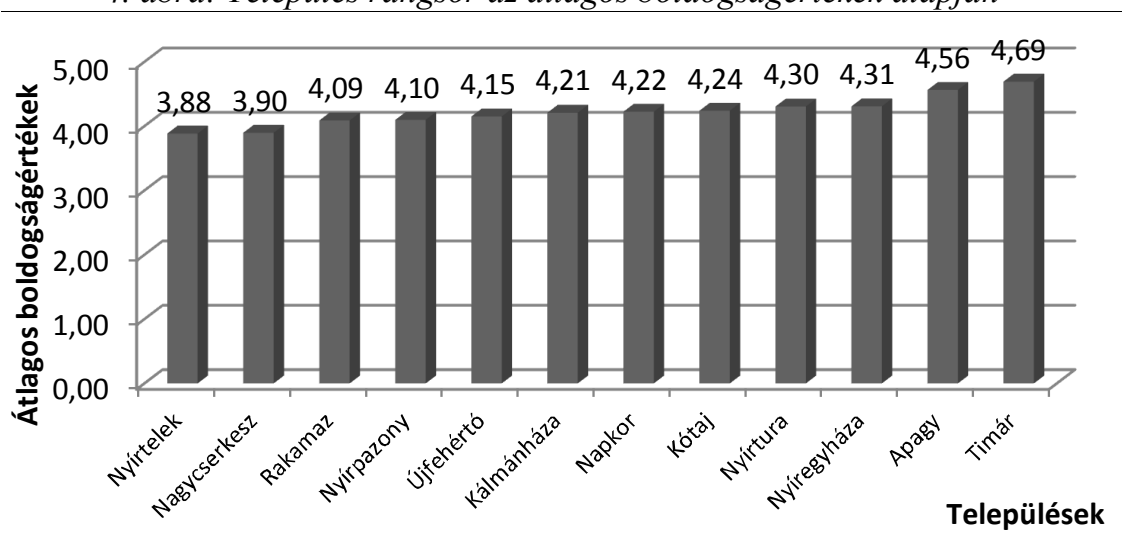
ANOVA: $p=0,000$ (***)szign.)

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015

Ugyanakkor, ha a településeket külön-külön szemrevételezzük⁴³, megállapítható, hogy a teljes Nyíregyházi járás átlagos boldogságértéke alatti (4,22) értéket produkál Nyírtelek, Nagycserkesz, Rakamaz, Nyírpazony, Újfehértó és Kálmánháza.

Elszomorító továbbá az a tény is, hogy Nyírtelek, Rakamaz és Újfehértó településtípusát tekintve városok, és mégis a legrosszabb értékekkel rendelkeznek, valamint, hogy Nyíregyháza mint megyeszékhely, járási székhely nem a legmagasabb értékkel büszkélkedik.

4. ábra: Település rangsor az átlagos boldogságértékek alapján

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015

Tovább vizsgálódva a t-statisztika eredményeit, azt vettük észre, hogy a nyíregyháziak boldogságértékére vonatkozó magyarázatból leginkább két darab független változó veszi ki a részét, amelyeknek a hatásai szignifikánsak. Mind a kettő értelmező változó pozitív hatást gyakorol azon független változóra, amelyet úgy nevezünk, hogy elégedettség. Értékét Nyíregyházán leginkább a munkaviszony, a munkahely megléte ($\beta = 0,428$) befolyásolja, majd a barátokkal való rendelkezés

⁴³ Az elemzés jelenlegi szakaszában Sényőt ki kellett zárunk az alacsony elemszáma miatt.

($\beta = 0,425$): az elégedettség szintje nagymértékben magasabb azoknál, akik munkahellyel és/vagy baráti kapcsolatokkal rendelkeznek, mint akik egyik változó birtoklásában sem jeleskednek. Érdekes megállapítás azonban az, hogy a háztartások tagjainak munkaerő-piaci helyzete nem mutat szoros összefüggést a jövedelemmel.

2. táblázat: Lineáris regressziós eredmények a nyíregyháziak boldogságértékére vonatkozóan

Magyarázó változók	Nem standardizált koefficiensek		Standardizált koefficiensek	t	Szign.
	B	Std. Hiba	Béta		
Konstans	3,817	,827		4,616	,000
Egy főre jutó nettó jövedelem	7,345E-07	,000	,035	,234	,816
Dolgozik-e?	,679	,267	,428	2,545	,015*
Van-e barátja?	,683	,258	,425	2,641	,012*
Kulturális fogyasztás ⁴⁴ főkomponens	-,001	,183	-,001	-,004	,997
Objektívált kulturális tőke főkomponens ⁴⁵	,197	,137	,257	1,438	,159
Olvas-e?	,130	,327	,073	,398	,693
Objektív anyagi tőke index	,028	,032	,137	,851	,400

Az R értéke=0,563, az R² értéke=0,317, az AdjR négyzet értéke=0,184.

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015

A logisztikus regressziós modell alapján a járási településen élők körében is az figyelhető meg, hogy a hét darab bevont magyarázó változóból kettő gyakorol hatást az elégedettség szintjére. Az objektívált kulturális tőke főkomponens és az állással való rendelkezés befolyásolja szignifikánsan a boldogság értékét: A legnagyobb hatást a tárgyiasult kulturális tőke főkomponens ($\beta = 0,509$) fejt ki, majd a munkahellyel való rendelkezés ($\beta = 0,271$). Mindkettő változó pozitív irányban befolyásolja a jóllét alakulását: minél több objektívált kulturális tőkével rendelkezik az adott egyén, annál magasabb a boldogságra vonatkozó értéke, illetve minél kedvezőbb munkaerő-piaci helyzetben van a megkérdezett felnőtt város lakó annál elégedettebb.

⁴⁴ A múzeumban, a könyvtárban, a színházban, a fesztiválon és a koncerten való megjelenések összessége.

⁴⁵ A kulturális tőke azon megjelenési formája, amely materiálisan megfogható, átadható, sokszorosítható és eladható (könyv, lexikon, szótár, idegen nyelvi könyv, művészeti album).

3. táblázat: Lineáris regressziós eredmények a járási településen lakók boldogságértékére vonatkozóan

Magyarázó változók	Nem standardizált koefficiensek		Standardizált koefficiensek	t	Szn.
	B	Std. Hiba	Béta		
Konstans	4,230	,464		9,123	,000
Egy főre jutó nettó jövedelem	3,771E-07	,000	,016	,136	,892
Olvas-e?	-,211	,165	-,144	-1,280	,206
Van-e barátja?	,057	,154	,042	,370	,713
Dolgozik-e?	-,373	,176	-,271	2,119	,039*
Kulturális fogyasztás főkomponens	,054	,100	,066	,545	,588
Objektív anyagi tőke index	-,006	,017	-,043	-,328	,744
Objektívált kulturális tőke főkomponens	,376	,112	,509	3,350	,002**

Az R értéke=0,676, az R² értéke=0,457, az AdjR négyzet értéke=0,383.

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015

Összegzés

Kutatásunk során sikerült feltérképeznünk a boldogság értékét, valamint a boldogság összetevőire vonatkozó kijelentések megítélését mind a Nyíregyházi járás székhelyén, mind a Nyíregyházi járás egyéb településein élők körében.

A vizsgálat konzekvenciájaként az mondható el, hogy a boldogságértékek alakulásában rétegspecifikus jellemvonások uralkodnak mindkét vizsgálati populációban.

Szignifikáns különbség létezik az életkorcsoportok boldogságértékei között, vagyis minél idősebb egy korcsoport annál kisebb a boldogság átlagos értéke. Az elvégzett osztályok száma ugyancsak hatást gyakorol az elégedettségre. A magasabb végzettségűek csoportja átlagosan boldogabb, mint az alacsonyabb kvalifikációval rendelkezőké.

A vizsgálat eredményeként megállapítható az is, hogy lényeges, kardinális különbség létezik a nyíregyházi városiak és a járás egyéb településein élők szubjektív jóllét alakulásában, illetve annak legfontosabb feltételeiben. Ennek oka a pozitív és negatív kimenetelű állítások előfordulásában figyelhető meg. A Nyíregyházán élőkre egyértelműen az optimista, a derűlátó, a bizakodó, a járási településen lakókra vitathatatlanul a passzív, a kishitű, a borúlátó kijelentések a jellemzők.

A boldogság értékét Nyíregyházán leginkább a munkaerő-piaci helyzet és a baráti kapcsolatok megléte befolyásolja.

Az elégedettség szintje nagymértékben magasabb azoknál, akik munkahellyel rendelkeznek, de nem magasabb azoknál, akik több jövedelemmel is rendelkeznek. Ebből az következik, hogy elsősorban nem a megélhetési javak, a jövedelem megszerzése miatt elégedettebbek azok, akik foglalkoztattak. A megelégedés háttérében sokkal inkább állhat a csapathoz tartozás érzése, a kollegiális viszony megléte, az önmegvalósítás, a karrier út kiépítése, stb.

Ugyanakkor az elégedettség szintje azoknál is magasabb, akik baráti kapcsolatokkal, kapcsolathálózattal rendelkeznek.

A járási településen élők boldogság szintjét az objektívált kulturális tőke főkomponens és a kedvező munkaerő-piaci helyzet instruálja szignifikánsan: a minél több és több objektívált kulturális tőkével való rendelkezés növeli az elégedettség szintjét. A munkahellyel rendelkezők tábora – akárcsak a Nyírség fővárosában élők esetében – jelentősen magasabb boldogságértéket ér el azoknál, mint akik nem foglalkoztatottak.

Összességében a felsőfokú végzettségűek arányának növelése, a munkaerő-piaci helyzet és a kapcsolathálózat javítása, a személyes hálózatok kiépítése, a különböző klubokhoz, szervezetekhez való hovatartozás megteremtése, valamint a tárgyiasult kulturális tőkével való rendelkezés fokozása és megfelelő szinten történő hasznosítása minden bizonnyal hozzájárulna a Nyíregyházi járás településein élők boldogság szintjének növeléséhez.

Irodalomjegyzék

1. A Magyar Köztársaság Kormánya (2007): *Észak-alföldi operatív program 2007-2013*.
http://www.eszkalfold.hu/userfiles/hun/fejlesztési_dokumentumok/eAOP/EAOP_adopted_hu.pdf. Utolsó látogatás: 2015. 09. 16.
2. Berger-Smitt R. – Noll H. H. (2000) Conceptual framework and Structure of a European System of Social Indicators. EU Reporting Working Paper, No. 9, ZUMA, Mannheim.
http://www.gesis.org/fileadmin/upload/institut/wiss_arbeitsbereiche/soz_indikatoren/Publikationen/paper9_1.pdf. Utolsó látogatás: 2015. 10. 10.
3. Bábás Csilla Enikő – Barta Evelyn (2013): A boldogság tudományos útjain. OTDK dolgozat.
4. Dogan T. – Totan T. – Salmaz F. (2013): The role of self-esteem psychological well-being, emotional self-efficacy and affect balance on happiness: a path model. *European Scientific Journal* Vol 9, No 20. pp. 31-42.
5. Ercsey Ida (2010): Az életminőség mérése. In.: Losoncz Miklós – Szigeti Cecília (szerk.) (2010): *Válság közben, fellendülés előtt*. Széchenyi István Egyetem Kautz Gyula Gazdaságtudományi Kar, Győr.
6. Fábán Gergely – Patyán László – Huszti Éva (2012): Előszó. In.: Huszti Éva – Patyán László – Fábán Gergely (szerk.) (2012): *Életminőség Nyíregyházán, 2008-2010*. Acta Medicinae et Sociologica. Debreceni Egyetem Egészségügyi Kar, Nyíregyháza. 5-10. oldal
7. Fábán Gergely – Takács Péter – Szigeti Fruzsina (2014): A jövedelmi helyzet változása, a társadalmi polarizálódás jellemzői Nyíregyháza városában. In.: Huszti

- Éva – Patyán László – Fábíán Gergely (szerk.) (2014): *Életminőség Nyíregyházán, 2012*. Acta Medicinae et Sociologica Vol. 5. No. 12-13. Debreceni Egyetem Egészségügyi Kar, Nyíregyháza. 47-59. oldal.
8. Hills P. – Argyle M. (2002): The Oxford Happiness Questionnaire: a compact scale for the measurement of psychological well-being. *Personality and Individual Differences* 33.: pp. 1073–1082.
 9. Kashdan T. B. (2004): The assessment of subjective well-being (issues raised by the Oxford Happiness Questionnaire). *Personality and Individual Differences* 36, pp. 1225–1232
 10. Kékesi Márk Zoltán (2007): A szubjektív életminőség térbeli vonatkozásai. In: Utasi Ágnes (szerk.) (2007): *Az életminőség feltételei. Műhelytanulmányok*. MTA Politikai Tudományok Intézete: 72-83. oldal.
 11. Komjáthy Dénes (2014): A szubjektív jóllét vizsgálata Budapest V. és XIX. kerületének példáján. *Földrajzi Közlemények 138. évfolyam, 4. szám.* 322–333. oldal.
 12. Kopp Mária – Skrabski Árpád (2008): Miért alapvető politikai fogalom a társadalom boldogság érzete? *Valóság 2. évfolyam*, 30-38. oldal.
 13. Központi Statisztikai Hivatal (2012): Magyarország társadalmi atlasza. Xerox Magyarország Kft., Budapest.
<http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/tarsatlasz.pdf>. Utolsó látogatás: 2015. 09. 16.
 14. Központi Statisztikai Hivatal (2014): *A jólléti Magyarország indikátorrendszere, 2013*. Xerox Magyarország Kft., Budapest.
 15. Lelkes Orsolya (2003): A pénz boldogít? A jövedelem és a hasznosság kapcsolatának empirikus elemzése. *Közgazdasági Szemle 50. évfolyam*, 383–405. oldal. <http://epa.oszk.hu/00000/00017/00093/pdf/lelkes.pdf>. Utolsó látogatás: 2015. 08. 25.
 16. Malakucziné Póka Mária (2015): A Nyíregyházi járás települési szerkezeti, demográfiai, háztartási jellemzői. In.: Huszti Éva – Patyán László – Fábíán Gergely (szerk.) (2015): *Életminőség Nyíregyházán, 2015*. Acta Medicinae et Sociologica Vol. 6. No. 18-19. Debreceni Egyetem Egészségügyi Kar, Nyíregyháza, 11-29. oldal.
 17. Martos Tamás (2009): Célok, tervek, törekvések I. Elméleti megfontolások és alkalmazási lehetőségek. *Magyar Pszichológiai Szemle 2. évfolyam*, 337-358. oldal.
 18. Molnár György – Kapitány Zsuzsa (2013): Miért elégedetlenek annyira a magyarok az életükkel? A szubjektív jóllétet befolyásoló tényezők mikroszintű összehasonlító elemzése magyar és osztrák adatokon. Műhelytanulmányok. MTA Közgazdaság és Regionális Tudományi Kutatóközpont, Közgazdaság Tudományintézet, Budapest. <http://econ.core.hu/file/download/mtdp/MTDP1347.pdf>. Utolsó látogatás: 2015. 09. 16.
 19. Rahman T. – Mittelhammer R. C. – Wandschneider P. (2005): Measuring the Quality of Life across Countries. *Research Paper No. 06*.
 20. Stiglitz J. E. – Sen A. – Fitoussi J. P. (2009): Report by the Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress. http://www.stiglitz-sen-fitoussi.fr/documents/rapport_anglais.pdf. Utolsó látogatás: 2015. 09. 16.
 21. Takács Péter – Fábíán Gergely (2012): Egy lokális életminőség index kialakításának lépései. In: Fábíán Gergely – Patyán László – Huszti Éva (szerk.) (2012): *Életminőség Nyíregyházán, 2008-2010*. Debreceni Egyetem Egészségügyi Kar, Nyíregyháza: 49-69. oldal.

22. Tróznai Tibor – Kullmann Lajos (2003): A WHOQOL-100 életminőség-vizsgáló kérdőív magyar verziójának validálása. *Rehabilitáció 16. évfolyam, 2. szám*, 28-36. oldal.
23. [www1: jaras.info.hu/jarasok-terkepe/jarasok-szabolcs-szatmar-bereg-megyeben](http://www.jaras.info.hu/jarasok-terkepe/jarasok-szabolcs-szatmar-bereg-megyeben). Utolsó látogatás: 2015. 09. 15.

Szerzők

Szigeti Fruzsina okleveles egészségpolitikai szakértő, PhD. hallgató,
szigeti.fruzsina.89@gmail.com

Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar Nevelés- és Művelődéstudományi
Doktori Program, 4032 Debrecen, Egyetem tér 1.

Fábián Gergely PhD. szociológus, kutató, főiskolai tanár,
fabian.gergely@foh.unideb.hu

Debreceni Egyetem Egészségügyi Kar, 4400 Nyíregyháza, Sóstói u. 2-4.

Takács Péter PhD. statisztikus, főiskolai docens, takacs.peter@foh.unideb.hu
Debreceni Egyetem Egészségügyi Kar, 4400 Nyíregyháza, Sóstói u. 2-4.

UNIVERSITY
OF DEBRECEN

FACULTY OF
HEALTH
NYÍREGYHÁZA

ACTA
MEDSOC
VOLUME 6.
2015

A Nyíregyházi járásban élő idősök életkörülményei

Patyán László

Abstract: This study based on the research „Life quality in Nyíregyháza” and the similar research which was made in the District of Nyíregyháza. The above mentioned district is the statistical unit round town Nyíregyháza and contains little settlements, and small towns. The research gave us good possibility to compare these units and found the main characteristic of the quality of life in the county capital versus it’s agglomeration. The study shows the situation of the elder households (age 65+). The main topics were: the conditions of households, benefits, subjective well-being, health situations, living conditions, costs of living, and housing .

The study showed the special situations of households, where people over 65 years, and lived alone, or together with the other old person.

Keywords: Elderly, Town and district of Nyíregyháza, Households of elderly, Quality of life, Health Status, Subjective well-being, Way of living, Cost of living

Bevezető

A „Nyíregyháza Város Életminősége” néven ismert panel adatfelvételeket kutatócsoportunk⁴⁶ Nyíregyháza Megyei Jogú Város Önkormányzatával együttműködve 2008-óta végzi. A két évente elkészült adatfelvételek során lehetővé vált a lakosság egésze életminőségének, illetve egyes csoportoknak a vizsgálata. A

⁴⁶ Kutatásvezető Dr. Fábíán Gergely, Dr. Huszti Éva. Az elemzéseket a Debreceni Egyetem Egészségügyi Kar és Nyíregyháza Megyei Jogú Város Önkormányzata kutatói végzik.

kutatás egyik eleme minden esetben az időskorú lakosság élethelyzetének, életminőségének vizsgálata volt a kérdőív adta lehetőségek és korlátok között.

Az elemzések során a demográfiai és gazdasági folyamatokat elemző statisztikai mutatók arra engedtek következtetni, hogy Nyíregyháza város lakossága sok tekintetben kedvezőbb feltételek között él, mint a megye lakossága.

A nyíregyházi járás lakossága körében 2015. évben végzett reprezentatív adatfelvétel kedvező lehetőséget kínál a megyeszékhely és a járás lakosságának életminőségét befolyásoló, egyes mutatók megvizsgálására. Meg kell azonban jegyezni, hogy a vizsgált járás nem tartozik a megye leghátrányosabb térségéhez. A települések egy része gyakorlatilag a megyeszékhely agglomerációjában található, s a távolabbi települések kisvárosi jellege (Rakamaz, Újfehértó) jobb feltételeket ígérhet az ott élők számára. Mindemellett a tényleges gazdasági teljesítmény ismeretében kétségtelen a megyeszékhely előnyös helyzete.^{47 48}

E tanulmányban az idősek (65 év feletti) életminőségét meghatározó változók elemzésén keresztül igyekszem bemutatni a városi és a vidéken vidéki életvitel életkor specifikus jellemzőit. A kutatás során bizonyos esetekben külön elemzésre kerül a csak időskorúakat tartalmazó háztartások helyzete.

A kutatásról

A vizsgálatot 2015-ben végeztük. A minta nemre és életkorra reprezentatív, a KEKKH által kiadott címlista alapján készült. Az egyenként ezer-ezer háztartást tartalmazó mintákból a járás esetében 909, a város esetében 754 értékelhető kérdőívet kaptunk vissza. A háztartásra vonatkozó információk ismertetése a háztartásfők megkérdezésével történt meg. Kérdőbiztosi feladatokat a Debreceni Egyetem Egészségügyi Karának hallgatói, valamint a járáshoz tartozó települések szociális területen dolgozó munkatársai végezték, az adatrögzítést szintén a Kar hallgatóinak köszönhetjük. A városi minta a 4. lekérdezési hullámát élte meg, míg a járásban első ízben került sor a háztartások megkérdezésére.

Az idősek helyzete

Demográfiai jellemzők

A KSH adatai szerint (2011) a háztartások 26%-ában csak időskorúak éltek⁴⁹. Demográfiai értelemben a járás lakossága az átlagostól nagyobb elöregedést mutat. Száz gyermekkorúra a járásban 89, míg a megyében 79 időskorú jutott 2011-ben (Malakucziné, 2015). A járásszékhely és a járási városok öregedése jelentős eltéréseket mutat. Egyes településeken a járási öregedési index átlagánál (89) két és

⁴⁷ A város kedvező gazdasági mutatóit az adóerő képesség mutatja, melyet tanulmánykötetünkben Krizsai Anita és Csatlós Ildikó mutattak be részletesebben.

⁴⁸ Nyíregyházi járás népesedési jellemzőit e tanulmánykötetben pontosan jellemzi Malakucziné Póka Mária: A Nyíregyházi járás települési szervezeti, demográfiai, háztartási jellemzői c. tanulmánya.

⁴⁹ A KSH módszertana alapján időskorúnak a 60 év feletti lakosokat tekintették.

félszer magasabb az index értéke, míg más települések – beleértve a járasszékhelyet is – fiatalabb korszerkezetet mutatnak (Malakucziné, 2015).

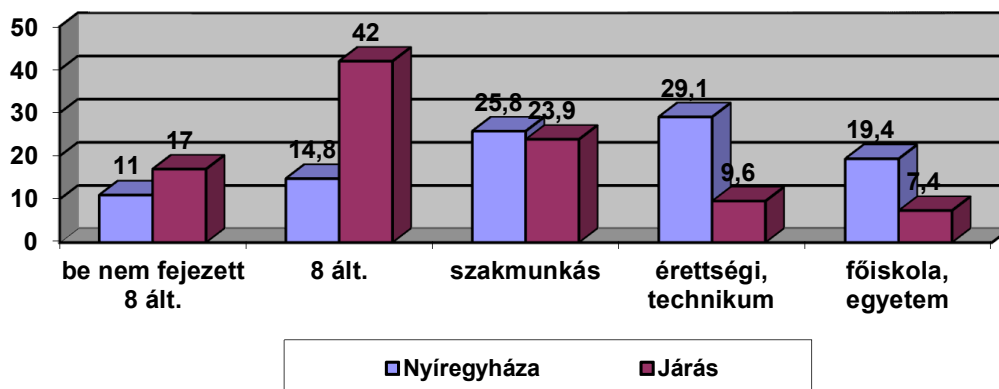
A kutatás során megkérdezett háztartások esetében a járásban a háztartások 13,6%-ában (n=124) éltek csak 65 év feletti polgárok, a városi mintában ez az arány jóval magasabb, a háztartások 17,8%-ában találtunk csak időseket (n=134). Összességében tehát – a városi és a járási minta tekintetében – a válaszadó háztartásfők 20%-a volt 65 év feletti, ami azt jelenti, hogy az időskorú háztartásfőt tartalmazó családok ötödében éltek generációk együtt egy háztartásban.

A csak időskorúakat tartalmazó háztartásokban élők átlagéletkora a járási mintában 72,3 év volt, míg a nyíregyházi mintában csaknem azonos, 72,7 év.

Iskolázottság

A legmagasabb iskolai végzettség az életkilátásokat meghatározó tényező. Az iskolai végzettség emelkedésével például általában véve nő az egészségben eltölthető életevek száma, magasabb a nyugdíj összege.

1. sz. ábra: A járásban és Nyíregyházán élő idősök csoportjai a legmagasabb iskolai végzettségük szerint

Forrás: Nyíregyháza Város Életminősége 2015, Nyíregyháza Járás Életminősége 2015. kutatás

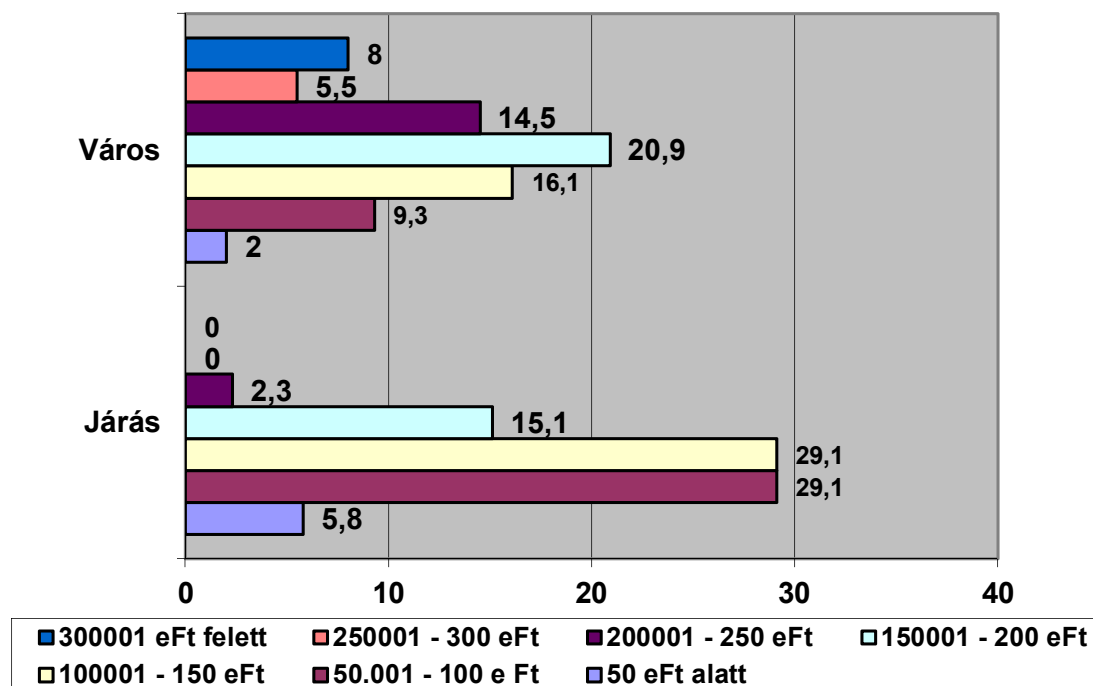
A vidéken élő idősök majd' hatvan százaléka alacsony, vagy be nem fejezett 8 általános végzettséggel rendelkezik, ötödük pedig szakmunkás végzettségű. Ezzel szemben a nyíregyházi idősök mintegy fele érettségizett, vagy felsőfokú végzettséggel rendelkezik. A KSH adatai szerint hazánkban Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében a legmagasabb azoknak az idősöknek az aránya, akik a 8 általánost sem fejezték be (22,4%), ugyanakkor megyénknek van a legfiatalabb korstruktúrája és az idősök aránya is Szabolcsban a legalacsonyabb (19,8%) (KSH, 2014).⁵⁰ A diplomával rendelkező idősök arányát tekintve pedig a harmadik legrosszabb mutatóval rendelkezik a megye (8,4%).

⁵⁰ Idősök = 60 év feletti népesség a KSH módszertana szerint.

Megélhetés

Számos tényező befolyásolhatja az időskorúak életminőségét. Ezek egy része olyan generális jellegű változó, mely az idősök széles körének életminőségét meghatározhatja. A jóléti ellátórendszerek (szociális, egészségügyi) működésének színvonala, fejlettsége ma szinte minden időskorú életére hatással van. Az életminőséget meghatározó kemény változók között azonban elsődlegesen a megélhetést biztosító jövedelemről kell szót ejteni. A nyugdíj, mint transzferjövdelem egyaránt lehet az életkori szegénységet konzerváló tényező, csakúgy, mint a tisztességes megélhetést garantáló ellátási forma. Az idősök életminőségét meghatározó szerepét hazánkban a nyugdíjból élők relatíve magas nyugdíjfüggősége eredményezi. A KSH adatai szerint 2013-ban a nyugdíjas korúak 6%-a rendelkezett munkajövedelemmel, tehát a megélhetés alapvető forrása a nyugdíj volt (KSH, 2013). A nyugdíj azonban nem biztosít egyforma ellátási szintet. A járulékfizetésben eltöltött évek, valamint a korábbi jövedelem mértéke mellett, vagy épp ezek eredményeképpen komoly regionális eltéréseket mutat a nyugdíjrendszer. Az egész országban Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében a legalacsonyabb az öregségi nyugdíjasok aránya (57,8%), és legmagasabb a hozzátartozói, illetve megváltozott munkaképesség jogán megállapított ellátásban részesülők aránya (KSH, 2014). 2014-ben az átlagnyugdíj 115.786 Forint volt hazánkban. Budapesten ettől átlagosan 21.338 Forinttal többet kaptak a nyugdíjasok, míg Szabolcs megyében átlag 12.662 Forinttal kevesebbet vitt ki a postás. Az alacsonyabb nyugdíj befolyásolhatja a fogyasztási kultúrát és a mindennapi életvitelt egyaránt.

2. sz. ábra: Csak 65 év felettit tartalmazó háztartások nettó átlagjövedelme (2015, %).

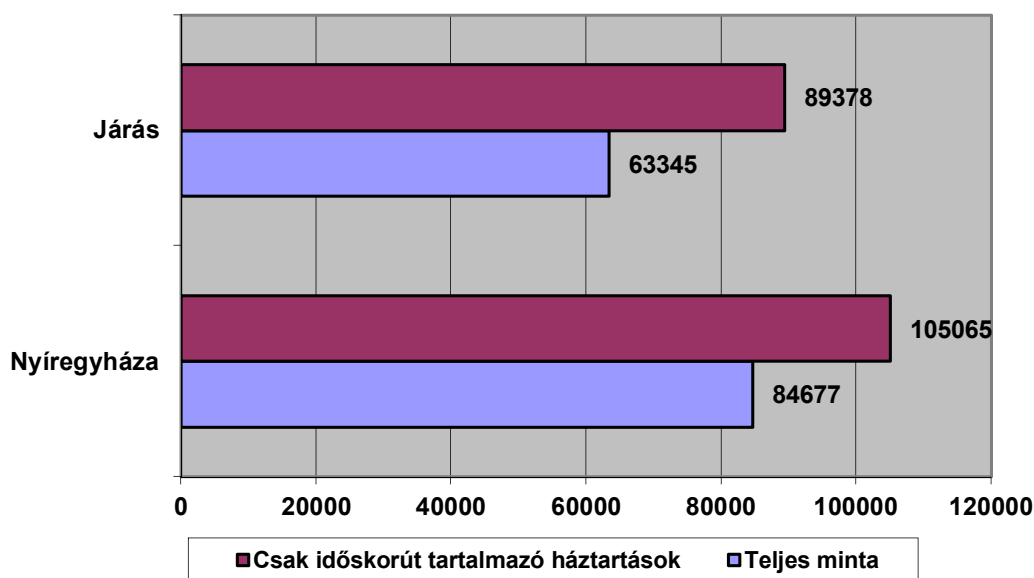

Megjegyzés: A válaszmegtagadók aránya a járás esetében a megkérdezettek 18,6%-át tették ki. A városi idősek esetében az arány 23,6% volt.

Az egy vagy két időskorút tartalmazó háztartások közel azonos arányban oszlanak meg a városi és a járási mintában. A fenti táblázat adatai szerint a vidékiek alacsonyabb átlagjövedelemből gazdálkodhatnak. A nyugdíj mellett a járásban élő idősök 2,6%-a rendelkezik munkajövedelemmel a városi 9,5%-os aránnyal szemben. A munka világából való kivonulást sok tényező befolyásolja. A magasabb végzettségűek és a szellemi foglalkozásúak általában nagyobb arányban dolgoznak a nyugdíjkorhatár elérése után, ezzel szemben az alacsony iskolai végzettség, valamint a fizikai foglalkozás esetében nagyobb az esély a munka világából való kivonulásra, kiszorulásra.

Hozzá tartozói ellátásban részesült a járásban élő idősök majd' harmada és a nyíregyházi csak időskorút tartalmazó háztartások negyede, rokkantnyugdíjat kapott a járásiak kevesebb, mint 5%-a a városi 11%-os aránnyal szemben. Önkormányzati támogatások valamelyikéből a vizsgált időskorú csoportok egyaránt 10% körüli arányban részesedtek.

3. sz. ábra: Idősök és az összes megkérdezett egy főre eső átlagkeresete Nyíregyházán és a járásban

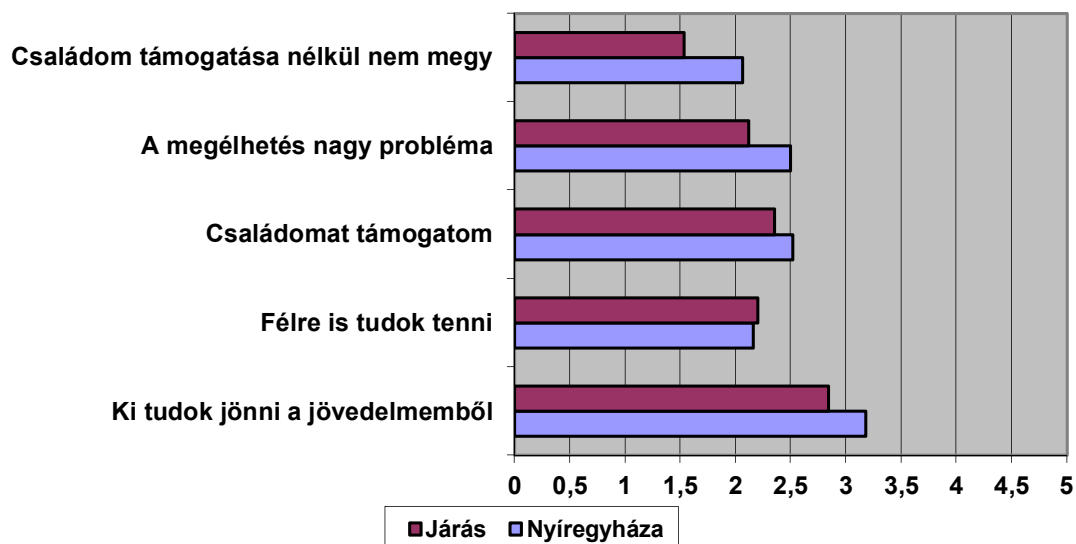
Forrás: Nyíregyháza Város Életminősége 2015, Nyíregyháza Járás Életminősége 2015. kutatás

A látszólagos jövedelem egyenlőtlenség oka az aktív korú háztartásokban található eltartottak (inaktívok, nem foglalkoztatottak) számából fakad, s egyben jól mutatja az időskori nyugdíj jövedelembiztonságot nyújtó szerepét is. Az idősök egy főre eső bevételeinek elemzése során azonban figyelembe kell venni, hogy a létminimum 2013-ban egy egyedül élő nyugdíjas esetében 78.759 Ft, két időst tartalmazó háztartás esetében 135.641 Ft volt (KSH, 2014) Magyarországon.

A megélhetés szubjektív megítélése

Az alábbi ábra a gazdálkodás szubjektív jellemzőit mutatja a vizsgált két csoport esetében.

4. sz. ábra: A jövedelemmel való gazdálkodás jellemzői a megkérdezettek megítélése szerint a csak időskorút tartalmazó háztartások esetében (5 fokozatú Likert-skála átlagok):

Forrás: Nyíregyháza Város Életminősége 2015, Nyíregyháza Járás Életminősége 2015. kutatások

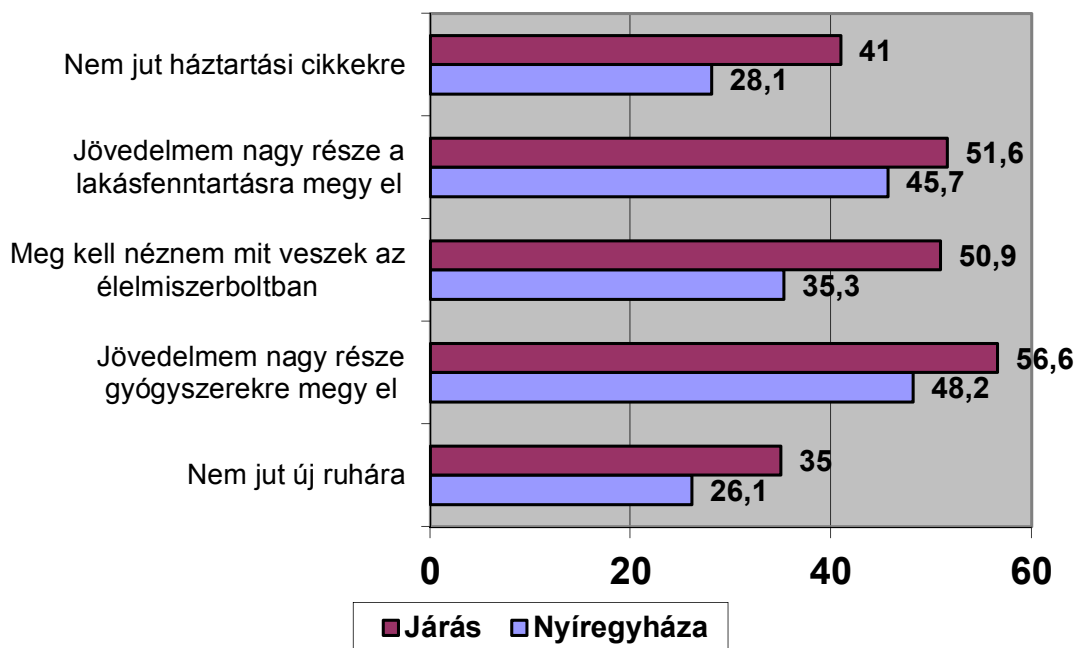
A válaszok alapján minden ötödik időskorúnak kihívást jelent a megélhetés, és a család támogatása nélkül nagyon nehéz helyzetben lennének. Minden harmadik időskorú nyilatkozta azt, hogy nem tud kijönni a havi jövedelméből, vagyis a fogyasztása valamely területén spórolásra kényszerül. Ezek a ráták mind a járási, mind a városi mintában közel azonos arányban szerepeltek. A skála átlagaiból úgy tűnik, hogy a vidéki lakosok relatíve rosszabb helyzetük ellenére sem támaszkodnak oly mértékben a családtagjaikra, mint a nyíregyházi társaik.

Korábban utaltunk rá, hogy a jövedelmi szegénység a nyugdíjból élőket kevésbé veszélyeztetni (Patyán, 2014:130), mint az aktív korúak egyes csoportjait. Mindezek ellenére a saját helyzetük szubjektív megítélése tekintetében a csak időskorút tartalmazó háztartások esetében a vidéken élők negyede, a nyíregyházi idősök hatoda gondolta úgy, hogy helyzete sokkal rosszabb, vagy rosszabb, mint másoké.

A kisnyugdíjasok jövedelmi szegénysége gyakorlatilag egy, a korcsoportra jellemző fogyasztási stílussal párosul. E fogyasztási preferenciák lényege a lakhatás és az egészségügyi ellátás költségeinek elsődlegessége, melyet az élelmezésre fordított költségek követnek, s a sort a tartós fogyasztási cikkek, valamint a ruházkodás zárják. Ez utóbbiakra költenek az idősök arányaiban a legkevesebbet. Fogyasztási preferenciák tekintetében szembetűnő az idősök felhalmozással

kapcsolatos magatartása.⁵¹ A legfontosabb célok között a váratlan kiadások fedezését, a gyermekek jövőjének támogatását, valamint a temetéssel összefüggő kiadások fedezését említették egy 2009-ben készült felmérés szerint.

5. sz. ábra: Fogyasztással kapcsolatos állítások megítélése a nyíregyházi és a járási idősek lakta háztartásokban (a válaszok százalékában)

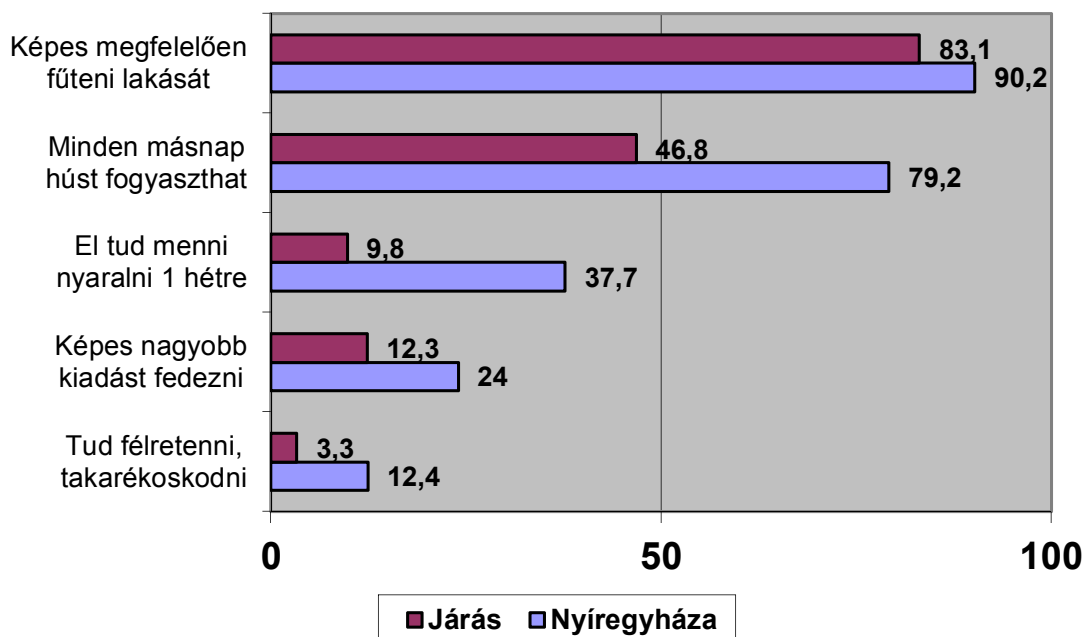

Forrás: Nyíregyháza Város Életminősége 2015, Nyíregyháza Járás Életminősége 2015. kutatások

A városban élő idősek legfájdalmasabb kiadásként a lakásfenntartás és a gyógyszer kiadások költségeit tekintik, míg a járási idősek az említettek mellett az élelmiszer kiadásokat is a megterhelő tételek között említették. Az átlagosan alacsonyabb jövedelmű járási lakosok sokkal megterhelőbbnek élték meg a fenti táblázatban összegzett kiadásokat, mint a nyíregyházi 65 év feletti lakosok.

⁵¹ www.gfk.com

6. sz. ábra: Időskorúakat tartalmazó háztartások jövedelmi helyzetének szubjektív megítélése (%)

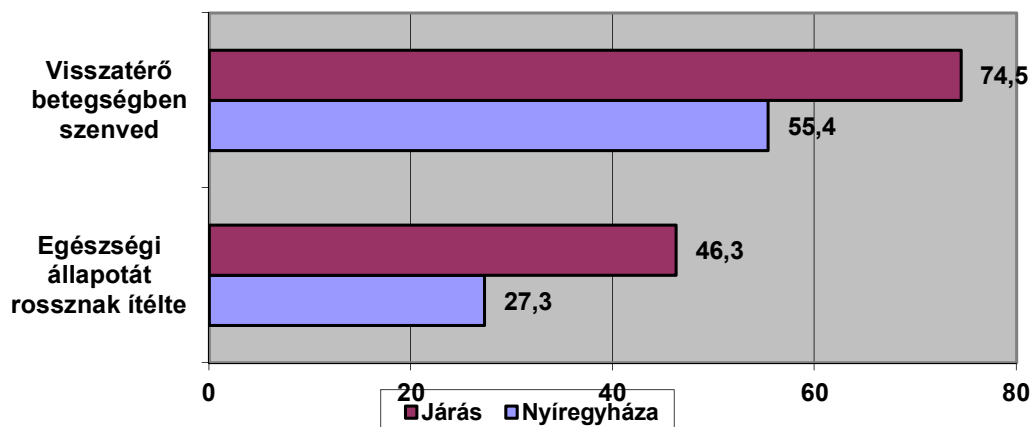
Forrás: Nyíregyháza Város Életminősége 2015, Nyíregyháza Járás Életminősége 2015. kutatások

A városi és a járási idősek fogyasztási szokásai leginkább az élelmiszerfogyasztás, a szabadidő, valamint a megtakarítások tekintetében mutatnak nagy eltéréseket. A járásban élők mintegy 3%-a tud félretenni, takarékoskodni, így számukra komoly kihívást jelent egy-egy nem várt költség kifizetése. Egy évben egy hét nyaralást a megkérdezettek kevesebb, mint tizede engedhet meg magának. Az élelmiszerek fogyasztása tekintetében majdnem minden második idős válaszadónak kell mérlegelnie. Ezzel szemben a megyeszékhelyen élő időseknek átlagosan kedvezőbb anyagi helyzete.

Egészségi állapot

Korábbi vizsgálatok szerint az egészségi állapot romlásának szubjektív megítélése kevésbé határozza meg az idősek szubjektív életminőségét (Giczi, 2008), de az egészség romlásával együtt járó kapacitás korlátozódás annál inkább (Savikko és mtsai, 2005). Az érzék- és mozgásszervi problémák az idősek otthonukba záródásával járnak, mely erősíti a szociális kapcsolatok fellazulását éppen abban a helyzetben, amikor erre az időseknek a legnagyobb szüksége lenne. A 2011. évi census adatai szerint (KSH, 2012) a fogyatékkal élők 57%-a 60 év feletti lakos volt. Az idősek kapacitásának korlátozódásáért ezen felül 40%-ban a tartós betegségekkel való együttélés is felelős.

7. sz. ábra: Az egészségi állapot szubjektív megítélése a csak időseket tartalmazó háztartásokban (%)

Forrás: Nyíregyháza Város Életminősége 2015, Nyíregyháza Járás Életminősége 2015. kutatások

A járási és a nyíregyházi időskorúak saját egészségi állapotuk megítélésében markáns eltérés tapasztalható, a vidékiek sokkal rosszabbnak ítélik egészségi állapotukat.

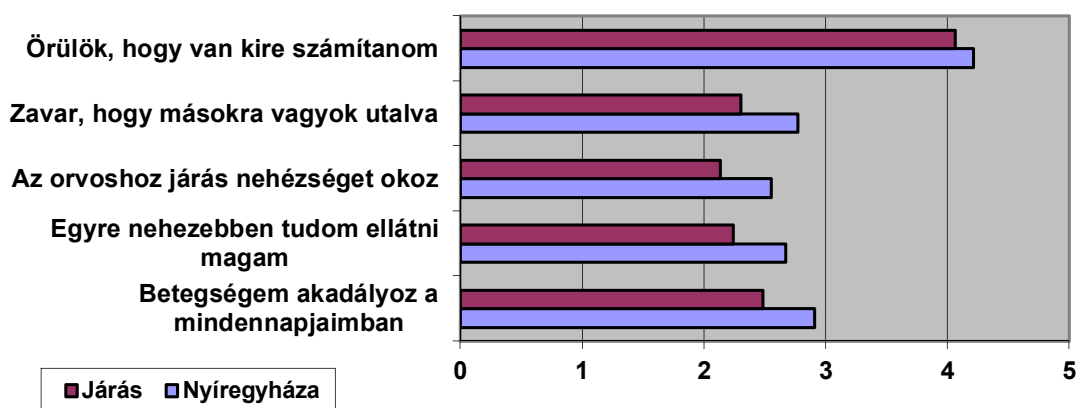
Az egészségügyi szolgáltatók és ellátások közül az idősek még mindig a háziorvosi szolgálattal tartják a legszorosabb kapcsolatot. A városi idős háztartásokban élők 88,4%-a látogatta meg az előző 12 hónapban háziorvosát szemben a járásban élők 92,6%-os arányával. Legalább havi rendszerességgel látogat el a háziorvosi rendelőbe a járási idősek 26,6%-a és a nyíregyháziak 29,2%-a. Minden huszadik járási és minden tizedik nyíregyházi időskorú gondolja úgy, hogy az orvos javaslata ellenére nem került egészségügyi szakellátásba. Az idősek több mint negyede töltött el legalább egy éjszakát a kórházban.

Összegezve megállapítható, hogy a két minta egészségi állapotában tapasztalt eltérések ellenére sem érzékelhető jelentős különbség az egészségügyi ellátáshoz történő hozzáférés jellemzőiben. Igaz ugyan, hogy a vidéki idősek inkább a háziorvos ellátását veszik igénybe, s ezzel szemben néhány százalékponttal elmarad a szakellátás igénybevételének aránya a városiakétól, ez azonban több okra is visszavezethető.

Az egészségügyi alapellátás hozzáférésevel kapcsolatos kutatások szerint (Babusik, 2004), (Patyán és Fábán, 2014) a vidéki ellátás során a strukturális problémákon túl (hol van elérhető ellátás, ügyelet) számolni kell a háziorvosi praxisokban kialakult gyakorlat eltéréseivel is. Elképzelhető, hogy vidéken az orvos bizonyos esetekben azért nem utalja tovább az esetet, mert megítélése szerint az időskorú szállítása, utaztatása többet ártana, mint használna, és sok esetben maguk a paciensek is jobban preferálják a helyben történő ellátást.

Az egészségügyi szolgáltatások biztosításában továbbra is meghatározó szerepet tölt be a háziorvos vidéken és a nagyvárosban egyaránt.

8. sz. ábra: Akadályozottsághoz kapcsolódó állítások megítélése a nyíregyházi és a járási csak időskorúakat tartalmazó háztartásfők válaszai alapján (5 fokozatú Likert-skála átlag értékei alapján)

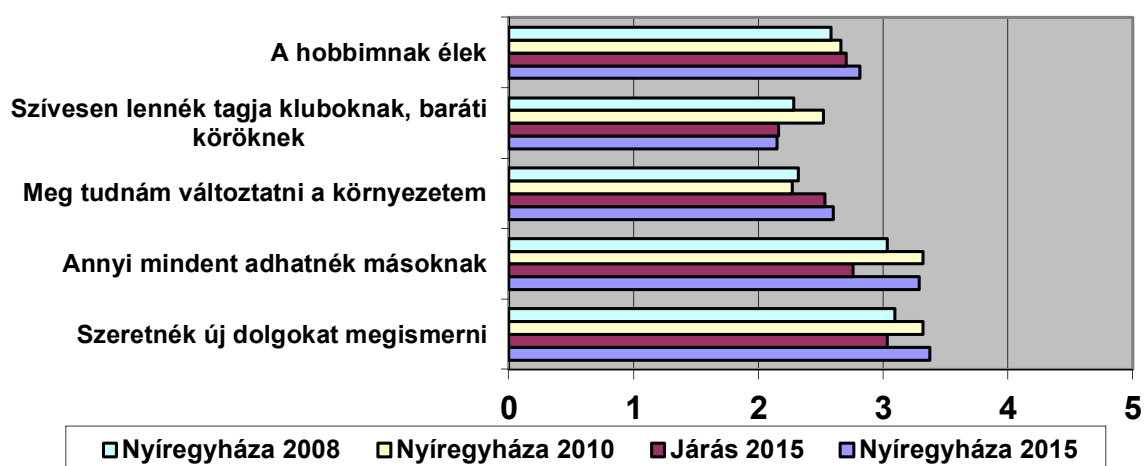
Forrás: Nyíregyháza Város Életminősége 2015, Nyíregyháza Járás Életminősége 2015. kutatások

A rosszabb anyagi helyzet és egészségi állapot ellenére a járási idősök kevésbé élik meg megterhelőnek akadályozottságukat.

Aktivitás, tevékenységek iránti fogékonyság

Az idősokkal kapcsolatos programok és helyi politikák egyik kulcskérdésévé kezd válni az aktivitás támogatása, fenntartása, erősítése az idősök körében. A panel kérdőív e témakört az akadályozottság, aktivitás, biztonság, részvétel és elidegenedés témakörökhöz kapcsolódó állítások értékelésével vizsgálja meg.⁵²

9. sz. ábra: Az időskori aktivitáshoz kapcsolódó állítások megítélése a nyíregyházi és a járási csak időseket tartalmazó háztartásokban (öt fokozatú Likert-skála átlagok)

Forrás: Nyíregyháza Város Életminősége 2008, 2010, 2015, Nyíregyháza Járás Életminősége 2015. kutatások

⁵² Az egyes kérdéscsoportokat a tanulmány 1. sz. melléklete tartalmazza.

A megyeszékhely időskorú lakosságának aktivitással kapcsolatos vélekedését immáron 7 év távlatában vizsgálhatjuk. A válaszok átlagai ennek ellenére csak minimális emelkedést mutatnak. Korábbi elemzésünk (Patyán, 2014) során az aktivitást befolyásoló tényezők között meghatározónak találtuk az életkort és a magányt. Az időskori aktivitás az életkor előrehaladásával átlagosan csökken, és jellemzően alacsonyabb az egyedül élők körében. A járási idősök alacsonyabb aktivitást mutattak e kérdések összefüggésében. Az aktivitás természete, ha lassan is, de folyamatosan változik. A 9. sz. ábra jól mutatja, hogy az idősök életében az individuális aktivitás élménye iránti igény, vágy növekedett, míg a 2008. évihez képest is csökkent a közösségi aktivitás iránti vágy.

Társas kapcsolatok, támogató hálózatok

Az idősök életminőségét és mindennapi életét is meghatározza kapcsolatrendszerük. Az idősök kapcsolathálózata jellemzően átalakul, megváltozik a kapcsolatok száma és minősége egyaránt. A korábbi adatfelvétel elemzése szerint (Patyán, 2014), (Husztai, 2014) az életkor előrehaladásával csökken a gyenge kötésű kapcsolatok száma, és mindinkább felértékelődik a családi, rokoni kapcsolatok szerepe. A gyenge kötésű kapcsolatok (barát, ismerős, szomszéd) esetében a megmaradó kapcsolatoknak az idősök sokkal nagyobb jelentőséget tulajdonítanak. A barátok száma csökken és – különösen az önellátó képességében korlátozott idősök esetében – ezek a kapcsolatok sokkal inkább a fizikai közelségben lévő emberekre szorítkoznak, így nő a jelentősége a szomszédokkal való kapcsolattartásnak is. A tartós betegséggel küzdő idősök esetében felerősödik, mondhatni kizárólagossá válik a családi kapcsolatok jelentősége (Patyán, 2014:133).

Barátok, szomszédok az idősök életében

Erre a kérdésre a városi mintába került idősök átlagosan 5,6 barátot jelöltek meg. Az egyedül vagy időskorú társával együtt élők 5,4 barátot jelöltek meg átlagosan. A járási mintában az idősök 3,6 főt, a csak időskorút tartalmazó háztartásokban élők 3,7 főt tartottak barátjuknak.

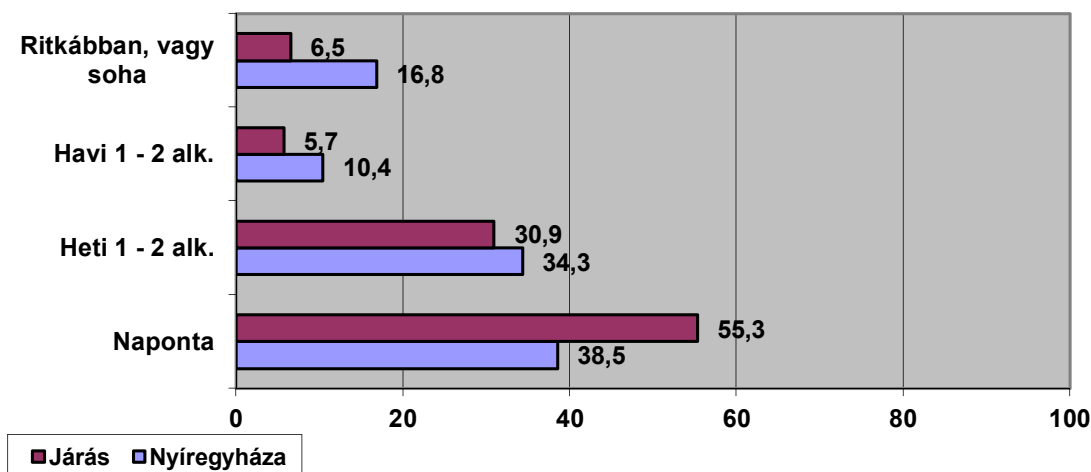
A városi idősök közel 60%-ának egy-négy barátja van, míg a járásban élők kétharmada jelölt meg hasonló számú barátot kapcsolathálózatában.

Korábbi vizsgálataink szerint (Husztai, 2014:151) a hatvan év feletti korosztály 2008-ban átlagosan 3,5 (2008), illetve 3,6 (2010; 2012) főt jelölt meg barátjaként. Husztai Éva korábbi kutatási eredményei szerint a barátok számát többek között csökkenti a rossz szociális helyzet, az időskor, illetve az egyedül élés, ezzel szemben növelheti a barátok számát a jó anyagi helyzet, illetve a fiatalabb életkor. Mindezek mellett a barátok számának meghatározása szubjektív tényezőkön is múlik. Husztai Éva (2015) jelen kutatásunk kapcsolathálózati elemzését végezte, s a járási népesség körében szintén átlagosan alacsonyabb számú barátot talált, mint a városiak esetében. Elemzése szerint a barátok számát a fentiekén túl az iskolai végzettség is befolyásolja.

A városi mintában az idősök átlag 1,6, a járásban élő idősök átlag 1,4 olyan barátot jelöltek meg, akik egyben szomszédságukban is élnek. Ez tehát általánosságban egy-két szomszédot jelenthet az esetek túlnyomó részében.

A kapcsolat jellegét és szorosságát az alábbi ábra szemlélteti:

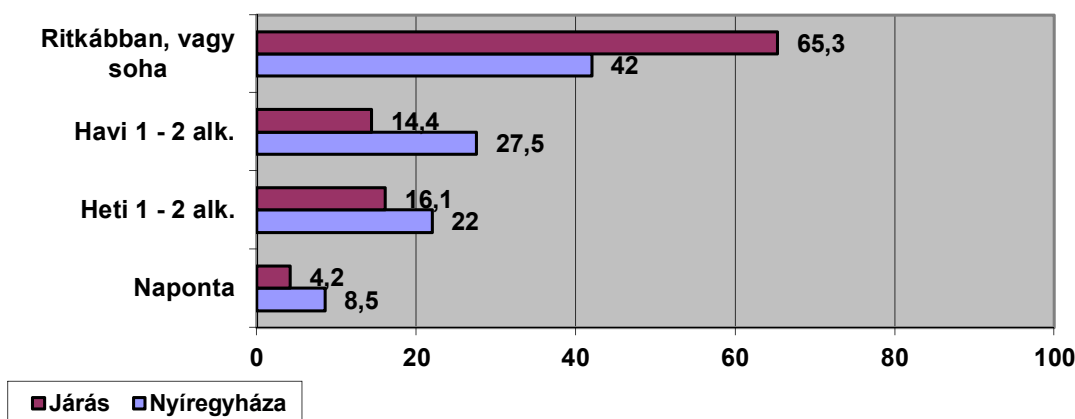
10. sz. ábra: Milyen gyakran beszélget szomszédjaival?
(Egy és kétszemélyes időskorút tartalmazó háztartásban élők a válaszok %-ában)

Forrás: Nyíregyháza Város Életminősége 2015, Nyíregyháza Járás Életminősége 2015. kutatások

Annak ellenére, hogy az idősök baráti kapcsolatainak egy részét a szomszédjaik teszik ki, látható, hogy napi kapcsolathálózatukban is meghatározó jelentőséggel bírnak a szomszédsági kapcsolatok.

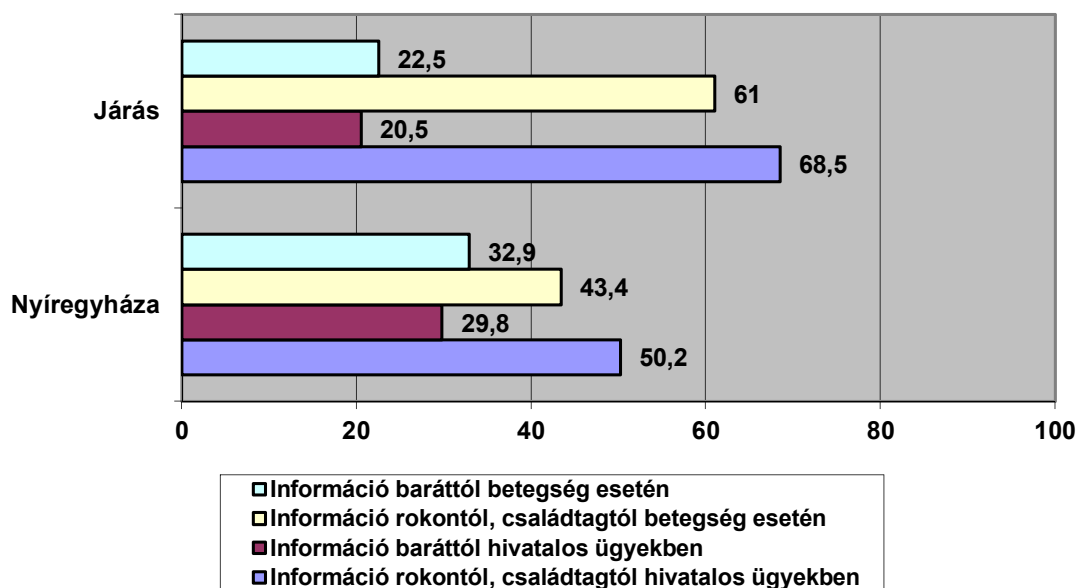
11. sz. ábra: Milyen gyakran találkozik barátaival?
(Egy és kétszemélyes időskorút tartalmazó háztartásban élők a válaszok %-ában)

Forrás: Nyíregyháza Város Életminősége 2015, Nyíregyháza Járás Életminősége 2015. kutatások

A napi kapcsolatokat tehát erősen meghatározza az idősek szomszédjaikkal való viszonya. A városi idősek 42%-a és a járásban élők 65%-a egyáltalán nem vagy csak nagyon ritkán találkoznak barátaikkal. A rokonokkal való kapcsolat gyakorisága is hasonlóképpen alakult. A városi idősek 4,6%-a találkozik naponta rokonaival, hetente is kevesebb, mint ötödük érintkezik a rokonokkal. A járásban élő idősek harmada kerül kapcsolatba hetente rokonaival.

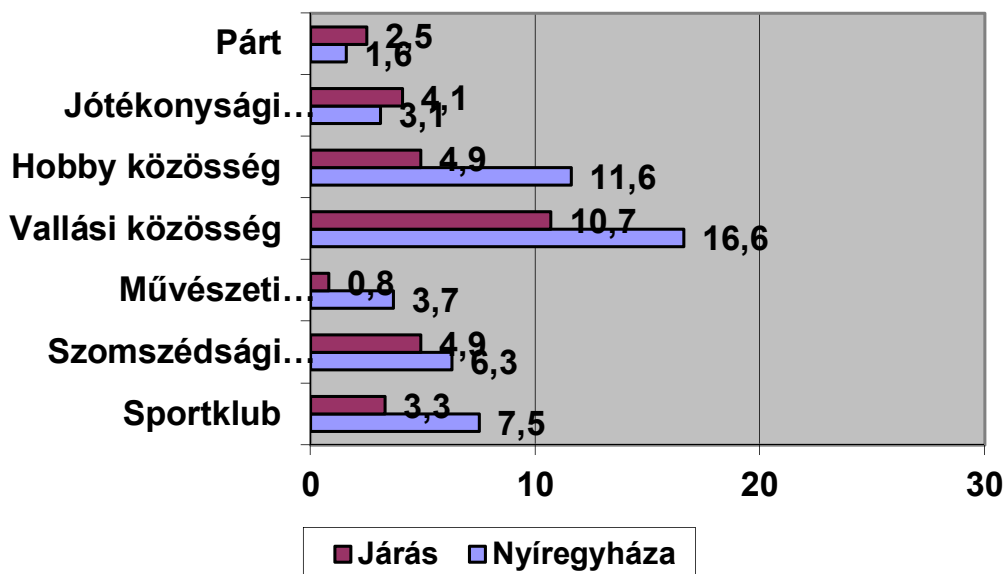
12. sz. ábra: Kitől számíthat segítségre?
(Egy és kétszemélyes háztartásban élő idősek %-ában)

Forrás: Nyíregyháza Város Életminősége 2015,
Nyíregyháza Járás Életminősége 2015. kutatások

Az idősek számára a család támogató szerepe továbbra is meghatározó jelentőséggel bír. A legerősebb támogató továbbra is a házastárs (város: 39,5%; járás: 37,3%), valamint a gyermek (város: 56%; járás: 40,2%). A korábbi adatfelvétel során a 65 évnél idősebbek 33%-a nyilatkozta, hogy házastársára számít betegsége esetén, míg gyermeküket ilyen ügyel kapcsolatban 41% jelölte meg. A járásban élők szűkebb kapcsolathálózata még jelentősebbé teszi az erős kötésű (családi, rokon) kapcsolatok szerepét. A városi és a járási idősek kapcsolathálózatát összevetve szembevető változást a szomszédra és a barátokra való támaszkodásban lehet látni. Az átlagosan magasabb számú baráttal rendelkező nyíregyházi idősek 6,9%-a kér segítséget szomszédjaitól, 15,9%-uk barátaiktól betegség esetén. Ez jelentős eltérés a 2008. évi adatfelvételhez képest, ahol még a nyíregyházi idősek 21%-a számított baráti segítségre. Ezzel szemben a járási idősek egyaránt 2,9% – 2,9%-a keresné ez ügyben szomszédjait és barátait.

13. sz. ábra: Társadalmi kapcsolatok jellege a csak időskorú háztartásban élő nyíregyházi és vidéki válaszadók arányában (%)

Forrás: Nyíregyháza Város Életminősége 2015, Nyíregyháza Járás Életminősége 2015. kutatások

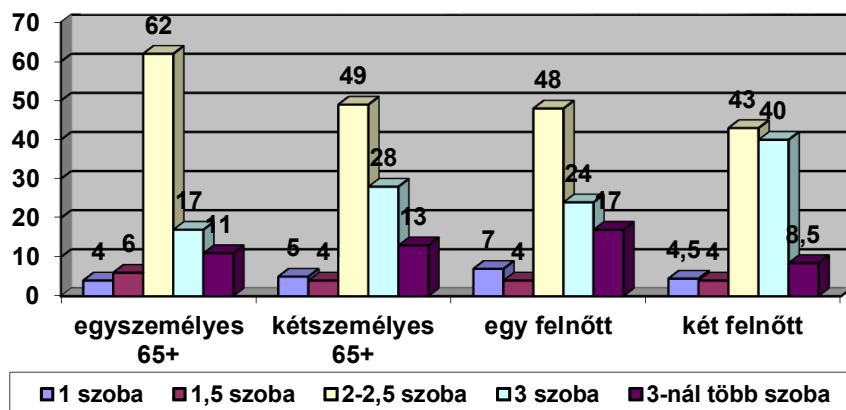
A városi idősök a hobby, a szabadidős szervezetekben, a művészettel foglalkozó közösségekben, valamint a sportszervezésekben a vidéken élő társaiktól sokkal nagyobb aktivitást mutatnak. Vallási közösségekhez való tartozás a városi lakosság körében sokkal jellemzőbb, mint a járásban lakók körében (Husztai, 2015). Ez a jelenség az idősök esetében még jellemzőbb. A városi idősök 18%-a tartozott 2012-ben. Ez az érték némiképp csökkenni látszik 2015-ben, s meglepő módon a járásban élő idősök mintegy 30%-kal kevesebben kapcsolódnak egyházi közösségekhez.

Lakás, otthon

Az idősök lakhatásának szerepére több korábbi kutatási jelentésben is felhívtuk a figyelmet (Patyán, 2012, Patyán, 2014). Az idősök életében – nagyságán, felszereltségén, fizikai megfelelőségén túl – a lakás, mint otthon komoly jelentőséggel bír. Az idős ember élete, munkája az otthona, itt nőttek fel gyermekei, unokái, s az élet során megszerzett dolgok mind a lakásában teszik szimbolikussá életútját. Más korosztályokhoz képest a fizikai, önellátási kompetenciák korlátozódása újabb sajátos szereppel ruházza fel az otthon fogalmát. Idővel egyre nehezebb kimozdulni otthonukból, szűkülni kezd a külső világ, míg felértékelődik a belső a maga fizikai és spirituális valójával. Megérthető tehát, hogy az otthon az idősök életminőségét befolyásoló tényező is egyben.

Korábbi felméréseink szerint az idősök Nyíregyháza városban relatíve nagyobb lakásokban laknak, mint az aktív korosztály tagjai.

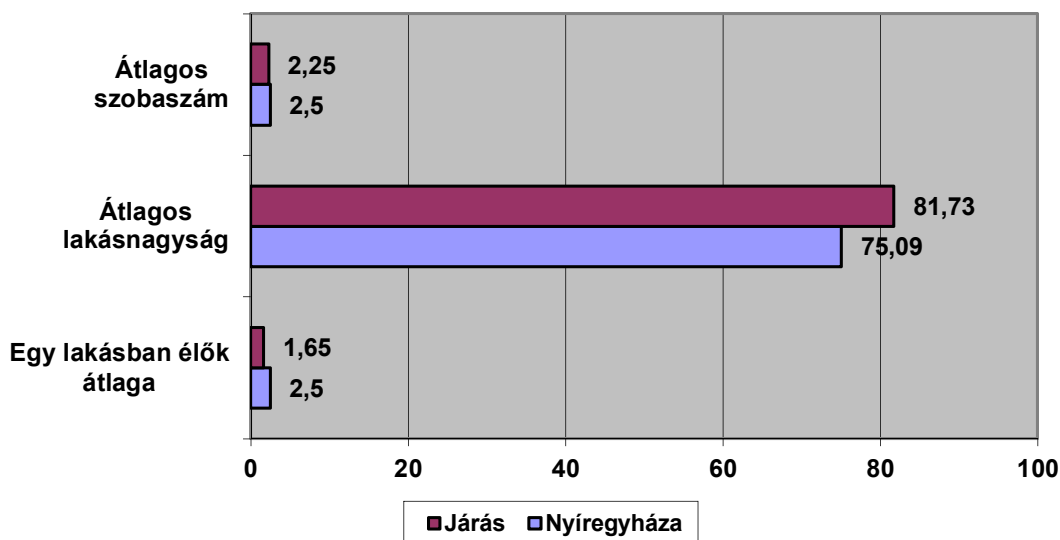
14. sz. ábra: Időskorú és nem időskorú háztartások lakásnagysága (szoba, %)

Forrás: Patyán (2010)

A relatíve nagyobb lakásban élés eredményeképp – valamint a biztos havi jövedelem következtében – az idősök jellemzően alacsonyabb számban vehették igénybe a lakhatást támogató szociális transzfer juttatásokat. Jelen vizsgálatunk lehetőséget biztosít arra, hogy a lakás nagyságát, megfelelőségét összehasonlítsuk a városi és a járási mintában.

15. sz. ábra: Lakásnagyság, szobaszám, egy háztartásban lakók átlaga a járásban és Nyíregyházán élő, csak időseket tartalmazó háztartásokban

Forrás: Nyíregyháza Város Életminősége 2015, Nyíregyháza Járás Életminősége 2015. kutatások

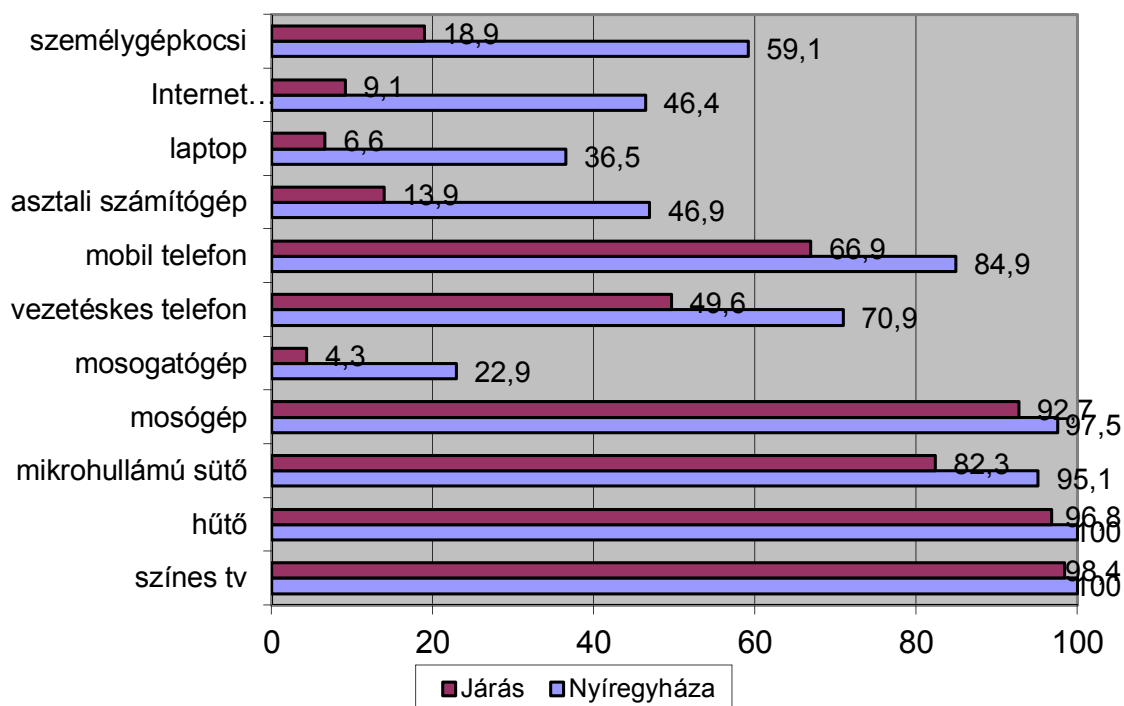
Az átlagos lakásnagyság a városi nem időseket tartalmazó háztartások esetében 89,9 négyzetméter, az átlag szobaszám 3. Ebben átlagosan 3,84 fő lakik. Első látásra talán kicsit magasnak tűnik ez a szám, de figyelembe véve, hogy az egyszemélyes háztartások jelentős részét idősök lakják, eredményeink a 2010. évi városi felmérés adatait tükrözik vissza.

A járásban élők körében átlagosan nagyobb alapterületű lakásokra és az idősek esetében alacsonyabb laksűrűsége bukkantunk. Az aktív korúak átlag 98 négyzetméteren élnek, míg az időskorú háztartások lakásnagysága 81,7 négyzetméter.

A városi idősek 15,3%-a panaszkodott arra, hogy lakásának olyan problémája van, mely nehezíti a rendeltetészerű használatot, a járásban ilyen problémát az idősek 18,5%-a említett. A lakással tehát közel azonos mértékben elégedettek az idősek.

60. életévét követően a nyíregyházi idősek 11%-a költözött. Ez az arány a járásban 9,6% volt.

16. sz. ábra: A háztartások felszereltsége (a rendelkezésre állás százalékában)

Forrás: Nyíregyháza Város Életminősége 2015, Nyíregyháza Járás Életminősége 2015. kutatások

Az egyes háztartási eszközökhöz való hozzáférést több tényező is meghatározhatja. A háztartások alapvető kellékei a televízió, a mosógép, valamint a hűtőszekrény már csaknem minden háztartásban fellelhető. Ez utóbbi használati tárgy azonban hiányzik a járási idősek 7%-ának lakásából. Legnagyobb eltérést a járási és a városi mintában mégis az infokommunikációt segítő eszközök és az Internet hozzáféréseben lehet észlelni. A városi idősek körében ötször gyakoribb a szélessávú Internet hozzáférés esélye, mint vidéken. Az Internetezéshez szükséges eszközök birtoklásában hasonló az aránytalanság. Mobiltelefonnal a városi idősek 85%-a rendelkezik, és vidéken is kedvező ez az arány, itt az idősek 67%-a mobilozik.

Személygépkocsival a városi idősek majd' 60%-a rendelkezik, míg vidéken mindössze kevesebb, mint a háztartások 19%-a. A személygépkocsi birtoklása,

fenntartása egyfelől a két mintában tapasztalt jövedelmi egyenlőtlenség következménye, másik oldalról viszont nehezítheti a közlekedést a gépkocsi hiánya.

Összegzés

Korábbi kutatásaink során érzékelhető volt a megye és a város lakosságának eltérő jövedelmi helyzete, fogyasztási jellemzői. Statisztikai értelemben a várost egy szigetként lehetett elképzelni, melyet a megye hátrányos mutatói emelnek ki. 2015-ben első ízben nyílt lehetőség arra, hogy a városi adatbázist és a járásban élő lakosság helyzetét összevegyjük. Az idősök esetében ez számos – de nem túl meglepő – eredményt mutatott.

Objektív mutatók tekintetében a járásban élők alacsonyabb keresetekkel és nyugdíjjal rendelkeznek, mint a nyíregyháziak. Az alacsonyabb nyugdíjak vélhetően a szignifikánsan alacsonyabb iskolai végzettséggel, valamint ennek következtében az alacsonyabb munkabérrrel hozhatók összefüggésbe, mely a statisztikai adatok szerint meggyőzően igazolja.

Az alacsonyabb nyugdíj befolyásolja a fogyasztási kultúrát is. A járási idősöknek sokkal inkább meg kell néznie, hogy mennyit költenek és mire. Jellemző, hogy a mindennapi kiadások, az ételmiszer, a gyógyszer költségek jelentenek a járásban élő idősöknek nagyobb terhet. A járási idősök közül kevesek engedhetik meg maguknak a városi idős korosztályban gyakoribb fogyasztási szokásokat (pl. a nyaralás).

A két minta demográfiai hasonlatossága ellenére szembeötlő a járásban élők rosszabb egészségi állapota, melyet azonban szubjektíve nem élnek meg negatívan a megyeszékhelyen élő idősöktől. A támogató rendszerek tekintetében a járásban élők sokkal inkább a családra támaszkodnak, kevesebb baráttal rendelkeznek. A baráti kapcsolatokra a kutatás adatai szerint támogatóként inkább a városi lakosság számíthat. A járásban élő idősök intenzív kapcsolatot ápolnak szomszédjaikkal, de ez a kapcsolat nem teherbíró, segítség esetén inkább a család támogató erejére szorítkoznak.

A járási idősök esetében fokozottan jellemző a relatíve nagy lakás, s e mellett a háztartásban élők alacsony aránya, mely növelheti a lakhatásra fordítandó kiadásokat, ezáltal fokozottabb terhet ró az idősökre.

A járásban élő idősök háztartásaiban sokkal alacsonyabb arányban vannak jelen az infokommunikációt segítő eszközök, ez alól a mobiltelefon készülék képez kivételt.

A háztartások egy főre eső átlagjövedelmében mért 15.000 Forintnyi különbség alapvetően meghatározza a vidéki idősök életmódját, fogyasztási szokásait. A jóléti rendszerek uniformizált segítségnyújtási formái esetében a vidék város különbségeket mindenképp figyelembe kellene venni.

Irodalom:

1. Babusik Ferenc (2004): Hozzáférési különbségek az egészségügyi alapellátásban I. Esély, 4. sz. 71 – 100.
2. GICZI Johanna (2008): Szubjektív jólét idős korban in: Grádics Ágnes (szerk) Aktív idős korban tanulmánykötet, KSH Budapest

3. HUSZTI Éva (2015): Mondd meg kikkel töltöd az időset és megmondom ki vagy. A társas támogatást nyújtó személyes kapcsolati háló néhány jellemzője és működése a Nyíregyházi járásban in: Acta Medicinae et Sociologica Vol. 6 No. 18-19.
4. HUSZTI Éva (2014): Társas kapcsolatok Nyíregyházán in: Acta Medicinae et Sociologica 2014. 12-13.szám.
5. HUSZTI Éva (2012): Társas kapcsolatok. Családi, rokoni, baráti kapcsolatok Nyíregyháza lakói körében in: Fábíán – Patyán – Huszti (szerk) Életminőség Nyíregyházán 2008-2010. Acta Medicinae et Sociologica különszám. DE-EK Nyíregyháza 155-177.o.
6. KRIZSAI Anita – TÓTHNÉ CSATLÓS Ildikó (2015): Szociális problémák és a segélyezési rendszer átalakulása a Nyíregyházi járás településein in: Acta Medicinae et Sociologica Vol. 6 No. 18-19.
7. Malakucziné Póka Mária (2105): A Nyíregyházi járás települési szervezeti, demográfiai, háztartási jellemzői in: Acta Medicinae et Sociologica Vol. 6 No. 18-19.
8. PATYÁN László (2014): Egyszemélyes háztartásban élő idősök életminősége in: Acta Medicina et Sociologica 12 – 13. szám DE EK Nyíregyháza, 123 – 141. ISSN: 2062-0284
9. PATYÁN László, FÁBIÁN Gergely (2014): Characteristics of elderly people's access to social services. In: Access to Services in Rural Areas: a Comparison of Finland and Hungary / by Ferenc Bódi, Europäischer Hochschulverlag GmbH, Bremen, 154-159,
10. PATYÁN László (2012): Időskorúak életminősége 2010. in: Életminőség Nyíregyházán 2008 – 2010. (szerk: Fábíán – Patyán – Huszti) DE EK, Nyíregyháza ISSN 2063-3572 117- 135.o.
11. PATYÁN László (2010): Időskorúak Nyíregyházán, Szabolcs – Szatmár - Beregi Szemle 2. p. 237 – 254
12. SAVIKKO, N – ROUTASALO, P. – TILVIS R. S. – STRANBERG T. E.- PITKALA K.H. (2005): Predictors and Subjective Causes of Loneliness in an Aged Population, Archives of Gerontology and Geriatrics 41. Elsevier Ireland Ltd.

Internetes források

1. Központi Statisztikai Hivatal: A népesség gyarapodó rétege. Az időskorúak jellemzői 2014. október.
http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/nepesseg_gyarapodo.pdf
Utolsó letöltés: 2015. szeptember 12.
2. GVK: Többet teszünk egészségünkért a válság idején 2012.
www.gvk.com
Utolsó letöltés: 2015. október 22.

I. sz. melléklet

Akadályozottság kérdéscsoport

- Betegségem akadályoz a mindennapjaimban
- Egyre nehezebben tudom magam ellátni
- Az orvoshoz jutás nagy nehézséget okoz
- Örülök, hogy van kire számítanom
- Zavar, hogy másokra vagyok utalva

Aktivitás, részvétel

- Úgy érzem, meghallgatnak, számít a véleményem
- Szerintem a társadalomban az idősök megkapják a nekik járó tiszteletet, megbecsülést
- Szerintem többet kellene az időséssel foglalkozni

- Szeretnék új dolgokat megismerni
- Annyi mindent adhatnék másoknak
- Meg tudnám változtatni a környezetem
- Szívesen lennék tagja kluboknak, baráti köröknek
- A hobbyimnak tudok élni

Biztonság

- Gyakran félek egyedül
- Örülök, hogy biztos jövedelemmel rendelkezem
- Érzem, hogy családom szeret, megbecsül engem

Elidegenedés

- A modern világ dolgaiban nehezen tudok eligazodni
- Nyugdíjazás után az ember már nem való semmire

A szerző

Patyán László szociális munkás, Debreceni Egyetem Egészségügyi Kar, főiskolai docens

UNIVERSITY
OF DEBRECEN

FACULTY OF
HEALTH
NYÍREGYHÁZA

ACTA
MEDSOC
VOLUME 6.
2015

Szociális problémák és a segélyezési rendszer átalakulása a Nyíregyházi járás településein

Krizsai Anita – Tóthné Csatlós Ildikó

Abstract: The aim of this study to show the transformation of the social beneficial system and the way of it's financing. We will show the solutions of the different municipalities in the district of Nyíregyháza. The differences between the county center and the municipalities of the district of Nyíregyháza also will be shown, and we will put the focus especially the following things: support of the basic living, the role of the organized support system and the sort of benefits.

Keywords: Supportive systems, social problems, social benefits.

Bevezetés

A rászorult személyekről való gondoskodás hosszú idők óta a települések feladata közé tartozik, a formája alapján hol a gondozást (mai szóval a szolgáltatások biztosítását), hol a pénzügyi támogatást előnyben részesítve. A rendszerváltást követően elfogadott szociális törvény (a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény, továbbiakban Szt.) majd időben később megjelent gyermekvédelmi törvény (a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény) megteremtette annak a lehetőségét, hogy a települési önkormányzatok segélyezési rendszerüket maguk alakítsák ki a törvény által meghatározott jogszabályi keretek között. A decentralizációs törekvések eredményeképpen kialakult segélyezési rendszer azonban számos problémát vetett fel, melyek végül centralizációs lépések megtételéhez vezettek. Elsőként egyes ellátások (időskorúak járadéka, aktív korúak támogatása, normatív

ápolási díj) esetén normatív szabályozást vezettek be azzal, hogy a feladat- és hatásköröket a települési önkormányzatok jegyzőihez telepítették. Az így kialakított rendszerben a szociális igazgatási feladat- és hatáskörök megoszlottak a települési önkormányzatok képviselő-testülete, a települési önkormányzat polgármestere, illetve jegyzői között.

A szociális igazgatás területén újabb jelentős változtatásokra 2013-ban került sor. Új közigazgatási, területi egységként megjelent a járás.⁵³ A járasok kialakításával az önkormányzatoktól átkerültek az okmányirodai feladatok, a gyermekvédelmi és gyámügyek, valamint egyes szociális (időskorúak járadéka, egészségügyi szolgáltatásra való jogosultság, ápolási díj és közgyógyellátás egyes jogcíme), környezetvédelmi, természetvédelmi igazgatási ügyek. A hatáskörök szétválasztásánál kiemelt szempont volt, hogy a helyi szabályozáshoz kapcsolódó, mérlegelési jogkörbe tartozó ügyek, a helyi viszonyok ismeretét (pl. birtokvédelem) és a helyi azonnali reagálás szükségességét igénylő ügyek (pl. katasztrófavédelmi feladatok) lehetőleg maradjanak a települési jegyzőnél.

2015. március 1-től az Szt. hatályba lépő módosítása keret jellegű szabályok kialakításával ismét a helyi közösségekre bízza a segélyezés konkrét elveinek és szabályainak kialakítását települési támogatásként. Magyarország 2015. évi központi költségvetésének megalapozásáról szóló 2014. évi XCIX. törvény indokolása szerint a helyi közösségek rendelkeznek ugyanis leginkább azzal a tudással, amely alapján eldönthetik: ki jogosult támogatásra és ki nem. Az önkormányzatok szabadon dönthetnek a támogatások nagyságáról és formájáról.

Az új rendszer számos kérdést és dilemmát vet fel, melyeket részben a kialakuló gyakorlat válaszol meg, részben pedig a jogszabályi feltételek módosítását is eredményezheti. Jelen tanulmány arra vállalkozik, hogy felvázolja a Nyíregyházi járás településeinek lakosság számára a segélyezés milyen formái érhetőek el, a kialakult rendszert milyen körülmények befolyásolják – azaz a települési önkormányzatok a segélyezési rendszer kialakításakor milyen mutatókat vesznek figyelembe –, a lakosság elégedettsége milyen mértékű, milyen eredményei mutathatók fel a járási hivatalok és a települési önkormányzatok közötti feladatmegosztásnak.

⁵³ A járasok kialakítása a közigazgatás átfogó, a közjót szolgáló átalakításának, a Jó Állam kialakításának egyik eleme, amelyről 2011. őszén határozott a Kormány. A járás, mint az állam szervezetének legalacsonyabb szintű területi és szervezeti egységének a kialakítását a hatékonyabb, költség-takarékosabb és ügyfélközpontú területi közigazgatás megteremtése indokolta. A járasok és járási hivatalok a fővárosi és megyei kormányhivatalok szervezeti egységeiként kerültek felállításra 2013. január 1-jével. A járási kormányhivatalok legfontosabb feladata a megyei szintnél alacsonyabb szinten intézendő államigazgatási feladatok ellátása.

Az önkormányzatokat befolyásoló tényezők

Strukturális változások, jogszabályok módosulása, foglalkoztatási problémák, a társadalmi konfliktusok megelőzésének, kezelésének fokozódó szükségessége, a lakosságmegtartás kihívásai, a humánszolgáltatások újraszervezésének új körülményei, bizonyos településméreték esetében (járás, kistérség) komplex szolgáltatások megszervezésének szükségessége – ebben a környezetben kell az önkormányzatoknak saját stratégiát kialakítani, és megtalálni a lehető legjobb megoldásokat a felmerülő problémák kezelésére, megoldására.

A segélyezés rendszerének alakításakor alapvetően az adott településen élő lakosság demográfiai, társadalmi, gazdasági jellemzői, foglalkoztatottsági mutatók a meghatározóak.⁵⁴ Kisebb településen igaz lehet, hogy „mindenki ismer mindenkit”, a nagyobb lélekszámú településeken azonban helyi és központi statisztikai adatokra, felmérésekre, előzetes tanulmányokra lehet alapozni. A lakossági szükségletek és igények ismeretén túl (vagy előtte) fontos a rendelkezésre álló pénzügyi lehetőségek, a pénzügyi háttér megteremtése.

Az előbbi e tanulmánykötet más fejezetében részletesen bemutatásra kerül, a tanulmányban a finanszírozás háttérét és a változások hatását vagy várható hatásait mutatjuk be röviden.

A pénzbeli és természetbeni ellátások biztosításának fedezetét 2015 előtt a központi költségvetésben biztosított állandó lakosok után járó támogatás és kötött felhasználású támogatás jelentette. A települési önkormányzatok az éves költségvetésük elkészítésekor betervezték az állami forrásokat, amelyek egyes támogatásoknak 80-90%-os mértékű finanszírozását jelentette, melyet az ágazati jogszabály tartalmazott.⁵⁵ Ezek a támogatások a munkanélküliek részére járó aktív korúak ellátása, az ápolási díj, a lakásfenntartási támogatás, az adósságcsökkentési támogatás és a közgyógyellátás. A méltányossági alapon járó juttatások, illetve az eseti támogatások fedezetét is biztosította az állami támogatás. A települési önkormányzatok egyéb önként vállalt feladataikat pedig saját forrásból fedezték.

2015-től az állami szabályozási hatáskörben nyújtott és az önkormányzat segélyezéssel kapcsolatos feladatok szétváltak. Az Szt. csak a járások hatáskörébe tartozó ellátásokra vonatkozó szabályokat tartalmazza. E körbe tartozik az időskorúak járadéka, a foglalkoztatást helyettesítő támogatás, az egészségkárosodási és gyermekfelügyeleti támogatás, az ápolási díj, az alanyi és normatív közgyógyellátás, valamint az egészségügyi szolgáltatásra való jogosultság. A rendszeres szociális segély, mint ellátási forma megszűnt 2015. március 1-től. Az egyéb rendszeresen adható támogatások, mint a lakásfenntartási támogatás, az adósságkezelési szolgáltatás, méltányossági közgyógyellátás és méltányossági

⁵⁴ Lásd részletesen: Malakucziné Póka Mária: A Nyíregyházi járás települési szerkezeti, demográfiai, háztartási jellemzői Acta Medicinae et Sociologica Vol. 6. No. 18-19: 11-29.

⁵⁵ Szt. 123. §-126. §

ápolási díj szabályozása megszűnt azzal, hogy az előbbi kettő esetén a módosítás hatálybalépésekor már megállapított ellátásokat a módosítás hatálybalépése előtti szabályok szerint kell nyújtani. 2015. március 1-től az önkormányzatok a helyi viszonyokhoz mérten, a krízishelyzetben lévő személyek számára, illetve a helyi szociális problémák kezelésére települési támogatást nyújthatnak. A települési támogatás keretében – a korábbi rendszeres támogatások helyett – támogatás nyújtható a lakhatáshoz kapcsolódó rendszeres kiadások viseléséhez, a 18. életévét betöltött, tartósan beteg hozzátartozójának az ápolását, gondozását végző személy részére, a gyógyszerkiadások viseléséhez, a lakhatási kiadásokhoz kapcsolódó hátralékot felhalmozó személyek részére. Ugyanakkor a létfenntartást veszélyeztető rendkívüli élethelyzetbe került, valamint az időszakosan vagy tartósan létfenntartási gonddal küzdő személyek részére rendkívüli települési támogatást köteles nyújtani az önkormányzat. A támogatások egyes típusait és jogosultsági feltételeit az önkormányzat rendeletében határozza meg.

A segélyezési rendszer változtatásának hátterében az áll, hogy az egyes településeken elérhető támogatások köre eltérő, a jobb anyagi kondíciókkal rendelkező önkormányzatok többet nyújtanak, a „szegényebb” önkormányzatok területén élő rászorultak pedig kevesebb támogatást kapnak.

2015-től a segélyek finanszírozása is megváltozott, a települések eltérő mértékű állami támogatásban részesülnek figyelembe véve az egy lakosra jutó adóerő képességet.

1. ábra Kategóriák a települési önkormányzat egy lakosra jutó adóerő-képessége szerint (forint)

No.	Kategóriák a települési önkormányzat egy lakosra jutó adóerő-képessége szerint (forint)		Elismert százalék
	alsó határ	felső határ	
1.	0	18 000	100
2.	18 001	24 000	50
3.	24 001	32 000	25

Forrás: 2014. évi C. törvény Magyarország 2015. évi központi költségvetéséről

A költségvetési törvény alapján tehát azok az önkormányzatok, amelyeknek adóerő-képessége meghaladja a 32.000 Ft-t, nem részesülnek központi támogatásban (3200 településből 261 település). A többi települési önkormányzat pedig differenciált mértékben jut állami támogatáshoz. A Nyíregyházi járás települései közül csak Nyíregyháza Megyei Jogú Város Önkormányzata nem részesül központi

támogatásban.⁵⁶ A további települések az alábbiak szerint jogosultak a központi finanszírozásra:

2. ábra Az önkormányzatok szociális feladatainak egyéb támogatása a központi költségvetésből 2015-ben adóerő-képességük szerint

Település megnevezése	Kategória a települési önkormányzatok 2014. évi egy lakosra jutó adóerő-képessége szerint 0-18000 forint: a, 18001-24000 forint:b, 24001 - 32000 forint: c; 32 000 forint felett: d.	A 2015. évi támogatás összege
Apagy	a	21 778 850
Kálmánháza	a	11 075 190
Kótaj	a	44 606 530
Nagycserkesz	a	21 156 810
Napkor	a	27 293 710
Nyíregyháza	d	0
Nyírpazony	a	16 798 380
Nyírtelek	a	47 175 120
Nyírtura	a	8 998 370
Rakamaz	a	29 525 150
Sényő	a	10 919 150
Szabolcs	a	1 789 120
Timár	c	2 693 010
Tiszanagyfalu	a	16 915 450
Újfehértó	a	57 215 050

Forrás: http://www.habitat.hu/files/Onkorm_komepnzacios_keret_III_2_szocialis_feladatok_egyeb_tamogatasa_jav.pdf, Nemzetgazdasági Minisztérium: Az önkormányzatok szociális feladatainak egyéb támogatása a központi költségvetésből 2015-ben adóerő-képességük szerint, letöltés ideje: 2015. szeptember 28.

A támogatás összege a települési támogatás finanszírozását hivatott biztosítani. Érdekes lehet annak vizsgálata, hogy a megváltozott finanszírozás hogyan befolyásolta az egyes önkormányzatok juttatásait, milyen támogatások fedezhetők az önkormányzati költségvetésből 2015-től. Mivel a települési önkormányzat határozhatja meg a támogatások formáját, feltételeit, a segítségnyújtás rendszere mára településenként eltérően alakul. A korábban nyújtott lakásfenntartási támogatás, a méltányossági alapon nyújtott ápolási díj és közgyógyellátás, valamint az adósságkezelési szolgáltatás és a temetési segély változatlan formában szinte alig elérhető a településeken. Erre alapvető magyarázat a finanszírozás, hiszen a lakásfenntartási támogatás, az adósságkezelési szolgáltatás és az ápolási díj (méltányosságból) 90 %-os kötött felhasználású állami támogatás és 10 %-os önkormányzati saját erő (lakosságszám alapú finanszírozásból megtámogatva) mellett is csak egy-egy településen volt biztosított.

⁵⁶ 2015 átmeneti évnek tekinthető, mivel a 2014-ben megállapított támogatások, az ún. kifutó támogatások központi finanszírozása az előző év – a megállapítás évében hatályos jogszabályi rendelkezéseknek megfelelően – szabályai alapján biztosított.

Település	Lakó népesség	Munka-méltóság (relatív mutató)*	2013. 01. 01-től 2015. 02. 28-ig**	2015. 03. 01-től	önként vállalt feladatok 2015. február 28-ig	önként vállalt feladatok 2015. március 1-től
Nyíregyháza	118185	6,11	méltányossági közgyógyellátás méltányossági ápolási díj adósságkezelési szolgáltatás	települési támogatásként nyújtott: lakásfenntartási támogatás adósságkezelési szolgáltatás méltányossági ápolási díj kiegészítő ápolási díj gyógyesztámogatás (köznyógy- helyett)	lakhatást segítő támogatás kiegészítő ápolási díj Bursa Hungarica ösztöndíjpályázat Rászoruló Hallgatókért Közalapítvány tanszertámogatás nyári gyermekékeztetés üdültetési támogatás lakbérhozzájutási szolgáltatás (hajléktalan lakbér)	kiegészítő ápolási díj Bursa Hungarica ösztöndíjpályázat Rászoruló Hallgatókért Közalapítvány pályázata tanszertámogatás nyári gyermekékeztetés üdültetési támogatás lakbérhozzájutási szolgáltatás (hajléktalan lakbér)
Apagy	2279	7,23	méltányossági közgyógyellátás	települési támogatásként: lakhatási támogatás-	lakáscélú kölcsönörlesztési támogatás, Bursa Hungarica Ösztöndíj pályázat, karácsonyi csomag, nyári gyermekékeztetés szociális tűzifa	lakáscélú kölcsönörlesztési támogatás, karácsonyi csomag
Kálmánhaza	1905	9,88		települési támogatásként: lakhatási célú támogatás, rendszeres gyógyszerkiadás támogatása		
Kótaj	4496	12,38			Bursa Hungarica Ösztöndíj pályázat, nyári gyermekékeztetés, tankönyvtámogatás, 70 év felettek hulladékszállítási díj átvállalása, szociális tűzifa	Bursa Hungarica Ösztöndíj pályázat, nyári gyermekékeztetés, tankönyvtámogatás, 70 év felettek hulladékszállítási díj átállalása, szociális tűzifa
Nagycserkesz	1785	15,86	méltányossági közgyógyellátás	-	szociális tűzifa	szociális tűzifa, karácsonyi támogatás
Napkor	3679	9,95	méltányossági közgyógyellátás	-	Bursa Hungarica Ösztöndíj pályázat, iskolai program	Bursa Hungarica Ösztöndíj pályázat, iskolai program
Nyírpazony	3403	6,42	-	települési támogatásként: lakásfenntartási támogatás	Bursa Hungarica Ösztöndíj pályázat, szociális tűzifa	Bursa Hungarica Ösztöndíj pályázat,
Nyírtelek	6730	8,71		települési támogatásként: lakásfenntartási támogatás, gyógyesztámogatás	Bursa Hungarica Ösztöndíj pályázat, karácsonyi csomag, 50 %-os díjkezdvezmény hulladékszállításhoz	Bursa Hungarica Ösztöndíj pályázat, karácsonyi csomag, 50 %-os díjkezdvezmény hulladékszállításhoz
Nyírtura	1774	6,3	méltányossági közgyógyellátás	települési támogatásként: méltányossági ápolási díj, méltányossági közgyógyellátás	Bursa Hungarica Ösztöndíj pályázat, ingyenes óvodai és iskolai étkeztetés, ingyenes nyári napközi, nyári gyermekékeztetés	ingyenes óvodai és iskolai étkeztetés, ingyenes nyári napközi, nyári gyermekékeztetés
Rakamaz	4512	8,41	méltányossági közgyógyellátás	települési támogatásként: lakásfenntartási támogatás,	Bursa Hungarica Ösztöndíj pályázat, kamatmentes szociális kölcsön	Bursa Hungarica Ösztöndíj pályázat
Sényő	1414	8,12	adósságkezelési szolgáltatás	települési támogatásként: lakásfenntartási támogatás,	Bursa Hungarica Ösztöndíj pályázat, szociális tűzifa,	Bursa Hungarica Ösztöndíj pályázat, szociális tűzifa,

				gyógyesztámogatás	karácsonyi csomag, nyári gyermekékeztetés, nyári napközis tábor, ingyenes óvodai és iskolai ékeztetés, Bursa Hungarica Ösztöndíj pályázat	karácsonyi csomag, nyári gyermekékeztetés, nyári napközis tábor ingyenes óvodai és iskolai ékeztetés, Bursa Hungarica Ösztöndíj pályázat
Szabolcs	372	7,05	méltányos közgyógyellátás	-	Bursa Hungarica Ösztöndíj pályázat szociális tűzifa	Bursa Hungarica Ösztöndíj pályázat
Tímár	1345	11,2	méltányossági közgyógyellátás	települési támogatásként: lakhatáshoz kapcsolódó fűtési támogatás	-	-
Tiszanagyfalu	1826	11,14		települési támogatásként: lakásfenntartási támogatás	szociális tűzifa	-
Újfehértó	12979	7,02	méltányossági közgyógyellátás	települési támogatásként: lakásfenntartási támogatás	Bursa Hungarica Ösztöndíj pályázat, nyári gyermekékeztetés,	Bursa Hungarica Ösztöndíj pályázat, nyári gyermekékeztetés
Összesen	166684	9,052				

*KSH, 2014

**A táblázat a szociális törvényben szabályozott, kötelező támogatás típusokat nem tartalmazza (aktív korúak ellátása, normatív lakásfenntartási támogatás, ápolási díj és az alanyi, normatív közgyógyellátás).

3. ábra A pénzbeli és természetbeni ellátások rendszerének változásai 2015. 03. 01. előtt és után
Forrás: saját szerkesztés a települések adatközlése alapján

A táblázatból tehát jól látható, hogy a módosítást megelőzően a járás települései a kötelező lakásfenntartási támogatás megállapításán túl a méltányossági jogcímen megállapítható ápolási díjat, valamint közgyógyellátást jellemzően nem biztosították. A lakásfenntartási támogatás, mely ugyan 2004-től normatív támogatás, nem került a járási hivatalok hatáskörébe. Bár 2011-ig a jogszabály által is nevesített lehetőség volt a törvényben meghatározott összegen túl kiegészítő vagy helyi támogatás megállapítása, ezzel jellemzően szintén nem éltek az önkormányzatok. 2015. március 1-ét követően az önkormányzatok rendszeres pénzellátásként eltérő mértékben és módon, de leginkább a lakás fenntartásához nyújtanak támogatást. A KSH által 2013-ban vizsgált háztartások személyes kiadásai 33,0%-át költötték élelmiszerre, 28,8%-ot fordítottak lakásfenntartási kiadásokra, ennek 56,6%-át háztartási energia vásárlására.⁵⁷

Adósságkezelési szolgáltatás a 40 ezer lakosság szám fölötti települések számára volt kötelező. 2015. március 1. előtt a Nyíregyházi járás területén Nyíregyházán és Sényőn működött a szolgáltatás, jelenleg csak a megyeszékhely biztosítja lakosai számára a felhalmozódott hátralékok rendezése érdekében. Az új szabályozás során a jogosultság feltételeként előírt jövedelemhatár nem változott, sőt, példaértékű lehet, hogy többkörös támogatást vezettek be. Ennek hátterében az áll, hogy tapasztalataik szerint egy adóssággal terhelt háztartás számára nem elegendő 1-1,5 évig támogatást nyújtani (korábban feltétel volt, hogy 24 hónapig nem volt újra igényelhető a támogatás), hanem hosszabb ideig szükséges a segítségnyújtás. A helyi rendelet alapján Nyíregyházán a helyi adósságcsökkentési támogatás mértéke nem haladhatja meg első alkalommal az adósságkezelés körébe bevont adósság 75%-át, és összege legfeljebb kettőszázötvenezer forintot, második alkalommal az adósságkezelés körébe bevont adósság 50%-át, és összege legfeljebb a százhatvanezer forintot, harmadik alkalommal az adósságkezelés körébe bevont adósság 25%-át, és összege legfeljebb nyolcvanezer forintot.

2014. január 1-jétől az átmeneti segély, a temetési segély és a rendkívüli gyermekvédelmi támogatás önálló ellátási formaként megszűnt, és önkormányzati segély elnevezéssel az Szt-ben, illetve a helyi rendeletben került szabályozásra, mely elnevezése 2015. március 1-től rendkívüli települési támogatásra változott. A szociális törvény alapján a rendkívüli települési támogatás keretében a rászorulóknak támogatása az önkormányzatok kötelező feladata. A megvizsgált rendeletek alapján az önkormányzatok törekednek arra, hogy konkrétan meghatározzák azokat az eseteket, a törvényi előírás figyelembe vételével, amelyek esetén segítséget nyújtanak a rászorulóknak számára. Valamennyi település külön nevesíti a temetéshez nyújtott támogatást és a gyógyszer-támogatást, valamint lehetőséget biztosítanak méltányosság alkalmazására (rendkívüli események esetén magasabb összegű támogatás) is. A települések többsége az alkalmanként adható összeg felső határát is meghatározza az öregségi nyugdíjminimum %-ban.

⁵⁷ Létfminimum, 2013; Statisztikai Tükör, 2014. június 6.

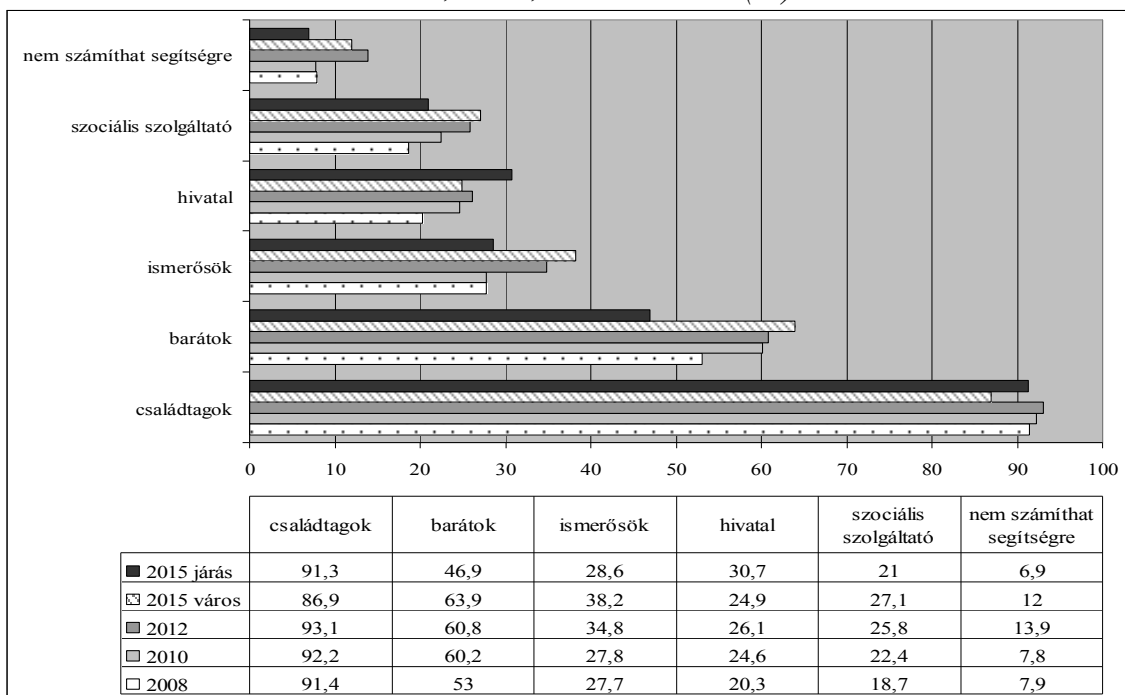
Az is jól látható, hogy a települések többsége az állami források bevonása céljából kihasználja a különböző pályázati lehetőségeket (szociális tűzifa, Bursa Hungarica, nyári gyermekétkeztetés), ezzel is támogatva a helyi lakosságot.

Támogató rendszerek

A segítségre szorulókat támogatása részben az állam, önkormányzat feladata, de sokszor és sok helyen hangsúlyozták már a család elsődleges szerepét. A Nyíregyházán 2008-tól folytatott életminőség szociológiai kutatást ez évben a Nyíregyházi járás területén is elvégeztük, amelynek eredményeit e tanulmánykötet taglalja. A támogató rendszerek 2008-2012-es nyíregyházi kutatásának adatai alapján egyre inkább erősödött a bizalom a mesterséges támogató rendszerek iránt.⁵⁸ A segélyezés rendszerének átalakulását követően érdemes volt megvizsgálni, hogy ez a bizalom továbbra is fennáll-e a hivatalok és szociális szolgáltatók iránt. A vizsgálatban együtt szerepel a polgármesteri hivatal és a járási hivatal. Az adatok alapján a korábbi évekhez hasonlóan közel azonos a bizalom a hivatal és a szolgáltatók iránt egyaránt Nyíregyházán. A járási adatok szerint a kisebb településeken élők nagyobb arányban fordulnak a hivatalhoz segítségért. Tekintettel arra, hogy a járási hivatal a járásszékhelyen (Nyíregyháza) működik, valamint további két településen működtet a járás kirendeltséget (Rakamaz, Újfehértó), vélhetően a válaszadók az önkormányzatot jelölték meg segítséget nyújtóként. A természetes támogató rendszerek szerepét összehasonlítva mindenhol elsődleges a család szerepe, Nyíregyházán ugyanakkor egyre jelentősebb szerepet játszanak a barátok és ismerősök. Csökkent azoknak az aránya, akik nem számíthatnak segítségre, a járásban ennek az aránya fele a városinak.

⁵⁸ Lásd részletesen Balogh–R. Fedor, 2014, 88.

4. ábra: Szociális problémájának megoldásában kinek a segítségére számíthat? 2008, 2010, 2012 és 2015 (%)

Forrás: Nyíregyháza életminősége panelkutatás, 2008, 2010, 2012 és 2015

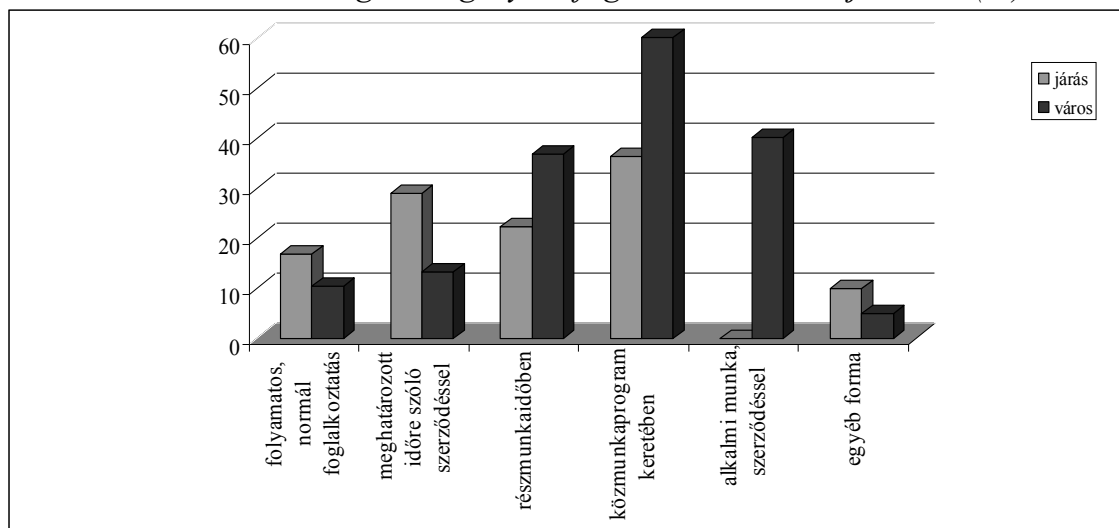
A támogatást igénylők jellemzően az alacsonyabb iskolai végzettségűek, mind a városban, mind a járás területén.⁵⁹ Ezzel szignifikáns összefüggést mutat az igénylők foglalkoztatási módja. A leggyakrabban a közmunka keretében foglalkoztatottak, az alkalmi munkával rendelkezők és a részmunkaidős alkalmazottak fordulnak segítségért az önkormányzathoz. A közmunka programot bírálók szerint láthatóan a program nem oldja meg a problémákat, hiszen az állampolgárok továbbra is segítségre szorulnak. A segélyezés rendszerének ismerői azonban tudják, hogy a vonatkozó jogszabályok szerint a segély elbírálásakor a jövedelemszámításnál figyelmen kívül kell hagyni a közfoglalkoztatásból származó havi jövedelemnek a foglalkoztatást helyettesítő támogatás összegét meghaladó részét.⁶⁰ Ennek szociálpolitikai háttere éppen a segélyezési csapda elkerülése. Missetics Bálint tanulmányában olvashatjuk, hogy az európai országok milyen gyakorlatot alakítottak ki a segélyezési csapda elkerülésére. A rászorultság elbírálásakor

⁵⁹ Az iskolázottsági szint alakulására lásd részletesen: Malakucziné Póka Mária: A Nyíregyházi járás települési szerkezeti, demográfiai, háztartási jellemzői Acta Medicinae et Sociologica Vol. 6. No. 18-19: 11-29.

⁶⁰ Szt. 10. § (4) bekezdés: „A jövedelemszámításnál figyelmen kívül kell hagyni
a) a kérelem benyújtását megelőzően megszűnt havi rendszeres jövedelmet,
b) a vállalkozásból származó jövedelmet, feltéve, hogy a vállalkozási tevékenység megszűnt,
c) a közfoglalkoztatásból származó havi jövedelemnek a foglalkoztatást helyettesítő támogatás összegét meghaladó részét.”

általában nem számítják be a munkajövedelem egy részét a jövedelembe (ezt nevezik az angol nyelvű irodalomban *disregard*-nak), különösen a munkába állást követő szakaszban (OECD, 2010).⁶¹ Ezt a megoldást Magyarországon az Szt. 2009. január 1-től hatályos módosításával vezették be.

5. ábra A támogatást igénylők foglalkoztatási módja, 2015 (%)

Forrás: Nyíregyháza életminősége panelkutatás, 2015

A jövedelmi viszonyok elemzésekor az látható – a fentiekkel összefüggésben –, ahogyan az egy főre jutó jövedelem emelkedik, a támogatás kérelmezése egyre ritkább. Ez magától értetődő, egyértelmű lehet sokak számára, ugyanakkor téves következtetések levonásának alapja is lehet. Gondolhatnánk, hogy a rászorulóok száma csökken, talán az adatok is tükrözhetik, kevesebben folyamodnak segítségért, valójában a háttérben más tényezők is állhatnak. Mind a pénzbeli és természetbeni, mind pedig a szociális szolgáltatások elsősorban a szociálisan rászorultaknak járnak, és megállapításuknál a háztartás egy főre jutó jövedelmének nagysága a meghatározó. A minimálisan szükségesnek elismert jóléti szint (szegénységi küszöb) a KSH adatai alapján 2014-ben egyszemélyes háztartás esetén 67.747 Ft/hó, az egy lakosra jutó éves átlagos segélyösszeg 14 036 Forint volt. Az egy lakosra jutó segélyösszeg vásárlóereje 2013-ban a 2000. évi szintet sem érte el. A szociális támogatások elértéktelenedésének egyik oka, hogy számos segély összegének megállapítási alapját képező öregségi nyugdíjminimum 2008 óta változatlanul 28 500 forint.⁶² Nemcsak a segély összege, hanem a kérelem elbírálásánál figyelembe vett jövedelemhatár is a nyugdíjminimumhoz kötődik, ami többségében még a szegénységi küszöb mértékét sem éri el.

Összehasonlítva a nyíregyházi és járási adatokat vidéken az alacsonyabb iskolai végzettségűek nagyobb arányban fordulnak a hivatalhoz, a városban ez alacsonyabb mértékű. Álláspontunk szerint a kisebb településeken még mindig szorosabbak a

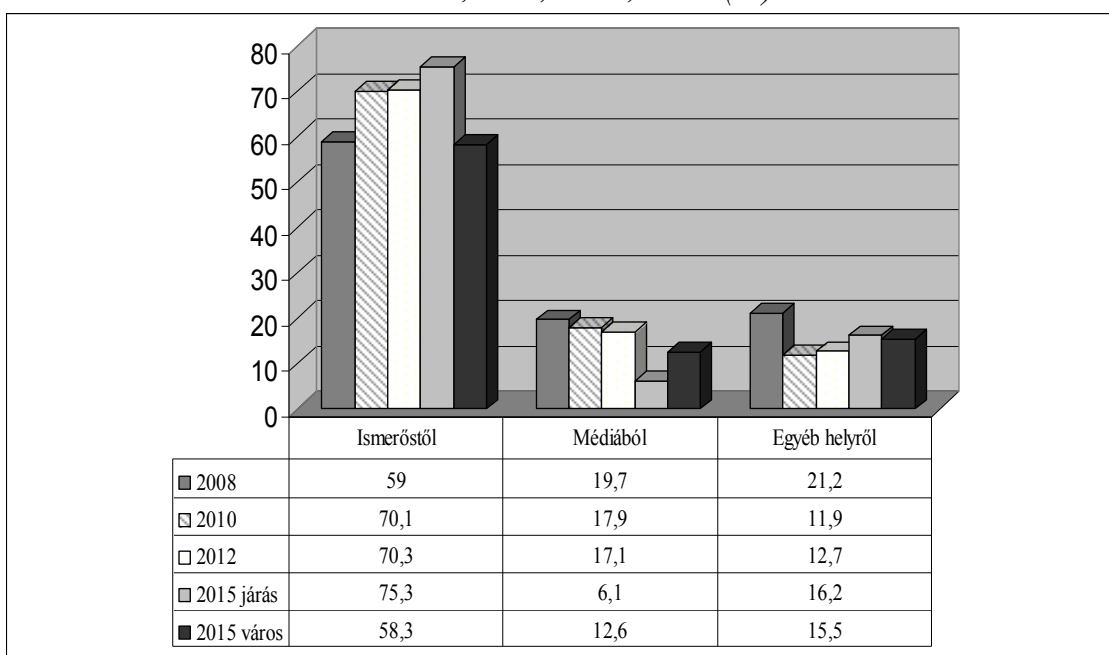
⁶¹ Missetics (2010) 3.

⁶² Szociális segélyezés, 2013; Statisztikai Tükör, 2015. február 2.

személyes kapcsolatok, ami kiterjed az ügyfél és ügyintéző közötti kapcsolatra is. Nyíregyháza számára is beszédes ez az adat, mert láthatóan azok maradhatnak ki a rendszerből – információ hiány, alacsony érdekérvényesítő képesség –, akik a leginkább rászorultak. Ugyanerre az álláspontra jutott Huszti Éva a társas kapcsolatok elemzésekor.⁶³

Az információhoz való hozzájutás biztosítása alapkövetelmény, amelynek egyik lehetséges eszköze az egyre nagyobb szerepet betöltő internet. A helyi rendeleteket – többek között a pénzbeli és természetbeni ellátásokról szóló rendeletet – jogszabályi⁶⁴ előírás alapján az önkormányzatoknak honlapjukon is közzé kell tenni. Arra a kérdésre, honnan értesült a segély igénybevételének lehetőségéről, Nyíregyházán az ismerősök mellett az interneten történő információszerzést többen jelölték meg (13,6 %), mint a médiát. A járás településein mind a média, mind az Internet (2,6 %) szerepe csekély.

6. ábra: Honnan értesült a segély igénybevételének lehetőségéről?
2008,2010, 2012, 2015 (%)

Forrás: Nyíregyháza életminősége panelkutatás, 2008,2010, 2012, 2015

Az információhoz való hozzáférést nem befolyásolja a számítógéppel való ellátottság, hiszen közel azonos arányban rendelkeznek a szükséges eszközökkel (Nyíregyháza 63,1%, járás 60,1%), azonban a kisebb településeken alacsonyabb az

⁶³ Lásd részletesen Huszti Éva: Mondd meg, kikkel töltöd az idődet, s megmondom, ki vagy. A társas támogatást nyújtó személyes kapcsolati háló néhány jellemzője és működése a Nyíregyházi járásban. Acta Medicinae et Sociologica Vol. 6. No. 18-19: 121-144.

⁶⁴ Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény 51. § (2) bekezdés

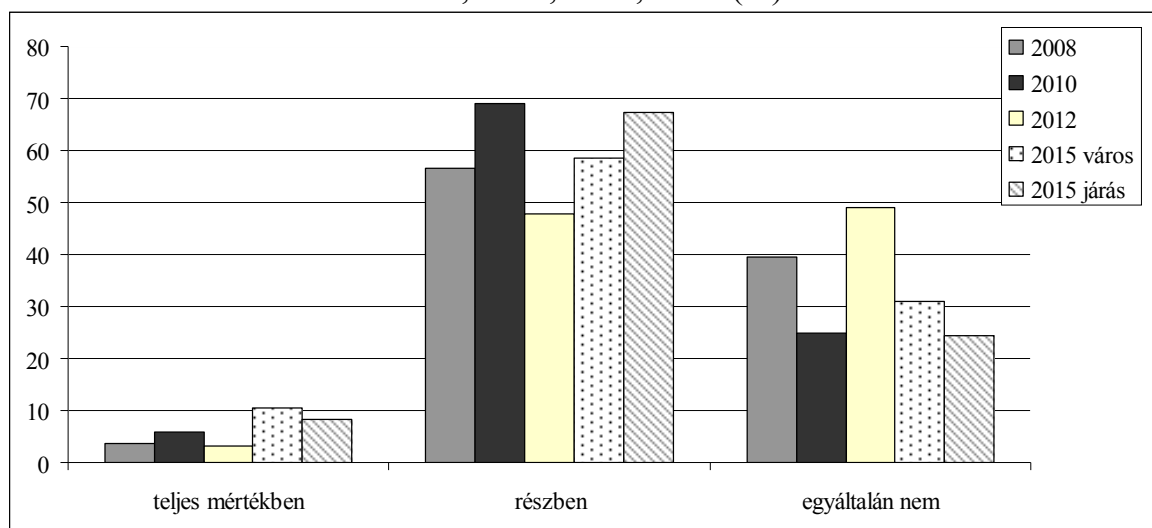
Internet hozzáférés (Nyíregyháza 75,7%, járás 57,7%). Arra nézve nem rendelkezünk adatokkal, hogy a szolgáltatás ára vagy kiépítettsége befolyásolja-e jobban az internet használat elterjedtségét.

A Közpolitikai Kutatások Intézete felmérés-sorozatát végzett a közigazgatási reformok hatásairól is. Ez év elején megjelent tudósításokból kiderül, hogy a vizsgálat alapján a közigazgatás járási reformjáról a megkérdezett felnőtt lakosság háromnegyede hallott. A lakossági visszajelzésekből az elemzők azt a tapasztalatot is rögzítették, hogy a járások koncepcióját sokan lassabban értették meg, és a járási hivatalok által biztosított könnyebb ügyintézési lehetőség a lakosság egyes rétegeiben kevésbé tudatosult.⁶⁵ A végbement változások még inkább szükségessé teszik a lakosság informálását. A járás településein dolgozó szakemberekkel készített interjúk alapján a lakosság továbbra is az önkormányzati ügyintézőkhöz fordul valamennyi segély kérelmük ügyében. Így a személyes kapcsolatoknak kiemelt jelentősége van az információk lakossághoz történő eljuttatásában.

Megoldja-e a segély a problémát? Biztosan állíthatjuk, hogy nem, csak a kezelésére szolgál.

Az ábrából jól látható, hogy a megkérdezettek szerint is legalább részben megoldást kínál a kapott támogatás. 2012. évhez képest azonban növekedett azoknak a száma, akiknek véleménye szerint teljes mértékben megoldja a problémát, és csökkent azoknak a száma, akik szerint egyáltalán nem nyújt segítséget a támogatás.

7. ábra A megállapított segély megoldotta-e problémáját?
2008, 2010, 2012, 2015 (%)

Forrás: Nyíregyháza életminősége panelkutatás, 2008, 2010, 2012, 2015

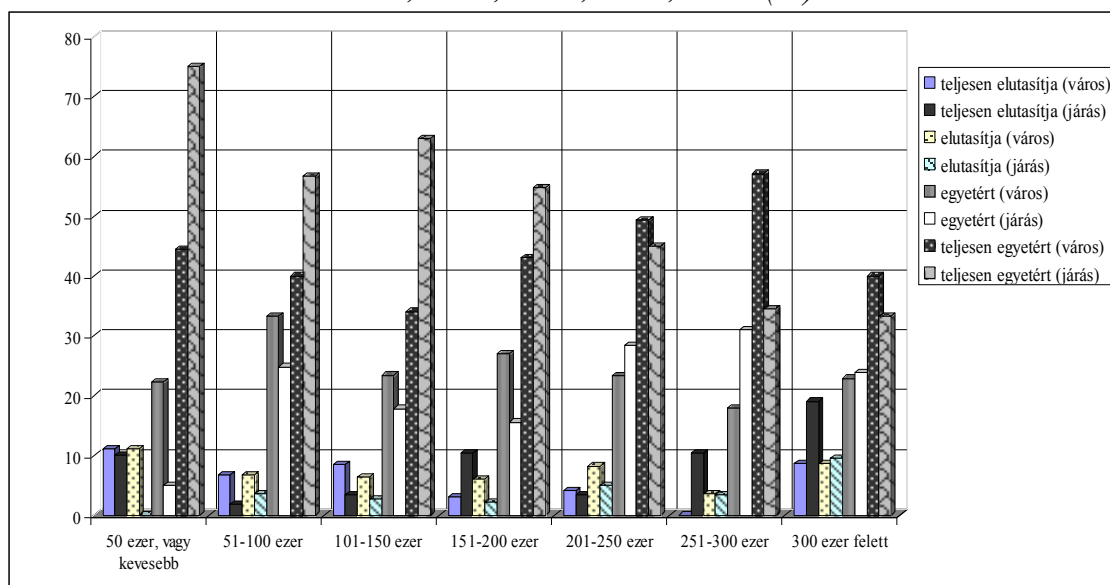
A segélyezési rendszerek vizsgálatánál szinte mindig felvetődik, hogy ki ért vele egyet, ki támogatja vagy éppen ellenkezőleg ki szüntetné meg. Az adatok alapján

⁶⁵ <http://www.kormanyhivatal.hu/hu/bekes/hirek/egyre-nepszerubbek-a-jarasok-alcim-erdos-norbert-a-kozigazgas-atalakitasarol>, letöltés ideje: 2015. szeptember 30.

mind a városban, mind a járásban még a jobb jövedelműek is azt vallják, hogy a segélyezésre szükség van.

Már a 2008-2010-es kutatás során is kimutatható volt, hogy „a nyíregyháziak maximálisan elutasítják azt, hogy a segélyezés nem szükséges, azaz ’meg kellene szüntetni’, vagy fel kellene számolni (ez a legelutasítottabb kijelentés), illetve egyetértenek azzal, hogy szükség van rá, mert bizonyos problémákat csak ezáltal lehet megoldani.”⁶⁶

8. ábra „Szükséges a segélyezés” választ adók megoszlása a háztartás jövedelme szerint, 2008, 2010, 2012, 2015 (%)

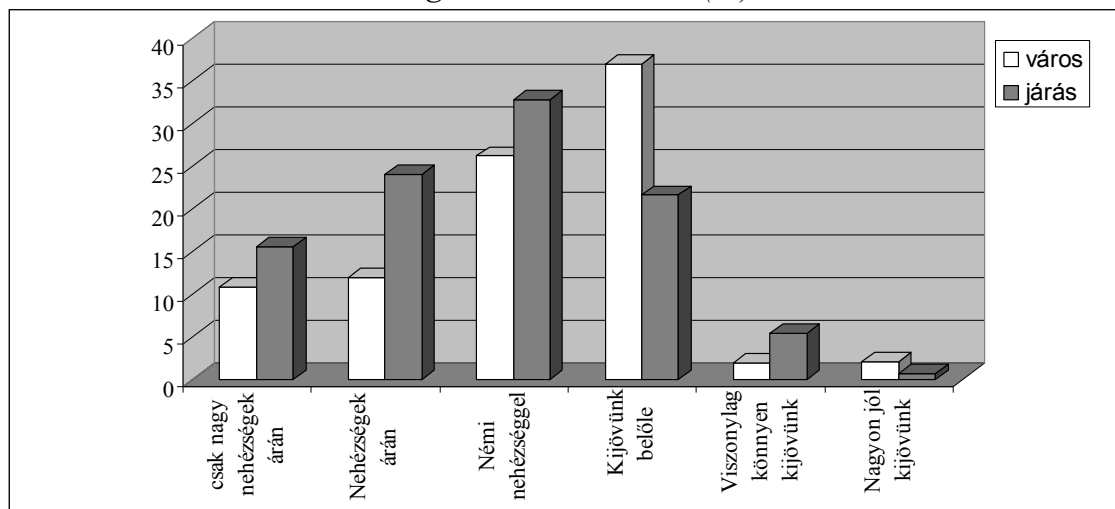
Forrás: Nyíregyháza életminősége panelkutatás, 2008, 2010, 2012, 2015

A segélyezési rendszer fenntartását a lakosságnak a háztartás jövedelmére vonatkozó értékelése is alátámasztja.⁶⁷ A táblázat jól szemlélteti, hogy különösen a járás településein okoz nehézséget a megélhetés. A városi válaszadók közel felének (48,9%), míg a járásban élők háromnegyedének (72,4 %) jelent problémát a létfenntartás.

⁶⁶ Balogh–Fábián, (2012) 140.

⁶⁷ Lásd részletesen Fábián–Takács–Szigeti: Jövedelmi helyzet és jövedelmi szegénység Acta Medicinae et Sociologica Vol. 6. No. 18-19: 68-79.

9. ábra A válaszadók véleménye a háztartás havi jövedelme alapján megélhetésükről 2015 (%)

Forrás: Nyíregyháza életminősége panelkutatás, 2015

A tanulmányban nemcsak a lakosság által adott válaszokat vizsgáltuk meg, hanem a települések támogatási rendszerét és annak átalakulását. Az önkormányzati adatszolgáltatás és a helyi rendeletek tanulmányozása alapján megállapítható, hogy szinte csak szelektív ellátások érhetőek el a településeken, univerzális ellátásokkal alig találkozunk. Ez 2015. év előtt is többségében igaz volt, mára már azonban a normatív támogatások megszüntetésével még inkább a településen dől el, hogy ki, milyen feltételekkel és mire jogosult. Ezek azonban a rendelkezésre álló források által meghatározottak. A kisebb települések csak az államtól kapott forrásokat használják fel, ez már eleve beszűkíti a segélyezés lehetőségét.

Összegzés

A 2000-es évek elejétől elkezdődött „visszaállamosítás”, mint folyamat, mára egy olyan vegyes szociális igazgatási rendszert hozott létre, melynek egyik szereplője a járás, a normatív, központi szabályozású támogatások elbírálására jogosult állami szerv, míg másik szereplője a települési önkormányzatok, akik dönthetnek a diszkrecionalitást engedő segélyek szabályozásáról.

A járások számára a normatív, mérlegelést, méltányosságot nem megengedő szabályozás lehetővé teszi, hogy az ügyfelek megismerése, személyes találkozás nélkül hozzák meg döntéseiket. A kormányablakok létrehozásával mára már a döntéshozó nem találkozik a klienssel, sőt a kliensek jelentős része nem is tudja, vagy nem érti, ki hozta meg ügyében a döntést. Ugyanakkor a kutatás adatai alapján egyértelmű, hogy a kisebb települések lakói továbbra is „ügyintézőjükhöz” ragaszkodnak, segítséget tőlük kérnek, panaszaikkal hozzájuk fordulnak. Az önkormányzatoktól kapott adatok alapján a szociális feladatokat ellátó ügyintézők száma sem csökkent. Felmerül a kérdés, hogy a segélyezési rendszer átalakítása, a feladatok egy részének a járásokhoz telepítése indokolt volt-e. Arra nézve jelenleg

nincsenek adatok, hogy jelenleg mekkora létszámmal látják el a szociális hatósági feladatokat, és arra sem, hogy az új struktúra fenntartása (kormányablakok, kirendeltségek, ügysegédek utaztatása) mekkora forrást igényel. Mindeközben továbbra is a települési önkormányzatokat terheli a lakosság részéről felmerülő szükségletek felmérése és kielégítése. A rászoruló helyzetének változása továbbra is azon múlik, hogy az önkormányzatok hogyan reagálnak a helyben jelentkező problémákra, és arra anyagi helyzetükhöz mérten milyen megoldásokat alkalmaznak. Azonban a források szűkössége behatárolja lehetőségeiket.

Felhasznált irodalom

1. Balogh Erzsébet – Fábíán Gyergely (2012): Támogató rendszerek, szociális problémák és segélyezés, In: Életminőség Nyíregyházán, 2008-2010. 135-153.
2. Balogh Erzsébet – R. Fedor Anita (2014): Segélyezés és támogató rendszerek In: Életminőség, Nyíregyházán, 2012, Acta Medicinae et Sociologica vol 5 No 12.13. 83-105
3. Fábíán Gyergely – Takács Péter – Szigeti Fruzsina: Jövedelmi helyzet és jövedelmi szegénység, Acta Medicinae et Sociologica Vol. 6. No. 18-19: 68-79.
4. Huszti Éva: Mondd meg, kikkel töltöd az idődet, s megmondom, ki vagy. A társas támogatást nyújtó személyes kapcsolati háló néhány jellemzője és működése a Nyíregyházi járásban, Acta Medicinae et Sociologica Vol. 6. No. 18-19: 121-144.
5. Malakucziné Póka Mária: A Nyíregyházi járás települési szerkezeti, demográfiai, háztartási jellemzői, Acta Medicinae et Sociologica Vol. 6. No. 18-19: 11-29.
6. Missetics Bálint (2010) Egy radikális társadalompolitikai reformgondolat: Esély, 2010/5 3-8.
7. Mózer Péter – Tausz Katalin – Varga Attila: A segélyezési rendszer változásai. Esély, 2015/3. 43-64.

Internetes hivatkozások

- http://www.habitat.hu/files/Onkormanyzati_lakhatasi_tamogatasok_Habitat_0720.pdf
Kováts Bence: Önkormányzati hatáskörbe került lakhatási támogatások vizsgálata 31 önkormányzat példáján, letöltés ideje: 2015. szeptember 28.
- http://www.habitat.hu/files/adossagkezeles_habitat_20150224_2.pdf Gondolatok az adósságkezelési szolgáltatás megszüntetésével kapcsolatban. Összeállította: Kováts Bence, letöltés ideje: 2015. szeptember 28.
- http://www.habitat.hu/files/Onkorm_komepnzacios_keret_III_2_szocialis_feladatok_egyeb_t-amogatasa_jav.pdf, Nemzetgazdasági Minisztérium: Az önkormányzatok szociális feladatainak egyéb támogatása a központi költségvetésből 2015-ben adóerő-képességük szerint, letöltés ideje: 2015. szeptember 28.
- <http://www.kormanyhivatal.hu/hu/bekes/hirek/egyre-nepszerubbek-a-jarasok-alcim-erdos-norbort-a-kozigazgas-atalakitasarol> letöltés ideje: 2015. szeptember 30.

Felhasznált statisztikai kiadványok

1. Létminimum, 2013; Statisztikai Tükör, 2014. június 6.
2. Szociális segélyezés, 2013; Statisztikai Tükör, 2015. február 2.

Hivatkozott jogszabályok

- 1993. évi III. törvény a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról
- 2011. évi CLXXXIX. törvény Magyarország helyi önkormányzatairól
- 2014. évi XCIX. törvény Magyarország 2015. évi központi költségvetésének megalapozásáról
- 2014. évi C. törvény Magyarország 2015. évi központi költségvetéséről

A szerző

Dr. Krizsai Anita Ph.D. jogász, osztályvezető

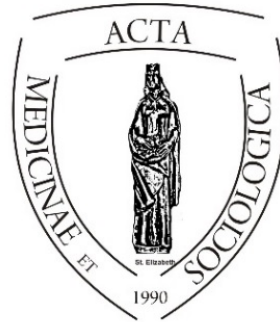
Nyíregyháza Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatal 4400 Nyíregyháza, Kossuth tér 1.

Tóthné Csatlós Ildikó szociálpolitikus

Nyíregyháza Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatal 4400 Nyíregyháza, Kossuth tér 1.

UNIVERSITY
OF DEBRECEN

FACULTY OF
HEALTH
NYÍREGYHÁZA

ACTA
MEDSOC
VOLUME 6.
2015

A Nyíregyházi Háztartáspanel életminőségi modellvizsgálatok legújabb eredményei, valamint az életminőség modell bővítésének lehetőségei a Rough Set Theory alkalmazásával

Takács Péter – Fábíán Gergely – Szigeti Fruzsina

Absztrakt: A negyedik háztartáspanel vizsgálat a nyíregyházi minta mellett a Nyíregyházi járás településeit is érintette. 2015-ben újra meghatározásra kerültek – az előző évek módszertanát követve – az FT lokális életminőség index értékei is. A kutatási célok között szerepelt a korábban elvégzett elemzések megismétlése és a városi, járási viszonyok összehasonlítása. Az új kérdőív tartalmazta az Oxford Boldogságmérő kérdőívet, amely alkalmazásának célja az életminőség modell teljesebbé tétele volt. A felsorolt vizsgálatokon kívül a dolgozat leírja az életminőség modell fejlesztésére tett, első elemző lépések eredményeit. Ennek kapcsán előtérbe kerül a sorrendi (ordinális) típusú változók aggregálásakor felvetődő összegzési probléma egyik lehetséges megoldási módja, a Rough Set Theory alkalmazása.

Kulcsszavak: Nyíregyháza, panelfelmérés, életminőség vizsgálatok, FT index, Rough Set Theory, RST, életlen / közelítő halmazelmélet

Abstract. The latest results of Nyíregyháza Household Panel model of quality of life studies and using the possibilities of Rough Set Theory expanding the quality of life model. The fourth household panel study focuses on sample in Nyíregyháza and sample in towns of Nyíregyháza district as well. It has been re-

calculated – following the methodology of previous years – the values of the FT local quality of life index in 2015. Among the research aims were repetition of previously performed analysis and comparison of urban and district conditions. The new survey included the Oxford Happiness questionnaire. The reason for this was to make the quality of life model more complete. This paper describes the analytical results of the first steps taken to improve the model. We examined the aggregation problem of ordinal scales and we used the results of the Rough Set Theory to solve it.

Keywords: Nyíregyháza, household panel survey, quality of life studies, FT index, Rough Set Theory

Bevezetés

Az Európai Unióban 2009-ben kiadott Stiglitz-Sen-Fittoussi jelentés (Stiglitz, Sen, Fitoussi, 2009) megerősítette azokat a kutatási irányokat, amelyek szerint az emberi életminőség – a kutatók számára mérhető – fogalmát különböző területekről (gazdaság, egészség, család, stb.) származó komponensekből érdemes kialakítani. Az Egyesült Államokban már korábban, a kétezres évek elején hasonló kutatások kezdődtek, aminek eredményei a Calvert-Henderson-féle (napjainkban Ethical Markets quality of life indicators – EMQLI (2012) – néven jegyzett) életminőségi mutatók lettek (Kárpáti, 2014). Az ilyen elméleti modellek jellegzetessége, hogy az életminőséget a komponensek súlyozott összegeként közelítik meg. Ilyen súlyozó, összegző modellt alakítottak ki T. Rahman és munkatársai is a 2005-ös években (Rahman et al., 2005), amely 8 területet jelölt meg a mérésére.

A nyíregyházi panelvizsgálatok első három hullámában (2008-2010-2012) a Rahman-féle modellre alapozott lokális életminőség index (FT Index) kialakítására került sor, amely hét területet fedett le a Rahman-féle modellből (Takács, Fábián, 2012), (Takács, Fábián, 2014). A Nyíregyházára vonatkozó részterületi indikátorok a kutatás kezdetén született előzetes tanulmányok és konzultációk alapján kerültek kijelölésre. Később összetettebb elemzések is születtek az egyes területeken. Az 1. táblázat összefoglaló felsorolást tartalmaz azokról a forrásokról, amelyek bővebb betekintést engednek az FT index részterületeinek mélyebb összefüggéseibe.

1. táblázat. Az FT életminőség index részterületei és kapcsolódó források a korábbi hullámokban. A római számok a Rahman alapmodell szerint területeket jelölik, az F-fel kezdődő jelölés a nyíregyházi felmérés közvetlen jelölései.

I.	F1	Családi, baráti viszonyok (Huszti, 2012), (Huszti, 2014) (jelen kiadványban Huszti, 2015)
II.	(F8)	Érzelmi jólét – első három hullámban nincs mérve (jelen kiadványban Szigeti, Fábián, Takács, 2015)
III.	F2	Egészségi állapot (Jóna, Jávorné, 2012), (Erdei, R. Fedor, 2014) (jelen kiadványban Hüse, 2015)
IV.	F4	Anyagi jólét (Fábián, Takács, 2012), (R. Fedor, 2012) (Fábián, Takács, Szigeti, 2014) (jelen kiadványban Fábián, Takács, Szigeti, 2015)

- V. F6 Lokális közösség (Huszti, 2012), (Huszti, 2014)
(jelen kiadványban Huszti, 2015)
- VI. F3 Munka és aktivitás (Patyán, 2012), (R. Fedor, Jávorné, 2014)
(jelen kiadványban Patyán, 2015)
- VII. F7 Személyes biztonság (Balogh, Fábián, 2012), (Balogh, Fábián, 2012),
(Balogh, R. Fedor, 2014)
(jelen kiadványban Krizsai, T. Csatlós, 2015)
- VIII. F5 Környezet minősége (Szoboszlai, 2012), (Szilicsány, 2014),
(Szoboszlai, 2014)
(jelen kiadványban Szilicsány, 2015)

A negyedik felmérés az FT index szempontjából megismételte az első három adatfelvétel méréseit, és két jelentős lépéssel bővítette a kutatás lehetőségeit. Az egyik lépés a modelltől eddig hiányzó nyolcadik terület mérése az Oxford Boldogságkérdőív kérdéseivel (Hills, Argyle, 2002); a másik pedig a Nyíregyháza lakosságát lefedő felmérés bővítése a Nyíregyházi járás településein elvégzett kutatással.

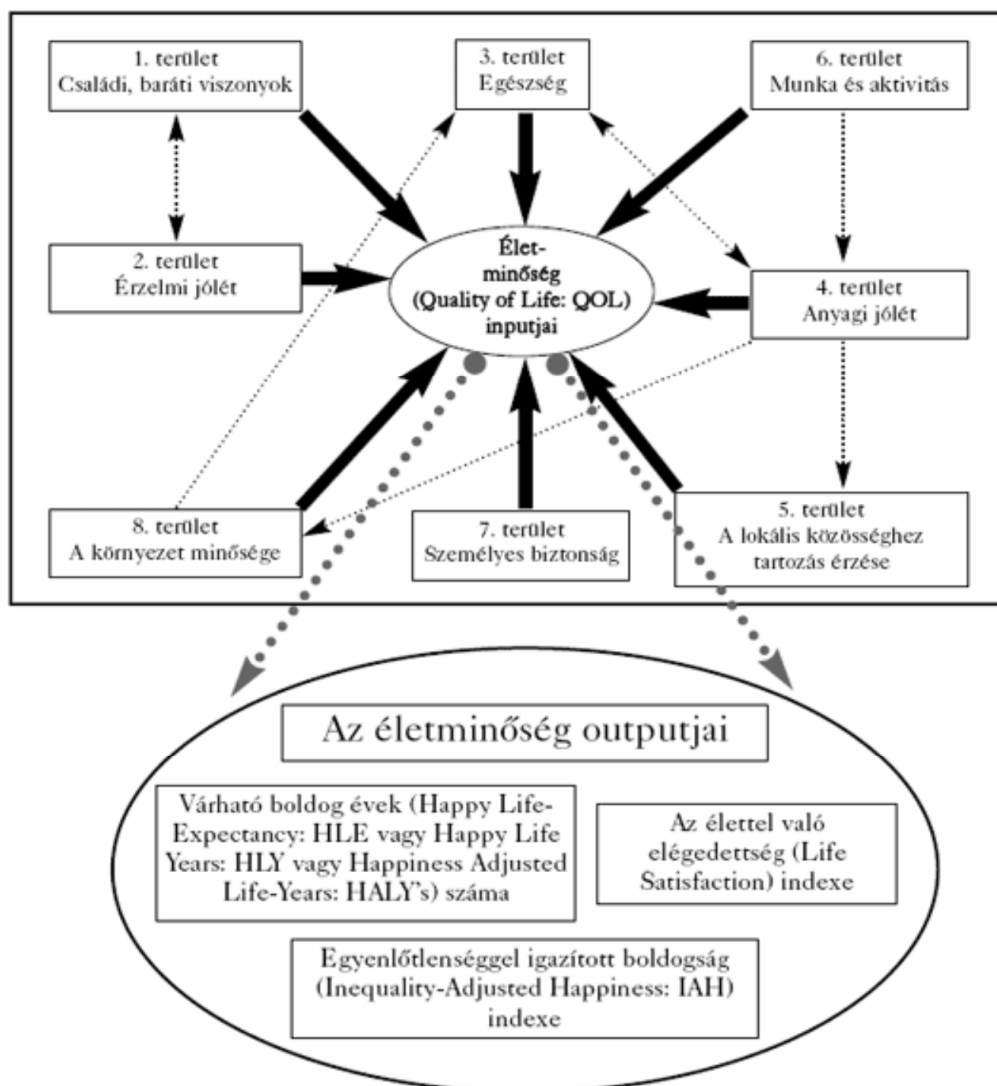
Az adatok rendezése és tisztítása után kialakított adatbázisra alapozva első lépésben a modell alapparaméterei és maguk az FT életminőség indexek kerültek meghatározásra. Mivel három területre, a teljes mintára, valamint annak két részére is értelmezhető az FT index, ezért párhuzamosan három szinten folytak a számítások. A nyíregyházi részminta eredményei lehetővé tették a korábban megfigyelt összefüggések vizsgálatát és ellenőrzését. A járási adatok összehasonlítási alapot jelentettek földrajzi / területi szinten: azon kérdésekre adtak választ, hogy Nyíregyháza környezetében érvényesek-e azok az összefüggések, amelyeket a korábbi és a jelenlegi felmérésekben Nyíregyházán megfigyelhetők voltak. Az eredmények bemutatása a fentiekben leírt témákat tárgyalja, majd ezt követően a modell további bővítésének előkészítő számításai kaptak helyet a dolgozatban. Itt a hagyományos statisztikai vizsgálatok mellett egy új, jelenleg még kevésbé alkalmazott Rough Set Theory módszer (RST) (Csajbók, 2013) és számítási lehetőségei (Riza et al., 2014) is röviden bemutatásra kerülnek.

2. Módszerek

A „Nyíregyháza Életminősége 2015” kutatás mintavételi jellemzői jelen kiadvány bevezető részében szerepelnek. Nyíregyháza város és a környező települések demográfiai helyzetképét a kötetben Malakucziné Póka Mária mutatja be (M. Póka, 2015).

2015-ben az FT életminőség index kialakítása ugyanazzal a módszerrel történt, mint a korábbi hullámokban. Az alkalmazott Rahman modell (Rahman et al., 2005) nyolc olyan területet jelöl ki, amely a súlyozott indexet kialakítja. (1. ábra)

1. ábra. A teljes Rahman modell (Kovács, 2007), (Kovács és mtsai, 2006)

Forrás: Sebestyén, 2005b

A modell matematikai alakja a következő:

$$QOL = \alpha + \beta_1 D_1(x^1) + \beta_2 D_2(x^2) + \dots + \beta_8 D_8(x^8) + \varepsilon$$

Jelölések:

QOL – *Quality of Life, Életminőség*

α – konstans tag

$\beta_1 - \beta_8$ – súlyszámok vektorai

$D_1 - D_8$ – részterületek indikátorai (összevont változók – 1. ábra)

$x^1 - x^8$ – részterületeken belül mért változók halmaza

ε – hibatenyező

A modellbeli súlyok kialakításának folyamata és a modell többi paraméterének kiszámítása a hivatkozott Rahman-féle dolgozatban részletesen szerepel. A 4. hullámban három FT index kialakítására került sor. Első lépésben minden résztvevőre (teljes minta) vonatkoztatva, majd külön a városi- (nyíregyházi), és

külön a járási (Nyíregyháza járás települései) almintára kalkulálva. Az FT indexel kapcsolatban – szinkronban a korábbi hullámokkal – a következő változók kerültek vizsgálatra:

1. nem (kétértékű változó);
2. életkor (folytonos változó)
3. minta (város / járás; kétértékű változó);
4. családi állapot (öt lehetséges érték);
5. egészségi állapot (öt lehetséges érték);
6. munkahely megléte (kétértékű változó);
7. foglalkozás típusa (17 típus);
8. foglalkoztatás módja (öt lehetséges érték);
9. havi jövedelemmel való elégedettség (hat lehetséges válasz);
10. gépkocsi tulajdonjoga (három értékű változó);
11. vallási közösséghez való tartozás (kétértékű változó);
12. idegen nyelv ismerete (kétértékű változó);
13. iskolai végzettség (kilenc szint);
14. bűnözés, vandalizmus (kétértékű változó);
15. hiba a lakásban (kétértékű változó)

Az egyes változók lehetséges értékei az eredmények ismertetésekor közölt táblázatokban vannak részletezve.

Az időbeli összehasonlításakor a 2015-ös eredmények a városi adatokkal szerepelnek.

Az elemzések során a kétértékű változók esetén kétmintás t-próba és Mann-Whitney teszt; a kettőnél több értéket felvehető változók esetében pedig egyszempontos varianciaanalízis (ANOVA) és Kruskal-Wallis teszt került alkalmazásra. A keresztábrás elemzések során chí-négyzet próba és szükség esetén Fisher-féle egzakt teszt módszere került felhasználásra. Alkalmazott statisztikai programok: Microsoft Excel 2002; IBM SPSS v.22.

Az Oxford Boldogságkérdőív feldolgozására és a modellbe való illesztésére a hagyományosnak nevezhető lineáris regresszió eljárása és az új módszernek számító Rough Set Theory (RST, magyar elnevezése még nem rögzült, talán az Életlen vagy Közelítő Halmazelmélet név honosodik meg hazánkban) került alkalmazására, amely a sorrendi (ordinális) mérési szintű változók feldolgozási lehetőségeit növeli. Az Oxford kérdések összevonhatóságának vizsgálata egy különálló, az érzelmi állapotot mérő, szintén hatértékű változón keresztül történt („Amennyiben jellemeznie kellene saját érzelmi állapotát, mit mondana róla?” hatértékű változó).

A sorrendi skálák esetén a legfőbb kritérium a mért értékek sorrendbe rendezhetősége. Ez olyan feltétel, ami általában igen könnyen teljesíthető, és ezért az ilyen típusú vizsgálatok széles körben alkalmazásra találnak. Az elemzések első lépésében az egyes válaszlehetőségek gyakoriságai, relatív gyakoriságai kerülnek meghatározásra; ezek ábrázolására általában az oszlopdiagramok különféle válfajai használatosak. A központi tendenciát a medián vagy a módusz méri. A szóródás mutatói általában a terjedelem és a kvartilisek (Q1, Q3) közötti különbség. Az elemzések során minden változó először külön-külön kerül elemzésre, majd a változópaárok közötti kapcsolat feltárására kerül sor. Néhány kapcsolódó nem-

parametrikus teszt: chí-négyzet próba, Mann-Whitney teszt, Wilcoxon előjeles rangteszt, Kruskal-Wallis teszt. Ezt követően az egyedi változók összevonásra kerülhetnek a vizsgálandó komplex fogalmak modell alapú közelítésére.

Az Oxford Boldogságkérdőív 29 kérdése esetén is a fentiek voltak az irányadók (1-6 fokozatú sorrendi skálák). A kérdések egy része érzelmileg emelkedő tendenciájú válaszokat, más része viszont csökkenőket tartalmazott. A negatív sorrendet át kellett forgatni az összevonás érdekében. Ezt követően került sor a kérdéssor válaszainak átlagolására.

Az eljárás viszont egy „rejtett csapdát” tartalmaz; ekkor fordulhatnak elő azok az esetek, amikor például az egyik változó 1, a másik változó 5 értéke ugyanúgy 6-os összeget (vagy hármás átlagot) ad, mint amikor az első változó vesz fel 5, a második 1 értéket.

A sorrendi (és általában a diszkrét valószínűségi) változók elemzésének egy másik, informatikai eredetű megközelítését adja a Rough Set analízis. A módszer eljárásai kiküszöbölik a fentebb említett hátrányokat. Az RS elméletet az 1980-as évek elején javasolta Z. Pawlak lengyel matematikus (Pawlak, 1982). Pawlak és munkatársai révén kialakultak az elmélet keretei, és számos területen találtak alkalmazásra az elemzési módszerek. Napjainkban tovább folyik az elméleti kutatás; valamint annak lehetünk tanúi, hogy egyre szélesebb körűek az alkalmazási területek, egyre ismertebbé válnak az ilyen irányú elemzési lehetőségek. 2014-ben jelent meg az R statisztikai rendszerben az a programcsomag (RoughSets; Riza et al., 2014), amely az RST számításokat igen megkönnyíti. Az Oxford Boldogságkérdőív elemzése (R 3.0.3. + RoughSets csomag) során a hiányzó értékek kezelésére (Missing Value Completion) és a további elemzés szempontjából értékes változók kiválasztása (Feature Selection) került előtérbe. A Feature Selection eljárás azokat a változókat jelöli, meg, amelyek ugyanazt az információt képviselik, mint a teljes változókészlet.

3. Eredmények

Az FT index kialakításakor, a változók összevonása és modellbe építése során a főkomponens elemzésekből nyert súlyozó változók kerültek a modellbe. A korábbi számítási eredmények és az új adatokból számított értékek a 2. táblázatban láthatók. Az F2 és F4 paraméterek a korábbi évekhez hasonlóan nem jelentenek súlyozó tényezőt (változatlanul hagyják a bevont változót; egyetlen változó bevonását jelölik a modellben). A paraméterek évenkénti viselkedését tekintve az látható, hogy míg F7 (változás: + 0,264), F6 (változás: + 0,168), F3 (változás: + 0,121) és F1 (változás: + 0,067) értékei növekedtek; addig F5 (változás: - 0,127) csökkent.

2. táblázat. Az FT életminőség index belső együtthatói, 2008-2015. Csoportok (a római számok az eredeti Rahman-féle sorrendet jelölik): F1 - I. Családi, baráti viszonyok; II. Érzelmi jólét (nincs mérve); F2 - III. Egészségi állapot; F4 - IV. Anyagi jólét; F6 - V. Lokális közösség; F3 - VI. Munka és aktivitás; F7 - VII. Személyes biztonság; F5 - VIII. Környezet minősége.

	F1 – I.	F2 – III.	F3 – VI.	F4 – IV.	F5 – VIII.	F6 – V.	F7 – VII.
2008	1,376	1	1,007	1	1,710	1,471	1,718
2010	1,330	1	1,006	1	1,713	1,428	1,788
2012	1,394	1	1,013	1	1,913	1,657	1,808
2015 város	1,443	1	1,128	1	1,583	1,639	1,982
Átlag	1,386	1	1,039	1	1,730	1,549	1,824
2015 járás	1,541	1	1,073	1	1,384	1,756	1,964
2015 összes	1,476	1	1,087	1	1,554	1,678	1,964
Átlag	1,427	1	1,052	1	1,643	1,605	1,871

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015

A már összesített FT index átlagértékeit és leíró statisztikai jellemzőit a korábbi évekre és 2015-re vonatkoztatva az 3. táblázatban kaptak helyet. A nagyobb indexérték magasabb életminőséget jelez. A lokális életminőség index terjedelme 25-31 között változik. Átlagosan 6 körül ingadozik, a szórás egyenletesen 4 körüli. A táblázat adatai az életminőség átlagát tekintve 2010-től növekedést mutatnak. Az életminőség átlagára vonatkozó konfidencia-intervallumok szinte minden esetben egymást átfedők; szignifikánsan kiugró növekedés vagy csökkenés nem figyelhető meg. A szóródási mutatók egyenletes képet mutatnak.

3. táblázat. Az FT életminőség index évenkénti (2008-2015) leíró statisztikai jellemzése

	2008	2010	2012	2015 város	2015 járás	2015 összes
Átlag	6,0870	5,7682	6,3401	6,7557	6,0976	6,3864
95% konfidencia intervallum az átlagra (alsó, felső határ)	5,8680	5,3850	6,0772	6,4504	5,8055	6,1727
	6,3060	6,1514	6,6029	7,0610	6,3897	6,6002
5%-os vágott átlag	6,0925	5,7658	6,2567	6,7384	5,9392	6,3240
Medián	6,1574	5,6503	6,0278	6,9109	5,7167	6,2429
Szórásnégyzet	20,885	18,102	19,273	17,468	19,775	19,196
Szórás	4,57006	4,25467	4,39014	4,18161	4,44693	4,38131
Minimum	-6,48	-10,82	-5,98	-5,92	-6,74	-8,29
Maximum	21,21	18,68	19,24	22,20	24,89	20,82
Terjedelem	27,69	29,5	25,22	28,12	31,63	29,11

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015

Nemek közötti különbségek

A válaszadó városi minta 38,0%-a férfi, 62,0%-a nő volt. A járási mintában ugyanezen arány 35,6%-64,4% volt. Az arányokat összevetve, nem mutatkozott szignifikáns eltérés a két részmintában ($\chi^2(1, N=1642)=1,029$, $p=0,310$). A teljes mintában a férfi-nő arány 36,7%-63,3% volt.

Az FT életminőség index értékeit tekintve a férfiak és a nők körében szignifikáns eltérés adódott. Az eltérés mind a járási, mind a teljes mintát figyelembe véve ugyanúgy kimutatható volt; a városi körben azonban nem. Lásd 4. táblázat.

4. táblázat. Az FTI érték megoszlása férfiak, nők körében a teljes- és a két részmintában

	Nem	N	FT Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean	Kétmintás t-próba p	Rang-átlagok	Mann-Whitney p
Teljes	Férfi	586	7,3239	4,64824	0,19202	0,000	888,54	0,000
	Nő	1017	5,8576	4,13858	0,12977		752,14	
Város	Férfi	273	6,8234	4,03407	0,24415	0,767	364,05	0,573
	Nő	443	6,7280	4,27721	0,20322		355,08	
Járás	Férfi	313	7,2730	4,83824	0,27347	0,000	505,15	0,000
	Nő	574	5,4550	4,09800	0,17105		410,65	

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015

Életkor

Az életkor a járási és városi részmintában statisztikailag megegyezett (kétmintás t-próba, $t = 0,593$; $df = 1596$; $p = 0,553$; Mann-Whitney teszt, $p = 0,602$). A városi lakosság átlagéletkora 50,35 év (95 % CI [49,14-51,56]), a járásiak átlagéletkora 49,87 év (95 % CI [48,81-50,92]) volt.

Az FTI járási és városi különbségei, települések átlagértékei

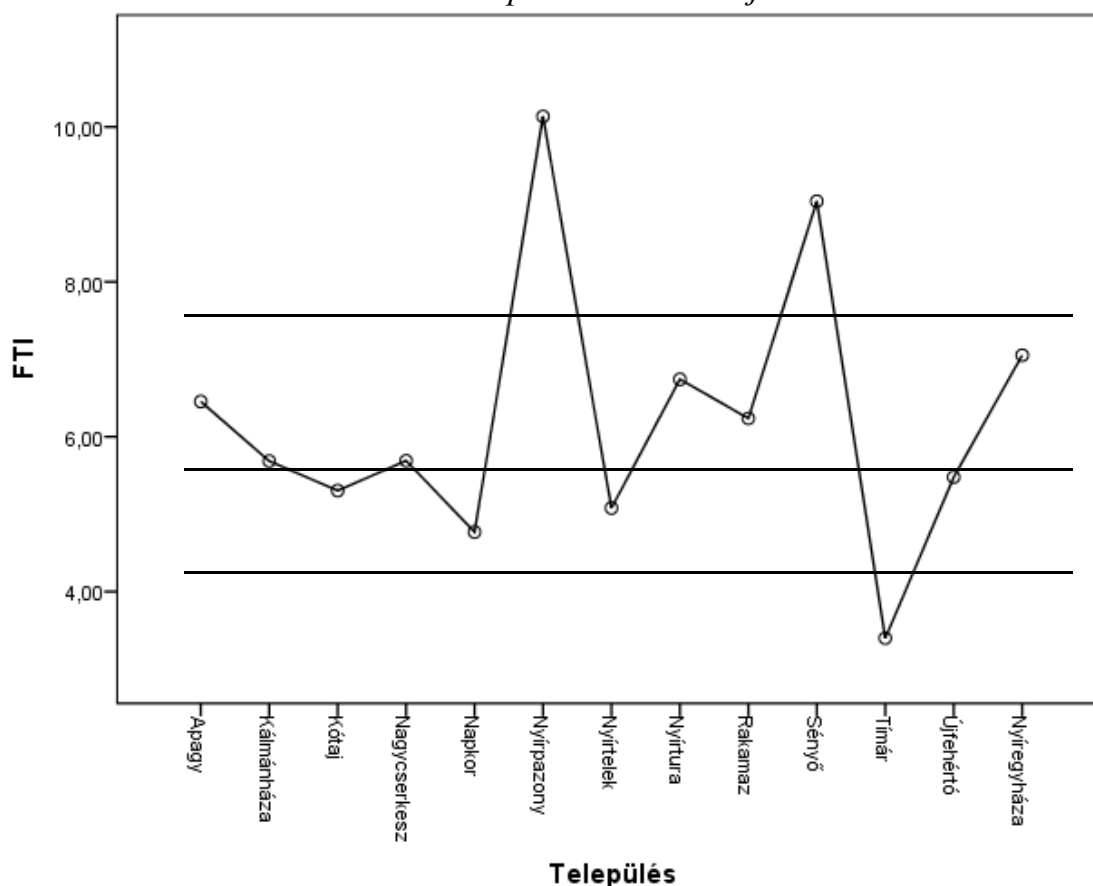
A paraméteres és nem paraméteres vizsgálatok eredményei szerint az FT index szignifikánsan magasabb értékűnek mutatkozott a városi lakosság körében (város FTI átlag = 6,997; járás FTI átlag = 5,892; kétmintás t-próba; $t = 5,077$; $df = 1614$; $p = 0,000$; átlagok közötti különbség = 1,104; Mann-Whitney teszt; $p = 0,000$).

A járás / város összevetést részletesebben – település szinten – vizsgálva pontosabb kép alakítható ki az életminőség index tekintetében. A vizsgálatba bevont tizenhárom település közül szignifikánsan magasabb és alacsonyabb FT index átlagértékek voltak megfigyelhetők (ANOVA; $F = 10,402$; $df = 12$; $p = 0,000$; Kruskal-Wallis teszt; $\chi^2 = 122,64$; $df = 12$; $p = 0,000$). Az FTI átlagértékek eloszlását az 2. ábra szemlélteti. Az ábra tükrözi, hogy Nyírpazony (10,14) és Sényő (9,04) az a két település, amelyben az FTI értékei szignifikánsan magasabbak. Timáron az FT index értéke (3,40) szignifikánsan alacsonyabb a többi település értékeinél. A Timárra vonatkozó eredményt a kis elemszám ($n = 3$) miatt óvatosan kell kezelni. A három kiugró értéket figyelmen kívül hagyva (a 2. ábrán a legalacsonyabb és legmagasabb vonal alatti és feletti települések) a szignifikáns különbség az egyes

települések között megmaradt (ANOVA; $F=6,699$; $df=9$; $p=0,000$; Kruskal-Wallis teszt; $\chi^2 = 70,533$; $df = 9$, $p = 0,000$). Ekkor Nyíregyháza, Nyírtura és Apagy azok a települések, amelyek magasabb FTI értéket mutatnak, de közöttük nem szignifikáns az eltérés. Szignifikánsan kisebb viszont Kótaj, Napkor, Nyírtelek és Újfehértó FTI értéke Nyíregyházához viszonyítva. Alacsonyabb, de nem szignifikánsan Nyíregyházához képest Apagy, Kálmánháza, Nagycserkesz, Nyírtura, Rakamaz.

2. ábra. Az FTI átlagok alakulása az egyes településeken.

A vízszintes vonalak a szignifikánsan magasabb és alacsonyabb FTI átlagértékkel rendelkező településeket határolják el.

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015

Családi, baráti viszonyok (Rahmann I. – Nyíregyházi HáztartásPanel – NyHP F1)

A válaszadók családi állapot szerinti megoszlását városi/járási bontásban az 5. táblázat tartalmazza. A teljes mintában a legnagyobb arányban a házasságban élők vannak. Mind a városi, mind a járasi lakosok között is a házások aránya a legmértékesebb. A statisztikai vizsgálatok eredményei nem mutattak szignifikáns különbséget a családi állapot és a városi-járasi vonatkozásban ($\chi^2(4, N=1634)=2,643$, $p = 0,619$).

5. táblázat. A családi állapot megoszlása a városi és járási mintában

	Családi állapota					Összes
	Nőtlen, hajadon	Házás	Élettárssal él	Elvált	Özvegy	
Város – fő	102	431	69	40	98	740
%	13,8%	58,2%	9,3%	5,4%	13,2%	100,0%
Járás – fő	115	544	70	56	109	894
%	12,9%	60,9%	7,8%	6,3%	12,2%	100,0%
Teljes – fő	217	975	139	96	207	1634
% teljes	13,3%	59,7%	8,5%	5,9%	12,7%	100,0%

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015

A különböző családi állapotú válaszadók FT index értékeit az 6. táblázat foglalja magába. A 2-4. oszlopok a városi adatokat, az 5-7. oszlopok a járási adatokat, a 8-10. oszlopok pedig a teljes mintára vonatkozó adatokat tartalmazzák. Mindkét részmintában és a teljes mintában is a különböző családi állapotok FT átlagai szignifikánsan különböznek (a táblázat utolsó sora mutatja az egyszempontos varianciaanalízis (Anova) és a Kruskal-Wallis teszt eredményeit).

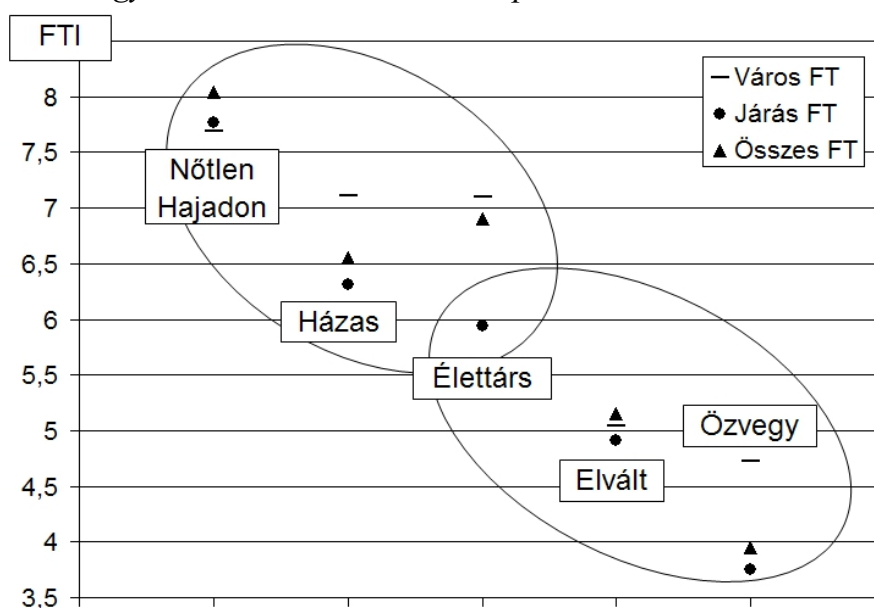
A 3. ábra a 6. táblázat értékeit és az egyszempontos varianciaanalízist követő Post-Hoc elemzéseket szemlélteti. Mindhárom vonatkozásban (város, járás, összes) az FT index legmagasabb értéke a nőtlen / hajadon kategóriában mutatkozott. A legalacsonyabb FT indexet az özvegyek körében látható. Jellemző, hogy a társsal élők (házás, élettárssal él) – kivéve a nőtlen / hajadon kategóriát – magasabb indexértékkel rendelkeznek, mint a társ nélküliek (elvált, özvegy).

6. táblázat – A különböző családi állapot városi-, járási részmintára és a teljes mintára vonatkozó FT index átlagértékei, rangátlagai és az elemszámok

Családi állapota	Város			Járás			Összes		
	FT átlag	Rangátlag	N	FT átlag	Rangátlag	N	FT átlag	Rangátlag	N
Nőtlen, hajadon	7,6926	402,11	96	7,7690	547,07	112	8,0389	991,23	208
Házás	7,1096	372,52	415	6,3140	453,30	538	6,5536	814,00	953
Élettárssal él	7,1017	379,51	68	5,9412	428,49	70	6,8997	836,24	138
Elvált	5,0466	272,15	40	4,9071	388,11	56	5,1557	684,47	96
Özvegy	4,7227	252,42	92	3,7514	317,54	108	3,9456	548,93	200
Összes	6,7626	-	711	6,0666	-	884	6,3661	-	1595
Módszer	Anova	Kruskal Wallis	-	Anova	Kruskal Wallis	-	Anova	Kruskal Wallis	-
Df	4	4		4	4		4	4	
F	9,577	-		13,681	-		27,341	-	
khí-négyzet	-	38,479		-	48,366		-	103,028	
P	0,000	0,000		0,000	0,000		0,000	0,000	

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015

3. ábra. Az FT index átlagértékei a különböző családi állapotokban.
Az ellipszisek a Post-Hoc analízisek során kialakult egymástól nem különböző csoportokat szemléltetik.

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015

Egészségi állapot (Rahmann III. – NyHP F2)

Az egészségi állapot megoszlását az öt megadott kategóriában külön a városi és a járási lakosok tekintetében az 7. táblázat tartalmazza. A városi lakosság körében magasabb arányban fordul elő a „Nagyon jó” és „Jó” ítélet az egészség önmegállapításakor; a járási lakosság az „Elfogadható” és „Rossz” kategóriákat jelölte meg nagyobb arányban. A „Nagyon rossz” ítéletet ismét a városi válaszadók választották nagyobb arányban. Az eloszlások összevetésére alkalmazott khinégyszet teszt szerint szignifikáns eltérés van a két eloszlás között ($\chi^2(4, N = 1636) = 16,874, p = 0.002$).

7. táblázat. A városi és járási lakosok egészségi állapotra vonatkozó kérdésre adott válaszainak eloszlása

	Hogyan jellemezné egészségi állapotát?					Teljes
	Nagyon jó	Jó	Elfogadható	Rossz	Nagyon rossz	
Város - fő	82	272	299	62	21	736
%	11,1%	37,0%	40,6%	8,4%	2,9%	100,0%
Járás – fő	76	296	384	125	19	900
%	8,4%	32,9%	42,7%	13,9%	2,1%	100,0%
Teljes minta - fő	158	568	683	187	40	1636
%	9,7%	34,7%	41,7%	11,4%	2,4%	100,0%

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015

8. táblázat. A különböző családi állapot városi-, járási részmintára és a teljes mintára vonatkozó FT index átlagértékei, rangátlagai és az elemszámok

Egészségi állapot	Város			Járás			Összes		
	FT átlag	Rangátlag	N	FT átlag	Rangátlag	N	FT átlag	Rangátlag	N
Nagyon jó	9,1962	482,19	79	10,1001	681,97	76	10,2678	1208,95	155
Jó	8,5062	451,70	268	7,8767	561,44	293	8,1517	1012,11	561
Elfogadható	5,5769	298,79	296	5,3604	398,16	381	5,3972	693,77	677
Rossz	3,4911	197,66	59	2,5319	232,18	124	2,5800	390,74	183
Nagyon rossz	1,0215	117,76	21	0,7058	123,63	19	0,7453	254,18	40
Total	6,7557	-	723	6,0976	-	893	6,3864	-	1616
Módszer	Anova	Kruskal Wallis		Anova	Kruskal Wallis		Anova	Kruskal Wallis	
Df	4	4		4	4		4	4	
F	56,497	-		75,599	-		156,363	-	
khí-négyzet	-	167,949		-	250,290		-	464,984	
P	0,000	0,000		0,000	0,000		0,000	0,000	

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015

Az egészségi állapot megítélésekor kialakult csoportok FT index szerinti átlagait az 8. táblázat tartalmazza. A különböző egészségi állapotot megjelölők között mind a járási és városi, mind a teljes minta esetén szignifikáns különbség mutatható ki. Az egyes egészségességi kategóriák FTI értékei szinte minden esetben szignifikánsan különböznek egymástól.

Anyagi jólét (Rahmann IV. – NyHP F4)

A munkahely meglétére vonatkozó kérdésre adott válaszok járási / városi és a teljes mintára vonatkozó eloszlását a 9. táblázat tartalmazza. A városi lakosság nagyobb arányban dolgozik a százalékos adatokat tekintve (54,2% versus 49,8%); de az elvégzett chí-négyzet próba szerint ez a különbség nem szignifikáns ($\chi^2(3, N = 1631) = 3,106, p = 0,078$). Tehát közel egyenlőarányban (kb. 50%) dolgoznak a megkérdezettek a járási és a városi területen.

9. táblázat. A városi és járási lakosok munkahely meglétére vonatkozó kérdésre adott válaszainak eloszlása

	Dolgozik-e Ön jelenleg?		Összes
	igen	nem	
Város – fő	397	336	733
% a városi részmintán belül	54,2%	45,8%	100,0%
Járás – fő	447	451	898
% a járási részmintán belül	49,8%	50,2%	100,0%
Teljes minta - fő	844	787	1631
% megoszlás a teljes mintán belül	51,7%	48,3%	100,0%

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015

A „Dolgozik-e Ön jelenleg?” kérdésre adott válaszok alapján kialakult csoportok FTI értékei mind a városi, mind a járási területen szignifikáns különbséget mutattak (10. táblázat, utolsó sor).

10. táblázat. A munkahely meglétéhez kapcsolódó városi-, járási részmintára és a teljes mintára vonatkozó FT index átlagértékei, rangátlagai és az elemszámok

Dolgozik-e jelenleg?	Város			Járás			Összes		
	FT átlag	Rangátlag	N	FT átlag	Rangátlag	N	FT átlag	Rangátlag	N
Igen	7,9886	424,22	390	7,8286	550,94	439	7,9962	982,11	829
Nem	5,2876	281,22	327	4,3993	340,43	449	4,6732	611,66	776
Módszer	Kétm. t-próba	Mann-Whitney		Kétm. t-próba	Mann-Whitney		Kétm. t-próba	Mann-Whitney	
Átlagok különbsége	2,70	-	-	3,43	-	-	3,32	-	-
Df	715	-		886	-		1603	-	
t	9,101	-		12,421	-		16,384	-	
P	0,000	0,000		0,000	0,000		0,000	0,000	

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015.

A különböző foglalkozások esetén az előző felmérésekhez hasonlóan, igen változatos képet mutatott az FT index. A városi lakosok között a legmagasabb indexűek voltak a vállalkozók (10,45; 95% CI [8,65-12,25]; 24 fő), a gazdálkodók (10,37; 95% CI [7,72-13,03]; 6 fő) és a középszintű vezetők (10,02; 95% CI [7,61-12,44]; 8 fő). A legalacsonyabb FT index a betanított munkások (5,37; 95% CI [3,87-6,87]; 23 fő), felső vezetők (6,17; 95% CI [23,04-35,38]; 2 fő) és a szakmunkások (6,58; 95% CI [5,64-7,54]; 70 fő) voltak. Az egyes szakmák között szignifikáns különbséget mutatott mind az egyszempontos varianciaanalízis (df = 16; F = 2,758; p = 0,000), mind a Kruskal-Wallis teszt (df = 16; p = 0,000). A járási lakosok körében más arányok figyelhetők meg. A legmagasabb FT átlagérték szintén a vállalkozóké (12,15; 95% CI [10,07-14,24]; 22 fő); de őket a középszintű vezetők követik (11,72; 95% CI [7,41-16,03]; 4 fő), majd a felső vezetők (11,30; 95% CI [6,00-16,60]; 3 fő). A legalacsonyabb átlagértékkel a közvetlen termelésirányítók (4,14; 95% CI [-62,43-70,71]; 2 fő), a segédmunkások (5,28; 95% CI [4,13-6,42]; 39 fő) és a betanított munkások (6,18; 95% CI [5,31-7,06]; 62 fő) rendelkeztek. Az egyes szakmák között szignifikáns különbséget mutatott mind az egyszempontos varianciaanalízis (df = 14; F = 4,984; p = 0,000), mind a Kruskal-Wallis teszt (df = 14; p = 0,000).

Nyilvánvaló, hogy a fenti adatok értelmezését a válaszadók számának figyelembe vételével kell megtenni. Az alacsony válaszadói szám esetén a konfidencia-intervallumok jelzik a nagyobb szóródást (felső vezetők, stb.), az FT indexek értékeinél ekkor az egyéni sajátosságok sokkal jobban tükröződnek.

A foglalkoztatás módja a járási és városi mintában szignifikáns különbséget mutat ($\chi^2(5, N = 802) = 28,399$, p = 0,000; Fisher-féle egzakt teszt; p=0,000) – 11. táblázat.

A folyamatos foglalkoztatás esetén 10% feletti a különbség a város javára. A második legnagyobb eltérés a közmunka program keretében alkalmazottaknál látható, 6,7% a járásbeli települések javára.

11. táblázat. A foglalkoztatás módja a városi és járási mintában

Foglalkoztatás módja		Város	Járás	Összes
Folyamatos, normál foglalkoztatás	Fő	290	266	556
	%	74,9%	64,1%	69,3%
Meghatározott időre szóló szerződéssel	Fő	44	66	110
	%	11,4%	15,9%	13,7%
Részmunkaidőben	Fő	22	18	40
	%	5,7%	4,3%	5,0%
Közmunkaprogram keretében	Fő	5	33	38
	%	1,3%	8,0%	4,7%
Alkalmi munka, szerződéssel	Fő	5	2	7
	%	1,3%	0,5%	0,9%
Egyéb forma	Fő	21	30	51
	%	5,4%	7,2%	6,4%
Összesen	Fő	387	415	802
	%	100,0%	100,0%	100,0%

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015

A kérdőív rákérdezett a havi jövedelemmel való elégedettségre. A válaszadók egy hatfokú skálán jelölhették meg véleményüket. A városi és járási eredményeket a 12. táblázat mutatja be. A járási és városi lakosok között szignifikáns véleménykülönbség volt kimutatható ($\chi^2(5, N = 1624) = 106,332, p = 0.000$). A táblázatot a különbség keresése szempontjából áttekintve látható, hogy a városi lakosok nagyobb arányban jelölték meg a kedvezőbb értékelést – három legjobb kategória –, míg a járási lakosok a három kedvezőtlenebb kategóriában jelöltek inkább (lásd a táblázat vastagon szedett részeit).

12. táblázat – A havi jövedelemről alkotott vélemény a járási és a városi részmintában

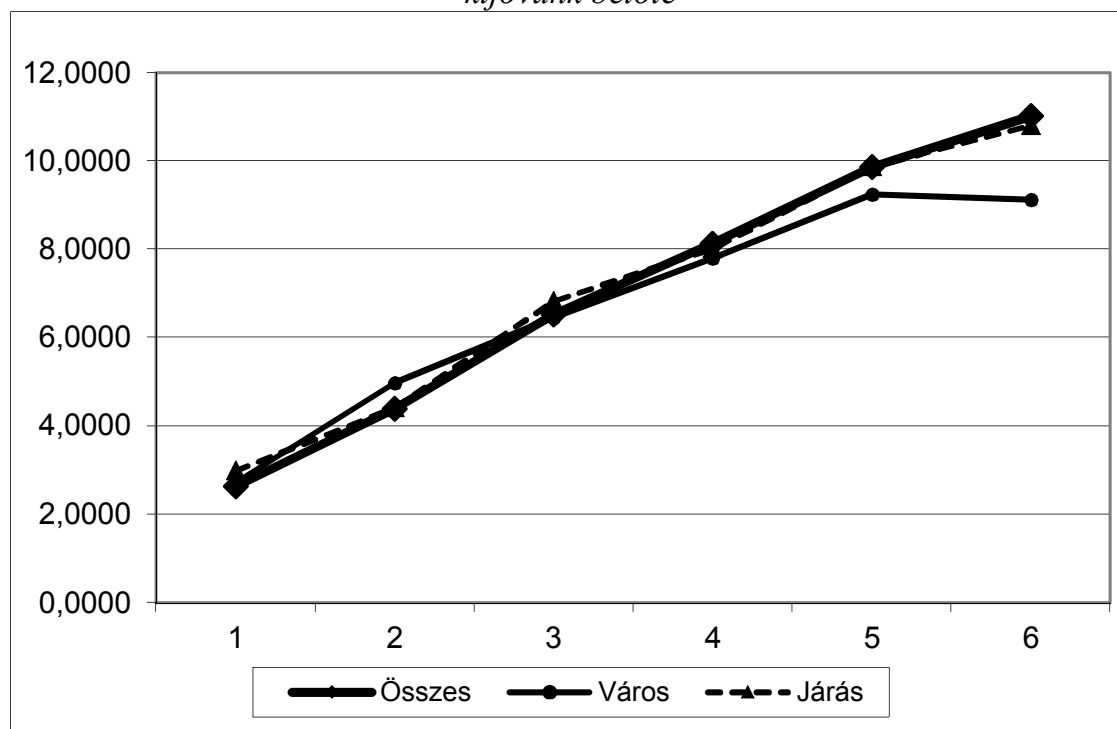
Havi jövedelem, mit mondana		Város	Járás	Összesen
Csak nagy nehézségek árán jövünk ki belőle	fő	79	140	219
	%	10,8%	15,6%	13,5%
Nehézségek árán jövünk ki belőle	fő	87	215	302
	%	11,9%	24,0%	18,6%
Némi nehézség árán jövünk ki belőle	fő	191	294	485
	%	26,2%	32,8%	29,9%
Kijövünk belőle	fő	270	193	463
	%	37,0%	21,6%	28,5%
Viszonylag könnyen kijövünk belőle	fő	87	48	135
	%	11,9%	5,4%	8,3%

Nagyon jól kijövünk belőle	fő	15	5	20
	%	2,1%	0,6%	1,2%
Összesen	fő	729	895	1624
	%	100,0%	100,0%	100,0%

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015

A teljes mintát elemezve az FT index és a havi jövedelem megítélése tekintetében szignifikáns különbség volt kimutatható (egyszempontos varianciaanalízis, $F = 106,394$, $df = 5$; $p = 0,000$; Kruskal-Wallis teszt; $\chi^2 = 411,972$; $df = 5$; $p = 0,000$). Az összefüggéseket jól szemlélteti az 4. ábra, ahol a vízszintes tengelyen az egyes jövedelmi elégedettségi kategóriák; a függőleges tengelyen pedig FT indexátlagok vannak jelölve. A 4. ábra mind a teljes minta, mind a járási és városi részminták adatait bemutatja. Egy kivétellel minden esetben szignifikáns eltérés mutatható ki a kategóriák FT indexátlagai között. Az egyetlen kivétel a városi lakosság felső két kategóriája, ahol nem különbözik az FT index átlaga a két csoportban.

4. ábra. Az FT index (függőleges tengely) és a jövedelmi elégedettségi kategóriák (vízszintes tengely). Ábramagyarázat: 1 - csak nagy nehézségek árán jövünk ki belőle; 2 - nehézségek árán jövünk ki belőle; 3 - némi nehézség árán jövünk ki belőle; 4 - kijövünk belőle; 5 - viszonylag könnyen kijövünk belőle; 6 - nagyon jól kijövünk belőle

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015

A városi lakosság körében közel nyolc százalékkal magasabbnak adódott a gépkocsival rendelkező aránya – 13. táblázat. A különbség szignifikáns ($\chi^2(2, N = 1615) = 12,085$, $p = 0.002$).

13. táblázat. Gépkocsi birtoklása a városi és járási mintában

		Van-e személygépkocsija?			Összes
		Van	Nincs, nem engedheti meg	Nincs, egyéb ok	
Város	Fő	508	92	123	723
	%	70,3%	12,7%	17,0%	100,0%
Járás	Fő	559	123	210	892
	%	62,7%	13,8%	23,5%	100,0%
Összes	Fő	1067	215	333	1615
	%	66,1%	13,3%	20,6%	100,0%

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015

Mind a teljes mintában, mind a városi és járási részmintákban a gépkocsival rendelkezők FT életminőség index átlagértéke szignifikánsan magasabb volt, mint a gépkocsival valamilyen okból nem rendelkezők. A különbség egyszempontos varianciaanalízissel (minden esetben $p=0,000$) és Kruskal-Wallis teszttel (mindhárom esetben $p=0,000$) is kimutatható volt.

Lokális közösség (Rahmann V. – NyHP F6)

A vallási közösséghez tartozást vizsgálva a városi lakosság körében volt kissé nagyobb (szignifikáns; különbség 4,1%; $\chi^2(1, N = 1601) = 7,369, p = 0.007$; Fisher-féle egzakt teszt; $p=0,008$) a magukat vallási közösséghez sorolók aránya – lásd 14. táblázat.

14. táblázat – Vallási közösséghez való tartozás járási és városi körben

		Tagja-e vallási közösségnek?		Összesen
		Igen	Nem	
Város	Fő	90	624	714
	%	12,6%	87,4%	100,0%
Járás	Fő	75	812	887
	%	8,5%	91,5%	100,0%
Összesen	Fő	165	1436	1601
	%	10,3%	89,7%	100,0%

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015

Az FT index a teljes minta esetén a magukat vallási körbe sorolók és nem sorolók csoportjában szignifikáns eltérést mutatott. A magukat vallási közösség tagjaiként nem említő válaszadók körében szignifikánsan nagyobbak mutatkoztak az FT index átlagértéke. A két részmintában azonban ettől eltérő helyzet mutatkozott. A járási válaszadók körében az FT index tekintetében nem adódott különbség. A városiak viszont körében igen, de az összképpel szemben a magukat vallási közösségbe sorolók rendelkeztek nagyobb FTI átlagértékkel. A részletes adatok a 15. táblázatban találhatóak.

15. táblázat – A vallási közösséghez való tartozás városi-, járási részmintára és a teljes mintára vonatkozó FT index átlagértékei, rangátlagai és az elemszámok

Tagja-e vallási közösségnek?	Város			Járás			Összes		
	FT átlag	Rangátlag	N	FT átlag	Rangátlag	N	FT átlag	Rangátlag	N
Igen	9,5263	466,15	88	5,6182	408,81	74	4,6807	624,48	162
Nem	6,3497	333,27	611	6,1163	443,41	806	6,5655	808,92	1417
Módszer	Kétm. t-próba	Mann-Whitney		Kétm. t-próba	Mann-Whitney		Kétm. t-próba	Mann-Whitney	
Átlagok különbsége	3,18	-	-	-0,50	-	-	-1,88	-	-
Df	697	-		878	-		1577	-	
t	6,825	-		-0,797	-		-5,219	-	
P	0,000	0,000		0,428	0,262		0,000	0,000	

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015

Munka és aktivitás (Rahmann VI. – NyHP F3)

A munka világával kapcsolatos elemzések az „Anyagi jólét” alfejezetben már szerepeltek. Itt az egyéb aktivitással kapcsolatos változók közül kettő, az idegen nyelv ismerete és az iskolázottság mutatói kerülnek bemutatásra.

Az idegen nyelvek tekintetében a városiak lényegesen nagyobb arányban jelölték a nyelv ismeretét (16. táblázat; $\chi^2(1, N = 1636) = 47,018, p = 0,000$).

16. táblázat. Az idegen nyelv ismerete városiak és járásiak körében

		Rendelkezik-e Ön idegen nyelv ismeretével?		Összes
		Igen	Nem	
Város	Fő	333	404	737
	%	45,2%	54,8%	100,0%
Járás	Fő	259	640	899
	%	28,8%	71,2%	100,0%
Összes	Fő	592	1044	1636
	%	36,2%	63,8%	100,0%

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015

Mind a teljes mintában, mind a városi és járási részmintákban az idegen nyelvet magukénak mondók FT életminőség index átlagértéke szignifikánsan magasabb volt, mint nyelvet nem beszélőké. A különbség egyszempontos varianciaanalízissel (minden esetben $p=0,000$) és Kruskal-Wallis teszttel (mindhárom esetben $p=0,000$) is kimutatható volt.

— Az iskolai végzettség vonatkozásában különbség adódott a városi és járási lakosok között ($\chi^2(1, N = 1615) = 157,210, p = 0,000$). Részleteket lásd a 17. táblázatban. A városi válaszadók között lényegesen nagyobb a közép- és felsőfokú végzettségűek

aránya. A járási lakosságra a nyolc általános és a szakmunkásképző az inkább jellemző végzettség.

17. táblázat. A legmagasabb iskolai végzettség arányai a járási és városi mintában.

(Ábramagyarázat: 1. 8 általános alatt; 2. 8 általános; 3. szakmunkásképző; 4. szakközépiskolai érettségi; 5. gimnáziumi érettségi; 6. érettségi után szakképzés, technikum; 7. főiskola, alapképzés; 8. egyetem mesterképzés; 9. doktori fokozat)

	legmagasabb iskolai végzettsége									Össz.
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Város fő	19	61	151	102	110	82	142	52	5	724
Város %	2,6%	8,4%	20,9%	14,1%	15,2%	11,3%	19,6%	7,2%	0,7%	100,0%
Járás fő	40	200	292	97	103	62	84	13	0	891
Járás %	4,5%	22,4%	32,8%	10,9%	11,6%	7,0%	9,4%	1,5%	0,0%	100,0%
Össz.	59	261	443	199	213	144	226	65	5	1615
%	3,7%	16,2%	27,4%	12,3%	13,2%	8,9%	14,0%	4,0%	0,3%	100,0%

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015

Mind a teljes mintában, mind a városi és járási részmintákban a növekvő iskolai végzettség nagyobb FT életminőség index átlagértéket jelentett. A különbség egyszempontos varianciaanalízissel (minden esetben $p=0,000$) és Kruskal-Wallis teszttel (mindhárom esetben $p=0,000$) is kimutatható volt.

Személyes biztonság (Rahmann VII. – NyHP F7)

A környezeti személyes biztonságot, a vandalizmust és bűnözést a városi lakosok 10,8%-a, a járásiak 7,1%-a jelölte problémának. Ez a 3,7%-os különbség szignifikáns a számítások szerint ($\chi^2(1, N = 1591) = 6,696, p = 0,010$; 18. táblázat).

18. táblázat. Vandalizmus, bűnözés a személyes környezetben
– városi és járási adatok

		vandalizmus, bűnözés		Összes
		igen	nem	
város	Fő	78	643	721
	%	10,8%	89,2%	100,0%
járás	Fő	62	808	870
	%	7,1%	92,9%	100,0%
Összes	Fő	140	1451	1591
	%	8,8%	91,2%	100,0%

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015

Mind a teljes mintában, mind a városi és járási részmintákban a rossz személyes biztonságot jelzők lényegesen kisebb FTI átlagértéket mutattak. A részletes számítások a 19. táblázatban láthatók.

19. táblázat – A környezet biztonsága és a városi-, járási részmintára és a teljes mintára vonatkozó FT index átlagértékei, rangátlagai és az elemszámok

	Város			Járás			Összes		
	FT átlag	Rangátlag	N	FT átlag	Rangátlag	N	FT átlag	Rangátlag	N
Vandalizmus, bűnözés a környezetben?									
Igen	4,4472	236,23	77	2,9654	263,18	62	2,8372	444,12	139
Nem	7,0502	366,24	626	6,3206	446,63	804	6,7370	818,13	1430
Módszer	Kétm. t-próba	Mann-Whitney		Kétm. t-próba	Mann-Whitney		Kétm. t-próba	Mann-Whitney	
Átlagok különbsége	-2,60	-	-	-3,36	-	-	-1,88	-	-
Df	701	-		864	-		1567	-	
t	-5,259	-		-4,523	-		-8,951	-	
P	0,000	0,000		0,000	0,000		0,000	0,000	

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015

Környezet minősége (Rahmann VIII. – NyHP F5)

Az emberi környezet egy fontos eleme a lakás / lakhatás, amelynek súlyosabb hibájára is rákérdezett a kérdőív. A városi minta nagyobb arányban jelezte, hogy életvitelt nehezítő hiba van lakásában, de ez a járási aránnyal összevetve nem jelentett szignifikáns különbséget ($\chi^2(1, N = 1616) = 3,821, p = 0,051$; 20. táblázat).

Az FT index tekintetében ismét szignifikáns eltérések voltak megfigyelhetők (21. táblázat). Minden szinten azok mutattak nagyobb FTI életminőség átlagot, akik a hibával nem rendelkező lakásokban laktak.

20. táblázat. A lakás életvitelt nehezítő hibája.
Járásai és városi arányok a mintában

		Van-e a lakásnak olyan hibája, ami a napi életvitelt nehezíti?		Összes
		Van	Nincs	
Város	Fő	111	606	717
	%	15,5%	84,5%	100,0%
Járás	Fő	109	790	899
	%	12,1%	87,9%	100,0%
Összes	Fő	220	1396	1616
	%	13,6%	86,4%	100,0%

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015

21. táblázat. A lakás hibájára vonatkozó különbségek és az FT index

	Város			Járás			Összes		
	FT átlag	Rang- átlag	N	FT átlag	Rang- átlag	N	FT átlag	Rang- átlag	N
Van-e lakásnak hibája?									
Van	4,9471	259,89	109	4,9540	366,83	107	4,8148	622,31	216
Nincs	7,0872	367,78	592	6,2437	455,70	782	6,6098	822,73	1374
Módszer	Kétm. t- próba	Mann- Whitney		Kétm. t- próba	Mann- Whitney		Kétm. t- próba	Mann- Whitney	
Átlagok különbsége	-2,14	-	-	-1,29	-	-	-1,80	-	-
Df	699	-		887	-		1588	-	
t	-5,943	-		-2,448	-		-5,660	-	
P	0,000	0,000		0,016	0,001		0,000	0,000	

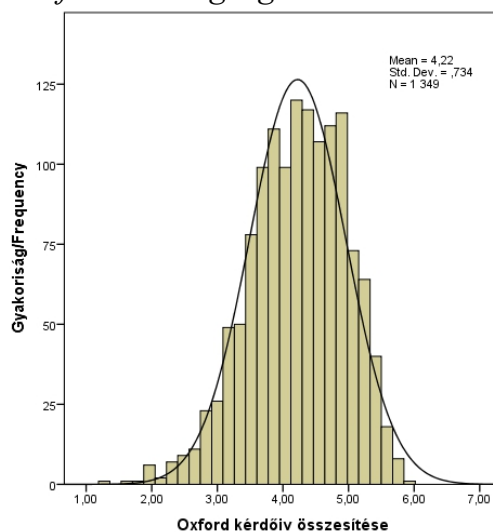
Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015

Érzelmi jólét (Oxford Boldogságkérdőív - Rahmann II. – NyHP F8)

Az eddigi eredmények sora azon eredményeket követik, amelyek az előző hullamokban is fontos szerepet játszottak az FT életminőség index tulajdonságainak kutatása során. Az új kérdéscsoport, az Oxford Boldogságkérdőívvel kapcsolatos fontosabb eredmények a következők.

Az összesített / aggregált Boldogságváltozó eloszlását az 5. ábrán lévő grafikon szemlélteti. Az ábrán látható folytonos vonal / haranggörbe az adatokhoz illesztett normális eloszlást szemlélteti. Ehhez a görbéhez hasonlítva az adatokból alkotott hisztogramból elmondható, hogy a hisztogram egy kicsit jobbra tolódik, a szimmetria kissé sérül (válaszadók száma: 1349 fő; hiányzó válaszok száma: 314 fő; átlag: 4,22; 95 % CI az átlagra: [4,18 – 4,26]; 5%-os vágott átlag: 4,25; Std. Error 0,020; szórás: 0,734; minimum: 1,28; maximum: 5,86; csúcsosság / skewness: -0,421; lapultság / kurtosis: 0,062). A normalitásvizsgálatok elvetették a változó eloszlásának normalitását (Kolmogorov-Smirnov; Shapiro-Wilk; mindkét esetben $p = 0,000$).

5. ábra. Az Oxford Boldogság skála eloszlása a mintában

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015

A városi és járási adatokat összevetve szignifikáns különbség adódott az Oxford skála tekintetében (kétmintás t-próba; $t = 3,681$; $df = 1347$; $p = 0,000$; az átlagok közötti különbség = 0,15; Mann-Whitney teszt; $p = 0,000$). A városi lakosok Oxford átlagértéke (4,31) adódott nagyobbak a járási lakosokénál (4,16).

Az Oxford Boldogsáérték és a teljes mintára számított FT index közötti Pearson-féle korrelációs együttható gyenge, de szignifikáns kapcsolatot mutat ($r = 0,372$; 0,01 szinten szignifikáns).

A 29 kérdés összevonhatóságát tesztelő lineáris modell függő változója a saját érzelmi állapotot vizsgáló kérdés, független változói pedig a Boldogságkérdőív 29 kérdése volt. A lineáris modell Pearson-féle korrelációs- és determinációs együtthatója közepes értéket mutatott ($r = 0,687$; $r^2 = 0,472$; a becslés standard hibája 0,472). Az egyszempotnos varianciaanalízis a kapcsolat meglétét igazolta ($F = 38,789$; $df = 29$; $p = 0,000$). A regressziós modell együtthatói a 22. táblázatban láthatók. Az elemzésben a 3., 6., 9., 15., 28. és 29. kérdések voltak mérvadók.

22. táblázat. Az érzelmi állapotra vonatkozó lineáris modell együtthatói
A + jel a mérvadó RST változókat jelöli

	Nem standardizált együtthatók		Std. Egyh.	t	Sig.
	B	Std. Err.	Beta		
(Constant)	2,791	,206		13,575	,000
+1. nem örül amilyen	,005	,017	,006	,271	,786
+2. rendkívüli módon érdeklí mások	,024	,017	,031	1,421	,155
+3. úgy érzi nagyon jó élni	,135	,029	,147	4,744	,000
4. pozitív mindenki felé	-,008	,026	-,008	-,306	,760
5. ritkán ébred kipihenten	-,023	,017	-,031	-1,365	,173
+6. nem optimista	-,057	,019	-,079	-3,013	,003
+7. dolgokat szórakoztatónak tartja	,016	,021	,019	,783	,434
+8. belemerül amit csinál, elkötelezett	-,036	,025	-,038	-1,478	,140
9. szép az élet	,066	,029	,072	2,251	,025
+10. nem valami jó ez a világ	,016	,020	,020	,804	,422
11. sokat nevet	,041	,026	,047	1,584	,113
+12. szinte mindennel elégedett	,044	,025	,051	1,785	,074
13. hiszi, hogy nem vonzó	,004	,018	,005	,202	,840
14. különbség amit szeretne és amit tett	-,004	,019	-,005	-,189	,850
15. nagyon boldog	,257	,029	,293	8,724	,000
16. dolgokban megtalálja a szépséget	-,001	,031	-,001	-,020	,984
17. képes felvidítani a többieket	,048	,028	,051	1,717	,086
18. amire akar tud időt szakítani	-,029	,025	-,029	-1,150	,250
19. úgy érzi nincs hatással az élete alakulására	-,014	,020	-,019	-,738	,461
20. képesnek érzi magát, hogy bármit elvállaljon	,005	,022	,006	,246	,806
21. szellemileg teljesen éber	,018	,025	,021	,720	,471
22. gyakran örül	,002	,026	,002	,073	,942
+23. nehezen hoz döntéseket	-,016	,017	-,021	-,905	,366
24. nem érzi igazán értelmesnek, céllal telinek az életét	-,031	,023	-,037	-1,348	,178

+25. rengeteg energiája van	,018	,023	,022	,782	,434
26. pozitívan befolyásolja a történéseket	-,039	,026	-,042	-1,532	,126
27. nem érzi jól magát másokkal	-,029	,025	-,032	-1,181	,238
+28. nem érzi egészségesnek magát	-,054	,018	-,076	-3,000	,003
29. nincsenek vidám emlékei	-,080	,025	-,084	-3,148	,002

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015

Ugyanezeket a változókat az RST modellbe bevonva, 11 kérdés bizonyult mérvadónak az érzelmi állapot vonatkozásában (1., 2., 3., 6., 7., 8., 10., 12., 23., 25., 28.). A két modellben három közös változó szerepel: a 3., 6. és 28. változók.

Összegzés

Az életminőség vizsgálatok összefoglalásaként elmondható, hogy a korábbi felmérésekkel egyező eredmények adódtak 2015-ben is. Újdonságot jelent a járási és városi adatok összehasonlítása. A részletek a következők.

- Az index belső paraméterei kis mértékben változtak az előző évekhez képest. Az FT index átlagai szintén kis ingadozást mutattak. A kapcsolódó konfidencia-intervallumok szinte minden esetben átfedik egymást, az életminőség átlagok időbeli változása kismértékű.
- A járási és városi mintában a férfi-nő arány nem különbözött. A teljes minta és a járási al minta esetén a korábbi felmérésekhez hasonló a tendencia, a férfiak nagyobb FT index-átlagértékei voltak megfigyelhetők. A városi adatok esetén azonban ez a különbség ebben a hullámban nem volt szignifikáns. Az átlagok ebben az esetben is a férfiak csoportjában mutatott nagyobb FTI értéket. Tovább vizsgálható, hogy melyek azok a paraméterek, amelyekben a férfiak és nők között különbség mutatkozik.
- Az FT index átlagértéke a járási lakosok körében szignifikánsan alacsonyabb értéket mutatott. Ez magyarázható azzal, hogy Nyíregyháza sok tekintetben (munkahely, kultúra, egészségügyi ellátás, stb.) a megye tényleges központja. A Nyíregyházára vonatkozó gazdasági mutatók (Gini együttható, Hoover index, Éltető index) nagyon hasonlóak voltak az országos adatokhoz (Fábián, Takács, 2012), (Fábián, Takács, Szigeti, 2014). Az itt élők tapasztalata szerint Nyíregyháza környező települései kevésbé fejlettek. Ez részben tükröződik az FT index átlagértékeiben is. Az elemzés lehetővé tette a települések szerinti különbségek kimutatását. Ezek szerint Nyírpazony és Sényő az FT index szerint a legmagasabb átlagértékű, másik négy település (Napkor, Nyírtelek, Kótaj, Újfehértó) pedig az átlagostól jobban lemarad. A szignifikánsan alacsonyabb FTI átlagértékű települések esetében érdemes tovább kutatni azokat a jellemzőket, amelyek érdemben változtathatnának a helyzeten.
- A vizsgálatok a városi és járási lakosok között családi állapot szerinti megoszlás tekintetében nem mutattak különbséget. Különbség adódott viszont az FT indexet tekintve. Az előző vizsgálatokhoz hasonlóan, a társsal élők tekinthetők boldogabbnak, elégedettebbeknek.

- Az egészségi állapot vonatkozásában járási és városi szinten szignifikáns különbségek mutatkoztak. A városi lakosság ítélte meg kedvezőbben egészségi állapotát. Ennek közvetett magyarázata lehet az egészségügyi ellátás elérhetőségében (utazási többlet) rejlő különbségek okozta pszichés hatás. 2015-ös mintán is igaz, hogy az egészségi állapot szerint a magukat jobb egészségi állapotúnak vallók nagyobb index-értékkel rendelkeznek (gazdasági aktivitás, iskolai végzettség, jövedelem, stb. tekintetében).
- A járási és városi rész minta foglalkoztatása azonos szintűnek tekinthető. A munkával rendelkezők FTI értékei minden esetben szignifikánsan magasabbnak mutatkoztak. A munka/munkahely megléte növelte az indexet. A foglalkozások eloszlása, az egyes foglalkozási típusok FTI indexátlagai és a foglalkoztatás módja a két rész mintában szignifikánsan különbözőnek adódott. A különböző foglalkozások esetén a magasabb iskolai végzettség nagyobb indexértéket jelent. A tulajdonosi / alkalmazotti státusz az indexértékben is különbözik a tulajdonosi kör javára. Kiemelhető a városiak körében a folyamatos normál munkavégzés erőssége; a járási körben pedig a közmunkaprogram szerepe.
- Elégedettebbnek mondhatók a nyíregyháziak a járási lakosokkal szemben a fizetés tekintetében is. Ez jelezheti közvetlenül a fizetés nagyságával való elégedettséget, de közvetett jelzést is adhat a munkába járás körülményei, az utazási feltételek, a munkakörülmények, stb. vonatkozásában is.
- A különböző gazdasági „rétegek” (szegények, alsó középréteg, középréteg, felső középréteg, jómódúak) között szintén kimutatható a különbség. A gazdasági tőke növekedésével növekszik az index-érték. A magukat felsőbb gazdasági rétegbe sorolók indexértéke is magasabb.
- A városi lakosság inkább megengedheti egy gépkocsi fenntartásával járó költségeket. Továbbra is magasabbnak adódott a gépkocsival rendelkezők életminőség indexe.
- A vallási közösséghez való tartozás a korábbi évekhez hasonlóan ellentmondásos képet mutat. Meglepő, de a városi lakosság körében adódott magasabb vallási közösséghez való tartozás. Az FT index tekintetében az átlagok nagyságrendi sorrendje a teljes és a két rész minta esetén éppen fordított. Ilyen látszólagos ellentmondás a belső szerkezet feltárásával magyarázható. A korcsoportos eloszlások további tanulmányozása magyarázatot adhat ebben a kérdésben.
- A járási és városi rész minta nyelvismerete különböző. A városi kör nagyobb arányban jelezte a nyelvismerete meglétét. Ismét igazolódott, hogy a nyelvismeret nagyobb életminőség index értékkel párosul.
- A városiak körében a magasabb iskolai végzettségűek aránya magasabb. Újra igazolódott az, hogy a magasabb iskolázottsághoz magasabb indexérték társul.
- A vandalizmusra, bűnözésre vonatkozó kérdés a városi körben mutatott kismértékű, de szignifikánsan magasabb arányokat. A vártnak megfelelően a békésebb környezet magasabb életminőség indexet mutat.

Az Oxford Boldogságkérdőív körében végzett elemzések rámutattak a sorrendi skálák alkalmazásának korlátaira – az összevonásban, az átlagképzésben rejlő ellentmondásra. A sorrendi típusú változóra (érzelmi állapot) vonatkozó lineáris regressziós elemzés 6 kérdést emelt ki, mint magyarázó változót. Az RST módszere 11 változót, amely csak három esetben egyezett meg a lineáris regressziós vizsgálat eredményével. Mindkét módszer alapvető célja a változós szám redukálása – amit láthatóan eltérő eredménnyel tesznek meg. Az életminőség index továbbfejlesztése szempontjából a megfelelő redukáló módszer kiválasztása fontos tényező.

Az életminőség modell jelenlegi állapotában tehát még nem tekinthető véglegesnek. A kutatómunka célja olyan összetett index kialakítása, amely alkalmas a sokféle nézőpontokból eredő különbségek kimutatására. A legalapvetőbb összehasonlítások a területi- és időbeli viszonyok elemzése; ezek már a korábbi kutatásokban is megjelentek. Ezen túl az index a különböző társadalmi rétegek közötti különbségek elemzésére is módot adhat – megalapozottabb döntések meghozatalát teheti lehetővé gazdasági és politikai szinteken. Az elvégzendő további kutatómunka egyik iránya az Oxford Boldogságkérdőív modellbe illesztése. Ezen eredmények várhatóan tapasztalatot nyújtanak a többi sorrendi változó összevonásának kérdésében is. További feladat a modell pontosítása, az eredmények összevetése érdekében normalizáló eljárás alkalmazása, az index százalékos formában történő megjelenítése az interpretálhatóság könnyítése érdekében.

Felhasznált Irodalom

1. Balogh E., Fábíán G. (2012): Támogató rendszerek, szociális problémák és segélyezés. In: Fábíán Gergely, Patyán László, Huszti Éva (szerk.) Életminőség Nyíregyházán. Nyíregyháza: Debreceni Egyetem Egészségügyi Főiskolai Kar, pp. 135-154.
2. Balogh E., R. Fedor A. (2014): Segélyezés és támogató rendszerek. Acta Medicinae et Sociologica, Vol. 5. No 12-13. Nyíregyháza.
3. Z. E. Csajbók (2013): Approximation of Sets Based on Partial Covering. Transactions on Rough Sets XVI. Volume 7736 of the series Lecture Notes in Computer Science pp 144-220.
4. Ethical Markets quality of life indicators (2000) - EMQLI. <http://ethicalmarketsqualityoflife.com/> Utolsó letöltés: 2015.09.19.
5. Erdei R., R. Fedor A., Berencsiné Madácsi E. (2014): A nyíregyházi lakosok szubjektív egészségi állapota és annak változásai. Acta Medicinae et Sociologica, Vol. 5. No 12-13. Nyíregyháza.
6. Fábíán G., Takács P. (2012): A jövedelmi egyenlőtlenségek változásai és a szegénység. In: Fábíán Gergely, Patyán László, Huszti Éva (szerk.) Életminőség Nyíregyházán. Nyíregyháza: Debreceni Egyetem Egészségügyi Főiskolai Kar, pp. 33-48.
7. Fábíán G., Takács P., Szigeti F. (2014): A jövedelmi helyzet változása, a társadalmi polarizálódás jellemzői Nyíregyháza városában. Acta Medicinae et Sociologica, Vol. 5. No 12-13. Nyíregyháza.
8. Fábíán G., Takács P., Szigeti F. (2015): Jövedelmi helyzet és jövedelmi szegénység. Acta Medicinae et Sociologica Vol. 6. No. 18-19: 68-79.

9. P. Hills, M. Argyle (2002): The Oxford Happiness Questionnaire: A compact scale for the measurement of psychological well-being. *Personality and Individual Differences*, Vol 33(7), Nov 2002, 1071-1082.
10. Huszti É. (2012): Társas kapcsolatok. Családi, rokoni, baráti kapcsolatok Nyíregyháza lakói körében, 2008-2010. In: Fábíán Gergely, Patyán László, Huszti Éva (szerk.) *Élet-minőség Nyíregyházán*. Nyíregyháza: Debreceni Egyetem Egészségügyi Főiskolai Kar, pp. 155-176.
11. Huszti É. (2014): Társas kapcsolatok Nyíregyházán. *Acta Medicinæ et Sociologica*, Vol. 5. No 12-13. Nyíregyháza.
12. Huszti É. (2015): Mondd meg, kikkel töltöd az idődet, s megmondom, ki vagy. A társas támogatást nyújtó személyes kapcsolati háló néhány jellemzője és működése a Nyíregyházi járásban. *Acta Medicinæ et Sociologica* Vol. 6. No. 18-19, 121-144.
13. Hüse L. (2015): A szubjektív egészségi állapot tényezői és azok változása Nyíregyházán és vonzáskörzetében. *Acta Medicinæ et Sociologica* Vol. 6. No. 18-19: 96-120.
14. Jóna Gy., Jávorné Erdei R. (2012): A szubjektív egészségi állapot meghatározó tényezői Nyíregyházán. In: Fábíán Gergely, Patyán László, Huszti Éva (szerk.) *Életminőség Nyíregyházán*. Nyíregyháza: Debreceni Egyetem Egészségügyi Főiskolai Kar, pp. 99-116.
15. Kárpáti J. (2014): Az életminőségről népszerű formában. *Statistikai Szemle*, 2014.02. p. 139-158.
16. Kovács Balázs, Horkay Nándor, dr. Michalkó Gábor (2006): A turizmussal összefüggő életminőség-index kidolgozásának alapjai. *Turizmus Bulletin*. X. 2. http://itthon.hu/site/upload/mtrt/Turizmus_Bulletin/bulletin_2006_2/életminőség_index.html Utolsó letöltés: 2015.09.19.
17. Kovács Balázs (2007): *Életminőség - boldogság - turizmusstratégia*. Polgári Szemle, 2007. február. Hivatkozás: Sebestyén T. 2005b: *Életminőség és boldogság vizsgálatok magyar trendje globális összehasonlításban*. Eutrend Kutató. Budapest. (Kézirat)
18. Krizsai A., Tóthné Csatlós I. (2015): Szociális problémák és a segélyezési rendszer átalakulása a Nyíregyházi járás településein. *Acta Medicinæ et Sociologica* Vol. 6. No. 18-19: 181-197.
19. Malakucziné Póka M. (2015): A Nyíregyházi járás települési szerkezeti, demográfiai, háztartási jellemzői. *Acta Medicinæ et Sociologica* Vol. 6. No. 18-19: 11-29.
20. Patyán L. (2012): Időskorúak életminősége. In: Fábíán Gergely, Patyán László, Huszti Éva (szerk.) *Életminőség Nyíregyházán*. Nyíregyháza: Debreceni Egyetem Egészségügyi Főiskolai Kar, pp. 117-134.
21. Patyán L. (2015): A Nyíregyházi járásban élő idősök életkörülményei. *Acta Medicinæ et Sociologica* Vol. 6. No. 18-19: 162-180.
22. Z. Pawlak (1982): Rough sets. *International Journal of Computer & Information Sciences*. October 1982, Volume 11, Issue 5, pp 341-356.
23. R. Fedor A. (2012): A gazdasági aktivitás lokális jellemzői. Nők és férfiak a „munka piacán”. In: Fábíán Gergely, Patyán László, Huszti Éva (szerk.) *Életminőség Nyíregyházán*. Nyíregyháza: Debreceni Egyetem Egészségügyi Főiskolai Kar, pp. 83-98.
24. R. Fedor A., Jávorné Erdei R. (2014): A foglalkoztatás jellemzői Nyíregyházán. *Acta Medicinæ et Sociologica*, Vol. 5. No 12-13. Nyíregyháza.
25. R. Fedor A., Balogh E.: A foglalkoztatás és a munkanélküliség jellemzői a Nyíregyházi járásban. *Acta Medicinæ et Sociologica* Vol. 6. No. 18-19: 47-67.
26. T. Rahman, R. C. Mittelhammer, P. Wandschneider (2005): *Measuring the Quality of Life across Countries: A Sensitivity Analysis of Well-being Indices*. Working Paper Series RP 2005/06, World Institute for Development Economic Research (UNU-WIDER).
27. L. S. Riza, A. Janusz, C. Bergmeir, C. Cornelis, F. Herrera, D. Ślezak, J. M. Benítez (2014): Implementing algorithms of rough set theory and fuzzy rough set theory in the R package „RoughSets”. *Information Sciences*, V.287. pp. 68-89.
28. J. M. Stiglitz, A. Sen, J.-P. Fitoussi (2009): Report by the commission on the measurement of economic performance and social progress. http://www.stiglitz-sen-fitoussi.fr/documents/rapport_anglais.pdf; Utolsó letöltés: 2015.09.19.

29. Szigeti F., Fábíán G., Takács P. (2015): Az érzelmi jóllét mérése a Nyíregyházi járás településein. Acta Medicinae et Sociologica Vol. 6. No. 18-19: 145-161.
30. Szilicsány É. P. (2014): Az anyagi depriváció jelenléte Nyíregyházán, 2012-ben. Acta Medicinae et Sociologica, Vol. 5. No 12-13. Nyíregyháza.
31. Szilicsány É. P. (2015): Megélhetési nehézségek és nélkülözés a Nyíregyházi járásban és Szoboszlai Katalin: Lakásjellemzők a Nyíregyházi járásban és a megyeszékhelyen. Acta Medicinae et Sociologica Vol. 6. No. 18-19: 80-95.
32. Szoboszlai K. (2012): Lakásjellemzők Nyíregyházán 2008-2010. In: Fábíán Gergely, Patyán László, Huszti Éva (szerk.) Életminőség Nyíregyházán. Nyíregyháza: Debreceni Egyetem Egészségügyi Főiskolai Kar, pp. 69-82.
33. Szoboszlai K. (2014): Lakásjellemzők Nyíregyházán 2012. Acta Medicinae et Sociologica, Vol. 5. No 12-13. Nyíregyháza.
34. Takács P., Fábíán G. (2012): Egy lokális életminőség index kialakításának lépései. In: Fábíán Gergely, Patyán László, Huszti Éva (szerk.) Életminőség Nyíregyházán. Nyíregyháza: Debreceni Egyetem Egészségügyi Főiskolai Kar, pp. 49-69.
35. Takács P., Fábíán G. (2014): A nyíregyházi lakossági panelfelméréshez kapcsolódó életminőség vizsgálatok – Generációk. Acta Medicinae et Sociologica, Vol. 5. No 12-13. Nyíregyháza.

Melléklet - változólista

2008 változó neve	2010 változó neve	2012 változó neve	2015 változó neve	Kérdés	Csoport
társ1	társ2	tka1	tka1	Hány barátja van Önnek? 0 - nincs barátja; 98 - nincs válasz; 99 - NV	F1
társ13	társ8	tka6.1	tka6.1	Milyen gyakran találkozik barátaival? 1 - mindennap; 2 - 1-2 alkalommal hetente; 3 - 1-2 - alkalommal havonta; 4 - ritkábban, mint havonta; 5 - soha; 99 - NV	F1
társ13 h2	társ8h2	tka6.2	tka6.2	Milyen gyakran találkozik rokonaival? 1 - mindennap; 2 - 1-2 alkalommal hetente; 3 - 1-2 - alkalommal havonta; 4 - ritkábban, mint havonta; 5 – soha; 99 - NV	F1
egáll	egáll	eáll	eall	Hogyan jellemezné egészs. állapotát? 1 - nagyon jó; 2 - jó; 3 - elfogadható; 4 - rossz; 5 - nagyon rossz; 99 - NV	F2
gazd1	gazd1	gak1	gak1	Dolgozik-e ön jelenleg? 1 - igen; 2 - nem; 99 – NV	F3
gazd25	gazd25	gak24	gak16.a	Mi jellemzi az ön fizetését? 1 - teljesen elégedetlen; 2 - elégedetlen; 3 - közepesen elégedett; 4 - elégedett; 5 - teljesen elégedett; 99 - NV	F3

ház26	ház24	hvk8	hvk10	Mit mondana havi jövedelmére? 1 - csak nagy nehézségek árán jövünk ki belőle; 2 - nehézségek árán jövünk ki belőle; 3 - némi nehézség árán jövünk ki belőle; 4 - kijövünk belőle; 5 - viszonylag könnyen kijövünk belőle; 6 - nagyon jól kijövünk belőle; 99 - NV	F4
ház19h 3	ház15h 6	hvk6.6	hvk8. 1	Hangos, zavaró környezet. 1 - igen; 2 - nem; 99 - NV	F5
ház19h 4	ház15h 3	hvk6.3	hvk8. 3	Sötét a környék, kevés a fény. 1 - igen; 2 - nem; 99 - NV	F5
ház19h 8	ház15h 4	hvk6.4	hvk8. 6	légszennyezés, vagy egyéb környezeti probléma. 1 - igen; 2 - nem; 99 - NV	F5
ház19h 9	ház15h 8	hvk6.8	hvk8. 7	Vandalizmus, bűnözés a lakókörnyezetben. 1 - igen; 2 - nem; 99 - NV	F5
társ12	társ7	tka5	tka5	Milyen gyakran beszélget a szomszédjaival? 1 - mindennap; 2 - 1-2 alkalommal hetente; 3 - 1-2 alkalommal havonta; 4 - ritkábban, mint havonta; 5 - soha; 99 - NV	F5
társ28 h3	társ23 h3	tka9	tka14. 3	Milyen gyakran találkozik barátaival presszóban, sörözőben, nyilvános helyen? 1 - hetente; 2 - havonta; 3 - évente néhányszor; 4 - évente egyszer-kétszer; 5 - ennél ritkábban, szinte soha; 99 - NV	F5
társ11	társ6	tka4.1	tka4.1	Tagja-e sportklubnak? 1 - igen; 2 - nem; 99 - NV	F6
társ11 h2	társ6h 2	tka4.2	tka4.2	Tagja-e helyi, szomszédsági csoportnak? 1 - igen; 2 - nem; 99 - NV	F6
társ11 h3	társ6h 3	tka4.3	tka4.3	Tagja-e művészeti csop.nak? 1 - igen; 2 - nem; 99 - NV	F6
társ11 h4	társ6h 4	tka4.4	tka4.4	Tagja-e vallási közösségnek? 1 - igen; 2 - nem; 99 - NV	F6
társ11 h5	társ6h 5	tka4.5	tka4.5	Tagja-e szabadidő klubnak? 1 - igen; 2 - nem; 99 - NV	F6
szocp1	szocp1	tre1.1	tre1.1	(Kire számíthat?) Családtag. 1 - igen; 2 - nem; 99 - NV	F7
szocp1 h2	szocp1 h2	tre1.2	tre1.2	(Kire számíthat?) Barátok. 1 - igen; 2 - nem; 99 - NV	F7

szocp1 h3	szocp1 h3	tre1.3	tre1.3	(Kire számíthat?) Ismerősök. 1 - igen; 2 - nem; 99 - NV	F7
szocp1 h4	szocp1 h4	tre1.4	tre1.4	(Kire számíthat?) Hivatal. 1 - igen; 2 - nem; 99 - NV	F7
szocp1 h5	szocp1 h5	tre1.5	tre1.5	(Kire számíthat?) Szociális szolgáltató. 1 - igen; 2 - nem; 99 - NV	F7

F1 - Családi, baráti viszonyok

F2 - Egészségi állapot

F3 - Munka és aktivitás

F4 - Anyagi jólét

F5 - Környezet minősége

F6 - Lokális közösség

F7 - Személyes biztonság

Szerzők

Takács Péter PhD.: statisztikus, főiskolai docens

Debreceni Egyetem Egészségügyi Kar, 4400 Nyíregyháza, Sóstói u. 2-4.

Fábián Gergely PhD.: szociológus, kutató, főiskolai tanár

Debreceni Egyetem Egészségügyi Kar, 4400 Nyíregyháza, Sóstói u. 2-4.

Szigeti Fruzsina: PhD. hallgató

Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar Nevelés-és Művelődéstudományi Doktori Program, 4032 Debrecen, Egyetem tér 1.

--	--	--	--

HÁZTARTÁS sorszáma

**NYÍREGYHÁZA MEGYEI JOGÚ VÁROS POLGÁRMESTERI HIVATAL
SZOCIÁLIS ÉS KÖZNEVELÉSI OSZTÁLY
DEBRECENI EGYETEM EGÉSZSÉGÜGYI KAR SZOCIÁLIS ÉS
TÁRSADALOMTUDOMÁNYI INTÉZET**

NYÍREGYHÁZA VÁROS ÉLETMINŐSÉGE - HÁZTARTÁSPANEL

KÉRDŐÍV

2015

4. HULLÁM

A válaszadás önkéntes!

Kijelentem, hogy az általam kezelt és felvett adatokat bizalmasan kezelem, azokat csak a kutatásban illetékes személynek adom át.

Kérdező aláírása:.....

Kérdezés ideje: 2015.hónap.....nap.....óra.....perctől

A kérdezett kiválasztása: elsősorban a háztartásnak azt a tagját kell megkérdezni, aki a háztartás dolgaiban a legjáratosabb (általában a feleség/anya). Másodsorban azt a személyt kell megkérdezni, aki a lehető legtöbb információval rendelkezik a háztartásról (férj/apa; nagymama). A megkérdezett csak 18 éves vagy idősebb lehet!

Leadás dátuma:.....

Javasolt bemutatkozás:

Jó napot kívánok!.....vagyok, a Debreceni Egyetem hallgatója. A nyíregyházi lakosok életminőségét vizsgáló kutatás keretében végzek kérdőíves adatgyűjtést.

Tisztelt Városlakó!

Nyíregyháza városa, karöltve a Debreceni Egyetem Egészségügyi Karával idén, 2015-ben folytatja azt a 2008-ban megkezdett kutatási programot, amelyben feltárja a városban élő állampolgárok élethelyzetét, életminőségét.

Ilyen témájú kutatás már régóta létezik az Európai Unióban, így a kapott adatok összehasonlíthatóak lesznek a tagországok információival. A kutatás kérdőívét is, többek között az unióban használt kérdőívek alapján állítottuk össze.

A felmérésből származó adatokra alapozva a város mindenkori vezetése olyan fejlesztési programokat indíthat, melyek a városlakók életkörülményeinek fejlesztését szolgálják.

Ennek érdekében kérjük, hogy válaszaival segítse munkánkat. A válaszadás természetesen önkéntes, és név nélkül zajlik, a kapott adatokat kizárólag a tudományos elemzés számára használjuk fel.

HÁZTARTÁSRA VONATKOZÓ KÉRDÉSEK

1. Önt is beleszámítva, hányan élnek ebben a háztartásban?

.....fő

2. A háztartás összetétele:

1. 1 fő 65 év felett
2. 2 fő 65 év felett
3. 3 fő 65 év felett

-
4. 1 felnőtt (18-64 év között)
 5. 1 felnőtt 1 gyermekkel
 6. 1 felnőtt 2 gyermekkel
 7. 2 aktív korú felnőtt (18-64 év közöttiek)
 8. 2 felnőtt 1 gyermekkel
 9. 2 felnőtt 2 gyermekkel
 10. 2 felnőtt 3 gyermekkel
 11. 2 felnőtt 4 gyermekkel
 12. 3 aktív korú felnőtt
 13. 3 felnőtt 1 gyermekkel
 14. 3 felnőtt 2 gyermekkel
 15. 3 felnőtt 3 gyermekkel
 16. 3 felnőtt 4 gyermekkel
 17. Vegyes háztartás,

éspedig:.....

Kérdező! A kutatásban gyermeknek számít minden a háztartásban lakó 18 év alatti személy!

3. Hány szobával rendelkezik az Önök háztartása? (Nem számolva a konyhát, fürdőszobát, mellékhelyiséget)

.....szoba

4. Mekkora a lakás teljes alapterülete?

.....m²

5. A háztartás, amelyben él

1. saját tulajdon
2. bérelt
3. önkormányzati bérlakás
4. más a tulajdonos, szívességből lakik ott
5. egyéb

6. Van-e a lakásnak valami olyan hibája, hiányossága, ami a napi életvitelt nehezíti vagy kellemetlenné teszi?

1. Van
2. Nincs

—————→ **Ugrás a 8-ra!**

7. Amennyiben igen, mi ez? (Több választ is megjelölhet!)

1. Dohos
2. Vizes, gombás
3. Sötét
4. Rossz levegőjű
5. Aládúcolt
6. Zajos
7. Nincs külön bejárata
8. Rendezetlen, balesetveszélyes környék
9. Egyéb, éspedig:.....

8. Előfordulnak-e a lakóhelyén a következő problémák?

	Igen	Nem
Hangos, zavaró környezet (forgalom, gyár, üzem)	()	()
Sötét a környék, kevés a fény	()	()
Lyukas tető, beázás	()	()
Beázás, dohos, nyirkos falak	()	()
Korhadó ablakok, nyílászárók	()	()
Légszennyezés, vagy egyéb környezeti probléma	()	()
Vandalizmus, bűnözés a lakókörnyezetben	()	()
Egyéb, éspedig:.....	()	()

9. Rendelkezik-e az Önök háztartása az alábbi tartós fogyasztási cikkekkel (működő állapotban!)?

	Van	Nincs,	Nincs, egyéb ok mert nem engedheti meg magának
Színes televízió	()	()	()
Mikrohullámú sütő	()	()	()
Hűtőszekrény	()	()	()
Mosógép	()	()	()
Mosogatógép	()	()	()
Vezetékes telefon	()	()	()
Mobil telefon	()	()	()
Asztali számítógép	()	()	()
Laptop	()	()	()
Tablet	()	()	()
Internet hozzáférés	()	()	()
Szélessávú Internet hozzáférés	()	()	()
DVD lejátszó	()	()	()
Digitális fényképezőgép	()	()	()
Személygépkocsi	()	()	()
Egyéb ingatlan, pl. üdülő	()	()	()

10. Ha figyelembe veszi a háztartásban élők összes havi jövedelmét, mit mondana?

1. Csak nagy nehézségek árán jövünk ki belőle.
2. Nehézségek árán jövünk ki belőle.
3. Némi nehézséggel, de kijövünk belőle
4. Kijövünk belőle.
5. Viszonylag könnyen kijövünk belőle
6. Nagyon jól kijövünk belőle.

11. Előfordult-e az utóbbi 12 hónapban, hogy pénzhiány miatt nem tudták határidőre befizetni:

a következő tételeket	Nem fordult elő	Egyszer fordult elő	Kétszer vagy többször is előfordult	Nem vonatkozik rá
lakbért				
lakástörlesztést				
közös költséget				
valamilyen közüzemi díjat				
hitelre vásárolt termék törlesztő részletét				
pénzkölcsön törlesztő részletét				

12. Amennyiben összeszámolja a háztartásban élők összes havi NETTÓ jövedelmét, mekkora összeggel gazdálkodhatnak?

(Ha nem tudja pontosan, illetve eltérő az egyes hónapokban, kérjük, becsülje meg az átlagos havi jövedelmet! Minden jövedelem számít, nemcsak a fizetés, vállalkozói jövedelem, hanem pl. a családi pótlék, szociális juttatás, stb.)

Kérdező! Segíts összeszámolni szükség esetén a jövedelmeket!

(Nettó jövedelem= amennyit kézhez kap a levonások után)

.....Ft/hó

12.a. Ha nem tudja vagy nincs válasz:

Megmondaná, hogy a következő kategóriák közül melyikbe tartozik?

1. 50 ezer Ft vagy kevesebb
2. 51-100 ezer Ft
3. 101-150 ezer Ft
4. 151-200 ezer Ft
5. 201-250 ezer Ft
6. 251-300 ezer Ft
7. 300 ezer Ft felett
8. nem válaszolt
9. nem tudja

13. Amennyiben meg tudja becsülni háztartásának havi kiadásait és jövedelmeit, kérjük, gondolja végig, tud-e a havi kiadások mellett egy kis pénzt félre tenni, takarékoskodni?

1. Igen
2. Csak nagyon keveset
3. Egyáltalán nem

14. Megítélése szerint mennyi lehet az a legalacsonyabb havi nettó jövedelem, amiből az Önök háztartása még meg tudna élni?

.....Ft/hó

15. Ha összehasonlítja háztartásának havi jövedelmét az előző időszakkal (2012-2014), hogyan jellemezné jelenlegi helyzetüket?

1. Jelentősen javult
2. Javult
3. Nem változott
4. Rosszabb lett
5. Sokkal rosszabb lett

16. Képes volna-e a háztartás arra, hogy egy váratlan, nagyobb összegű kiadást a saját forrásaiból fedezzen?

1. igen
2. nem

Ugrás a 18-ra!

17. Ha igen, mekkora összegig:.....ezer Ft

18. Megengedhetik-e maguknak, hogy

a) évente legalább egy hétre elmenjenek nyaralni?
(ki tudják-e fizetni)	1. igen	2. nem
b) legalább minden második nap húst egyenek?
(vegetáriánusok azzal egyenértékű ételt)	1. igen	2. nem
c) lakásukat megfelelően fűtsék?	1. igen	2. nem

19. Volt-e bevétele a háztartásnak 2014-ben külföldi munkavégzésből?

1. igen	99=nem válaszolt
2. nem	

19.a. Ha igen, meg tudná becsülni, hogy kb. mennyi nettó jövedelme származott a háztartásnak 2014-ben külföldi munkavégzésből?

.....Ft 99= nem válaszolt

GAZDASÁGI AKTIVITÁS

Az alábbiakban az Ön munkavégzésével kapcsolatosan teszünk fel kérdéseket.

1. Dolgozik-e Ön jelenleg?

1. Igen
2. Nem

Ugrás a 9-re!**2. Ha igen, milyen típusú munkát végez?**

Kérdező! A kódokat is kell karikázni az egyes típuson belül! Pl. Önálló, vállalkozó (1), ezen belül pl. kereskedő (03)

1. Önálló, vállalkozó (tulajdonos, vagy résztulajdonos)

- 01 – gazdálkodó (mezőgazdaságban)
02 – iparos (termelő tevékenységet folytat)
03 – kereskedő
04 – szolgáltató
05 – vállalkozó, tulajdonos
06 – szellemi szabadfoglalkozású

2. Alkalmazott, vezető

- 07 – felső vezető (osztályvezető felett)
08 – középszintű vezető (osztályvezető)
09 – alsó vezető (osztályvezető alatt)
10 – közvetlen termelésirányító

3. Alkalmazott, szellemi

- 11 – diplomához kötött
12 – egyéb szellemi (diploma nélkül)

4. Alkalmazott, fizikai

- 13 – szakmunkás (nem mezőgazdasági)
14 – betanított munkás (nem mezőgazdasági)
15 – segédmunkás (nem mezőgazdasági)
16 – mezőgazdasági fizikai

Sohasem dolgozott – 17

Nem válaszolt – 99

3. Hetente átlagosan hány munkaórát dolgozik jelenlegi munkavégzése során?

.....órát

4. Amennyiben Ön 40 óránál kevesebbet dolgozik egy héten, annak oka:

1. kevesebb időtartamra szól a szerződése
2. közeli hozzátartozóját ápolja, gondozza
3. gyesen, gyeden van
4. gyermekét neveli
5. nem tudta elhelyezni gyermekét bölcsődében, óvodában
6. egészségi állapota miatt
7. egyéb, éspedig:.....
8. nem vonatkozik rá a kérdés

5. Mióta dolgozik jelenlegi munkahelyén (vállalkozóként)?

.....óta (évszám)

6. Milyen módon foglalkoztatják önt? Kérjük, nevezze meg, melyik állítás írja le a legjobban az Ön helyzetét!

1. Folyamatos, normál foglalkoztatás (napi 8 óra, heti 40 óra, kinevezéssel)
2. Meghatározott időre szóló szerződéssel
3. Részmunkaidőben
4. Közmunka program keretében
5. Alkalmi munka, szerződés nélkül
6. Egyéb forma, éspedig:.....

7. Amennyiben Ön szerződéssel dolgozik, kérjük, nevezze meg, milyen időtartamra kötöttek Önnel szerződést!

1. Kevesebb, mint 6 hónapra
2. 6 hónap – 1 év közötti időre
3. 1 évre
4. 1 – 2 év közötti időszakra
5. 2-5 év közötti időszakra
6. 5 évnél hosszabb időre

8. Hogyan jutott ehhez az álláshoz, milyen információkkal rendelkezett?

1. Közvetlen a munkáltatóhoz fordult
2. Hirdetésre jelentkezett
3. Családtól, barátától érkezett az információ
4. Saját vállalkozásban, üzletben kezdte
5. Egyéb, éspedig:.....

9. Korábban dolgozott-e?

1. Igen
2. Nem

→ Ugrás a 12-re!

10. Amennyiben igen, kérem, mondja meg hány munkahelye volt eddig?

.....munkahely

11. Amennyiben jelenleg nem dolgozik, kérjük, jelölje meg, hogy mi ennek az oka?

Munkával kapcsolatos okok:

1. Elbocsájtottak
2. Lejárt a szerződés
3. Tönkrement a vállalkozásom

Személyes okok:

1. GYED/GYES/GYET (van munkahelye)
2. GYED/GYES/GYET (nincs munkahelye)
3. Beteg, fogyatékos személy ápolása
4. Költözés
5. Tanulmányok folytatása
6. Saját betegség, fogyatékoság, rokkantság
7. Nyugdíj
8. Egyéb ok, éspedig.....

12. Volt-e regisztrált munkanélküli eddigi élete során?

1. Igen, jelenleg is regisztrált munkanélküli vagyok
2. Igen, de jelenleg nem vagyok regisztrált munkanélküli
3. Nem

12. a. Amennyiben volt már regisztrált munkanélküli, kérem, becsülje meg mennyi volt a leghosszabb (folyamatos) munka nélkül eltöltött idő?

.....hónap

13. Vett-e már részt közmunka programban?

1. igen, jelenleg is abban dolgozom
2. igen, de jelenleg nem abban dolgozom
3. nem

14. Kérjük, becsülje meg, hogy a foglalkoztatottak számát tekintve milyen méretű szervezetnél dolgozik?

1. Egyéni vállalkozó, egyedül dolgozik
2. 1-4 fő
3. 5-19 fő
4. 20-49 fő
5. 50-99 fő
6. 100-499 fő
7. 500 fő felett
8. nem vonatkozik rá a kérdés

15. Milyen területhez sorolható az a szervezet, amelynél dolgozik?

1. Privát szektor
 2. Közszolgáltatás
- 8= nem vonatkozik rá a kérdés
- a) Ipar
 - b) Mezőgazdaság
 - c) Szolgáltatás

16. Kérjük, ítélje meg, mennyire elégedett Ön jelenlegi

fizetésével, jövedelemével	1	2	3	4	5
munkavégzés körülményeivel	1	2	3	4	5
munkaidő beosztásával	1	2	3	4	5
munka típusával	1	2	3	4	5

1=egyáltalán nem elégedett
5=teljes mértékben elégedett

17. Végez- e a fő munkahelye mellett valamilyen egyéb jövedelemszerző tevékenységet?

1. Igen
2. Nem

18. Folytat-e Ön jelenleg tanulmányokat?

1. Igen
2. Nem

18.a. Ha igen,

1. nappali tagozaton
2. levelező tagozaton

EGÉSZSÉGI ÁLLAPOT

1. Hogyan jellemezné általában egészségi állapotát?

1. Nagyon jó
2. Jó
3. Elfogadható
4. Rossz
5. Nagyon rossz

2. Szenved-e állandó, vagy kisebb megszakításokkal állandóan visszatérő betegségben?

1. Igen
2. Nem

—————> Ugrás az 5-re!

3. Amennyiben igen, kérjük, nevezze meg, milyen problémával küzd!

.....

.....

.....

4. Kérjük, mondja meg azt is, hogy általában mivel jár, járnak ezek a betegségek ilyenkor!

Kérdező! Írd fel a három, elsőként említett betegséget, aztán jelöl a válaszokat a következő kódokkal betegségtípusonként!

1. Kórházi ápolásra szorul, vagy
2. Ágyhoz van kötve (de csak otthon) vagy
3. Nem jelent ágyhoz kötöttséget, de nem tudja munkáját ellátni, vagy
4. Csak valamilyen szinten korlátozza munkájában

Betegségek	Mivel jár				NT	NV
	1	2	3	4		
1.....	1	2	3	4	0	9
2.....	1	2	3	4	0	9
3.....	1	2	3	4	0	9

(0=nem tudja megítélni; 9= nem válaszolt)

5.1 Az elmúlt 12 HÓNAPBAN volt-e Önnek valamilyen betegsége vagy egészségi problémája a listán szereplők közül?

Ha igen :

5.2. A betegséget/egészségi problémát orvos állapította meg?

5.3. Orvos javaslatára szedett gyógyszert erre a betegsége/egészségi problémára?

Kérem, vegyen figyelembe minden olyan gyógyszert és táplálék kiegészítőt (gyógynövénykészítményt, vitamint) is, amit orvosi javaslatra szedett, függetlenül attól, hogy receptre vagy recept nélkül kapható!

		Ha IGEN:		
		5.1	5.2	5.3
		1 – igen 2 – nem 8 – NT 9 – NV	Az elmúlt 12 hónapban volt-e?	Orvos állapította meg?
		KÓD	KÓD	KÓD
1.	Asztma (allergiás asztma is)	☐	☐	☐
2.	Krónikus hörghurut, bronchitisz, tüdőtagulás	☐	☐	☐
3.	Szívinfarktus, szívroham	☐	☐	☐
4.	Szívkoszorúér- (koronária-) megbetegedés, angina	☐	☐	☐
5.	Magasvérnyomás-betegség (hipertónia)	☐	☐	☐
6.	Agyvérzés (szélütés, gutaütés, stroke, agyérgörcs)	☐	☐	☐
7.	Reuma, ízületi gyulladás	☐	☐	☐
8.	Izületi kopás (arthrózis, osteoarthritis)	☐	☐	☐
9.	Derékfájás vagy egyéb krónikus hátgerincprobléma	☐	☐	☐
10.	Nyaki fájdalom vagy egyéb krónikus nyaki gerincprobléma	☐	☐	☐
11.	Cukorbetegség	☐	☐	☐
12.	Allergia, pl.: szénanátha, ekcéma, ételallergia vagy egyéb allergia (kivéve allergiás asztma)	☐	☐	☐
13.	Gyomor- vagy nyombélfekély	☐	☐	☐
14.	Krónikus májbetegség (májcirrózis vagy májzsugor)	☐	☐	☐
15.	Roszzindulatú daganat (leukémia és nyirokcsomódaganat/lymphoma is)	☐	☐	☐
16.	Erős fejfájás, pl. migrén	☐	☐	☐

17.	Inkontinencia, vizelettartási zavarok	☐	☐	☐
18.	Krónikus depresszió	☐	☐	☐
19.	Krónikus szorongás	☐	☐	☐
20.	Egyéb pszichés/mentális problémák	☐	☐	☐
21.	Magas koleszterinszint, zsírsanyagcsere-zavar	☐	☐	☐
22.	Szabálytalan szívverés, szívritmuszavar, pitvarfibrilláció	☐	☐	☐
23.	Bármely egyéb szívbetegség	☐	☐	☐
24.	Sérülés vagy baleset következtében szerzett maradandó fogyatékoság	☐	☐	☐
25.	Csontritkulás	☐	☐	☐

SZAKELLÁTÁS (KÓRHÁZI, JÁRÓBETEG-SZAKELLÁTÁS), ALAPELLÁTÁS (HÁZIORVOSI) IGÉNYBEVÉTELE

6. Az elmúlt 12 HÓNAPBAN volt-e Ön legalább egy éjszakát kórházban fekvőbetegként? A külföldön kórházban töltött időt is vegye figyelembe! (A szülés miatt kórházban töltött időt NE vegye figyelembe, illetve az ápolási otthonok és a tanulási nehézségekkel küzdőkről gondoskodó intézetek nem tartoznak ide!)

1. igen
2. nem

Ugrás a 9-re!

7. Az elmúlt 12 HÓNAPBAN hány alkalommal volt kórházban úgy, hogy legalább egy éjszakát bent töltött fekvőbetegként? Kérem, hogy az összes olyan esetet vegye figyelembe, amikor Ön kórházban feküdt az elmúlt 12 HÓNAPBAN!

.....alkalommal

8. Az elmúlt 12 HÓNAPBAN összesen hány éjszakát töltött Ön fekvőbetegként kórházban?

.....éjszakát

9. Az elmúlt 12 HÓNAPBAN volt-e Ön kórházban egynapos ellátáson, tehát úgy, hogy felvették a kórházba, de nem kellett benn töltenie az éjszakát?

1. igen
2. nem

Ugrás a 11-re!

10. Az elmúlt 12 HÓNAPBAN hány alkalommal részesült Ön ilyen ellátásban?

..... alkalommal

11. Az elmúlt 12 HÓNAPBAN előfordult Önnel, hogy orvos javaslatára kórházba kellett volna mennie akár fekvő-, akár járó betegként, de erre nem került sor?

1. igen, legalább egyszer
2. nem

Ugrás a 13-ra!

12. Mi volt a fő oka annak, hogy nem került kórházba?

1. nem tudtam megfizetni (túl drága volt)
2. várólista, egyéb kórházi okokból (pl.: gyógyszerhiány, felújítás, járvány a kórházban)
3. nem volt rá időm a munkám miatt, gyerekekre, másokra kellett vigyázni
4. nagyon messze volt a kórház, nem volt megfelelő közlekedési eszköz
5. félttem a műtétől, kezeléstől
6. félttem attól, hogy nem tudok kommunikálni az egészségügyi személyzettel
7. nem tudtam hova kell mennem, kihez kell fordulnom
8. egyéb okok miatt

13. Mikor járt utoljára fogorvosnál, fogszabályozó szakorvosnál saját egészsége érdekében (tehát úgy, hogy nem gyermekét vagy házastársát stb. kísérte el)?

1. az elmúlt 12 hónapban
2. 2 éven belül
3. 5 éven belül
4. több mint 5 éve
5. soha

Ugrás a 15-re!

14. Az elmúlt 4 HÉTBEN hány alkalommal járt fogorvosnál, fogszabályozó szakorvosnál saját egészsége érdekében?

.....alkalommal

15. Mikor találkozott Ön utoljára házi orvosával saját egészsége érdekében, beleértve azt is, amikor az orvos Önt otthonában látogatta meg, valamint azt is, amikor Ön telefonon beszélte meg problémáit vagy a kezeléssel kapcsolatos kérdéseket az orvossal?

1. az elmúlt 12 hónapban
2. 12 hónapja vagy régebben
3. soha

Ugrás a 18-ra!

16. Az elmúlt 12 HÓNAPBAN hányszor találkozott Ön saját egészsége érdekében házi orvosával?

.....alkalommal

17. Az elmúlt 4 HÉTBEN hányszor találkozott Ön saját egészsége érdekében házi orvosával?

.....alkalommal

18. Mikor találkozott Ön utoljára szakorvossal saját egészsége érdekében? Kérem, vegye figyelembe az orvosnál járóbetegként tett látogatásokat, illetve a sürgősségi osztályon tett látogatásokat is, továbbá a munkahelyi, illetve iskolai szakorvosi vizsgálatokat. Ne számolja bele a kórházi tartózkodás alatt történt szakorvosi látogatásokat.

1. az elmúlt 12 hónapban
2. 12 hónapja vagy régebben
3. soha

Ugrás a 21-re!

19. Az elmúlt 12 HÓNAPBAN hányszor találkozott Ön szakorvossal saját egészsége érdekében?

.....alkalommal

20. Az elmúlt 4 HÉT BEN hányszor találkozott Ön szakorvossal saját egészsége érdekében?

.....alkalommal

21. Az elmúlt 12 HÓNAPBAN előfordult Önnel, hogy szükséges lett volna felkeresni szakorvost, de nem került erre sor?

1. igen, legalább egyszer
2. nem

Ugrás a 23-ra!

22. Mi volt a fő oka annak, hogy nem kerestett fel szakorvost?

1. nem tudtam megfizetni (túl drága volt)
2. várólista, nem volt beutalóm
3. nem volt időm rá a munkám miatt, gyerekekre, másokra kellett vigyázni
4. nagyon messze volt a szakorvos, nem volt megfelelő közlekedési eszköz
5. félttem az orvostól, kórháztól, vizsgálatától, kezeléstől
6. várni akartam, hátha magától is elmúlik a problémám
7. nem ismertem jó szakorvost
8. félttem munkahelyem elvesztésétől
9. félttem attól, hogy nem tudok kommunikálni az egészségügyi személyzettel
10. nem tudtam hova kell mennem, kihez kell fordulnom
11. egyéb okok miatt

23. Az elmúlt 12 HÓNAPBAN felkeresett-e Ön a saját egészsége érdekében ... ?

	igen	nem
labort, röntgent		
fizioterapeutát, gyógytornászt		
ápolót, nővért (kivéve az otthoni ellátást)		
védőnőt (kivéve az otthoni ellátást)		
táplálkozási szakembert, dietetikust		
logopédust		
gyógymasszórt, csontkovácsot, manuálterapeutát		
pszichológust vagy pszichoterapeutát		
egyéb, nem orvosi végzettségű egészségügyi szakembert(pl. optometristát, fogtechnikust, gyógytáplálpbetét-készítőt)		

24. 1. Az elmúlt 12 HÓNAPBAN felkeresett-e Ön a saját egészsége érdekében ... ?

	igen	nem
homeopátiás szakembert		
akupunktúrás szakembert		
gyógynövényekkel foglalkozó szakembert, fitoterapeutát		
más alternatív orvoslással foglalkozó szakembert		

25. 2. Az elmúlt 12 HÓNAPBAN igénybe vette-e Ön a saját egészsége érdekében az alábbi kezelések valamelyikét?

	igen	nem
Termál-, gyógyvizes kezelés		
Gyógyiszapkezelés		
Gyógybarlangkezelés		
Széndioxid-szárazfürdő-kezelés		

26. Dohányzik-e jelenleg?

1. Igen, naponta
2. Igen, alkalmanként
3. Nem

Ugrás a 28-

27. Átlagosan hány cigarettát, szivart, pipát szív el naponta?

.....db/szál

Most a magasságáról és a testsúlyáról fogom kérdezni. (Ha a megkérdezett nem tudja a magasságát, és/vagy súlyát becsülje meg azt. Várandósok esetében a várandósság előtti testsúlyukat kérjük.)

28. Milyen magas Ön cipő nélkül? cm**29. Mekkora a testsúlya ruha és cipő nélkül? kg**

TÁRSAS KAPCSOLATOK

A következőkben társas kapcsolatairól fogjuk kérdezni.

1. Hány barátja van Önnek?

.....barát

00 — nincs barátja

99 — NEM TUDJA

Ugrás a 3-ra!

2. Most gondoljon a 3 LEGJOBB barátjára! Mi az Ön legjobb barátjának a ...	Neme		Kora (év)	Iskolai végzettsége 1=általános iskola 2=szakmunkásképző 3=középiskolai érettségi 4=főiskola/egyetem	Foglalkozása
	Férfi	Nő			
1. BARÁT					
2. BARÁT					
3. BARÁT					

3.1 3. Van-e Önnek olyan rokona, családtagja, barátja vagy ismerőse, aki ...

	Rokona, családtagja		Barátja, ismerőse	
	van	nincs	van	nincs
Segítséget nyújt, vagy nyújtott Önnek hivatalos ügyintézéshez (pl. önkormányzati engedélyek, kölcsönök, hitelek, szerződés-kötések stb.) ?				
Segítséget nyújtott iskoláztatással, továbbtanulással kapcsolatban, Aki például bejuttatta egyetemre vagy jó szakmát nyújtó iskolába?				
Segítséget nyújt vagy nyújtott egy jó állás, munkahely megszerzéséhez?				
Betegség esetén segít vagy segített jó orvost szerezni?				

4. Tagja-e Ön valamilyen klubnak vagy szervezetnek? (helyi, vagy szomszédsági csoport, párt, stb.)

	Igen	Nem
Sportklub		
Helyi, szomszédsági csoport		
Művészeti csoport		
Vallási közösség		
Hobby vagy szabadidős klub		
Jótekonysági szervezet		
Párt		

5. Milyen gyakran beszélget a szomszédjaival?

1. Mindennap
2. Hetente 1-2 alkalommal
3. Havonta 1-2 alkalommal

4. Ritkábban, mint havonta
5. Soha

6. Milyen gyakran találkozik barátaival, rokonaival, akik máshol élnek, mint Ön?

	Minden nap	Hetente 1-2 alkalommal	Havonta 1-2 alkalommal	Ritkábban, mint havonta	Soha
Barátok					
Rokonok					

7. Ha van munkahelye, munkatársai közül hányat tart Ön közeli barátjának?

.....személyt

999 – nincs munkahelye

8. Azok közül, akik a szomszédai, vagy a környéken laknak, hányat tart Ön közeli barátjának?

.....személyt

9. Tegyük fel, hogy Ön beteg lenne, például influenzás, és néhány napra ágyban kellene maradnia, így nem tudná elvégezni a ház körüli munkákat, a bevásárlást. Kihez fordulna segítségért? Gondoljon az első 3 emberre, akire ilyen helyzetben számíthat. (999= nincs ilyen ember)

Becenevek, keresztnévek, kezdőbetűk	A kapcsolat típusa*	Neme (1=férfi, 2=nő)	Kora (hány éves?)	Iskolai végzettség 1=általános iskola 2=szaktanárs-képző 3=középiskolai érettségi 4=főiskola/egyetem	Mennyire tartja szorosnak a kapcsolatát a megnevezéssel? 1-5-ig skála	Megbeszélne-e az Ön számára fontos dolgokat a megjelölt személlyel? 1=igen, 2=nem

*A kapcsolat típusa: 1=házastárs/élettárs 2=szülő, 3=gyermek, 4=testvér, 5=egyéb rokon, 6=régebbi szomszéd, 7=jelenlegi szomszéd, 8=régebbi osztálytárs, 9=jelenlegi osztálytárs, 10=régebbi tanár, 11=jelenlegi tanár, 12=korábbi munkatárs, 13=jelenlegi munkatárs, 14=közeli barát, 15=egyéb, éspedig

10. Az emberek néha vendégeket hívnak, vagy vendégségbe, kirándulni, szórakozni mennek. Kikkel szokott Ön így találkozni? Gondoljon az első 3 emberre, akikkel szívesen tölti így szabadidejét.

999= nincs ilyen ember

Becenevek, keresztnévek, kezdőbetűk	A kapcsolat típusa*	Neme (1=férfi, 2=nő)	Kora (hány éves?)	Iskolai végzettség 1=általános iskola 2=szaktanárs-képző 3=középiskolai érettségi 4=főiskola/egyetem	Mennyire tartja szorosnak a kapcsolatát a megnevezéssel? 1-5-ig skála	Megbeszélne-e az Ön számára fontos dolgokat a megjelölt személlyel? 1=igen, 2=nem

*A kapcsolat típusa: 1=házastárs/élettárs 2=szülő, 3=gyermek, 4=testvér, 5=egyéb rokon, 6=régebbi szomszéd, 7=jelenlegi szomszéd, 8=régebbi osztálytárs, 9=jelenlegi osztálytárs, 10=régebbi tanár, 11=jelenlegi tanár, 12=korábbi munkatárs, 13=jelenlegi munkatárs, 14=közeli barát, 15=egyéb, éspedig

11. A családtagokon kívül szokott-e Ön időnként egészen személyes, bizalmas dolgokról, problémákról beszélni másokkal? Ha igen, kikkel? Gondoljon az első 3 olyan emberre, akikkel ilyen dolgokat meg tud beszélni! Gondoljon az első 3 olyan emberre, akikkel ilyen dolgokat meg tud beszélni!

999= nincs ilyen ember

Becenevek, keresztnemek, kezdőbetűk	A kapcsolat típusa*	Neme (1=férfi, 2=nő)	Kora (hány éves?)	Iskolai végzettség 1=általános iskola 2=szaktanárs-képző 3=középszintű iskolai érettségi 4=főiskola/egyetem	Mennyire tartja szorosnak a kapcsolatát a megnevezettel? 1-5-ig skála	Megbeszélne-e az Ön számára fontos dolgokat a megjelölt személlyel? 1=igen, 2=nem

A kapcsolat típusa: 1=házastárs/élettárs 2=szülő, 3=gyermek, 4=testvér, 5=egyéb rokon, 6=régebbi szomszéd, 7=jelenlegi szomszéd, 8=régebbi osztálytárs, 9=jelenlegi osztálytárs, 10=régebbi tanár, 11=jelenlegi tanár, 12=korábbi munkatárs, 13=jelenlegi munkatárs, 14=közeli barát, 15=egyéb, éspedig

12. Adott esetben kitől, milyen szervezettől kérne kis összegű (pénzbeli vagy természetbeni) segítséget? Kérem, sorolja fel azokat a szervezeteket, intézményeket, akiktől Ön ilyen típusú segítséget tudna kérni!

.....

99 – nem tud megnevezni ilyen szervezetet, intézményt

999 – nincs ilyen szervezet, intézmény

0 – nem kérne ilyen típusú segítséget

13. A következő csoportok közül Ön kinek nyújtana segítséget probléma esetén?

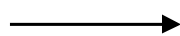
Csoportok/szervezetek	Igen, nyújtana segítséget	Nem, nem nyújtana segítséget
szűk családtagjak		
rokonainak		
barátainak		
szomszédainak, szűkebb környezetének		
(volt)iskolai társaknak/munkatársaknak		
ismeretlen embereknek		

14. Az ember szívesen összejön barátaival, ismerőseivel, rokonaival beszélgetni, szórakozni. Kérem, mondja meg, hogy

	Hetente	Havonta	Évente néhány-szor	Évente egyszer-kétszer	Ennél ritkábban, szinte soha
Milyen gyakran megy Ön vendégségbe, látogatóba?					
Milyen gyakran jön vendég Önhöz, látogatja meg Önt valaki?					
Milyen gyakran találkozik barátaival, ismerőseivel presszóban, sörözőben, étteremben vagy más nyilvános helyen?					

15. Szokott-e Ön Internetezni?

1. Igen
2. Nem

Ugrás a 20-as kérdésre!

16. Milyen gyakran szokott Ön Internetezni?

1. naponta
2. hetente több alkalommal
3. hetente
4. havonta többször
5. havonta
6. ritkábban

17. Tagja-e valamilyen Internetes közösségi oldalnak? (facebook, iwiw, stb.)

1. igen
2. nem

18. Körülbelül hány ismerőse van egy adott közösségi oldalon? (Amelyiket a leggyakrabban látogatja.)

.....fő

19. Körülbelül hány emberrel tartja a kapcsolatot személyesen is azok közül, akik a közösségi oldalon az ismerősei?

1. szinte senkivel
2. körülbelül negyedükkel
3. körülbelül felével
4. több mint felével
5. szinte mindenkivel

20. Összességében mennyire elégedett eddigi életével?

egyáltalán nincs megelégedve					teljes mértékben				
elégedett									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

21. Mennyire érzi magát boldognak?

1. nagyon boldog
2. inkább boldog
3. inkább nem boldog
4. egyáltalán nem boldog

KULTURÁLIS TŐKE

Most kulturális szokásaival kapcsolatban teszünk fel kérdéseket.

1. Van-e a tulajdonában...?

	van	nincs	becsült szám
Könyv	1	2 db
Lexikon	1	2 db
Szótár	1	2 db
Idegen nyelvű könyv	1	2 db
Művészeti album	1	2 db
Komolyzenei hanglemez/CD	1	2 db
Festmény	1	2 db

2. Gondoljon akár a hagyományos, akár az elektronikus olvasási szokásaira! Hogyan jellemezné azt?

Nem olvas(om)=(évente egy könyvet sem)	
Nagyon ritkán=(évente 1-3 könyvet)	
Időnként=(évente 4-11 könyvet)	
Rendszeresen=(átlagban, havonta legalább 1 könyvet)	

3. Milyen témájú/műfajú írásokat olvas a legszívesebben? (Több válasz is megjelölhető!)

Romantikus könyvek	
Szépirodalom	
Ifjúsági regény	
Kalandregény	
Fantasy	
Történelmi regény	
Életmód	
Krimi	
Utazás	
Vallás	
Horror	
Ezotéria	
Sci-fi	
Szakirodalom	
Egyéb	

4. Nevezze meg 3 legkedvesebb szerzőjét, íróját!

.....

999=nincs kedvenc szerzője, írója

5. Milyen gyakran jár Ön...?

	Soha	Évente néhányszor	Havonta egyszer	Hetente egyszer	Hetente többször
Színházba	1	2	3	4	5
Multiplex moziba	1	2	3	4	5
Hagyományos (Art) moziba	1	2	3	4	5
Fesztiválokra	1	2	3	4	5
Múzeumba, kiállításra	1	2	3	4	5
Könyvtárba	1	2	3	4	5
Könyvesboltba	1	2	3	4	5
Könyvzenei koncertre	1	2	3	4	5
Komolyzenei hangversenyre	1	2	3	4	5

6. Volt-e valaha hosszabb ideig külföldön (Min. 6 hó)?

1. igen
2. nem

ÉRZELMI JÓL-LÉT

1. Van-e olyan pszichés problémája, amely miatt rendszeresen szakember segítségét (pszichológus, pszichiáter) veszi igénybe?

- 1 Van
- 2 Nincs
- 99 Nem válaszolok

2. Amennyiben jellemeznie kellene saját érzelmi állapotát, mit mondana róla?

- 1 Nem érzem jól magamat, nem vagyok boldog.
- 2 Kissé rosszul érzem magamat, kissé boldogtalan vagyok.
- 3 Nem vagyok boldogtalan, de boldognak sem mondanám magamat.
- 4 Kissé boldog vagyok.
- 5 Inkább jól érzem magamat, inkább boldog vagyok.
- 6 Nagyon jól érzem magamat, nagyon boldog vagyok.
- 99 Nem válaszolok.

3. A következőkben olyan kijelentéseket fog hallani, amelyek a boldogságra, az érzelmi jól-létre vonatkoznak. Értékelje, hogy mennyire ért egyet, vagy nem ért egyet ezekkel a kijelentésekkel.

Kérdező! Először olvasd fel az alábbi válaszlehetőségeket!

- 1 Egyáltalán nem értek egyet
 2 Közepes mértékben nem értek egyet
 3 Kis mértékben nem értek egyet
 4 Kis mértékben egyetértek
 5 Közepes mértékben egyetértek
 6 Nagymértékben egyetértek

Nem nagyon örülök annak, amilyen vagyok.	1	2	3	4	5	6
Rendkívüli módon érdekelnek mások.	1	2	3	4	5	6
Úgy érzem, hogy nagyon jó élni.	1	2	3	4	5	6
Szinte mindenki felé pozitív hozzáállást, érzéseket táplálok.	1	2	3	4	5	6
Ritkán ébredek kipihenten.	1	2	3	4	5	6
Nem vagyok kimondottan optimista a jövőt illetően.	1	2	3	4	5	6
A legtöbb dolgot szórakoztatónak tartom.	1	2	3	4	5	6
Általában belemerülök abba, amit csinálok, és nagyon elkötelezetten teszem.	1	2	3	4	5	6
Szép az élet.	1	2	3	4	5	6
Szerintem nem valami jó hely ez a világ.	1	2	3	4	5	6
Sokat nevetek.	1	2	3	4	5	6
Szinte mindennel elégedett vagyok az életemben.	1	2	3	4	5	6
Azt hiszem, nem vonzó a külsőm.	1	2	3	4	5	6
Nagy különbség van aközött, amit szeretnék tenni, és amit eddig tettem.	1	2	3	4	5	6
Nagyon boldog vagyok.	1	2	3	4	5	6
Bizonyos dolgokban megtalálom a szépséget.	1	2	3	4	5	6
Képes vagyok felvidítani a többieket.	1	2	3	4	5	6
Amire akarok, arra tudok időt szakítani.	1	2	3	4	5	6
Úgy érzem, nem vagyok hatással az életem alakulására.	1	2	3	4	5	6
Képesnek érzem magam arra, hogy bármit elvállaljak.	1	2	3	4	5	6
Úgy érzem, szellemileg teljesen éber vagyok.	1	2	3	4	5	6
Gyakran élek át örömet és emelkedett érzéseket.	1	2	3	4	5	6
Nehezen hozok döntéseket.	1	2	3	4	5	6
Nincs igazán értelme és célja az életemnek.	1	2	3	4	5	6
Úgy érzem, rengeteg az energiám.	1	2	3	4	5	6
Általában pozitívan befolyásolom az engem ért történéseket.	1	2	3	4	5	6
Nem szoktam jól érezni magam másokkal.	1	2	3	4	5	6
Nem érzem kimondottan egészségesnek magam.	1	2	3	4	5	6
Nincsenek igazán vidám emlékeim.	1	2	3	4	5	6

IDŐSEK HELYZETE

Kérdező! Az alábbi kérdéseket csak azoknak a megkérdezetteknek kell feltenni, akik 65 évesek, vagy annál idősebbek! Egyébként: ugrás a támogató rendszerek blokkra!

1. Költözött – e Ön 60 éves korát követően?

1. Igen
2. Nem

→ 3-ra

2. Ha igen, mikor és mi volt ennek az oka?

.....

3. Költöztek-e az Ön háztartásába 60 éves korát követően?

1. Igen
2. Nem

→ 5-re

4. Ha igen, mikor és mi volt ennek az oka?

.....

5. Milyen jövedelemmel rendelkezik az alábbiak közül (több válasz is megjelölhető):

- Munkajövedelem	1 igen	2 nem	9 nem válaszolt
- Saját jogú nyugdíj	1 igen	2 nem	9 nem válaszolt
- Hozzá tartozói nyugellátás	1 igen	2 nem	9 nem válaszolt
- Rokkantt nyugdíj	1 igen	2 nem	9 nem válaszolt
- Önkormányzati támogatás (időskorúak járadéka)	1 igen	2 nem	9 nem válaszolt
- Ápolási díj	1 igen	2 nem	9 nem válaszolt
- Egyéb támogatások	1 igen	2 nem	9 nem válaszolt

6. Mennyire igazak Önre az alábbi állítások? Kérjük, osztályozza úgy, hogy az 1-es az egyáltalán nem jellemző, az 5-ös a teljesen igaz állítást jelenti.

- Teljesen ki tudok jönni a jövedelmemből	1	2	3	4	5
- Kijövök a jövedelmemből és még félre is tudok tenni	1	2	3	4	5
- A félretett pénzből családomat támogatom	1	2	3	4	5
- A havi megélhetés komoly problémát okoz számomra	1	2	3	4	5
- Családom segítsége nélkül nem tudnék megélni	1	2	3	4	5
- Jó ideje nem jut új ruhára	1	2	3	4	5
- Jó ideje nem jut új háztartási cikkekre	1	2	3	4	5
- Jövedelmem jelentős része gyógyszerekre megy el	1	2	3	4	5
- Jövedelmem jelentős része a lakás kiadásokra megy el	1	2	3	4	5
- Nagyon meg kell néznem, mit vehetek meg az élelmiszerboltban	1	2	3	4	5

7. Hogyan ítéli meg saját helyzetét más hasonló korú időshöz képest?

1. Sokkal jobb
2. Jobb
3. Ugyanolyan
4. Rosszabb
5. Sokkal rosszabb

8. Miért? (Kérjük, indokolja!)

.....

.....

.....

9. Mennyire igazak Önre az alábbi állítások? Kérjük, osztályozza úgy, hogy az 1-es az egyáltalán nem jellemző, az 5-ös a teljesen igaz állítást jelenti.

Betegségem akadályoz a mindennapjaimban	1	2	3	4	5
Egyre nehezebben tudom magam ellátni	1	2	3	4	5
Az orvoshoz jutás nehézséget okoz	1	2	3	4	5
Örülök, hogy van kire számítanom	1	2	3	4	5
Gyakran félek egyedül	1	2	3	4	5
A modern világ dolgaiban nehezen tudok eligazodni	1	2	3	4	5
Örülök, hogy biztos jövedelemmel rendelkezem	1	2	3	4	5
Zavar, hogy másokra vagyok utalva	1	2	3	4	5
Érzem, hogy a családom szeret, megbecsül engem	1	2	3	4	5
Úgy érzem, meghallgatnak, számít a véleményem	1	2	3	4	5
Szerintem a társadalomban az idősek megkapják a nekik járó tiszteletet, megbecsülést	1	2	3	4	5
Szerintem többet kellene az idősekkel foglalkozni	1	2	3	4	5
A nyugdíjazás után az ember már nem való semmire	1	2	3	4	5
Szeretnék új dolgokat megismerni	1	2	3	4	5
Annyi mindent adhatnék másoknak	1	2	3	4	5
Meg tudnám változtatni a környezetem	1	2	3	4	5
Szívesen lennék tagja kluboknak, baráti köröknek	1	2	3	4	5
A hobbimnak tudok élni	1	2	3	4	5

TÁMOGATÓ RENDSZEREK – SZOCIÁLIS PROBLÉMÁK

1. Szociális problémájának megoldásában kinek a segítségére számíthat?

999=nincsenek ilyen jellegű problémái

	Igen	Nem
a) Családtag	()	()
b) Barátok	()	()
c) Ismerősök	()	()
d) Hivatal	()	()
e) Szociális szolgáltató (intézmény)	()	()
f) Nem számíthat segítségre	()	()
g) Egyéb, éspedig:.....	()	()

2. Fordult-e már szociális problémájának megoldása érdekében a Szociális Osztályhoz?

1. Igen
 2. Nem → 10-re

3. Ha igen, kérjük, nevezze meg, milyen probléma megoldása érdekében kérte a segítséget?

.....

4. Milyen típusú segítséget kapott?

	Igen	Nem
a) Pénzbeli	()	()
b) Természetbeni	()	()
c) Felvilágosítást, tanácsot	()	()
d) Más intézményhez irányították	()	()
e) Nem kapott segítséget	()	()

5. Melyik segélyezési forma nyújt megoldást a problémájára? (Kérjük, hogy csak egy választ jelöljön meg!)

1. Pénzbeli
2. Természetbeni
3. Egyik sem

6. A megállapított segély megoldotta-e problémáját? (Kérjük, hogy csak egy választ jelöljön meg!)

1. Teljes mértékben
2. Részben
3. Egyáltalán nem

7. Honnan értesült a segély igénybevételének lehetőségéről? (Kérjük, hogy csak egy választ jelöljön meg!)

1. Ismerőstől
2. Médiából (helyi újság, televízió, rádió)
3. Internetről
4. Egyéb helyről, éspedig:.....

8. Ha nem részesült segélyben az elmúlt két évben, annak oka? (Kérjük, hogy csak egy választ jelöljön meg!)

1. Nem tudott róla
2. Elutasították
3. Nem jogosult rá
4. Kevésnek tartja a segély összegét
5. Nem oldaná meg vele fennálló problémáját
6. Megalázóan tartja
7. Nem érdekli
8. Egyéb, éspedig:.....

9. Ha segély iránti kérelmét elutasították, annak oka? (Kérjük, hogy csak egy választ jelöljön meg!)

1. Meghaladta a jövedelemhatárt
2. Nem tett eleget hiánypótlási kötelezettségének
3. Sok utánajárást kíván az igazolások beszerzése
4. Egyéb, éspedig:.....

10. Biztosan tudja, hogy a segélyekre való jogosultságot mérlegelni szokták. Ön hogyan változtatná meg a segélyre való jogosultság feltételeit? (Kérjük, hogy csak egy választ jelöljön meg!)

1. Megemelné a jövedelemhatárokat
2. Figyelembe venné a család kiadásait
3. Előnyben részesítené a nagycsaládosokat
4. Előnyben részesítené az egyedülállókat
5. Csak a fennálló probléma jellegét, nagyságát venné figyelembe
6. Egyéb, éspedig:.....
7. nem változtatná meg

11. Kérjük, ítélje meg, mennyire ért egyet az alábbi állításokkal! Véleményét az iskolai osztályzatoknak megfelelően fejezheti ki, oly módon, hogy az 5 a teljes egyetértést, az 1 a teljes elutasítást jelenti.

	1	2	3	4	5
Gyakrabban kellene, kisebb összegű segélyeket adni.	()	()	()	()	()
Ritkábban, de nagyobb összegű segélyekre lenne szükség.	()	()	()	()	()
Inkább természetbeni segélyekre lenne szükség.	()	()	()	()	()
Inkább pénzbeli segélyekre lenne szükség.	()	()	()	()	()
Nincs szükség segélyezésre, mert nem nyújt megoldást.	()	()	()	()	()
Szükséges a segélyezés, mert bizonyos problémákat csak ezáltal lehet megoldani.	()	()	()	()	()

12. Kérjük, ítélje meg, mennyire ért egyet az alábbi állításokkal! Véleményét az iskolai osztályzatoknak megfelelően fejezheti ki, oly módon, hogy az 5 a teljes egyetértést, az 1 a teljes elutasítást jelenti.

	1	2	3	4	5
A segélyeket többnyire azok veszik igénybe, akik nincsenek rászorulva.	()	()	()	()	()
A segélyeket azok veszik igénybe, akik valóban rászorulnak.	()	()	()	()	()
Sokan elhallgatják valós anyagi helyzetüket, a segély megállapítása érdekében.	()	()	()	()	()
Csak azok részesülnek segélyben, akik bevallják valós anyagi helyzetüket.	()	()	()	()	()

13. Megítélése szerint Ön vagy az Ön háztartásában élő személy jogosult-e valamilyen támogatásra?

1. Igen
2. Nem

14. Megítélése szerint mekkora összegű segélyre, támogatásra lenne ahhoz szüksége, hogy szociális helyzetében pozitív változás kövessen be?

999=nincs szüksége ilyen jellegű segélyre, támogatásra

.....Ft/hó

Szociális Osztály

Kérdező! Az alábbi kérdéssor esetében az első két kérdést mindenkinek fel kell tenni, a harmadik kérdéstől csak azokkal kell folytatni a beszélgetést, akik jártak már a Szociális Osztályon valamilyen okból! Akik nem, ugrás a Biográfia blokkra!

1. Kérjük, ha tudja, sorolja fel a Szociális Osztály tevékenységeit, feladatait! Amennyiben nem ismeri az iroda tevékenységeit, kérjük, mondja el, mit gondol, mivel foglalkozik a Szociális Osztály!

.....

2. Honnan tájékozódik az Osztály által nyújtott segélyek, szolgáltatások igénybevételének feltételeiről? (Több választ is megjelölhet!)

1. Média
2. Ismerősök
3. Személyesen az ügyintézőktől
4. Internet
5. Egyéb, és pedig:.....
6. Sehonnan

Innentől csak azokat kérdezni, akik jártak már a Szociális Osztályon valamilyen okból!

3. Megítélése szerint, könnyen értelmezhetőek, kitölthetők-e az igénylőlapok?

1. Igen
2. Nem

4. Az alábbiak közül kitől kapott segítséget az igénylőlap kitöltéséhez? (Több választ is megjelölhet!)

999=nem volt szüksége segítségre

1. Ügyintézőtől
2. Másik ügyféltől
3. Családtagjaitól
4. Senkitől

5. Mennyire elégedett Ön az ügyintézők szakmai felkészültségével?

1	2	3	4	5
egyáltalán nem elégedett			teljes mértékben elégedett	

6. Mennyire elégedett Ön az ügyintézők segítőkészségével?

1	2	3	4	5
egyáltalán nem elégedett			teljes mértékben elégedett	

BIOGRÁFIA

1. A megkérdezett neme

1. Férfi
2. Nő

2. A megkérdezett születési éve:

3. A megkérdezett családi állapota:

1. Nőtlen, hajadon
2. Házasságban
3. Élettársal él
4. Elvált
5. Özvegy

4. A megkérdezett illetve a szülei befejezett iskolai végzettsége: (Karikázza be a megfelelő számjelzést!)

	Saját	Édesanya	Édesapa
kevesebb, mint 8 általános	1	1	1
8 általános	2	2	2
Szakiskolai (Szakmunkásképző iskola) szakképesítés	3	3	3
Szakközépiskolai érettségi	4	4	4
Gimnáziumi érettségi	5	5	5
Érettségit követő, nem felsőfokú szakképzés, technikum	6	6	6
Főiskola, alapképzés	7	7	7
Egyetem, mesterképzés	8	8	8
Doktori képzés (PhD, DLA)	9	9	9

4.a. Ki volt a fenntartója annak az iskolának, ahol a legmagasabb iskolai végzettségét szerezte?

1. az állam
2. valamelyik egyház
3. alapítvány
4. magániskola

5. Az országban és a városban is az emberek sokféle nemzetiséghez vagy etnikumhoz tartoznak. Ön milyen nemzetiségűnek tarja magát elsősorban?

1. magyar
2. német
3. szerb
4. horvát
5. román
6. szlovák
7. roma/cigány
8. egyéb, éspedig

6. És milyen nemzetiségűnek tartja magát másodsorban?

0. nem tartozik más nemzetiséghez
1. magyar
2. német
3. szerb
4. horvát
5. román
6. szlovák
7. roma/cigány
8. egyéb, éspedig

7. Rendelkezik-e Ön valamilyen idegen nyelv ismeretével?

1. Igen
2. Nem

Ugrás a 9-re!

8. Amennyiben igen, kérjük, mondja meg, hogy saját megítélése szerint milyen szinten tudja használni az adott nyelvet!

1. Egyszerűbb helyzetekben tudom használni (pl. ételrendelés, jegyvásárlás)
2. Tudok beszélgetni az adott nyelven az emberekkel
3. Alapvető írásos anyagokat megértem (pl. étlap, irányjelzések)
4. Bonyolultabb információkat is megértem (pl. újság, folyóirat, könyv)
5. Egyáltalán nem tudom használni

9. Rendelkeznek-e az Ön szülei valamilyen idegen nyelv ismeretével

édesapa: 1= igen 2=nem

édesanya: 1=igen 2=nem

Köszönjük közreműködését, azt, hogy időt szánt ránk és válaszolt kérdéseinkre!

Köszönjük a kérdezők munkáját!

Kérdések a kérdezőknek:

Az utca neve:.....

Ki válaszolt a kérdésekre a teljes kérdőív (háztartási blokkal együtt) esetében?

1. A háztartásfő, azaz a legidősebb férfi
2. A háztartásban élő legidősebb nő
3. Egyéb, éspedig:.....

Egyéb megjegyzés:

.....

.....

.....

.....